

SOCIETAS ET IVRISPRVDENTIA

SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA

Medzinárodný International
internetový vedecký časopis Scientific Online Journal
zameraný na právne otázky for the Study of Legal Issues
v interdisciplinárnych súvislostiach in the Interdisciplinary Context

Vydáva Issued by
Právnická fakulta Faculty of Law
Trnavská univerzita v Trnave Trnava University in Trnava

Vychádza štvrťročne Issued Quarterly
2016, ročník IV. 2016, Volume IV.

ISSN 1339-5467

2016

1

SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA

Medzinárodný
internetový vedecký časopis
zameraný na právne otázky
v interdisciplinárnych súvislostiach

International
Scientific Online Journal
for the Study of Legal Issues
in the Interdisciplinary Context

Vydáva:
Právnická fakulta
Trnavská univerzita v Trnave
Slovenská republika

Issued by:
Faculty of Law
Trnava University in Trnava
Slovak Republic

Vychádza štvrt'ročne
2016, ročník IV.

Issued Quarterly
2016, Volume IV.

URL časopisu:
<http://sei.iuridica.truni.sk>

Journal's URL:
<http://sei.iuridica.truni.sk>

Poštová adresa redakcie:
Kollárova 10
917 01 Trnava
Slovenská republika

Editorial Office Postal Address:
Kollárova 10
917 01 Trnava
Slovak Republic

E-mailová adresa redakcie:
sei.journal@gmail.com

Editorial Office E-mail Address:
sei.journal@gmail.com

Hlavný redaktor:
Doc. JUDr. Miloš Lacko, PhD.

Editor in Chief:
Doc. JUDr. Miloš Lacko, PhD.

Výkonný redaktor:
Ing. Jana Koprlová, PhD.

Executive Editor:
Ing. Jana Koprlová, PhD.

© Právnická fakulta
Trnavská univerzita v Trnave
Slovenská republika

© Faculty of Law
Trnava University in Trnava
Slovak Republic

ISSN 1339-5467

Redakčná rada

Hlavný redaktor

Doc. JUDr. Miloš Lacko, PhD.

✚ Trnavská univerzita v Trnave

Výkonný redaktor

Ing. Jana Koprlová, PhD.

✚ Trnavská univerzita v Trnave

Predseda redakčnej rady

Prof. JUDr. Helena Barancová, DrSc.

✚ Trnavská univerzita v Trnave

Zahraniční členovia redakčnej rady

Doc. Dr. Christian Alunaru

✚ Universitatea de Vest "Vasile Goldiș" din Arad, Rumunsko

Professor Emeritus Eileen Barker OBE, FBA

✚ London School of Economics and Political Science, Veľká Británia

Prof. Daniel Barnhizer

✚ Michigan State University College of Law, Spojené štáty americké

Prof. Ing. JUDr. Mgr. Alexander Bělohávek, dr. h.c.

✚ VŠB TU Ostrava, Česká republika

✚ WSM Warszawa, Poľsko

Prof. Dr. Pavel Boyko

✚ Kubanskij gosudarstvennyj universitet, Ruská federácia

Prof. dr hab. Józef Ciągwa

✚ Uniwersytet Śląski w Katowicach, Poľsko

Prof. Elizabeth Clark

✚ Brigham Young University, Spojené štáty americké

Prof. Dr. Maximilian Fuchs

✚ Katholische Universität Eichstätt-Ingolstadt, Nemecko

Prof. Agnes Christian Chaves Faria

✚ Pontificia Universidade Católica do Rio de Janeiro, Brazília

Professeur titulaire Louis-Léon Christians

✚ Université catholique de Louvain, Belgicko

Prof. Dr. Sc. Tatjana Josipović

✚ Sveučilište u Zagrebu, Chorvátsko

Prof. Valentina Dmitrijevna Laza, PhD.

✚ Pyatigorskij gosudarstvennyj lingvisticheskiy universitet, Ruská federácia

Doc. Dr. Sc. Aleksandra Maganić

✚ Sveučilište u Zagrebu, Chorvátsko

Assist. Prof. Nikos Maghioros

✚ Aristotelio Panepistimio Thessalonikis, Grécko

Doc. JUDr. Filip Melzer, LL.M., Ph. D.

✚ Univerzita Palackého v Olomouci, Česká republika

Prof. Tsuyoshi Nakano

✚ Sōka University, Japonsko

Prof. Dr. Dušan Nikolić

✚ Univerzitet u Novom Sadu, Srbsko

Prof. Alberto Patiño Reyes

✚ Universidad Iberoamericana, Mexiko

Francisca Pérez Madrid, Profesora titular de universidad

✚ Universitat de Barcelona, Španielsko

Prof. Dr. Meliha Powlakić

✚ Univerziteta u Sarajevu, Bosna a Hercegovina

Prof. Michele Rosboch

✚ Università degli Studi di Torino, Taliansko

Assoc. Prof. Maria Serafimova, PhD.

✚ Yugozapaden universitet „Neofit Rilski“, Bulharsko

Prof. Balázs Schanda, Ph.D.

✚ Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Maďarsko

Prof. Charles Szymanski

✚ Vytauto Didžiojo universitetas, Litva

✚ Michigan State University College of Law, Spojené štáty americké

Doc. JUDr. Martin Štefko, Ph.D.

✚ Univerzita Karlova v Praze, Česká republika

Emmanuel Tawil, MC

✚ Université Panthéon-Assas, Francúzsko

Prof. Dr. Dr. h. c. mult. Manfred Weiss

✚ Goethe-Universität Frankfurt am Main, Nemecko

Em. o. Univ.-Prof. DDr. h.c. Dr. Rudolf Welsch

✚ Universität Wien, Rakúsko

Prof. dr. Viktorija Žnidaršič Skubic, univ. dipl. prav.

✚ Univerza v Ljubljani, Slovinsko

Domáci členovia redakčnej rady

Dr. h. c. prof. JUDr. Peter Blaho, CSc.

✚ Trnavská univerzita v Trnave

Doc. JUDr. Juraj Jankuv, PhD.

✚ Trnavská univerzita v Trnave

Prof. JUDr. Soňa Košičiarová, PhD.

✚ Trnavská univerzita v Trnave

Prof. JUDr. Ján Lazar, DrSc.

✚ Trnavská univerzita v Trnave

Dr. h. c. prof. JUDr. Peter Mosný, CSc.

✚ Trnavská univerzita v Trnave

Prof. PhDr. Miroslava Szarková, CSc.

✚ Ekonomická univerzita v Bratislave

Prof. JUDr. Ivan Šimovček, CSc.

✚ Trnavská univerzita v Trnave

Prof. doc. JUDr. Marek Šmid, PhD.

✚ Trnavská univerzita v Trnave

Doc. JUDr. PhDr. Adriána Švecová, PhD.

✚ Trnavská univerzita v Trnave

Zahraničný redaktor

Thlic. Mgr. Monika Menke, Th.D.

✚ Univerzita Palackého v Olomouci, Česká republika

Jazykoví garanti

Ing. Jana Koprlová, PhD.

- slovenčina
- čeština
- angličtina
- nemčina

PhDr. Jozef Matúš

- francúzština
- ruština

Doc. JUDr. Peter Vyšný, PhD.

- španielčina

Mgr. et Mgr. Agnieszka Zogata Kusz, Ph.D.

- poľština

JUDr. Ľubica Masárová, PhD.

- srbčina

Lea Prijon, Ph.D., Assist. Prof.

- slovinčina

Doc. Mgr. Martin Slobodník, PhD.

- čínština

Yuko Kambara-Yamane, M.A., Ph.D.

- japončina

Mgr. Shapoor Sahidi

- perzština – daríjčina

Editorial Board

Editor in Chief

Doc. JUDr. Miloš Lacko, PhD.

 Trnava University in Trnava, Slovakia

Executive Editor

Ing. Jana Koprlová, PhD.

 Trnava University in Trnava, Slovakia

Chairman of the Editorial Board

Prof. JUDr. Helena Barancová, DrSc.

 Trnava University in Trnava, Slovakia

Foreign Members of the Editorial Board

Assoc. Prof. Dr. Christian Alunaru

 "Vasile Goldiș" Western University of Arad, Romania

Professor Emeritus Eileen Barker OBE, FBA

 London School of Economics and Political Science, United Kingdom

Prof. Daniel Barnhizer

 Michigan State University College of Law, United States of America

Prof. Ing. JUDr. Mgr. Alexander Bělohávek, dr. h.c.

 VŠB TU Ostrava, Czech Republic

 WSM Warszawa, Poland

Prof. Dr. Pavel Boyko

 Kuban State University, Russian Federation

Prof. Agnes Christian Chaves Faria

 Pontifical Catholic University of Rio de Janeiro, Brasil

Professeur titulaire Louis-Léon Christians

 Catholic University of Louvain, Belgium

Prof. dr hab. Józef Ciągwa

 University of Silesia in Katowice, Poland

Prof. Elizabeth Clark

 Brigham Young University, United States of America

Prof. Dr. Maximilian Fuchs

 Catholic University of Eichstätt-Ingolstadt, Germany

Prof. Dr. Sc. Tatjana Josipović

 University of Zagreb, Croatia

Prof. Valentina Dmitrijevna Laza, PhD.

 Pyatigorsk State Linguistic University, Russian Federation

Assoc. Prof. Dr. Sc. Aleksandra Maganić

 University of Zagreb, Croatia

Assist. Prof. Nikos Maghioros

 Aristotle University of Thessaloniki, Greece

Assist. Prof. JUDr. Filip Melzer, LL.M., Ph. D.

 Palacký University Olomouc, Czech Republic

Prof. Tsuyoshi Nakano

 Soka University, Japan

Prof. Dr. Dušan Nikolić

 University of Novi Sad, Serbia

Prof. Alberto Patiño Reyes

 Ibero-American University, Mexico

Francisca Pérez Madrid, Profesora titular de universidad

 University of Barcelona, Spain

Prof. Dr. Meliha Powlakić

 University of Sarajevo, Bosnia and Herzegovina

Prof. Michele Rosboch

 University of Turin, Italy

Prof. Balázs Schanda, Ph.D.

 Pázmány Péter Catholic University, Hungary

Assoc. Prof. Maria Serafimova, PhD.

 South-West University "Neofit Rilski", Bulgaria

Prof. Charles Szymanski

 Vytautas Magnus University, Lithuania

 Michigan State University College of Law, United States of America

Assist. Prof. JUDr. Martin Štefko, Ph.D.

 Charles University in Prague, Czech Republic

Emmanuel Tawil, MC

✚ Panthéon-Assas University, France

Prof. Dr. Dr. h. c. mult. Manfred Weiss

✚ Goethe University Frankfurt am Main, Germany

Em. o. Univ.-Prof. DDr. h.c. Dr. Rudolf Welser

✚ University of Vienna, Austria

Prof. dr. Viktorija Žnidaršič Skubic, univ. dipl. prav.

✚ University of Ljubljana, Slovenia

Internal Members of the Editorial Board

Dr. h. c. Prof. JUDr. Peter Blaho, CSc.

✚ Trnava University in Trnava, Slovakia

Assoc. Prof. JUDr. Juraj Jankuv, PhD.

✚ Trnava University in Trnava, Slovakia

Prof. JUDr. Soňa Košičiarová, PhD.

✚ Trnava University in Trnava, Slovakia

Prof. JUDr. Ján Lazar, DrSc.

✚ Trnava University in Trnava, Slovakia

Dr. h. c. Prof. JUDr. Peter Mosný, CSc.

✚ Trnava University in Trnava, Slovakia

Prof. PhDr. Miroslava Szarková, CSc.

✚ University of Economics in Bratislava, Slovakia

Prof. JUDr. Ivan Šimovček, CSc.

✚ Trnava University in Trnava, Slovakia

Prof. Assoc. Prof. JUDr. Marek Šmid, PhD.

✚ Trnava University in Trnava, Slovakia

Assoc. Prof. JUDr. PhDr. Adriána Švecová, PhD.

✚ Trnava University in Trnava, Slovakia

Foreign Editor

Thlic. Mgr. Monika Menke, Th.D.

✚ Palacký University Olomouc, Czech Republic

Language Supervisors

Ing. Jana Koprlová, PhD.

- Slovak language
- Czech language
- English language
- German language

PhDr. Jozef Matúš

- French language
- Russian language

Doc. JUDr. Peter Vyšný, PhD.

- Spanish language

Mgr. et Mgr. Agnieszka Zogata Kusz, Ph.D.

- Polish language

JUDr. Ľubica Masárová, PhD.

- Serbian language

Lea Prijon, Ph.D., Assist. Prof.

- Slovenian language

Doc. Mgr. Martin Slobodník, PhD.

- Chinese language

Yuko Kambara-Yamane, M.A., Ph.D.

- Japanese language

Mgr. Shapoor Sahidi

- Persian language Dari

Obsah

Jana Koprlová <i>Editoriál k jarnej edícii</i> <i>SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA 2016</i>	11
---	----

ŠTÚDIE

Martin Štefko <i>Aktuálne problémy inštitútu vymenovania na príklade riaditeľa súkromnej školy podľa práva Českej republiky</i>	21
--	----

Monika Jurčová <i>Darovacia zmluva – návrh právnej úpravy</i>	42
--	----

Kristián Blaškovič <i>Cielené sankcie Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov</i>	62
---	----

Daniela Hlobíková <i>Premlčanie úrokov z omeškania a zmluvnej pokuty</i>	104
---	-----

Ladislav Poliak <i>Finančná autonómia obcí – mikroekonomické východiská</i>	122
--	-----

Jana Koprlová <i>Applying the Skip Navigation Links in the Context of the Websites' Accessibility of Central Public Administration Bodies in the Banská Bystrica Region</i>	139
--	-----

<i>Informácie pre autorov</i>	171
-------------------------------------	-----

<i>Etický kódex</i>	183
---------------------------	-----

Contents

Jana Koprlová
*Editorial for Spring Edition
of the SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA 2016* 16

STUDIES

Martin Štefko
*Current Issues Concerning
the Private School Principal's Appointment
according to the Law of the Czech Republic* 21

Monika Jurčová
*Donation Contract –
Draft of Legal Regulation* 42

Kristián Blaškovič
*Smart Sanctions
of the United Nations Security Council* 62

Daniela Hlobíková
*Statute of Limitations Related to Interests
on Late Payment and to Contractual Penalty* 104

Ladislav Poliak
*Financial Autonomy of Municipalities –
Microeconomic Backgrounds* 122

Jana Koprlová
*Applying the Skip Navigation Links in the Context
of the Websites' Accessibility of Central Public
Administration Bodies in the Banská Bystrica Region* 139

Information for Authors 177

Code of Ethics 187

Editoriál k jarnej edícii **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA 2016**

Ctení čitatelia, vážení priatelia,

dovoľte, aby som Vám predstavila prvé číslo štvrtého ročníka **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA**, medzinárodného internetového vedeckého časopisu zameraného na právne otázky v interdisciplinárnych súvislostiach.

Časopis **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** vychádza pod záštitou Právnickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave a tematicky sa zameriava na spoločensky významné prierezové súvislosti otázok verejného a súkromného práva na národnej, nadnárodnej, ako aj medzinárodnej úrovni, zastúpeného predovšetkým odvetvami dejiny práva, teória práva, rímske právo, cirkevné právo, ústavné právo, ľudské práva a základné slobody, medzinárodné právo, európske právo, občianske právo, hospodárske právo a obchodné právo, pracovné právo, právo sociálneho zabezpečenia, správne právo, právo životného prostredia, finančné právo, právo duševného vlastníctva, trestné právo a kriminológia, prelínajúce sa s ťažiskovými oblasťami spoločensko-vedných disciplín v najširšom zmysle, ku ktorým patria najmä medzinárodné vzťahy, verejná politika, verejná správa, psychológia, sociológia, demografia, manažment a marketing, medzinárodné ekonomické vzťahy, svetová ekonomika, nadnárodné ekonomiky a národné ekonomiky.

Časopis vychádza v elektronickej on-line podobe pravidelne štyrikrát ročne, a to v termínoch 31. marec, 30. jún, 30. september a 31. december, pričom ponúka priestor pre publikáciu príspevkov v podobe samostatných vedeckých štúdií, ako aj cyklov vedeckých štúdií, esejí zamýšľajúcich sa nad aktuálnou spoločenskou témou alebo dianím, recenzií publikácií vzťahujúcich sa na hlavné zameranie časopisu, a taktiež informácií, ako aj správ súvisiacich so základným poslaním časopisu.

Časopis prijíma a publikuje výhradne iba pôvodné, doposiaľ nepublikované príspevky v slovenskom jazyku, českom jazyku, anglickom jazyku, nemeckom jazyku, ruskom jazyku, francúzskom jazyku, španielskom jazyku, poľskom jazyku, srbskom jazyku, slovinskom jazyku, čínskom jazyku, japonskom jazyku, perzskom jazyku daríjčina a po vzájomnej dohode podľa aktuálnych možností redakcie aj v iných svetových jazykoch.

Webová stránka časopisu **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** ponúka čitateľskej verejnosti informácie v bežnom grafickom rozhraní, a súběžne

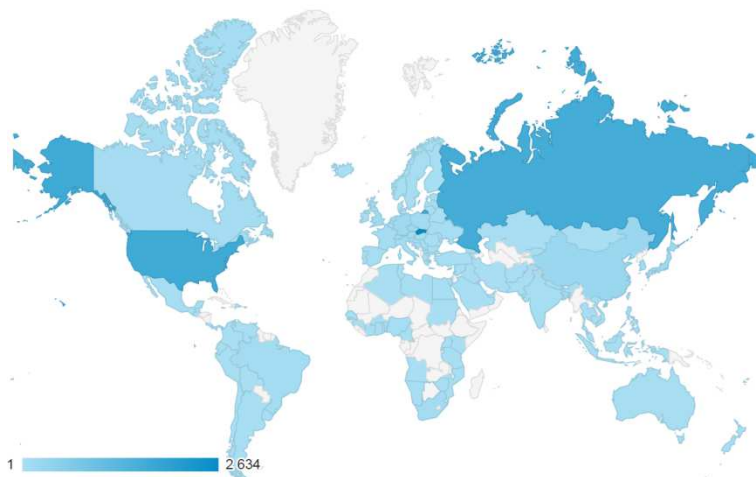
aj v grafickom rozhraní Blind Friendly pre zrakovo hendikepovaných čitateľov paralelne v slovenskom, anglickom a nemeckom jazyku. V uvedených jazykoch zabezpečuje redakcia časopisu aj spätnú komunikáciu prostredníctvom svojej osobitnej e-mailovej adresy. Zároveň webová stránka časopisu ponúka čitateľom vďaka uplatneniu dynamického responzívneho webdizajnu možnosť prístúpenia a prehliadania z akéhokoľvek zariadenia umožňujúceho prenos informácií prostredníctvom globálnej siete internet.

Aktuálne, prvé číslo štvrtého ročníka časopisu **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** ponúka celkovo šesť samostatných vedeckých štúdií v dvoch rôznych jazykoch – v angličtine a slovenčine. Úvodná štúdia predstavuje veľmi komplexne, systematicky a prehľadne aktuálne problémy inštitútu vymenovania na príklade riaditeľa súkromnej školy podľa práva Českej republiky. Nasledujúca štúdia ponúka čitateľom systematicky pripravený nový návrh právnej úpravy darovacej zmluvy podľa slovenského právneho poriadku. Tretia štúdia prináša sprehľadnenie, vysvetlenie, ako aj veľmi precíznu analýzu kľúčových pilierov problematiky cielených sankcií Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, vrátane dôsledného objasnenia ich nasadenia a pôsobenia. Štvrtá štúdia starostlivo objasňuje, analyzuje a hodnotí aktuálny právny stav a kľúčové zistenia vzťahujúce sa na otázky premlčania úrokov z omeškania a zmluvnej pokuty podľa právneho poriadku Slovenskej republiky. Nasledujúca štúdia precízne analyzuje a na podklade prieskumu uskutočneného v podmienkach Slovenskej republiky objasňuje a s vybranými zahraničnými krajinami z mikroekonomického pohľadu porovnáva rozhodujúce ukazovatele finančnej autonómie obcí. Posledná štúdia dôkladne analyzuje a hĺbkovo hodnotí prístupnosť webových stránok ústredných verejno-správnych orgánov v Banskobystrickom samosprávnom kraji z hľadiska uplatňovania mechanizmu preskakovania navigácie (tzv. Skip Navigation Mechanism).

V súvislosti s vydaním prvého čísla štvrtého ročníka časopisu **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** by sme veľmi radi informovali všetkých jeho čitateľov, prispievateľov aj priaznivcov, že časopis bol úspešne zaregistrovaný v medzinárodnej databáze IndexCopernicus International a požiadal o registráciu v ďalších medzinárodných databázach. Súčasne by sme veľmi radi informovali aj o tom, že do okamihu vydania nového čísla časopisu zaznamenali jeho webové stránky celkom 120 krajín návštev (v abecednom poradí):

1. Afganistan
2. Alžírsko
3. Angola
4. Argentína
5. Arménsko
6. Austrália
7. Bangladéš
8. Barbados
9. Belgicko
10. Benin
11. Bielorusko
12. Bolívia
13. Bosna a Hercegovina
14. Brazília
15. Bulharsko
16. Burkina Faso
17. Curaçao
18. Cyprus
19. Česká republika
20. Čile
21. Čína
22. Dánsko
23. Dominikánska republika
24. Egypt
25. Ekvádor
26. Estónsko
27. Fidži
28. Filipíny
29. Fínsko
30. Francúzsko
31. Ghana
32. Grécko
33. Gruzínsko
34. Guatemala
35. Guinea
36. Holandsko
37. Hongkong
38. Chorvátsko
39. India
40. Indonézia
41. Irak
42. Irán
43. Island
44. Izrael
45. Írsko
46. Jamajka
47. Japonsko
48. Južná Afrika
49. Južná Kórea
50. Kambodža
51. Kamerun
52. Kanada
53. Kazachstan
54. Keňa
55. Kirgizsko
56. Kolumbia
57. Kosovo
58. Kostarika
59. Kuvajt
60. Libanon
61. Litva
62. Líbya
63. Lotyšsko
64. Luxembursko
65. Macedónsko
66. Maďarsko
67. Malajzia
68. Malta
69. Maurícius
70. Mexiko
71. Moldavsko
72. Mongolsko
73. Mozambik
74. Namíbia
75. Nemecko
76. Nepál
77. Nigéria
78. Nórsko
79. Nový Zéland
80. Pakistan
81. Panama
82. Peru
83. Pobrežie slonoviny
84. Poľsko
85. Portoriko
86. Portugalsko
87. Rakúsko
88. Rumunsko
89. Rusko
90. Rwanda
91. Saudská Arábia
92. Senegal
93. Seychely
94. Singapur
95. Sint Maarten
96. Slovensko
97. Slovinsko
98. Spojené arabské emiráty
99. Spojené kráľovstvo
100. Spojené štáty americké
101. Srbsko
102. Sudán
103. Sýria
104. Španielsko
105. Švajčiarsko
106. Švédsko
107. Taiwan
108. Taliansko
109. Tanzánia
110. Thajsko
111. Togo
112. Trinidad a Tobago
113. Tunisko
114. Turecko
115. Uganda
116. Ukrajina
117. Uruguaj
118. Venezuela
119. Vietnam
120. Zimbabwe

Obrázok 1 Teritoriálny prehľad krajín návštev webových stránok časopisu SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA do okamihu vydania prvého čísla štvrtého ročníka

Prameň: Nástroje Google Analytics uplatnené na webových stránkach časopisu **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA**. Dostupné na internete: <http://www.google.com/analytics/>.
© Google Analytics.

Pri príležitosti vydania prvého čísla štvrtého ročníka časopisu by som sa veľmi rada úprimne poďakovala všetkým prispievateľom, ktorí doň aktívne prispeli a podelili sa tak s čitateľmi o svoje vedomosti, skúsenosti či nevšedné pohľady na problematiku právnych otázok v ich rozmanitých interdisciplinárnych súvislostiach, a rovnako tiež vedeniu Právnickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave, všetkým priateľom, kolegom, zamestnancom Právnickej fakulty i rektorátu Trnavskej univerzity v Trnave za ich podporu a podnetné rady, a napokon tiež členom redakčnej rady časopisu.

Verím, že časopis **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** poskytne podnetnú a inšpiratívnu platformu pre komunikáciu na úrovni odbornej aj občianskej verejnosti, a rovnako aj pre vedecké a celospoločensky prínosné riešenia aktuálnych právnych otázok v kontexte ich najširších interdisciplinárnych spoločenských súvislostí, a to nielen na národnej, ale aj na regionálnej a medzinárodnej úrovni.

V mene celej redakčnej rady a redakcie časopisu **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA**

s úctou,

Jana Koprlová

Trnava 31. marec 2016

Editorial for Spring Edition of the SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA 2016

Dear readers and friends,

let me introduce the first issue of the fourth volume of **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA**, an international scientific online journal for the study of legal issues in the interdisciplinary context.

The journal **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** is issued under the auspices of the Faculty of Law of the Trnava University in Trnava, Slovakia, and it thematically focuses on social relevant interdisciplinary relations on the issues of public law and private law at the national, transnational and international levels, represented first of all by following branches of law – legal history, theory of law, roman law, canon law, constitutional law, human rights & fundamental freedoms, international law, European law, civil law, economic law & trade law, labour law, social security law, administrative law, environmental law, financial law, intellectual property law, criminal law and criminology, connected to the key areas of social science disciplines in the broadest understanding, those represent above all international relations, public policy, public administration, psychology, sociology, demography, management and marketing, international economic relations, world economy, transnational economies and national economies.

The journal is issued in an electronic on-line version four times a year, regularly on March 31st, June 30th, September 30th and December 31st, and it offers a platform for publication of contributions in the form of separate papers and scientific studies as well as scientific studies in cycles, essays on current social topics or events, reviews on publications related to the main orientation of the journal and also information or reports connected with the inherent mission of the journal.

The journal accepts and publishes exclusively only original, hitherto unpublished contributions in the Slovak language, Czech language, English language, German language, Russian language, French language, Spanish language, Polish language, Serbian language, Slovenian language, Chinese language, Japanese language, Persian language Dari and by mutual agreement in relation to current possibilities of the editorial office also in other world languages.

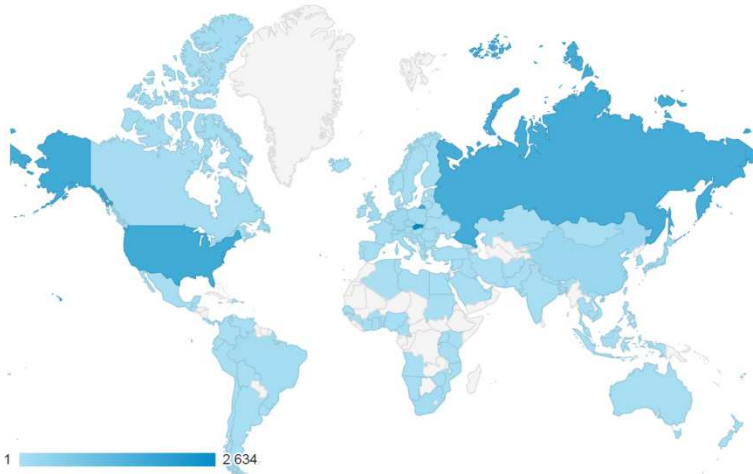
The website of the journal **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** offers the reading public information in the common graphical user interface as well as in the blind-friendly interface designed for visually handicapped readers, both parallel in the Slovak, English as well as German languages. In all those languages the journal's editorial office provides also feedback communication through its own e-mail address. At the same time the website of the journal offers readers due to the use of dynamic responsive web design accession and browsing by using any equipment that allows transmission of information via the global Internet network.

The current, first issue of the fourth volume of the journal **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** offers a total of six separate scientific studies in two different languages – in the English and Slovak languages. The initial study presents very broadly, systematically, and clearly the current issues concerning the private school principal's appointment according to the law of the Czech Republic. The following study offers readers consistently prepared new draft of legal regulation of the donation contract according to the Slovak legal order. The third study offers explanation, clarification as well as very precise analysis of the key pillars of questions connected with the smart sanctions of the United Nations Security Council, including an exhaustive elucidation of their enforcement and operation. The fourth study carefully clarifies, analyses, and evaluates the current legal state and key results connected with the questions of the statute of limitations related to interests on late payment and to contractual penalty according to the legal order of the Slovak Republic. The following study accurately analyses and on the basis of research realized in the territory of the Slovak Republic clarifies and with selected foreign countries from the microeconomic point of view compares the crucial indicators of the financial autonomy of municipalities. The final study very precisely analyses and deeply evaluates the websites' accessibility of the central public administration bodies in the Banská Bystrica region from the view of applying the skip navigation mechanism.

In relation to the release of the first issue of the fourth volume of the journal **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** we are pleased to inform all its readers, contributors as well as fans that the journal has been successfully registered in the international database IndexCopernicus International and applied for registration in other international databases. At the same time we would like to inform that till the date of the new issue, the journal's websites had recorded a total of 120 countries of visits (in alphabetical order):

1. Afghanistan
2. Algeria
3. Angola
4. Argentina
5. Armenia
6. Australia
7. Austria
8. Bangladesh
9. Barbados
10. Belarus
11. Belgium
12. Benin
13. Bolivia
14. Bosnia and Herzegovina
15. Brazil
16. Bulgaria
17. Burkina Faso
18. Cambodia
19. Cameroon
20. Canada
21. Chile
22. China
23. Colombia
24. Costa Rica
25. Côte d'Ivoire
26. Croatia
27. Curaçao
28. Cyprus
29. Czech Republic
30. Denmark
31. Dominican Republic
32. Ecuador
33. Egypt
34. Estonia
35. Fiji
36. Finland
37. France
38. Georgia
39. Germany
40. Ghana
41. Greece
42. Guatemala
43. Guinea
44. Hong Kong
45. Hungary
46. Iceland
47. India
48. Indonesia
49. Iran
50. Iraq
51. Ireland
52. Israel
53. Italy
54. Jamaica
55. Japan
56. Kazakhstan
57. Kenya
58. Kosovo
59. Kuwait
60. Kyrgyzstan
61. Latvia
62. Lebanon
63. Libya
64. Lithuania
65. Luxembourg
66. Macedonia
67. Malaysia
68. Malta
69. Mauritius
70. Mexico
71. Moldova
72. Mongolia
73. Mozambique
74. Namibia
75. Nepal
76. New Zealand
77. Nigeria
78. Norway
79. Pakistan
80. Panama
81. Peru
82. Philippines
83. Poland
84. Portugal
85. Puerto Rico
86. Romania
87. Russia
88. Rwanda
89. Saudi Arabia
90. Senegal
91. Serbia
92. Seychelles
93. Singapore
94. Sint Maarten
95. Slovakia
96. Slovenia
97. South Africa
98. South Korea
99. Spain
100. Sudan
101. Sweden
102. Switzerland
103. Syria
104. Taiwan
105. Tanzania
106. Thailand
107. The Netherlands
108. Togo
109. Trinidad and Tobago
110. Tunisia
111. Turkey
112. Uganda
113. Ukraine
114. United Arab Emirates
115. United Kingdom
116. United States of America
117. Uruguay
118. Venezuela
119. Vietnam
120. Zimbabwe

Figure 1 Territorial View of Visitors' Countries in Relation to the Websites of the Journal **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** before Issuing the First Issue of the Fourth Volume

Source: Tools of Google Analytics in Relation to Websites of the Journal **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA**. Available at: <http://www.google.com/analytics/>. © Google Analytics.

On the occasion of launching the first issue of the fourth volume of the journal I would be delighted to sincerely thank all contributors who contribute actively in it and share with the readers their knowledge, experience or extraordinary views on legal issues in their broadest social context as well as the top management of the Faculty of Law of the Trnava University in Trnava, all friends, colleagues, employees of the Faculty of Law as well as rector's administration at the Trnava University in Trnava for their support and suggestive advices and, finally, also members of journal's editorial board.

I believe that the journal **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** will provide a stimulating and inspirational platform for communication both on the professional level and the level of the civic society, as well as for scientific and society-wide beneficial solutions to current legal issues in context of their broadest interdisciplinary social relations, in like manner at national, regional and international levels.

On behalf of the entire editorial board and editorial office of the journal **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA**

Yours faithfully,

Jana Koprlová

Trnava, Slovakia, March 31st, 2016

Aktuálne problémy inštitútu vymenovania na príklade riaditeľa súkromnej školy podľa práva Českej republiky

Current Issues Concerning the Private School Principal's Appointment according to the Law of the Czech Republic

Martin Štefko

Abstract: *This study analyses the substance of the appointment as one of two ways leading to employment relationships. The whole story is based on issues connected with employment relationship of principals in private elementary and secondary schools in the Czech Republic in order to demonstrate practical connotations of the appointment nowadays. It is more than obvious from the Czech 50-year legal tradition that the appointment has become a classical tool within the realm of labour law. Despite the recent recodifications of civil law and civil service, the appointment continued to be regulated in the Labour Code and other acts as either way to create employment relationships. For legal theory classification, the appointment consented by the future employee should be understood as a contract supported by general civil law on the principle of subsidiarity if applicable in accordance with the Labour Code.*

Key Words: *Labour Law; Principal; School; Atypical Employment; Appointment; the Czech Republic.*

Abstrakt: *Cieľom tejto štúdie je analyzovať podstatu vymenovania ako jedného z dvoch spôsobov vzniku pracovného pomeru. Na príklade peripetií vymenovania riaditeľa základnej a strednej školy súkromného zriaďovateľa demonštrujeme vývoj predmetného inštitútu. Na podklade popísaných zmien v pracovnoprávných a iných predpisoch možno dospieť k záveru, že po takmer 50 rokoch sa vymenovanie pevne usídlilo (prostredníctvom novej úpravy štátnej služby) ako inštitút pracovnoprávny, ktorým vzniká pracovný pomer, pretože tak ustanovujú Zákonník práce alebo osobitné právne predpisy. Pre účely teoretickej klasifikácie by bolo vhodné považovať menovanie, s ktorým vyslovil budúci zamestnanec súhlas, za zmluvu, na ktorú sa v súlade so všeobecnou úpravou uvedenou v Zákonníku práce aplikujú*

subsidiárne ustanovenia všeobecného občianskeho práva vzťahujúce sa na zväzky.

Kľúčové slová: *Pracovné právo; riaditeľ; škola; atypický pracovný pomer; vymenovanie; Česká republika.*

Úvod

Úloha základných a stredných škôl je pre modernú demokratickú otvorenú spoločnosť neopomenuteľná. Kľúčové pre fungovanie českej vzdelávacej sústavy sú predovšetkým základné a stredné školy, ktoré sú zriadené obcou a krajom, a niektoré aj Ministerstvom školstva, mládeže a telovýchovy Českej republiky. Význam iných zriaďovateľov, vrátane registrovaných cirkví alebo náboženských spoločností, je pri základných školách veľmi malý, postupne však narastá pri stredných školách.¹ Za riadne fungovanie školy je zodpovedný riaditeľ a je v pozícii zamestnanca. Dlhodobý zámer vzdelávania a rozvoja vzdelávacej sústavy Českej republiky na obdobie rokov 2015 – 2020 stavia do popredia záujem o efektívne riadenie vzdelávacieho systému, ako aj tlak na priebežné vzdelávanie riaditeľov škôl.²

O to závažnejší je problém, ktorý zákonodarca vytvoril svojím neopatrným postupom, a to v prípade novelizácie ustanovenia § 166 ods. 7 zákona č. 561/2004 Sb. o predškolskom, základnom, strednom, vyššom odbornom a inom vzdelávaní (školský zákon). Novelizácia školského zákona, uskutočnená zákonom č. 472/2012 Sb., totiž závažným spôsobom

¹ Podľa štatistík uverejnených na portáli spravovanom p. D. Fuskom, Meziříčská 1644, 756 61 Rožnov pod Radhoštěm, činil podiel týchto „súkromných“ škôl ku koncu roka 2013/2014 cca. 3,6 % na celkovom počte všetkých základných škôl. Naopak, pri stredných školách tvoria školy zriadené súkromnými zriaďovateľmi 23 % (registrované cirkvi a náboženské spoločnosti následne ďalších 2,8 %), v prípade konzervatórií ďalej 16,7 %. Porovnaj Vývoj počtu a podílu jednotlivých druhů škol podle zřizovatele (2006/07 – 2014/15). In: *Vzdělávací služby* [online]. 2016. 3 s. [cit. 2016-01-25]. Dostupné na: <http://www.vzdelavacisluzby.cz/dokumenty/vzdelavaci-soustava/vyvoj-poctu-skol.pdf>. K fenoménu súkromného školstva pozri ďalej štatistiku Združenia súkromných škôl Čiech, Moravy a Sliezska. Je možné, aby súkromné školy ohrožovali monopol 96 percent škôl verejných?. In: *Sdružení soukromých škol Čech, Moravy a Slezska* [online]. 2016, s. 2 [cit. 2016-01-25]. Dostupné na: http://www.soukromeskoly.cz/media/File/aktuality/pdf/141001_agitacni_letak.pdf.

² Dlhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky na období 2015 – 2020. In: *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky* [online]. 2016, s. 12, 63 a nasl. [cit. 2016-01-25]. Dostupné na: http://www.msmt.cz/file/35167_1_1/.

spochybnila spôsob, akým má byť fyzická osoba do funkcie riaditeľa ustanovená.

Cieľom predloženého príspevku nie je iba poukázať na atypický pracovný pomer riaditeľa súkromnej školy, ale aj na negatívna zamýšľaného údajného „zjednodušenia“ predmetnej úpravy v školskom zákone, hoci i táto zmena názorne demonštruje, že význam základného a stredného súkromného školstva nie je ani dnes dostatočne zohľadňovaný. Snahou autora je predovšetkým podnietiť diskusiu o vhodnejšej úprave právnej formy ustanovovania riaditeľov škôl a školských zariadení tzv. súkromných zriaďovateľov do ich pozícií.³ Súčasne sa žiada zohľadniť, že k predmetnej zmene v spôsobe ustanovovania riaditeľov súkromných škôl do ich pozícií došlo na pozadí rozsiahlejších zmien, ktorými boli rekodifikácia súkromného práva i nová úprava civilného výkonu štátnej služby. Obe uvedené zmeny sa zásadným spôsobom dotkli podoby pracovného práva, a je viac než na mieste otázka, či aspoň nepriamo nedošlo tiež ku zmene samotnej podstaty inštitútu vymenovania ako druhého spôsobu vzniku pracovného pomeru. Za účelom predostretia celého problému preto najskôr podáme stručný štandardný výklad vymenovania ako pracovnoprávneho úkonu (oddiel 2), a následne aplikujeme poznatky pracovnoprávnej teórie a judikatúry na proces ustanovovania riaditeľov škôl a školských zariadení, ktoré nemajú podobu školskej právnickej osoby, a to vrátane intertemporálnych súvislostí (oddiel 3).

Vymenovanie

Zákonník práce upravuje vymenovanie ako právny úkon zakladajúci pracovný pomer. Ak je do príslušnej funkcie vymenovaný zamestnanec, ktorý už v pracovnom pomere k zamestnávateľovi je, dochádza na základe vymenovania a súhlasu s ním ku zmene už existujúceho pracovného pomeru. Zákonník práce upravuje predovšetkým prípady tzv. vnútorného vymenovania, teda vymenovania na základe Zákonníka práce, a vonkajšieho menovania upraveného osobitnými právnymi predpismi.⁴ Zákonník práce upravuje jednak vymenovania nižších vedúcich zamestnancov u daného zamestnávateľa, a jednak tiež niektoré prípady vymenovania

³ Kratší by bol pojem súkromná škola, ktorý mal navyše kedysi historickú tradíciu v ustanovení § 2 tzv. Hasnerovho zákona (říšský zákon o školách obecných č. 62/1869 ř.z.), dnes by však tento pojem nezodpovedal platnej právnej úprave.

⁴ Pozri BĚLINA, M., L. DRÁPAL, et al. *Zákonník práce: Komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 1488. ISBN 978-80-7400-290-8.

najvyššieho vedúceho zamestnanca u zamestnávateľa, ktorý je súčasne aj štatutárnym orgánom daného zamestnávateľa.

Vymenovanie sa považuje za pracovnoprávnú skutočnosť.⁵ Podľa doktríny i judikatúry nie je vymenovanie dvojstranným úkonom – zmluvou, a neplatí to ani naopak. Za vymenovanie nemožno považovať ani zmluvu označenú ako „pracovná“, pokiaľ takáto zmluva bola uzavretá so zamestnancom, ktorý je v okruhu menovaných zamestnancov.⁶ V prípadoch, keď právna úprava stanovuje vznik pracovného pomeru vymenovaním, kogentná povaha Zákonníka práce vylučuje založenie pracovného pomeru pracovnou zmluvou.⁷ Vymenovanie však nie je ani „čistým“ jednostranným právnym úkonom v zmysle Občianskeho zákonníka, pretože jednostranný prejav vôle zamestnávateľa, respektíve osoby, ktorá je oprávnená menovať, nemôže byť účinný, pokiaľ budúci (zamýšľaný) zamestnanec nebude so vznikom pracovného pomeru súhlasiť.⁸ Súhlas zamestnanca je totiž všeobecnou podmienkou platnosti vymenovania, a súčasne tiež prejavom ústavou chránenej zásady slobody práce.

Genéza vymenovania ako pracovnoprávneho inštitútu

Vymenovanie založené osobitnými právnymi predpismi (nie však Zákonníkom práce) má podstatne dlhšiu históriu než tzv. vnútorné vymenovanie. O vymenovaní kancelárskych úradníkov jestvujú čiastkové záznamy už v starom Ríme.⁹ V období Rakúska bolo vymenovanie ako spôsob ustanovenia do funkcie výslovne upravené osobitnými predpismi, napríklad u sudcov,¹⁰ miestodržiteľov, krajinských prezidentov, miestodržiteľ-

⁵ Porovnaj *Zákoník práce a předpisy souvisící*. 1. vyd. Praha: Práce, 1965, s. 327 alebo napríklad bod 244. *Nález Ústavního soudu České republiky sp. zn. Pl. ÚS 83/06* [2008-03-12] uverejnený pod číslom 116/2008 Sb. Ďalej pozri tiež BĚLINA, M., L. DRÁPAL, et al. *Zákoník práce: Komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 203. ISBN 978-80-7400-290-8.

⁶ Porovnaj *Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 21 Cdo 2339/2003* [2004-02-13].

⁷ Pozri *Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 21 Cdo 512/2001* [2002-03-21] (Súbor, zv. 15, C 1100).

⁸ Poľská doktrína považuje súhlas zamestnanca za podmienku platnosti menovania. Porovnaj SYPNIEWSKI, Z. Charakter prawny stosunków pracy na podstawie mianowania. In: W. JAŚKIEWICZ, ed. *Studia nad kodeksem pracy*. 1. wyd. Poznań: Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, 1975, s. 214. Prawo, nr 71.

⁹ SKŘEJPEK, M. Vedoucí a personál císařských kanceláří za principátu. In: L. SOUKUP, ed. *Právněhistorické studie 33*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1993, s. 24. ISBN 80-7066-739-7. Aj keď sa preukáže, že určitý vedúci personál poberal za výkon práce finančnú odmenu, je, samozrejme, veľmi náročné zistiť, na základe akého právneho titulu.

¹⁰ Zákon č. 117/1867 o moci soudcovské. Obsiahnuté v čiastke LXI. zákonníka říšského, č. 144, s. 398, vyd. a rozosl. dňa 22. decembra 1867.

ských a vládnych radcov,¹¹ hajtmanov a vrchných horných radcov,¹² poštových pomocných úradníkov,¹³ úradníkov¹⁴ a mnohých ďalších profesií. Všeobecne možno pritom konštatovať, že vymenovaním sú do funkcie ustanovené osoby, ktoré majú pre štát osobitný význam, a vzťah založený vymenovaním je verejnoprávnej povahy.¹⁵ Ani po vzniku Československej republiky v dôsledku recepcie rakúskych predpisov vymenovanie ako spôsob ustanovenia do funkcie, samozrejme, nevymizlo¹⁶ a môžeme sa s ním stretnúť v dobových predpisoch.

Po oslobodení Československa sa ukázali byť nereálnymi predstavy o návrate k prvorepublikovej úprave. Aj napriek tomu, že po potrestaní zradcov a kolaborantov došlo najskôr ku zrušeniu pracovných pomerov založených príkazaním (vládne nariadenie zo dňa 4. júna 1945, č. 14 Sb., ktorým sa prehlasuje nepoužívateľnosť niektorých predpisov o riadení práce a o núdzovej službe a zrušujú sa pracovné pomery vzniknuté príkazaním (nasadením)), rozhodla sa politická reprezentácia pre radikálne celospoločenské ekonomické reformy. Ich dôležitou súčasťou bola tiež intenzívna verejnoprávna regulácia mobility pracovných síl. Za všetky možno uviesť dekrét prezidenta republiky o pracovnej povinnosti osôb, ktoré stratili československé štátne občianstvo (dekrét č. 71/1945 Sb.) a dekrét prezidenta republiky o všeobecnej pracovnej povinnosti (ďalej len „dekrét č. 88/1945 Sb.“).

Dekrét č. 71/1945 Sb. bol síce zrušený až Zákoníkom práce (zákon č. 65/1965 Sb.) s účinnosťou k 1. januáru 1966, vzhľadom na urýchlený

¹¹ Porovnaj zákon č. 41/1868 o zřízení politických úřadů správních v královstvích Českém, Dalmatském, Haličském a Vladimířském s vojvodstvími Osvětimským a Zátorským a s velkovojvodstvím Krakovským, v arciknížetstvích Rakouském pod Enzí a nad Enzí, ve vojvodstvích Salcburském, Štyrském, Korutanském, Krajinském, Bukovinském, v markrabství Moravském, ve vojvodstvích Horno- a Dolnoslezském, v knížecím hrabství Tyrolském a v zemi Vorarlberské, v markrabství Istrianském, v knížecím hrabství Gorickém a Gradištském a v městě i okršlku Trstském. Má platnosť v kráľovstvách a krajinách zastúpených v Ríšskej rade. Obsiahnuté v čiastke XVII. zákonníka ríšskeho, č. 44, s. 76, vyd. a rozosl. dňa 23. mája 1868.

¹² Ustanovenie § 16 zákona č. 77/1981 ř.z. o zřízení a působnosti úřadův horních.

¹³ Ustanovenie § 23 nariadenia č. 186/1902 ř.z., ktorým upravujú se služební poměry poštových pomocných úředníků, poštových aspirantův a poštových pomocníků.

¹⁴ Například ustanovenie § 56 a nasl. Zákon č. 15/1914 ř.z. o služebním poměru státních úředníků a státních sluhů (služební pragmatika).

¹⁵ Ohľadom rovnakej poľskej skúsenosti pozri FLOREK, L. a T. ZIELIŃSKI. *Prawo pracy*. 9. vyd. Warszawa: C. H. Beck, 2007, s. 78. ISBN 978-83-7483-776-7.

¹⁶ Viac pozri napríklad HROMADA, J., J. CHYSKÝ a K. WITZ. *Československé pracovní právo*. 1. vyd. Praha: Orbis, 1957. 531 s.

odsun príslušníkov nemeckej, a sčasti aj maďarskej národnosti mal však prevažne epizódny charakter.¹⁷ Naproti tomu, dekrét č. 88/1945 Sb. podstatne ovplyvnil vývoj úpravy zamestnanosti (mobility pracovných síl), najmä v 50. rokoch minulého storočia, a značne zasiahol tiež do súkromnoprávnej koncepcie služobnej zmluvy. Spomeňme predovšetkým, že v súlade s ustanovením § 1 dekrétu č. 88/1945 Sb. mohli byť pridelení všetci práceschopní muži vo veku od 16 do 55 rokov a ženy vo veku od 18 do 45 rokov na výkon prác, ktorých neodkladný výkon vyžadovali dôležité verejné záujmy. Doterajší pracovný pomer pridelením, teda na základe správneho aktu, nezaničil; pridelená osoba sa posudzovala podľa ustanovenia § 9 dekrétu č. 88/1945 Sb. po dobu pridelenia tak, akoby bola na dovolenke vo svojom doterajšom pracovnom pomere. Doba pridelenia sa viac-menej považovala za dobu zamestnania v tomto (pôvodnom) pomere. Pridelením nastalo podľa ustanovenia § 10 dekrétu č. 88/1945 Sb. založenie pracovného pomeru.

Pred i po vydaní dekrétu č. 88/1945 Sb. prebiehala rozsiahla diskusia o novom charaktere pracovného pomeru. Niektorí autori sa vyslovovali (odkazujúc na sovietsky Kódex zákonov o práci z 30. októbra 1922) pre začlenenie pracovného pomeru do práva verejného.¹⁸ Napokon, samotný dekrét č. 88/1945 Sb. nepochybne patrí do oblasti verejného práva. V dobovej literatúre možno dohľadať aj obhajoby zachovania súkromnoprávneho charakteru pracovného pomeru. V zmluvnej povahe pracovného pomeru sa objavuje výraz prirodzenej požiadavky slobody práce. Zatiaľ čo pre súkromnoprávne vzťahy je pravidlom rovnosť, pre verejnoprávne vzťahy je zase typické podrobenie sa impériu štátu. V neposlednom rade sa zdôrazňovalo, že zamestnanec bude radšej pracovať za individuálny prísľub odmeny za prácu než za splnenie verejnoprávnej povinnosti.¹⁹ Hoci zákonodarca nakoniec hlasy po verejnoprávnej povahe pracovného pomeru nevypočul, dekrét č. 88/1945 Sb. predstavuje výraz

¹⁷ Tzv. divoký odsun nemeckého obyvateľstva prebehol bezprostredne po skončení vojnových operácií a pokračoval až do Postupimskej konferencie. Následný organizovaný odsun potom pokračoval do konca roka 1946 a čiastočne tiež v roku 1947. Odsun maďarskej menšiny prebehol v menšom meradle v roku 1946. Porovnaj KUKLÍK, J. *Mýty a realita tzv. „Benešových dekretů“: Dekrety prezidenta republiky 1940 – 1945*. 1. vyd. Praha: Linde, 2002, s. 270-276. ISBN 80-7201-352-1.

¹⁸ Porovnaj WITZ, K. O novou konstrukci pracovního poměru. *Sociální revue*. 1946, roč. 21, s. 224 a nasl.

¹⁹ Porovnaj HRDLIČKA, V. Poznámky ke konstrukci pracovního poměru. *Právník*. 1946, roč. 85, č. 9-10, s. 290-292. ISSN 0231-6625.

ný medzník v konštituovaní „novej“ podoby služobnej zmluvy po skončení druhej svetovej vojny u nás.

Vzhlľadom na intenzívny vplyv verejného práva v pracovnej oblasti neprekvapuje, že sa vzápätí objavil aj ďalší spôsob vzniku pracovného pomeru správnym aktom. Vymenovanie ako ďalší spôsob vzniku pracovného pomeru upravil zákon č. 51/1955 Sb. o národných podnikoch a niektorých ďalších hospodárskych organizáciách. V jeho ustanovení § 21 možno vidieť predobraz neskoršej (i dnešnej) úpravy Zákonníka práce (zákona č. 262/2006 Sb.). Dobová literatúra vymenovanie zhodne vyhradzovala pre riaditeľov národných podnikov, podnikov miestneho priemyslu či komunálnych služieb a riaditeľov iných hospodárskych organizácií. Vymenovanie pritom nebolo považované za pracovnú zmluvu v zmysle ustanovenia § 1153 Všeobecného občianskeho zákonníka, ale za správny akt.²⁰

Zákon č. 65/1965 Sb. Zákonník práce, keď po prvý raz upravil vymenovanie, vykonal tak v ustanovení § 27, a to nasledujúcou dikciou: „Vymenovaním môže byť založený pracovný pomer len u vedúcich pracovníkov vymenovaných do ich funkcie orgánom nadriadeným organizácii, v ktorej má pracovník svoju funkciu vykonávať.“²¹ K rozšíreniu okruhu menovaných funkcií došlo ku koncu predchádzajúceho režimu zákonom č. 188/1988 Sb., a to z dôvodu vytvorenia podmienok pre uľahčenie žiaducej mobility pracovných síl a ich účelné rozmiestnenie a efektívne využitie.²² Stále sa však malo jednať iba o významné vedúce funkcie najvyšších vedúcich zamestnancov.²³ Podľa ustanovenia § 2 vykonávajúceho

²⁰ Napríklad CHYSKÝ, J., J. HRMADA a K. WITZ. *Československé pracovné právo*. 2. přeprac. vyd. Praha: Orbis, 1960, s. 75.

²¹ Rovnako tiež dôvodová správa. *Zákonník práce a předpisy souvisící*. 1. vyd. Praha: Práce, 1965, s. 327. V neskoršom vydaní už bolo zjednotenie úpravy vzniku pracovného pomeru tendenčne prezentované ako zlepšenie postavenia robotníkov a odstránenie triednych rozdielov. Pozri *Zákonník práce a předpisy souvisící*. 7. uprav. vyd. Praha: Práce, 1976, s. 66-67.

²² Viac pozri osobitnú časť dôvodovej správy k § 27. *Vládní návrh zákona, kterým se mění a doplňuje zákoník práce* [č. 100] [online]. 1988 [cit. 2016-01-25]. Dostupné na: http://www.psp.cz/eknih/1986fs/tisky/t0100_01.htm.

²³ „Vymenovaním môže byť založený pracovný pomer len u vedúcich pracovníkov menovaných podľa osobitných predpisov, poprípade podľa stanov spoločenských organizácií, do funkcie orgánom nadriadeným organizácii, v ktorej má pracovník svoju funkciu vykonávať, a u vedúcich pracovníkov, ktorých do funkcie menuje vedúci organizácie. Okruh vedúcich funkcií, do ktorých pracovníkov menuje vedúci organizácie, stanoví nariadením vláda Československej socialistickej republiky po prerokovaní s Ústrednou radou odborov; to neplatí u vedúcich pracovníkov aparátov spoločenských organizácií.“ Doslovná

nariadenie vlády č. 223/1988 Sb. boli týmito vedúcimi funkciami funkcie v priamej riadiacej pôsobnosti vedúceho organizácie a funkcie vedúceho odboru alebo jemu na roveň postaveného organizačného útvaru ústredného orgánu.

Ďalšiu rozvolňujúcu zmenu a prvú úpravu tzv. vnútorného vymenovania i mimo rámec ústredných orgánov štátnej správy, respektíve osobitne uvedených organizácií prinieslo zákonné opatrenie predsedníctva Federálneho zhromaždenia č. 362/1990 Sb. o rozšírení okruhu vedúcich funkcií obsadzovaných menovaním. Ako vedúce funkcie, do ktorých boli pracovníci vymenovaní, boli určené nanovo:

- a) vedúce funkcie v priamej riadiacej pôsobnosti vedúceho organizácie,
- b) vedúce funkcie v priamej riadiacej pôsobnosti vedúcich pracovníkov priamo podriadených vedúcemu organizácie za podmienky, že sú týmto vedúcim pracovníkom podriadení ďalší vedúci pracovníci, a
- c) vedúce funkcie na ústredných orgánoch.

Ak odhliadneme od dobovej terminológie, môžeme vidieť jednoznačnú paralelu voči platnej právnej úprave zamestnancov, s ktorými je možné dojednať možnosť odvolania z výkonu funkcie podľa súčasného ustanovenia § 73 ods. 3 Zákonníka práce. Zákon č. 3/1991 Sb. preniesol rozšírenie menovaných funkcií upravené zákonným opatrením predsedníctva Federálneho zhromaždenia č. 362/1990 Sb. do ustanovenia § 27 ods. 5 zákona č. 65/1965 Sb. Dôvodová správa doplnila, že zaraďovanie pracovníkov do menovaných funkcií nie je možné uskutočňovať pracovnou zmlouvou.²⁴

Zákon č. 74/1994 Sb. opätovne rozšíril úpravu vymenovania, s cieľom umožniť vymenovanie zamestnancov taktiež u zamestnávateľov fyzických osôb. Došlo tiež k úprave tzv. vonkajšieho vymenovania, keď sa vypustila úprava o tom, že vymenovanie uskutočňuje orgán nadriadený organizácii, v ktorej má pracovník svoju funkciu vykonávať. V odbornej literatúre sa však súčasne začínajú objavovať pochybnosti, či takto široko koncipovaná úprava vymenovania ako druhého spôsobu vzniku pracov-

dícia ustanovenia § 27 ods. 4 zákona č. 65/1965 Sb. Zákonník práce v znení zákona č. 188/1988 Sb.

²⁴ Zvláštni část důvodové zprávy, rubrika Další závažné změny. In: Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, Vláda České republiky. *Důvodová zpráva k zákonu č. 3/1991 Sb., změna Zákonníku práce* [Systém ASPI]. ASPI_ID LIT32189CZ [cit. 2016-01-25]. ISSN 2336-517X. Dostupné v Systéme ASPI. Dokument je tiež voľne dostupný. *Vládní návrh zákona, kterým se mění a doplňuje zákoník práce* [č. 261] [online]. 1990 [cit. 2016-01-25]. Dostupné na: http://www.psp.cz/eknih/1990fs/tisky/t0261_01.htm.

ného pomeru je vhodná vzhľadom na medzinárodné záväzky Českej republiky.²⁵ Do uvedenej úpravy ešte pred rekodifikáciou pracovného práva zasiahol zákon č. 220/2000 Sb. o zmenách niektorých zákonov v súvislosti s prijatím zákona o majetku Českej republiky a jej vystupovaní v právnych vzťahoch, keď doplnil, že pokiaľ je zamestnávateľom štát, vymenovanie a odvolanie môže vykonávať výhradne vedúci organizačnej zložky štátu.

Zmenu priniesol (nový) Zákonník práce (zákon č. 262/2006 Sb.), ktorý okruh menovaných zamestnancov zúžil na, zjednodušene povedané, štát a ďalších zamestnávateľov poskytujúcich služby v rámci verejnej správy, vrátane riaditeľov základných a stredných škôl, pokiaľ škola mala podobu príspevkovej organizácie.²⁶ Tak či tak, v dôsledku nekvalitnej legislatívnej úpravy (použil sa pojem kolidujúci s inými právnymi predpismi) došlo k novelizácii, ktorá, naopak, výrazným spôsobom rozšírila okruh menovaných zamestnancov, nie však u zamestnávateľov, pre ktorých bolo možné vymenovaním zamestnanca založiť pracovný pomer.

Statusové oslabenie pri skončení pracovného pomeru

Základný (a v podstate tiež jediný) rozdiel medzi právami a povinnosťami vymenovaného a nevymenovaného zamestnanca (teda z hľadiska platnej pracovnoprávnej úpravy) spočíva v možnom odlišnom (konceptne jednoduchšom) spôsobe skončenia pracovného pomeru. Pôvodná úprava bola ale iná. Podľa ustanovenia § 66 zákona č. 65/1965 Sb. v znení do novely uvedenom zákonom č. 3/1991 Sb. bola organizácia povinná pracovníkovi poskytnúť pracovné voľno bez náhrady mzdy po dobu trvania pracovného pomeru založeného vymenovaním. Pokiaľ už vymenovaný pracovník v pracovnom pomere bol, osobitná úprava bola obsiahnutá v ustanovení § 67 zákona č. 65/1965 Sb., opäť v znení do novely včlenenom zákonom č. 3/1991 Sb. Obe ustanovenia boli zrušené práve z dôvodu rozšírenia počtu menovaných funkcií. Súčasne bola už v dôvo-

²⁵ Pozri TÝC, J., L. TOMANDLOVÁ a V. PŘENOSILOVÁ. *Zákonník práce: Nařízení vlády, komentář, vysvětlivky: Účinnost k 1. 6. 1994*. 1. vyd. Olomouc: ANAG, 1994, s. 32. ISBN 80-85646-14-5.

²⁶ Ústavný súd neprisvedčil vo svojom náleze argumentácii navrhovateľov požadujúcich zrušenie tejto regulácie, pretože v úprave menovania ako právnej skutočnosti zakladajúcej pracovný pomer u vymenovaných zamestnávateľov s pevnou väzbou na štát neidentifikoval porušenie rovného postavenia zamestnávateľských subjektov ani porušenie rovného postavenia vedúcich zamestnancov samotných, ani zásah do vlastníckeho práva „súkromných zamestnávateľov“. *Nález Ústavního soudu České republiky sp. zn. Pl. ÚS 83/06 [2008-03-12] uverejnený pod číslom 116/2008 Sb.*

dovej správe diskutovaná osobitná úprava hmotného zabezpečenia poskytovaného vymenovaným pracovníkom, uvoľňovaným v dôsledku organizačných zmien.²⁷

Istá výhodnosť úpravy skončenia pracovného pomeru s vymenovaným zamestnancom a snaha zákonodarcu obmedziť okruh menovaných funkcií bola pri prerokovávaní druhého Zákonníka práce dôvodom pre prípravu pozmeňovacieho návrhu, ktorým sa umožnilo dojednať takmer rovnaký spôsob skončenia pracovného pomeru ako pri vymenovanom zamestnancovi aj pri nevymenovanom vedúcom zamestnancovi, ktorý je v tzv. prvej či druhej línii vedenia.²⁸

Po rekonštrukcii súkromného práva a s novou úpravou služobného práva

V súvislosti so zákonom č. 89/2012 Sb. Občianskym zákonníkom a zákonom č. 234/2014 Sb. o štátnej službe sa môžeme zamyslieť, ako je možné podradiť vymenovanie pod klasifikáciu súkromnoprávných skutočností, respektíve súkromnoprávneho konania. Podľa ustanovenia § 1723 Občianskeho zákonníka záväzok vzniká zo zmluvy, z protiprávneho činu alebo inej právnej skutočnosti, ktorá je k tomu podľa právneho poriadku spôsobilá.

Podľa názoru Ústavného súdu Českej republiky možno vyvodiť, že prostredníctvom zamestnávateľov oprávnených menovať vedúcich zamestnancov sa realizuje štátna politika a plní sa funkcia štátu; preto by štát mal mať rozhodujúce právo určiť, kto bude v jeho mene vystupovať (či v istom zmysle za neho) alebo plniť jeho úlohy. Takému oprávneniu štátu potom jednoznačne zodpovedá vymenovanie, ktoré má tak konštitutívnu povahu.²⁹ Ústavný súd ďalej konštatoval, že vymenovanie podľa Zákonníka práce z roku 2006 supluje platný, nie však účinný zákon o štátnej službe a že aj z iných dôvodov sleduje legitímny verejný záujem. Vzhľadom na predostretú históriu vymenovania, i pri tomto názore

²⁷ Zvláštni část důvodové zprávy, rubrika Další závazné změny. In: Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, Vláda České republiky. *Důvodová zpráva k zákonu č. 3/1991 Sb., změna Zákoníku práce* [Systém ASPI]. ASPI_ID LIT32189CZ [cit. 2016-01-25]. ISSN 2336-517X. Dostupné v Systéme ASPI. Dokument je tiež voľne dostupný. *Vládní návrh zákona, kterým se mění a doplňuje zákoník práce* [č. 261] [online]. 1990 [cit. 2016-01-25]. Dostupné na: http://www.psp.cz/eknih/1990fs/tisky/t0261_01.htm.

²⁸ Porovnaj ustanovenie § 73 ods. 3 Zákonníka práce.

²⁹ Bod 238. *Nález Ústavního soudu České republiky sp. zn. Pl. ÚS 83/06* [2008-03-12] *uverejnený pod číslom 116/2008 Sb.*

Ústavného súdu je kľúčovým posúdenie uvedeného pojmu z hľadiska zákona o štátnej službe, ktorý vo väčšine svojich ustanovení vstúpil do účinnosti 1. januára 2015.³⁰ Zákon o štátnej službe konštruuje pojem štátneho zamestnanca prostredníctvom štyroch znakov, ktorými sú: fyzická osoba (1), služobný pomer (2), služobné miesto (3) a zaradenie či vymenovanie na toto miesto (4). Zákon o štátnej službe vymenovanie (staronovo) vymedzil ako správny akt,³¹ formálne ustanovenie štátneho zamestnanca na systemizované a voľné služobné miesto. Vymenovaním vzniká služobný pomer. Pokiaľ by mala služobné miesto obsadiť osoba v pracovnom pomere, potom je potrebné dojednať s ňou pracovnú zmluvu podľa ustanovenia § 178 zákona o štátnej službe.³²

So zreteľom na uvedenú argumentáciu sa ponúka vnímanie vymenovania v jednote s novou úpravou v zákone o štátnej službe, rovnako ako v Poľsku, ako akt rýdzo administratívnoprávny.³³ Tak či tak, vymenovanie zostalo i naďalej upravené taktiež ako inštitút súkromnoprávny, respektíve, presnejšie povedané, pracovnoprávny. Vymenovaním naďalej môže nastať založenie pracovného pomeru aj v iných prípadoch než len pri štátnych zamestnancoch. Názorným príkladom sú práve riaditelia škôl, školských zariadení, ktoré majú status právnických osôb. Preto nemožno konštatovať, na rozdiel od Poľska, že verejný záujem či záujem služby prevažuje nad súkromnoprávnym významom pracovného pomeru založeného vymenovaním nad zmluvnými povinnosťami z neho plynúcimi.³⁴ Z uvedeného dôvodu sa zdá byť viac zodpovedajúce skutočnosti zaujať názoru, že vymenovanie v podobe upravenej Zákonníkom práce, respektíve ako tzv. vonkajšie vymenovanie na základe iných predpisov sa

³⁰ Hoci ustanovovanie do funkcie menovaním možno nájsť tiež v množstve iných právnych predpisov. Porovnaj napríklad čl. 62 Ústavy, ustanovenie § 60 a nasl. zákona o sodech a soudcích a iné.

³¹ Porovnaj ustanovenie § 159 ods. 1 písm. a) a § 160 zákona o státní službě.

³² Úvodná poznámka prof. Pichrta. Viac pozri PICHRT, J. et al. *Zákon o státní službě: Komentář*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2015. 933 s. ISBN 978-80-7478-843-7.

³³ Porovnaj MAZURCZAK-JASIŃSKA, E. Uwagi o aksjologicznych podstawach stosunków pracy z mianowania. In: *Aksjologiczne podstawy prawa pracy i ubezpieczeń społecznych* [online]. 2013. 11 s. [cit. 2016-01-25]. Dostupné na: https://prawo.amu.edu.pl/_data/assets/pdf_file/0008/175526/dr-Eliza-Mazurczak-Jasiska.pdf. Čl. 76 poľského Zákonníka práce [Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r Kodeks Pracy] upravuje menovanie ako spôsob vzniku pracovného pomeru. Menovanie však prichádza do úvahy len v prípadoch upraveneých osobitnými predpismi, ktorých je viac než 20.

³⁴ Porovnaj MAZURCZAK-JASIŃSKA, E. Uwagi o aksjologicznych podstawach stosunków pracy z mianowania. In: *Aksjologiczne podstawy prawa pracy i ubezpieczeń społecznych* [online]. 2013, s. 11 [cit. 2016-01-25]. Dostupné na: https://prawo.amu.edu.pl/_data/assets/pdf_file/0008/175526/dr-Eliza-Mazurczak-Jasiska.pdf.

stalo súkromnoprávnym, respektíve pracovnoprávnym inštitútom, odlišným od vymenovania ako správneho aktu. Nemožno ani akceptovať hybridnú teóriu o tom, že vymenovanie zakladá súčasne pracovnoprávny a služobný vzťah.³⁵

Ustanovenie riaditeľa školy tzv. súkromným zriaďovateľom

Pracovný pomer sa podľa Zákonníka práce zakladá vymenovaním len veľmi obmedzeného okruhu vedúcich zamestnancov. Jedná sa buď o vymenovanie v prípadoch, keď to ustanoví osobitný právny predpis, alebo v prípadoch, ktoré sú taxatívne uvedené v ustanovení § 33 ods. 3 písm. a) až g) Zákonníka práce. V iných prípadoch nemožno vymenovaním pracovný pomer založiť, a čo je horšie, v prípadoch uvedených v ustanovení § 33 ods. 3 Zákonníka práce nemožno, naopak, založiť pracovný pomer pracovnou zmluvou.

Historický exkurz

Ak sa pozrieme do blízkej minulosti, potom môžeme už od počiatku vidieť nevyhranený prístup k spôsobu ustanovovania riaditeľa školy zriadenej súkromným zriaďovateľom. Zásadné spoločenské zmeny v roku 1989 veľmi rýchlo nasledovala snaha oživiť cirkevné školstvo.³⁶ S určitým oneskorením reagovala na danú situáciu novela vtedajšieho školského zákona, ktorá umožnila v najnutnejšej miere otvorenie súkromných škôl.³⁷ Spomenúť možno vyhlášku č. 353/1991 Sb. o súkromných školách a vyhlášku č. 452/1991 Sb. o zriaďovaní a činnosti cirkevných škôl a náboženských spoločenstiev. Obe vyhlášky v ustanoveniach § 2 a 3 v pôvodnej edícii ustanovili, že písomný návrh na zaradenie súkromnej či cirkevnej školy do siete škôl musí obsahovať meno a priezvisko riaditeľa. Iba vyhláška č. 452/1991 Sb. viac-menej určila,³⁸ že povinnou prílohou

³⁵ Porovnaj KUCZYŃSKI, T. *Właściwość sądu administracyjnego w sprawach stosunków służbowych*. 1. vyd. Wrocław: Kolonia, 2000, s. 42. ISBN 83-88166-17-4.

³⁶ Bližšie pozri napríklad HORÁK, Z. *Církev a české školství: Právní zajištění působení církví a náboženských společností ve školství na území českých zemí od roku 1918 do současnosti*. 1. vyd. Praha: Grada, 2011, s. 55 a nasl. ISBN 978-80-247-3623-5.

³⁷ Porovnaj ustanovenie § 57a a nasl. zákona č. 171/1990 Sb., ktorým sa mení a doplňuje zákon č. 29/1984 Sb., o soustavě základních a středních škol (školský zákon).

³⁸ Pri súkromnej škole sa vyžadoval iba doklad o najvyššom dosiahnutom vzdelaní riaditeľa školy.

návrhu je menovací dekrét riaditeľ a školy. Tomu nakoniec zodpovedala tiež prax, kedy biskupi riaditeľ a biskupských škôl menovali.³⁹

Súkromné školy zakladali najskôr fyzické osoby, z dotčných⁴⁰ i iných dôvodov však následne prevládla forma právnických osôb, zakladaných najčastejšie v podobe spoločnosti s ručením obmedzeným či verejnej obchodnej spoločnosti. Zakladaniu vo forme všeobecne prospšných spoločností po určitú dobu prekážala koncepcia štatutárneho orgánu, ktorým bola správna rada, a nie riaditeľ.⁴¹ Až školský zákon (zákon č. 561/2004 Sb.) priniesol v ustanovení § 124 a nasl. úpravu školskej právnickej osoby ako osoby, ktorej hlavnou činnosťou je poskytovanie vzdelávania podľa vzdelávacích programov a školských služieb. Štatutárnym orgánom školskej právnickej osoby je obligatórne riaditeľ, ktorého pri školskej právnickej osobe zriadenej ministerstvom, krajom, obcou alebo združením obcí menuje a odvoláva zriaďovateľ. Riaditeľ a školskej právnickej osoby zriadenej inou právnickou osobou alebo fyzickou osobou menuje a odvoláva zriaďovateľ na návrh rady alebo samotná rada, pokiaľ na ňu zriaďovateľ v zriaďovacej listine túto svoju právomoc delegoval alebo pokiaľ zanikol alebo zomrel bez právneho nástupcu. Úprava menovania riaditeľa školskej právnickej osoby v praxi spôsobila celý rad problémov;⁴² hlavný dôvod, prečo mnoho existujúcich škôl doposiaľ neuskutočnilo svoju premenu na školskú právnickú osobu (osobitný typ právnickej osoby) a ponechalo si právnú formu spoločnosti s ručením obmedzeným či verejnej obchodnej spoločnosti, však kvie inde.

Ďalším krokom bola zmena v riadení. Zákon č. 564/1990 Sb. o štátnej správe a samospráve v školstve zaviedol systém tzv. odvetvového riadenia a nahradil doterajší spôsob riadenia školskými odbormi vtedajších národných výborov. Podľa ustanovenia § 6 ods. 2 zákona č. 564/1990 Sb.

³⁹ Porovnaj HORÁK, Z. *Církyve a české školství: Právní zajištění působení církví a náboženských společností ve školství na území českých zemí od roku 1918 do současnosti*. 1. vyd. Praha: Grada, 2011, s. 77. ISBN 978-80-247-3623-5.

⁴⁰ Porovnaj ustanovenie § 3 nariadenia vlády č. 324/1996 Sb., ktorým se stanoví podmínky a výše poskytování dotací soukromým školám, předškolním a školským zařízením, alebo ustanovenie § 1 zákona č. 306/1999 Sb. o poskytování dotací soukromým školám, předškolním a školským zařízením.

⁴¹ Porovnaj DEVEROVÁ, L., J. SVEJKOVSKÝ a J. ADAMEC. *Zákon o obecně prospěšných společnostech: Komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 111-122. ISBN 978-80-7400-408-7. Naopak ale KATZOVÁ, P. *Školský zákon: Komentář*. 1. vyd. Praha: ASPI, 2008, s. 648-649. ISBN 978-80-7357-412-3.

⁴² Porovnaj bod 33 osobitnej časti dôvodovej správy k zákonu č. 472/2011 Sb., ktorým se mění zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů.

školský úrad menoval a odvolával riaditeľov predškolských zariadení, škôl a školských zariadení, ktoré boli zriadené školským úradom či obcou. S reformou štátnej správy, respektíve verejnej správy prišlo k delimitácii agendy školských úradov na okresné úrady (ako referáty školstva) a na krajské úrady ku dňu 31. december 2000, a školské úrady tým zanikli.⁴³ Riaditeľov škôl novo menoval krajský úrad, pokiaľ išlo o školy ním zriadené. Riaditeľov predškolských zariadení, škôl a školských zariadení, ktoré zriadovalo Ministerstvo školstva, mládeže a telovýchovy Českej republiky, menovalo a odvolávalo uvedené ministerstvo. V prípade riaditeľov škôl súkromných zriaďovateľov upravila novela zákona č. 564/1990 Sb. (vykonaná zákonom č. 139/1995 Sb.) v tretej časti zákona č. 564/1990 Sb. problematiku zaradovania škôl, predškolských zariadení a školských zariadení do siete škôl, predškolských zariadení a školských zariadení. Súčasť žiadosti o zaradenie do siete škôl tvorili povinne osobné údaje riaditeľa školy alebo vedúceho školského zariadenia a doklady o vzdelaní osvedčujúce jeho pedagogickú a odbornú spôsobilosť, doklady o predchádzajúcich zamestnaniach a životopis riaditeľa školy alebo vedúceho školského zariadenia.

Úprava v školskom zákone

Podľa ustanovenia § 166 ods. 7 druhej vety školského zákona v znení pred účinnosťou novely vykonanej zákonom č. 472/2012 Sb. platilo, že právnická osoba, zriaďovateľ, menuje riaditeľa školy alebo školského zariadenia.⁴⁴ Uvedené pravidlo sa bežne vykladalo ako úprava tzv. vonkajšieho vymenovania v zmysle ustanovenia § 33 ods. 3 Zákonníka práce.⁴⁵ Je však nutné konštatovať, že Zákonník práce od 1. januára 2007 v poznámke pod čiarou k ustanoveniu § 33 ods. 3 Zákonníka práce odkazoval iba na funkciu riaditeľa školskej právnickej osoby podľa ustanovenia § 131 školského zákona, čím hatil zmysel predmetnej úpravy. Navyše, v dôvodovej správe bolo výslovne uvedené, že menovaním sa má zakla-

⁴³ Porovnaj zákon č. 157/2000 Sb. o prechodu niektorých vecí, práv a záväzků z majetku České republiky do majetku krajů.

⁴⁴ Predmetná veta znela: „Pokiaľ nie je možné ustanoviť riaditeľa školy alebo školského zariadenia z týchto osôb, menuje právnická osoba do funkcie riaditeľa školy alebo školského zariadenia inú osobu v pracovnoprávnom vzťahu k tejto právnickej osobe, ktorá spĺňa predpoklady pre výkon funkcie riaditeľa školy alebo školského zariadenia ustanovené osobitným zákonom.“

⁴⁵ Pozri napríklad RIGEL, F., L. BAHÝLOVÁ, V. KUDROVÁ, O. MORAVEC a M. PUŠKINOVÁ. *Školský zákon: Komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 729-735. ISBN 978-80-7400-550-3.

dať pracovný pomer práve pri riaditeľoch školskej právnickej osoby podľa školského zákona, nie však aj pri iných riaditeľoch škôl a školských zariadení.⁴⁶ Zákon č. 65/1965 Sb. Zákonník práce v ustanovení § 27, teda v období ustanovenia § 33 Zákonníka práce, odkaz na školský zákon vôbec neobsahoval.

Od 1. januára 2012 z predmetného ustanovenia školského zákona slovo „menuje“ v podstate vypadlo. Cieľom zákonodarcu však napodiv nebolo uskutočňovať zásadné zmeny vo veci ustanovovania riaditeľov škôl a školských zariadení. Podľa dôvodovej správy mala táto zmena zjednodušiť úpravu ustanovovania riaditeľov škôl a školských zariadení zriadených v inej forme než sú školské právnické osoby, príspevkové organizácie a organizačné zložky štátu alebo ich súčasť.⁴⁷ Dôvodová správa ďalej výslovne uvádza: „Či bude riaditeľom ustanovený člen štatutárneho orgánu alebo štatutárny orgán, poprípade zamestnanec právnickej osoby a akým spôsobom bude ustanovenie realizované, sa ponecháva na postavení právnickej osoby podľa jej právnej formy a obsahu základateľských alebo zriaďovacích dokumentov a vnútorných predpisov.“⁴⁸

Tomu zodpovedá tiež ustanovenie § 147 školského zákona, ktoré naďalej výslovne uvádza ako povinnú prílohu žiadosti o zápis školy alebo školského zariadenia do registra doklad o vymenovaní riaditeľa školy či školského zariadenia do funkcie a doklady osvedčujúce splnenie predpokladov pre výkon funkcie riaditeľa školy alebo školského zariadenia podľa osobitného právneho predpisu, ktorým je zákon č. 563/2004 Sb. o pedagogických pracovníkoch a o zmene niektorých zákonov v platnom znení.⁴⁹ Zaujímavé je, že orgán, ktorý vedie register škôl a školských zariadení, pri zápise školy či zápise zmeny zapísaných údajov skutočne skúma, či bol riaditeľ do funkcie vymenovaný.⁵⁰

⁴⁶ Zvláštni časť dôvodové zprávy, komentář k § 33. In: Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, Vláda České republiky. *Důvodová zpráva k zákonu č. 262/2006 Sb., Zákonník práce* [Systém ASPI]. ASPI_ID LIT25782CZ [cit. 2016-01-25]. ISSN 2336-517X. Dostupné v Systéme ASPI.

⁴⁷ Ide teda o školy a školské zariadenia tzv. súkromných zriaďovateľov, ktoré nemajú právnu formu školskej právnickej osoby.

⁴⁸ Pozri *Vládní návrh zákona, kterým se mění zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů* [č. 340] [online]. 2011 [cit. 2016-01-25]. Dostupné na: <http://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=70696>.

⁴⁹ Pozri KATZOVÁ, P. *Školský zákon: Komentář*. 1. vyd. Praha: ASPI, 2008, s. 556. ISBN 978-80-7357-412-3.

⁵⁰ Pozri KATZOVÁ, P. *Školský zákon: Komentář*. 1. vyd. Praha: ASPI, 2008, s. 649. ISBN 978-80-7357-412-3.

Zmena postavenia vymenovaných riaditeľov

Teraz môžeme prikročiť k druhému problému, ktorým je zmena statusu riaditeľa základnej alebo strednej školy z vymenovaného na nevymenovaného školským zákonom. Zákon č. 472/2011 Sb. neobsahuje v tomto smere žiadne výslovné prechodné ustanovenie, čo zodpovedá predstave zákonodarcu, že sa postavenie riaditeľa školy zriadenej súkromným zriaďovateľom nezmenilo. Na druhej strane možno na prípade Zákonníka práce poukázať na skutočnosť, že ku zmene statusu vymenovaného zamestnanca môže dôjsť a dochádza priamo zo zákona, a to v dôsledku zúženia či rozšírenia okruhu menovaných funkcií.

Pokiaľ ide o Zákonník práce, potom je nutné predovšetkým spomenúť, že s účinnosťou od 1. januára 2007 došlo ku zúženiu okruhu menovaných funkcií, ako to výslovne stanovilo ustanovenie § 364 ods. 3 Zákonníka práce. V dôsledku uvedenej zmeny sa skoršie vymenovaní zamestnanci *ex lege* stali zamestnancami v pracovnom pomere založenom pracovnou zmluvou. Ústavný súd sa *obiter dictum* zaoberal touto zmenou a vyhodnotil ju ako ústavnú.⁵¹ Žiada sa dodať, že je zdokumentovaný aj prípad opačný, keď sa z nemenovanej funkcie zo zákona stala funkcia menovaná. Zákonník práce napríklad upravoval ako menovanú funkciu vedúceho organizačnej jednotky príspevkových organizácií (ustanovenie § 33 ods. 3 Zákonníka práce v znení do 31. decembra 2007). V úsilí napraviť uvedený legislatívny lapsus nahradil zákon č. 362/2007 Sb. pojem organizačnej jednotky pojmom organizačný útvar. Pod pojem organizačný útvar bolo tak po novom možné zahrnúť podstatne širší rozsah funkcií než pod pojem organizačná jednotka.⁵² Ani zákon č. 362/2007 Sb. neobsahuje, pokiaľ ide o rozšírenie okruhov menovaných zamestnancov ku dňu účinnosti, t.j. k 1. januáru 2008, žiadne prechodné ustanovenie. Pri absencii osobitných prechodných ustanovení je potrebné vychádzať zo všeobecného prechodného ustanovenia, ktoré stanovuje, že právne vzťahy vzniknuté pred účinnosťou novely (t.j. pred 1. januárom 2008) sa riadia novou právnou úpravou. Z uvedeného vyplýva, že od 1. januára 2008 sa na všetkých vedúcich zamestnancov zamestnávateľov uvedených v § 33 ods. 3 písm. a) až g) nazerá ako na vymenovaných zamestnancov,

⁵¹ Porovnaj bod 245. *Nález Ústavného soudu České republiky sp. zn. Pl. ÚS 83/06* [2008-03-12] *uverejnený pod číslom 116/2008 Sb.*

⁵² Podľa dôvodovej správy k návrhu zákona, ktorý bol následne schválený pod č. 362/2007 Sb., sa za organizačný útvar považujú všetky útvary, ktoré boli vytvorené podľa organizačných predpisov vydaných zamestnávateľom, ku ktorým patrí napríklad organizačný poriadok.

a to aj v tých prípadoch, keď ich pracovný pomer vznikol pred 1. januárom 2008 na základe pracovnej zmluvy.⁵³

Na podklade popísaných zmien v súvislosti so zúžením a rozšírením okruhu menovaných funkcií v Zákonníku práce možno vyvodiť, že pokiaľ prišlo ku zúženiu menovaných funkcií podľa školského zákona, potom táto zmena mala od 1. januára 2012 priamy dopad na postavenie riaditeľov škôl zriadených súkromným zriaďovateľom. Od účinnosti zákona č. 472/2011 Sb. sa preto v ich prípade nejedná o menovanú funkciu a ich pracovný pomer sa zmenil na pracovný pomer založený pracovnou zmluvou. V odbornej literatúre sudcovia Najvyššieho súdu Českej republiky v podstate vymedzili, že vedúci (a iní) zamestnanci, ktorých pracovný pomer bol založený vymenovaním a ktorých pracovný pomer sa považuje za založený pracovnou zmluvou, môžu byť i v období po tejto zmene odvolaní zo svojho vedúceho miesta alebo sa ho môžu vzdať, hoci to zákon výslovne nikde neustanovuje. Tento výklad opreli o princíp nepravej spätnej účinnosti (nepravej retroaktivity) a zásadu ochrany nadobudnutých práv.⁵⁴

Záver

Stručnými historickými exkurzmi sme preukázali, že prvý československý Zákonník práce upravil vymenovanie ako výnimočný spôsob vzniku pracovného pomeru len pri najvyššom pracovníkovi v socialistickej organizácii (vonkajšie menovanie), pričom vymenovanie zakladajúce pracovný pomer bolo najskôr považované za rýdzo správny akt, uvádzajúci vedúceho pracovníka do funkcie. Nasledujúce novely Zákonníka práce, ktoré prišli tesne pred a po prevrate v roku 1989, potom okruh menovaných zamestnancov podstatne rozšírili v záujme zvýšenia flexibility pracovných pomerov s vedúcimi zamestnancami vo verejnej správe i mimo nej, aby následne druhý Zákonník práce opäť reštriktívne inštitút vymenovania vyhradil výhradne pre verejnú správu, štátne fondy, štátne podniky a príspevkové organizácie, ktorými boli, okrem iného, práve niektoré základné či stredné školy.

Skutočnosť, že školský zákon už neupravuje vymenovanie ako spôsob ustanovenia do funkcie riaditeľov základných a stredných škôl súk-

⁵³ Pozri BĚLINA, M., L. DRÁPAL, et al. *Zákonník práce: Komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 206. ISBN 978-80-7400-290-8.

⁵⁴ Pozri BĚLINA, M., L. DRÁPAL, et al. *Zákonník práce: Komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 1489. ISBN 978-80-7400-290-8.

romných zriad'ovateľ'ov má za následok, že uvedenú funkciu už nemožno obsadzovať vymenovaním, hoci systematický a teologický výklad naznačuje niečo iné. Pracovný pomer týchto riaditeľ'ov sa s účinnosťou od 1. januára 2012 zmenil na pracovný pomer založený pracovnou zmluvou, aj keď môžu byť zo svojej funkcie stále odvolaní, respektíve môžu sa jej výkonu vzdať.

Na podklade popísaných zmien v pracovnoprávných a iných predpisoch možno dospieť k záveru, že po takmer 50 rokoch sa menovanie pevne usídlilo (napriek novej úprave štátnej služby) ako inštitút pracovnoprávny, ktorým vzniká pracovný pomer, pretože tak ustanovujú Zákoník práce alebo osobitné právne predpisy. Pre účely teoretickej klasifikácie by bolo vhodné inšpirovať sa rozhodnutiami poľských súdov, ktoré, navzdory názoru časti poľskej doktríny, považujú menovanie, s ktorým vyslovil budúci zamestnanec súhlas, za zmluvu a aplikujú subsidiárne ustanovenie Občianskeho zákoníka vzťahujúce sa na záväzky.⁵⁵ Tento prístup podporilo ustanovenie § 68 zákona č. 65/1965 Sb. Zákoník práce, ktorého obdobu nájdeme v ustanovení § 38 ods. 2 Zákoníka práce.⁵⁶ Podľa oboch ustanovení platilo/platí, že pre pracovné pomery založené vymenovaním platí (inak)⁵⁷ ustanovenie o pracovnom pomere dojednanom pracovnou zmluvou.⁵⁸ Tento príspevok vznikol vďaka finančnej podpore poskytovanej v rámci výskumného projektu PRVOUK P05 s názvom „Soukromé právo XXI. století“.

Zoznam bibliografických odkazov

BĚLINA, M., L. DRÁPAL, et al. *Zákoník práce: Komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2015. 1613 s. ISBN 978-80-7400-290-8.

DEVEROVÁ, L., J. SVEJKOVSKÝ a J. ADAMEC. *Zákon o obecně prospěšných společnostech: Komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2011. 242 s. ISBN 978-80-7400-408-7.

Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky na období 2015 – 2020. In: *Ministerstvo školství, mládeže*

⁵⁵ Pozri *Rozhodnutie Najvyššieho súdu Poľskej republiky sp. zn. III ZP 14/97* [Uchwała z dnia 3 kwietnia 1997 r. III ZP 14/97] [1997-04-03] komentované v OSP 1997, č. 4, s. 397.

⁵⁶ „Pre pracovný pomer založený menovaním platí ustanovenie o pracovnom pomere dojednanom pracovnou zmluvou.“ Ustanovenie § 38 ods. 2 Zákoník práce.

⁵⁷ Slovo „inak“ bolo obsiahnuté v ustanovení § 68 Zákoník práce z roku 1965, nie je však už v ustanovení § 38 ods. 2 Zákoník práce.

⁵⁸ Pozri *Zákoník práce a předpisy souvisící*. 1. vyd. Praha: Práce, 1965, s. 327.

- a tělovýchovy České republiky* [online]. 2016. 86 s. [cit. 2016-01-25]. Dostupné na: http://www.msmt.cz/file/35167_1_1/.
- FLOREK, L. a T. ZIELIŃSKI. *Prawo pracy*. 9. wyd. Warszawa: C. H. Beck, 2007. 369 s. ISBN 978-83-7483-776-7.
- HORÁK, Z. *Církyve a české školství: Právní zajištění působení církví a náboženských společností ve školství na území českých zemí od roku 1918 do současnosti*. 1. vyd. Praha: Grada, 2011. 264 s. ISBN 978-80-247-3623-5.
- HRDLIČKA, V. Poznámky ke konstrukci pracovního poměru. *Právník*. 1946, roč. 85, č. 9-10, s. 284-293. ISSN 0231-6625.
- HROMADA, J., J. CHYSKÝ a K. WITZ. *Československé pracovní právo*. 1. vyd. Praha: Orbis, 1957. 531 s.
- CHYSKÝ, J., J. HROMADA a K. WITZ. *Československé pracovní právo*. 2. přeprac. vyd. Praha: Orbis, 1960. 519 s.
- Je možné, aby soukromé školy ohrožovaly monopol 96 procent škol veřejných?. In: *Sdružení soukromých škol Čech, Moravy a Slezska* [online]. 2016. 8 s. [cit. 2016-01-25]. Dostupné na: http://www.soukrome.skoly.cz/media/File/aktuality/pdf/141001agitacni_letak.pdf.
- KATZOVÁ, P. *Školský zákon: Komentář*. 1. vyd. Praha: ASPI, 2008. 772 s. ISBN 978-80-7357-412-3.
- KUCZYŃSKI, T. *Właściwość sądu administracyjnego w sprawach stosunków służbowych*. 1. wyd. Wrocław: Kolonia, 2000. 185 s. ISBN 83-88166-17-4.
- KUKLÍK, J. *Mýty a realita tzv. „Benešových dekretů“: Dekrety prezidenta republiky 1940 – 1945*. 1. vyd. Praha: Linde, 2002. 511 s. ISBN 80-7201-352-1.
- MAZURCZAK-JASIŃSKA, E. Uwagi o aksjologicznych podstawach stosunków pracy z mianowania. In: *Aksjologiczne podstawy prawa pracy i ubezpieczeń społecznych* [online]. 2013. 11 s. [cit. 2016-01-25]. Dostupné na: https://prawo.amu.edu.pl/_data/assets/pdf_file/0008/175526/dr-Eliza-Mazurczak-Jasiska.pdf.
- Nález Ústavního soudu České republiky sp. zn. Pl. ÚS 83/06* [2008-03-12] uveřejněný pod číslem 116/2008 Sb.
- PICHRT, J. et al. *Zákon o státní službě: Komentář*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2015. 933 s. ISBN 978-80-7478-843-7.

- RIGEL, F., L. BAHÝLOVÁ, V. KUDROVÁ, O. MORAVEC a M. PUŠKINOVÁ. *Školský zákon: Komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014. 820 s. ISBN 978-80-7400-550-3.
- Rozhodnutie Najvyššieho súdu Poľskej republiky sp. zn. III ZP 14/97 [Uchwała z dnia 3 kwietnia 1997 r. III ZP 14/97] [1997-04-03].*
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 21 Cdo 512/2001 [2002-03-21].*
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 21 Cdo 2339/2003 [2004-02-13].*
- SKŘEJPEK, M. Vedoucí a personál císařských kanceláří za principátu. In: L. SOUKUP, ed. *Právněhistorické studie* 33. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1993, s. 5-30. ISBN 80-7066-739-7.
- SYPNIEWSKI, Z. Charakter prawny stosunków pracy na podstawie mianowania. In: W. JAŚKIEWICZ, ed. *Studia nad kodeksem pracy*. 1. wyd. Poznań: Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, 1975, s. 214 a nasl. Prawo, nr 71.
- TÝČ, J., L. TOMANDLOVÁ a V. PŘENOSILOVÁ. *Zákoník práce: Nařízení vlády, komentář, vysvětlivky: Účinnost k 1. 6. 1994*. 1. vyd. Olomouc: ANAG, 1994. 238 s. ISBN 80-85646-14-5.
- Vládní návrh zákona, kterým se mění a doplňuje zákoník práce [č. 100] [online]. 1988 [cit. 2016-01-25]. Dostupné na: http://www.psp.cz/eknih/1986fs/tisky/t0100_01.htm.*
- Vládní návrh zákona, kterým se mění a doplňuje zákoník práce [č. 261] [online]. 1990 [cit. 2016-01-25]. Dostupné na: http://www.psp.cz/eknih/1990fs/tisky/t0261_01.htm.*
- Vládní návrh zákona, kterým se mění zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů [č. 340] [online]. 2011 [cit. 2016-01-25]. Dostupné na: <http://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=70696>.*
- Vývoj počtu a podílu jednotlivých druhů škol podle zřizovatele (2006/07 – 2014/15). In: *Vzdělávací služby* [online]. 2016. 3 s. [cit. 2016-01-25]. Dostupné na: <http://www.vzdelavacisluzby.cz/dokumenty/vzdelavaci-soustava/vyvoj-poctu-skol.pdf>.

WITZ, K. O novou konstrukci pracovního poměru. *Sociální revue*. 1946, roč. 21, s. 224 a nasl.

Zákoník práce a předpisy souvisící. 1. vyd. Praha: Práce, 1965. 557 s.

Zákoník práce a předpisy souvisící. 7. uprav. vyd. Praha: Práce, 1976. 619 s.

Zvláštní část důvodové zprávy, komentář k § 33. In: Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, Vláda České republiky. *Důvodová zpráva k zákonu č. 262/2006 Sb., Zákoník práce* [Systém ASPI]. ASPI_ID LIT25782CZ [cit. 2016-01-25]. ISSN 2336-517X. Dostupné v Systéme ASPI.

Zvláštní část důvodové zprávy, rubrika Další závažné změny. In: Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, Vláda České republiky. *Důvodová zpráva k zákonu č. 3/1991 Sb., změna Zákoníku práce* [Systém ASPI]. ASPI_ID LIT32189CZ [cit. 2016-01-25]. ISSN 2336-517X. Dostupné v Systéme ASPI.

Doc. JUDr. Martin Štefko, Ph.D.

Právnická fakulta
Univerzita Karlova v Praze
Náměstí Curieových 901/7
116 40 Praha 1
Česká republika
stefkom@prf.cuni.cz

Darovacia zmluva – návrh právnej úpravy¹

Donation Contract – Draft of Legal Regulation

Monika Jurčová

Abstract: *The current legal regulation of the donation contract in the Slovak Civil Code does not reflect the requirements of the legal praxis. The need to draft the new provision on donation has been expressed in the relevant literature. The flaws of the current regulation have been outlined in the numerous academic papers. The author enumerates the basic principles of the envisaged regulation of donation based on the thorough analysis and the comparative work. The donation contract is concluded on the basis of parties' agreement on gratuitous enrichment of the donee out of the donor's assets. The gratuitous character of the contract is the reason to ensure the higher level of the protection for the donor. The donor does not only give away assets without remuneration, he has also right to influence the future of the gifts provided, therefore donation sub modo should become regular part of donation contract regulation. The donation in the Slovak legal order is a contract and therefore parties have rights and obligation and they are bound by the valid contract. The loosening of the contract bond and the certain modification of this bond may be based only on the agreement of parties or on the law; the sole fact of gratuitousness may not loosen their bond. The donee is obliged to be grateful to donor and the breach of this obligation may, at some extent, give rise to the remedies. On the other hand, the remedies for non-performance must reflect the gratuitous nature of the contract and the non-conformity of the gifts and default of the donor does not entitle donee to employ the remedies in whole range; there are some restrictions, but the standard of the conformity itself has not been modified. Finally, there is a need to support the social function of donation. The author introduces the draft of new donation contract provisions that respect the above-mentioned principles and explains the core novelties in comparison to the current legal order. New features in the legal regulation of donation are represented by the modifications of contract formation and of contract validity in relation to the mistake and the abuse of the donor's disadvantageous position. The special attention has been*

¹ Príspevok vznikol v rámci riešenia projektu APVV č. APVV-14-0061 „Rozširovanie sociálnej funkcie slovenského súkromného práva pri uplatňovaní zásad európskeho práva“.

paid to the revocation on the basis of the donee's ingratitude and to the donor's right to terminate the contract before its performance due to the change of circumstances and also due to the impoverishment of the donor and its possible legal consequences.

Key Words: *Donation Contract; Draft of New Regulation; Donation Principles; Revocation of Gift; Variations of Donation; the Slovak Republic.*

Abstrakt: *Vzhľadom na stručnú a nevyhovujúcu úpravu darovacej zmluvy v slovenskom Občianskom zákonníku je nevyhnutné pripraviť nové znenie ustanovení o darovaní, ktoré budú zohľadňovať požiadavky právnej praxe. Autorka poukazuje na nedostatky súčasnej úpravy najmä odkazom na relevantnú literatúru. V samotnom texte sa koncentruje najmä na predstavenie princípov, ktoré považuje za rozhodujúce pri práci na novej právnej úprave, predstavuje návrh ustanovení, ktorý by mohol byť predmetom diskusie, a vysvetľuje modifikácie darovania ako bezodplatnej zmluvy vo vzťahu k všeobecnej úprave záväzkového a zmluvného práva. Osobitná pozornosť je venovaná možnosti odvolania darovania a hmotnej núdzi obdarovaného.*

KLúčové slová: *Darovacia zmluva; návrh novej právnej úpravy; princípy darovania; odvolanie darovania; modifikácie darovania; Slovenská republika.*

I. Úvodom

Darovacia zmluva v súčasnom slovenskom Občianskom zákonníku (ďalej len „OZ“) vytvára z darovania plochý a zjednodušený inštitút, čo situáciu pre právnu prax nezjednodušuje, ale naopak, komplikuje a neposkytuje subjektom zodpovedajúce možnosti realizácie autonómie vôle, ktoré by mali byť v rámci zmluvného práva a dispozície s majetkom samozrejmé. Skutočnosť, že ide o bezodplatnú zmluvu, však zároveň vyžaduje zabezpečiť vyššiu mieru ochrany zmluvných strán. Obzvlášť nešťastné dôsledky prináša v praxi tradičné spájanie darovania so zmluvou o zriadení vecného bremena alebo so záväzkom obdarovaného doopatrovať darcu, hoci táto kombinácia de facto vylučuje bezodplatnosť právneho vzťahu. Ďalším problémovým prvkom je realizácia práva na vrátenie daru podľa § 630 OZ. Otázkou, ako ďalej v darovaní, sa zaoberali mnohí autori, nevynímajúc autorku tohto príspevku,² pričom inšpirácie sa čerpali tak zo zahraničných právnych úprav, ako aj staršieho práva na území Slovenska.

² HYLAND, R. *Gifts: A Study in Comparative Law*. 1st ed. Oxford; New York: Oxford University Press, 2009. 708 s. ISBN 978-0-19-534336-6; JURČOVÁ, M. Ochrana slabšej strany v da-

V predložennom príspevku chceme predstaviť návrh ustanovení darovacej zmluvy de lege ferenda. V porovnaní so súčasnou reguláciou darovania je neporovnateľne obsažnejší. Na rozdiel od výrobu vedy a techniky nemožno právnu úpravu testovať pred uvedením do obehu; o to cennejšia je diskusia, najmä, ak niektoré časti majú tendenciu javiť sa ako problémové, ale to automaticky neznamená, že so sebou nesú právnu

rovacej zmluve: absurdné alebo realita?. In: P. BLAHO a A. ŠVECOVÁ, eds. *Právo v európskej perspektíve: II. diel.* 1. vyd. Trnava: Trnavská univerzita v Trnave, Právnická fakulta; Typi Universitatis Tyrnaviensis, 2011, s. 761-768. ISBN 978-80-8082-461-7; JURČOVÁ, M. Darovanie de lege ferenda. In: J. JEŽEK. *Cezhraničná a nadregionálna spolupráca Trnavská [CD-ROM]*. 1. vyd. Sládkovičovo: Vysoká škola v Sládkovičove, 2009, s. 238-248. ISBN 978-80-89267-49-1; JURČOVÁ, M. K budúcej úprave darovania. *Právny obzor*. 2014, roč. 97, č. 1, s. 3-21. ISSN 0032-6984; JURČOVÁ, M. Darovacia zmluva: 5. [hlava]. In: D. DULAKOVÁ JAKUBEKOVÁ, A. DULAK a M. JURČOVÁ. *Zmluvy o prevode vlastníctva: kúpna a zámenná zmluva, spotrebiteľská kúpna zmluva, darovacia zmluva: S komentárom*. 2. vyd. Bratislava: C. H. Beck, 2013, s. 367-541. ISBN 978-80-89603-18-3; KLEIN, Š. Dédická smlouva a darování pro případ smrti. *Ad Notam*. 2013, roč. 19, č. 4, s. 14-17. ISSN 1211-0558; UHLIAROVÁ, M. Zodpovednosť za vady – „výsada“ odplatných právnych úkonov. In: A. OLŠOVSKÁ, ed. *Teoretické úvahy o práve 4.* [CD-ROM]. 1. vyd. Trnava: Trnavská univerzita v Trnave, Právnická fakulta, 2009. 18 s. ISBN 978-80-8082-255-2; ADAMOŇ, N. Zrušenie darovania, odstúpenie od zmluvy a kataster nehnuteľností. *Bulletin slovenskej advokácie*. 2009, roč. 15, č. 6, s. 14-17. ISSN 1335-1079; BERDISOVÁ, M. a T. MIHÁLYOVÁ. Vrátene daru podľa § 630 Občianskeho zákonníka a listina spôsobilá na zápis vlastníckeho práva do katastra nehnuteľností. *Justičná revue*. 2002, roč. 54, č. 8-9, s. 951-955. ISSN 1335-6461; BRUK, D. Vrátene nemovitého daru. *Právni rádce*. 1996, roč. 4, č. 8, s. 7-11. ISSN 1210-4817; DOUDOVÁ, M. K výkladu ustanovení § 409 obč. zák. *Socialistická zákonost*. 1976, roč. 24, č. 3, s. 134-138; DRGONEC, J. Právo darcu domáhať sa vrátene daru. *Justičná revue*. 2009, roč. 61, č. 8-9, s. 989-1002. ISSN 1335-6461; DRÁČOVÁ, J. a D. SEREK. Ad: Účinky odstúpenia od zmluvy o prevode vlastníctva k nehnuteľnosti a zápis odstúpenia od zmluvy do katastra nehnuteľností – záver diskusie. *Bulletin slovenskej advokácie*. 2013, roč. 19, č. 3, s. 10-13. ISSN 1335-1079; FEKETE, I. Právo na vrátene daru (úvahy de lege ferenda). *Justičná revue*. 2003, roč. 55, č. 4, s. 402-410. ISSN 1335-6461; FICOVÁ, S. K nadobudnutiu vlastníckeho práva k nehnuteľnosti v dôsledku vrátene daru. *Justičná revue*. 2005, roč. 57, č. 2, s. 173-177. ISSN 1335-6461; GROBELNÝ, P. K problematice vrátene daru. *Socialistická zákonost*. 1985, roč. 33, č. 8, s. 468-473; GROBELNÝ, P. K žalobe na vrátene daru. *Právni rozhledy*. 2002, roč. 10, č. 10, s. 502-505. ISSN 1210-6410; KAPITÁN, Z. Darovací smlouva a problematika vrátene daru. *Časopis pro právní vědu a praxi*. 1999, roč. 7, č. 1, s. 68-77. ISSN 1210-9126; LUŽNÁ, R. Vrátene daru. *Právni rádce*. 2008, roč. 16, č. 5, s. 22 a nasl. ISSN 1210-4817; MIKEŠ, J. a J. ŠVESTKA. Nad základnými otázkami vrátene daru darcem. *Právni rozhledy*. 2002, roč. 10, č. 4, s. 155-159. ISSN 1210-6410; PECHA, R. K nároku na vrátene daru dle § 630 ObčZ. *Právni rozhledy*. 2002, roč. 10, č. 6, s. 284-285. ISSN 1210-6410; ŠTEVČEK, M. Zánik darovacej zmluvy s osobitným zreteľom na tzv. vrátene daru. In: M. VRABKO, S. KOŠÍČIAROVÁ a E. VLKOVÁ, eds. *Acta Facultatis Iuridicae Universitatis Comenianae: Tomus XXII.* 1. vyd. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, 2003, s. 129-147. ISBN 80-223-1791-8; a VRCHA, P. Vrátene daru. *Právni rádce*. 1997, roč. 5, č. 12, s. 4-11. ISSN 1210-4817.

neistotu. Skôr sme presvedčení, že umožňujú nepomerne vyššiu mieru realizácie autonómie vôle zmluvných strán.

Návrh právnej úpravy darovania, ktorý tu uvádzame (ďalej len „návrh“), je pracovným textom prevažne autorky príspevku;³ iste vyžaduje mnohé úpravy, no osobne ho považujeme za vhodnú východiskovú platformu odbornej diskusie. Je zrejmé, že niektoré prvky bude možné posúdiť až v štádiu, keď bude predmetom diskusie celý návrh Občianskeho zákonníka, aby bolo možné vyjadriť sa k nemu aj so zohľadnením nadväznosti na pojmové vymedzenie veci, úpravu vecných práv, vlastníctva, vo vzťahu k záväzkovému právu, najmä jeho všeobecnej časti, k iným zmluvným typom, ako aj k náhrade škody a úprave bezdôvodného obohatenia. Dôležité je aj prepojenie na dedičské právo, terminologické otázky, zaradenie do systematiky kódexu, prípadne využitie legislatívne techniky.

II. Princípy novej právnej úpravy darovania

Návrh má za cieľ uviesť do právnej regulácie a právnej praxe princípy darovania, ktoré v súčasnej úprave darovacej zmluvy často absentujú. Z hľadiska teleologického výkladu právnej úpravy považujeme presadzovanie týchto princíпов za veľmi dôležité.

1. *Cieľom darovania ako bezodplatnej transakcie je obohatenie obdarovaného.* Darovaciu zmluvu charakterizujú viaceré znaky, ktoré sa obvykle špecifikujú ako kombinácia objektívneho a subjektívneho prvku darovania. Objektívny prvok – bezodplatnosť charakterizuje absencia protiplnenia a subjektívny prvok predstavuje vôľa darcu obohatiť obdarovaného alebo dohoda strán, že transakcia je bezodplatná. Otázkou je, či výslovné vyjadrenie *animus donandi* v znení zákona by v aplikačnej praxi mohlo spôsobiť aplikačné problémy.⁴ Napriek určitým pochybnostiam

³ Za cenné pripomienky ďakuje autorka doc. Dulakovej, doc. Csachovi, dr. Križanovi, dr. Novotnej a dr. Štefankovi. Diskusia o návrhu sa viedla najmä v rámci prác v rekodifikačnej komisii na prípravu nového Občianskeho zákonníka Slovenskej republiky.

⁴ Podľa Zimmermanna: „Ale akokoľvek realisticky sa uskutoční hodnotenie darovacej motivácie a akokoľvek je analýza rímskeho konceptu *animus donandi* presvedčujúca, faktom zostáva, že ide len o čisto subjektívne kritérium. Právne kvalifikovať vzťah v závislosti od účelu konania alebo vôle jednej strany je problematické, najmä s ohľadom na požiadavku právnej istoty. Ak je aj darovanie založené na zhode strán a vyžaduje sa obohatenie obdarovaného, možno si položiť otázku, či je skutočne prínosom zaviesť ako predpoklad darovania vôľu darcu obohatiť, t.j. výslovne uviesť, že účelom darovania musí byť obohatenie obdarovaného. Otto Lennel, známy romanista, položil túto otázku a argumentoval, že na odlíšenie darovania od iných transakcií sa treba zamerať na objektívnejšie kritérium,

nepovažujeme za správne resignovať úplne na vyjadrenie účelu darovania, ktoré tkvie v obohatení obdarovaného, pretože treba mať na zreteli, že aj keď sa majetkové hodnoty poskytujú bez protiplnenia, samo osebe to ešte neznamená, že ide o darovanie (ak drevo na dvore alebo starý nábytok zavadzia, jeho odvozom „darca“ ušetrí, pretože obstaranie uvedenej záležitosti môže v konečnom dôsledku presahovať cenu veci a „obdarovaný“ mu odvozom poskytuje službu) a v takýchto prípadoch nemožno automaticky očakávať vd'ačnosť od príjemcu, ani právo na vrátenie daru alebo získaného obohatenia. Aj z komparatívneho prehľadu právnych úprav⁵ možno dospieť k presvedčeniu, že vo vymedzení darovacej zmluvy ako dvojstranného právneho úkonu by malo byť vyjadrené, že smeruje k obohateniu jednej strany na úkor druhej strany. Otázka je skôr formulačná a to, do akej miery je vhodné inšpirovať sa nemeckou právnou úpravou a či súčasný návrh znenia pojmového vymedzenia zmluvy takejto koncepcii vyhovuje.⁶

V nadväznosti na uvedený princíp sú z darovania vylúčené vzťahy, ktoré by mal upravovať iný pomenovaný zmluvný typ – zaopatrovacia zmluva.

2. Bezodplatnosť darovania vyžaduje vyššiu stupeň ochrany darcu ako zmluvnej strany. Tento princíp sa premieta do osobitnej úpravy väd vôle darcu (omyl, zneužitie), formálnych náležitostí darovania, ale aj neplatnosti darovania pre prípad smrti. Darca má právo odstúpiť od zmluvy, ak dôjde k neočakávanej zmene okolností skôr, než bol dar odovzdaný. Ochrana darcu ako bezodplatného poskytovateľa hodnôť sa prejavuje aj v modifikácii niektorých prostriedkov nápravy pre nesplnenie.⁷ Kogentný charakter ustanovení o odvolaní darovania pre nevďak obdarovaného sleduje rovnaký účel.

3. Darca nie je len bezduchým poskytovateľom obohatenia, ale má v rámci realizácie svojej zmluvnej autonómie právo chcieť určiť, ako bude

najmä na neexistenciu dohodnutého protiplnenia.“ JURČOVÁ, M. Darovacia zmluva: 5. [hlava]. In: D. DULAKOVÁ JAKÚBEKOVÁ, A. DULAK a M. JURČOVÁ. *Zmluvy o prevode vlastníctva: kúpna a zámenná zmluva, spotrebiteľská kúpna zmluva, darovacia zmluva: S komentárom*. 2. vyd. Bratislava: C. H. Beck, 2013, s. 379. ISBN 978-80-89603-18-3.

⁵ Článok 7:175 holandský BW, IV.H. – 1:101: DCFR, § 259 estónskeho LoA.

⁶ Bližšie pozri § 516 BGB.

⁷ K prostriedkom nápravy pre nesplnenie pozri JURČOVÁ, M., M. NOVOTNÁ a K. CSACH. Jednotný systém právnych následkov nesplnenia zmluvy. Vhodné riešenie pre nové slovenské zmluvné právo?. In: J. SUCHOŽA, J. HUSÁR a R. HUČKOVÁ, eds. *Právo, obchod, ekonomika V*. 1. vyd. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2015, s. 167-187. ISBN 978-80-8152-315-1.

obdarovaný nakladať s darom, a môže od obdarovaného vyžadovať plnenie povinností, ktoré nie sú v rozpore s bezodplatnosťou darovania. Uvedený princíp sa prejavuje v možnosti podmieneného darovania, osobitnej úprave príkazu a účelového darovania. Nesplnenie povinnosti obdarovaného umožní darcovi siahnuť po prostriedkoch nápravy pre nesplnenie.

4. *Darovanie je zmluva.* Toto konštatovanie sa javí ako samozrejmé, ale považujeme za potrebné ho zdôrazniť vo vzťahu k úprave predzmluvnej zodpovednosti, zásade *pacta sunt servanda*, vedľajším dojednaniám. Strany majú právo zmluvu uzavrieť alebo neuzavrieť, ale uzavretá zmluva, a za splnenia určitých predpokladov aj rokovanie o uzavretí zmluvy (aj bezodplatnej), strany zaväzuje, respektíve vyplývajú z tohto rokovania určité povinnosti. Modifikácie zmluvnej viazanosti môžu vyplynúť jedine z právnej úpravy alebo dohody strán, nikdy nie len zo samotnej povahy bezodplatnosti zmluvy. Takisto sme nepristúpili ku zníženiu štandardu splnenia darcu; plnenie je riadne, len ak zodpovedá definícii riadneho splnenia, ktorá sa aplikuje aj na darovaciu zmluvu. Obdarovaný má právo na splnenie, hoci bezodplatnosť je vyjadrená modifikáciou prostriedkov nápravy pre nesplnenie darcu.

5. *Obdarovaný je zaviazaný povinnosťou vďačnosti voči darcovi.* Snahou je preniesť mimoprávnú povinnosť vďačnosti do právnej roviny; aby to však nevedlo k rozširujúcemu výkladu, nevďak je v tomto prípade definíčne viazaný na hrubé porušenie dobrých mravov voči darcovi a v návrhu uvedeným osobám. Za nevďak sa považuje tiež neplnenie zákonnej vyživovacej povinnosti. Tak, ako v minulosti na Slovensku, aj v mnohých zahraničných právnych úpravách je skutková podstata povinnosti vrátiť dar v takýchto prípadoch pomenovaná ako nevďak. Považujeme za vhodné sa k tomuto pomenovaniu navrátiť.⁸ Pomenovanie vďačnosti v darovacej zmluve je zdôraznením širšej požiadavky slušnosti a poctivého správania v právnych vzťahoch.

6. *Sociálna funkcia darovania.* Túto funkciu vyjadruje i osobitná ochrana darcu pred zneužitím alebo možnosť darcu odstúpiť od zmluvy pre zmenu okolností po jej uzavretí. Návrh zohľadňuje remuneratórne darovanie, t.j. darovanie za odmenu, a priznáva mu čiastočne odchylný režim. Návrh tiež zavádza povinnosť prispievať darcovi, ktorý sa bez

⁸ Bližšie pozri JURČOVÁ, M. Darovacia zmluva: 5. [hlava]. In: D. DULAKOVÁ JAKÚBEKOVÁ, A. DULAK a M. JURČOVÁ. *Zmluvy o prevode vlastníctva: kúpna a zámenná zmluva, spotrebitel'ská kúpna zmluva, darovacia zmluva: S komentárom*. 2. vyd. Bratislava: C. H. Beck, 2013, s. 518. ISBN 978-80-89603-18-3.

vlastného zavinenia ocitol v hmotnej núdzi, čím sa zvyrazňuje spoločenská zodpovednosť obdarovanej osoby. Zavedenie príkazov a účelového darovania zohľadňuje širšie aspekty darovania, ktoré presahujú osobnú sféru rodinných vzťahov a smerujú taktiež k zvyrazneniu spoločenskej úlohy darovania. V súčasnej dobe, keď sa nožnice majetkovej nerovnosti roztvárajú, sa aj v Slovenskej republike vytvára vrstva subjektov, ktoré sú ochotné a schopné darovať časť svojho majetku na účely rozvoja umenia, kultúry, vedy a iné prospešné ciele. Darca v týchto prípadoch odôvodnene vyžaduje právnu istotu, aby mal garantované cielené využitie darovaných prostriedkov. Aj takéto prvky sociálnej funkcie darovania sa návrh snaží zohľadniť.

III. Návrh ustanovení darovacej zmluvy

Článok I.

Základné ustanovenie

1. Darovacou zmluvou sa darca, s cieľom obohatiť obdarovaného, zaväzuje bezodplatne odovzdať vec obdarovanému a previesť na neho vlastnícke právo (darovať) a obdarovaný sa zaväzuje tento dar prevziať bez povinnosti poskytnutia akejkoľvek odplaty.
2. Ustanovenia o darovacej zmluve sa primerane použijú aj na zmluvy o bezodplatnom prevode práv a iných majetkových hodnôt, ako aj na zmluvy o bezodplatnom vykonaní prác a služieb, ak to ich povaha pripúšťa.

Článok II.

Sľub darovania

Ak darovacia zmluva nebola uzavretá, sľubujúci nie je zaviazaný darovať, ale je povinný nahradiť druhej strane náklady odôvodnene vynaložené v očakávaní daru, ak k uzavretiu darovacej zmluvy nedôjde z dôvodov na strane sľubujúceho.

Článok III.

Omyl

Darca, ktorý uzavrel zmluvu v omyle, ktorý bol s ohľadom na všetky okolnosti podstatný, má právo dovolať sa neplatnosti darovacej zmluvy. Toto právo mu patrí aj vtedy, ak obdarovaný omyl nevyvolal a ani o ňom

nevedel; v takom prípade má však obdarovaný právo na primeranú náhradu, ktorá zohľadní jeho rozumne odôvodnené očakávanie daru.

Článok IV.

1. Darovacia zmluva musí byť uzavretá v písomnej forme, ak sa daruje vec zapísaná do verejného registra alebo ak nedôjde k odovzdaniu a prevzatiu daru pri uzavretí zmluvy.
2. Ak na základe zmluvy neplatnej pre nedostatok formy dôjde k odovzdaniu a prijatiu daru, zmluva sa považuje za platnú od začiatku. To neplatí, ak ide o dar, ktorý vyžaduje zápis do verejného registra.

Článok V.

Darovanie budúcich vecí

Darovanie vecí, práva alebo inej majetkovej hodnoty, ktoré v čase uzavretia zmluvy darcovi nepatria, je platné, len ak sa darca v darovacej zmluve zaviazal dar nadobudnúť za účelom jeho následného prevodu na obdarovaného.

Článok VI.

Neplatnosť darovania

1. Darca, ktorý bol na obdarovanom závislý alebo bol zraniteľnejšou stranou v dôvernom vzťahu s obdarovaným, sa môže dovolať neplatnosti darovania, ibaže obdarovaný preukáže, že nezneužil postavenie darcu získaním nadmerného úžitku alebo nespravodlivej výhody.
2. Darovacia zmluva, podľa ktorej sa má plniť až po darovej smrti, je neplatná, ibaže darca poskytne plnenie alebo odvolá podmienku skôr, než zomrie.
3. Ak darca podmieni darovanie podmienkou, že obdarovaný darcu prežije, predpokladá sa, že vôľa darcu smerovala k zriadeniu odkazu v prospech obdarovaného, ak prejav vôle spĺňa náležitosti odkazu.

Článok VII.

Právo odstúpiť od zmluvy pre zmenu okolností

Darca má právo odstúpiť od darovacej zmluvy, ak dar ešte nebol odovzdaný a

- a) obdarovaný sa dopustí takého správania, ktoré by inak zakladalo právo odvolať darovanie pre nevďak,
- b) darca sa po uzavretí zmluvy ocitol v stave núdze, v ktorej si zo svojho majetku nie je schopný zabezpečiť nutnú výživu alebo nie je schopný plniť svoje zákonné alebo súdnym rozhodnutím stanovené vyživovacie povinnosti, alebo ak na majetok darcu bol vyhlásený konkurz,
- c) obdarovaný zomrel,
- d) po uzavretí darovacej zmluvy vznikla darcovi neočakávaná nová vyživovacia povinnosť.

Článok VIII.

Príkaz

1. Darovanie s príkazom je prípustné, ak príkaz nie je v rozpore s bezodplatnosťou darovacej zmluvy.
2. Darca má právo požadovať splnenie príkazu, len ak plnil on sám.
3. Obdarovaný môže odmietnuť splnenie príkazu, ak sa v dôsledku vadnosti daru hodnota daru znížila do tej miery, že nedosahuje ani hodnotu nákladov, ktoré by mal obdarovaný vynaložiť na splnenie príkazu. Ak plnil skôr ako zistil vadnosť daru, má právo na náhradu nákladov vo výške presahujúcej hodnotu daru v čase jeho nadobudnutia.
4. Ak obdarovaný nesplní príkaz v dohodnutej, inak primeranej dobe po odovzdaní daru, má darca právo odstúpiť od zmluvy.
5. Ak je splnenie príkazu vo verejnom záujme a ak darca zomrie, môže splnenie príkazu po darcovej smrti požadovať aj príslušný štátny orgán alebo tretia osoba, v prospech ktorej bol príkaz daný.

Článok IX.

Účelové darovanie

Ak darovacia zmluva určuje účel darovania, považuje sa použitie daru na stanovený účel za povinnosť obdarovaného a jeho nesplnenie zakladá právo darcu odstúpiť od darovacej zmluvy, ibaže z okolností uzavretia zmluvy bolo zrejmé, že ide skôr o želanie darcu bez právnej záväznosti.

Článok X.

Nesplnenie zmluvy a jeho právne následky

1. Darca je povinný upozorniť obdarovaného na vady daru, o ktorých vie, najneskôr pri uzavretí zmluvy; inak je povinný nahradiť obdarovanému škodu, ktorá mu nesplnením tejto povinnosti vznikne.
2. Ak má dar právne vady, najmä, ak si k daru uplatňujú práva tretie osoby, je obdarovaný povinný upovedomiť o tom darcu bez zbytočného odkladu. Obdarovaný je tiež povinný vytknúť iné vady daru v primeranej lehote po tom, ako mal možnosť si dar prezrieť.
3. Obdarovaný nemá právo požadovať opravu alebo výmenu vadného daru; právo na doplnenie toho, čo chýba, mu patrí, len ak je to primerané s ohľadom na okolnosti.
4. Obdarovaný má právo odstúpiť od darovacej zmluvy, ak má dar vady, ktoré nie sú zjavné pri prevzatí daru alebo ktoré nie sú zistiteľné z verejného registra a darca ho na ne neupozornil.
5. Darca je povinný zaplatiť obdarovanému úrok z omeškania za omeškanie s plnením peňažného daru a nahradiť mu škodu len v prípade, ak konal úmyselne alebo s hrubou nedbanlivosťou.

Odvolaie darovania

Článok XI.

1. Odvolaie darovania je osobným právom darcu. Toto právo môže darca uplatniť len počas života obdarovaného z dôvodov uvedených v zákone.
2. Nemožno odvolať obvyklé darovanie a darovanie uskutočnené z vďačnosti za poskytnuté dobro (morálny dar).

Článok XII.

Odvolaie darovania pre nevďak obdarovaného

1. Darca má právo odvolať darovanie, ak sa obdarovaný k nemu alebo jeho manželovi, manželke, druhovi, družke, deťom alebo rodičom správa tak, že tým hrubo porušuje dobré mravy.
2. Ak sú dané okolnosti hodné osobitného zreteľa, má darca právo odvolať darovanie aj vtedy, ak sa obdarovaný dopustí úmyselného hrubého porušenia dobrých mravov voči iným blízkym osobám darcu.
3. Neplnenie zákonnej vyživovacej povinnosti obdarovaného voči darcovi sa považuje za hrubé porušenie dobrých mravov.
4. Práva na odvolaie darovania sa nemôžu zmluvné strany vopred vzdať, nemôžu ho dohodou vylúčiť, upraviť a ani zmeniť jeho účinky.

Článok XIII.

Ak obdarovaný úmyselne privodil smrť darcu, prechádza právo odvolať darovanie na darcových dedičov.

Článok XIV.

Právo odvolať darovanie zaniká, ak darca prejavil vôľu, že obdarovanému odpúšťa. Rovnako právo odvolať darovanie zaniká, ak ho darca alebo iná osoba oprávnená odvolať darovanie neuplatní do jedného roka, odkedy sa o konaní obdarovaného zakladajúce právo na odvolanie darovania dozvedela alebo mohla dozvedieť.

Článok XV.

Ak bolo darovanie odvolané, má darca právo požadovať vydanie daru podľa ustanovení o bezdôvodnom obohatení.

Článok XVI.

Hmotná núdza darcu

1. Ak sa darca po odovzdaní daru ocitne v stave hmotnej núdze bez vlastného pričinenia, má právo požadovať od obdarovaného zaopatrenie vo forme príspevku na výživu. Právo na zaopatrenie predchádza vyživovacie povinnosti podľa tohto zákona a vzniká len v prípade, ak darca a obdarovaný nemajú vzájomnú vyživovaciu povinnosť. Zaopatrenie sa poskytuje po dobu trvania hmotnej núdze darcu a jeho celková výška nesmie presiahnuť hodnotu, akou sa obdarovaný darovaním obohatil.
2. Obdarovaný sa môže zbaviť povinnosti prispievať darcovi na výživu, ak mu vráti dar, a ak ho nemá, ak mu vyplatí hodnotu obohatenia, ktorú obdarovaný darovaním dosiahol k momentu vrátenia daru.
3. Právo podľa ods. 1 nevznikne, ak je obdarovaný sám v stave hmotnej núdze; právo trvá len po dobu 10 rokov od odovzdania daru.

IV. Jednotlivé zmeny v porovnaní so súčasnou úpravou

Vymenované princípy sa prejavili v návrhu vo viacerých smeroch, ktorým budeme teraz venovať pozornosť. Niektoré novinky však nie sú odôvodnené len snahou o zmenu darovania, ale vyplynuli z predpokladanej celkovej koncepcnej zmeny riešenia dotknutých otázok (najmä zo

zmeny ohľadne diskutovanej novej právnej regulácie nesplnenia a prostriedkov nápravy).⁹

a) Pojmové vymedzenie zmluvy

Okrem vyššie diskutovanej bezodplatnosti a obohatenia obdarovaného je potrebné pri pojmovom vymedzení darovacej zmluvy súčasne zohľadniť dva inštitúty: v prvom rade máme na zreteli zavedenie nového pomenovaného zmluvného typu – zaopatrovacej zmluvy, v druhom rade sú to možnosti vedľajších dojednaní spojených s darovaním, najmä príkazu.

Navrhované základné ustanovenie darovacej zmluvy už výslovne nerozlišuje medzi tzv. reálnou a konsenzuálnou darovacou zmluvou, keďže aj reálne zmluvy vyžadujú zhodu vôle strán a toto rozlišovanie býva predmetom kritiky.¹⁰ Návrh však reflektuje skutočnosť, že ak dôjde k odovzdaniu a prevzatiu daru pri uzavretí zmluvy, pre platnosť zmluvy sa nevyžaduje písomná forma.

b) Modifikácie zmluvy ako právneho úkonu, uzatvárania zmluvy a dôsledkov vadnosti právneho úkonu s ohľadom na bezodplatný charakter zmluvy

Bezodplatná povaha zmluvy vyžaduje určité modifikácie v porovnaní so všeobecnou úpravou. Modifikácie sa dotýkajú aj väd vôle darcu.

Právne relevantný omyl zakladá právo dovolať sa neplatnosti zmluvy. Všeobecná úprava dôsledkov vadnosti vôle priznáva právnu relevanciu omylu prevažne len v takých prípadoch, ak druhá strana určitým negatívnym spôsobom participovala na vzniku omylu. V porovnaní so všeobecnou úpravou omylu sa darcovi poskytuje vyššia úroveň ochrany, keďže darca má právo domáhať sa neplatnosti zmluvy aj v situáciách, ak obdarovaný omyl nevyvolal a ani o ňom nevedel. Najčastejším prípadom bude omyl v predmete darovania alebo v subjekte obdarovaného.

⁹ JURČOVÁ, M., M. NOVOTNÁ a K. CSACH. Jednotný systém právnych následkov nesplnenia zmluvy. Vhodné riešenie pre nové slovenské zmluvné právo?. In: J. SUCHOŽA, J. HUSÁR a R. HUČKOVÁ, eds. *Právo, obchod, ekonomika V. 1.* vyd. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2015, s. 167-187. ISBN 978-80-8152-315-1.

¹⁰ JURČOVÁ, M. Darovacia zmluva: 5. [hlava]. In: D. DULAKOVÁ JAKÚBEKOVÁ, A. DULAK a M. JURČOVÁ. *Zmluvy o prevode vlastníctva: kúpna a zámenná zmluva, spotrebiteľská kúpna zmluva, darovacia zmluva: S komentárom.* 2. vyd. Bratislava: C. H. Beck, 2013, s. 495 a nasl. ISBN 978-80-89603-18-3.

Okrem omylu slobodu vôle darcu ohrozuje tiež *zneužitie* jeho ťaživej, nevýhodnej situácie. Získanie neprimeraného prospechu v takejto konštelácii je podľa vzoru PECL a DCFR¹¹ sankcionované relatívnou neplatnosťou. Osobitná ochrana darcu, ktorý bol na obdarovanom závislý alebo bol zraniteľnejšou stranou v dôvernom vzťahu s obdarovaným, v porovnaní so všeobecnou úpravou spočíva v presune dôkazného bremena na obdarovaného, t.j. zneužitie sa v relevantnej situácii predpokladá a obdarovaný musí preukázať, že darca nekonal pod tlakom okolností, ale slobodne.¹² Normu považujeme za dostatočne flexibilnú, aby sa nemuseli taxatívne vymenúvať rizikové situácie, pri ktorých hrozí neplatnosť darovacej zmluvy (zdravotnícke zariadenie, osoba, ktorá sa stará o bezvládneho, dom opatrovateľskej služby, domov dôchodcov; riešenie preferované českým NOZ).¹³ Taxatívne vymedzenie by mohlo viesť k určitej nespravodlivosti a, na druhej strane, ani nemôže pokryť všetky rizikové situácie.

Ak zmluva nevznikne, ale prejav vôle sľubujúceho vyvolal v príjemcovi *sľubu darovania* so zreteľom na všetky okolnosti rozumné presvedčenie, že k darovaniu dôjde v budúcnosti, má príjemca sľubu darovania právo na náhradu nákladov odôvodnene vynaložených v súvislosti s očakávaním daru (tzv. *reliance interest*). Účelom je nahradiť dobromyseľnej osobe odôvodnene vynaložené náklady (darca prisľúbi darovanie pozemku a obdarovaný si dá vypracovať projektovú štúdiu domu, múzeum v očakávaní vzácneho daru kúpi nákladné bezpečnostné zariadenie). Obdobná ochrana patrí aj obdarovanému, ak sa darca dovoľal neplatnosti zmluvy uzavretej v omyle.

Dalo by sa konštatovať, že *formálne náležitosti darovania* zostávajú zachované ako v súčasnej úprave, t.j. vyžaduje sa písomná forma pre dary zapísané do verejného registra (napríklad kataster nehnuteľností) a pre tzv. konsenzuálne darovania. Súčasná úprava nerieši dôsledky odovzdania daru na základe zmluvy neplatnej pre nedostatok formy; takáto zmluva síce nezakladá bezdôvodné obohatenie, ale vadný titul bráni na-

¹¹ Strana sa môže dovoliť neplatnosti zmluvy, ak v čase uzavretia zmluvy bola závislá od druhej strany alebo k nej mala vzťah dôvery, bola v hospodárskej tiesni alebo v núdzi, bola neprezieravá, neznalá, neskúsená alebo mala nedostatok schopnosti vyjednávať a druhá strana o tom vedela alebo mala vedieť a vzhľadom na okolnosti a účel zmluvy zneužila zjavne nespravodlivým spôsobom postavenie prvej strany alebo získala na jej úkor nadmerný úžitok.

¹² Inšpiráciou je ustanovenie IV.H. – 2:104: Zneužitie DCFR.

¹³ Bližšie pozri § 2067 NOZ.

dobudnutiu vlastníckeho práva prevodom. Podľa návrhu neskoršie odovzdanie daru konvaliduje nedostatok formy, čo však nemožno len tak ľahko zaviesť aj pre dary evidované v registroch.

Vzhľadom na predpokladané rozšírenie dispozičnej autonómie poručiteľa v dedičskom práve v porovnaní s doterajšou právnou úpravou (zavedenie odkazu a dedičskej zmluvy) a zadefinovanie zaopatrovacej zmluvy ako pomenovaného zmluvného typu sa preferuje neumožniť darovanie pre prípad smrti. V porovnaní so súčasnosťou však nemá byť neplatná zmluva pre prípad smrti, ak darca poskytne plnenie alebo odvolá podmienku skôr, než zomrie. Celkovo sa predpokladá, že darca má rôzne možnosti, ako naložiť so svojím majetkom pre prípad smrti bez toho, aby sa musel zaväzovať v zásade neodvolateľnou zmluvou pre prípad smrti.¹⁴ Zároveň sa zakladá vyvrátiteľná domnienka, na základe ktorej možno prejavy vôle darcu závislé od prežitia obdarovaného posudzovať ako odkaz, ak tento prejav vôle spĺňa náležitosti stanovené pre tento právny úkon.

c) Vedľajšie dojednania (širší okruh práv a povinností zmluvných strán)

Prínosom návrhu by malo byť zavedenie výslovnej úpravy príkazu a účelového darovania. Darovanie s príkazom, ako aj účelové darovanie je v návrhu upravené tak, aby akcentovalo zmluvný charakter vzťahu, v ktorom si obidve strany môžu voľne definovať rozsah práv a povinností, a trvá sa na preferencii vôle darcu ohľadne nakladania s darom v rozumných medziach. V hraničných prípadoch bude účel obohatenia obdarovaného a bezodplatnosť diferenciacným kritériom medzi darovaním s príkazom, účelovým darovaním a zmluvou, ktorá už svojím charakterom nemôže byť považovaná za darovaciu.

Návrh zreteľne poukazuje na rozdiel medzi podmienkami a príkazom. Nesplnenie príkazu samo osebe darovaciu zmluvu neruší, ale darca sa môže rozhodnúť, či bude trvať na splnení príkazu alebo od darovacej zmluvy odstúpi. Príkaz nesmie smerovať k obohateniu darcu, inak by to bolo v rozpore s charakterom darovania. Návrh poskytuje ochranu aj ob-

¹⁴ Značné pochybnosti, či znovuzavedenie darovania pre prípad smrti bude skutočne prínosným krokom, vyvolal aj príspevok, ktorý reaguje na úpravu v českom NOZ, pozri KLEIN, Š. Dědická smlouva a darování pro případ smrti. *Ad Notam*. 2013, roč. 19, č. 4, s. 14-17. ISSN 1211-0558.

darovanému a jeho účelom je zabrániť ochudobneniu darcu, ak by mal byť príkaz nadmerne zaťažujúci.

Určenie účelu daru by v zásade malo byť pre obdarovaného záväzné. V osobitných prípadoch však môže výklad právneho úkonu (darovacej zmluvy) podporovať väčšiu voľnosť obdarovaného, čo naznačuje aj návrh.

d) Odstúpenie od zmluvy a modifikácie prostriedkov nápravy pre nesplnenie

Zavádza sa osobitné právo odstúpiť od darovacej zmluvy, ak v medziobdobí medzi uzavretím darovacej zmluvy a jej splnením darcom sa vyskytnú neočakávané okolnosti, ktoré darca nemohol pri uzatváraní zmluvy zohľadniť a nemožno od neho spravodlivo ďalej požadovať, aby bol zmluvou viazaný. Vzorom je estónska úprava.

V porovnaní so súčasnou úpravou sa precizuje otázka väd daru, aby sa zabránilo šikanóznym výkonom práva, a to z oboch strán zmluvy. Povinnosť upozorniť na vady daru smeruje k ochrane obdarovaného spolu s právom na náhradu škody. Z hľadiska právnej istoty strán je povinnosť vytknúť vady významnou ochranou darcu a povinnosť notifikovať právne vady smeruje k určitosti v právnych vzťahoch. Na jednej strane sa vylučuje právo darcu vrátiť dar, ak sú vady zjavné, na druhej strane sa mu však priznáva v spravodlivej miere právo na doplnenie toho, čo chýba.

V súčasnej úprave nie je právo na úrok z omeškania pri peňažných daroch vylúčené; bezodplatná povaha zmluvy si vyžaduje modifikáciu všeobecného pravidla, pričom však rešpektuje zmluvnú viazanosť darcu.

Odsek 5 obsahuje dôležité pravidlo, ktorým sa v darovacej zmluve mení zodpovednosť za nesplnenie zmluvy z objektívnej na subjektívnu a ktoré by sa malo všeobecne uplatňovať na bezodplatné zmluvy.

e) Odvolanie darovania z dôvodu nevďačnosti obdarovaného

Explicitne sa pomenúva osobná povaha odvolania darovania. To sa neuplatní pre prípady odstúpenia od zmluvy v prípadoch nesplnenia príkazu, nesplnenia účelu alebo odstúpenia od zmluvy právnym nástupcom, ak obdarovaný zomrel skôr ako bola zmluva splnená. Tieto skutkové podstaty treba rozlišovať.

Zavádza sa tradičný pojem slovenského občianskeho práva odvolanie darovania, ktorým sa pomenúva právny úkon, ktorým darca prejavuje vôľu požadovať vrátenie daru. Vzhľadom na osobitnú povahu darovania sa vylučuje právo odvolať obvyklé darovania, ktorými treba rozumieť bežné dary nižšej hodnoty (bežný narodeninový dar – kniha, oblečenie), alebo odvolať darovanie poskytnuté za záchranu života alebo ako prejav vďaky za poskytnuté dobro (remuneratívne darovanie). Zavádzajú sa dve skupiny osôb, správanie voči ktorým môže založiť právo na odvolanie darovania z dôvodu nevďačnosti, čím sa dosahuje značná flexibilita odvolania: prvú skupinu tvoria najmä členovia rodiny, t.j. manžel, manželka, deti alebo rodičia, rozšírenú tiež o druhu a družku, druhú skupinu tvoria iné blízke osoby darcu – v ich prípade však musia byť dané okolnosti hodné osobitného zreteľa a obdarovaný sa musí dopustiť úmyselného hrubého porušenia dobrých mravov (ods. 2), t.j. v ods. 2 ide o rozšírenie dôkaznej povinnosti v porovnaní s ods. 1 tohto ustanovenia.

Núdzda darcu sa síce nezavádza ako dôvod odvolania darovania, ale do ustanovenia sa premietla v zadefinovaní neplnenia vyživovacej povinnosti ako explicitného vyjadrenia nevďaku.

Ustanovenia o odvolaní darovania pre nevďak sú kogentné. Vo výnimčnom prípade právo odvolať darovanie prechádza na dedičov darcu.

Darca môže obdarovanému nevďak odpustiť. Právo odvolať dar je potrebné uplatniť v relatívne krátkej, ročnej prekluzívnej lehote. Začiatok plynutia tejto lehoty však nie je viazaný na uzavretie zmluvy, respektíve odovzdanie daru, ale lehota začína plynúť od kvalifikovaného správania obdarovaného, ktoré právo odvolať darovanie zakladá. Ide o výsledok diskusie v rekodifikačnej komisii, keď sa zamietol návrh limitovať právnu neistotu obdarovaného lehotou 10 rokov od darovania. Možno to však považovať za správne riešenie, pretože nie je žiadny dôvod nepožadovať slušné správanie voči darcovi počas celej doby jeho života, iné riešenie však bolo logicky presadené pre povinnosť príspevku darcovi v núdzi, s ohľadom na právnu istotu darovaného.

Pracovný charakter návrhu v tejto časti je zrejmý, marginálna rubrika odvolanie darovania nad prvým ustanovením akoby ešte predpokladala viac zákonných dôvodov odvolania darovania, no nakoniec sa návrh koncentroval len na nevďak. To nám dáva do budúcnosti ešte možnosť uvažovať nad tým, či stranám neotvoriť výslovne možnosť dohodnúť i osobitné dôvody odvolania darovania a tiež, že treba zdôrazniť, že kogentné by mali byť len ustanovenia o odvolaní z dôvodu nevďačnosti.

f) Hmotná núdza darcu

Na rozdiel od legislatívneho zámeru nenavrhuje sa právo odvolať darovanie z dôvodu núdze. Doba, v ktorej sa toto právo do rôznych zahraničných právnych úprav zaviedlo, je odlišná od dnešnej doby, v ktorej existuje záchranný sociálny systém. Navyše, neposkytnutie pomoci darcovi v stave núdze možno za určitých okolností považovať za hrubú nevďačnosť, najmä, ak zohľadníme skutočnosť, že pri darovaní medzi príbuznými bude v stave núdze darcu vznikáť aj vyživovacia povinnosť a jej neplnenie následne nevďačnosť zakladá. Znamená to, že medzi osobami previazanými vyživovacou povinnosťou sa toto ustanovenie neuplatňuje, pretože vtedy má darca vždy možnosť odvolania pre nevďak. Upravuje sa preto variant poskytovania určitého príspevku na výživu, ktorý by sa uplatňoval medzi darcom a obdarovaným, ktorí nie sú príbuzní. Povinnosti prispievať na výživu by sa obdarovaný mohol zbaviť vrátením daru. Vytvára sa teda opačný mechanizmus ako je známy v právnych úpravách štátov, ktoré poznajú odvolanie daru pre núdzu darcu; návrh uprednostňuje príspevkovú povinnosť pred vrátením daru. Príspevok na výživu treba vykladať reštriktívne, jeho celkový rozsah nesmie presiahnuť obohatenie obdarovaného, nemožno sa ho domáhať, ak je aj obdarovaný v stave núdze, a trvá len 10 rokov po odovzdaní daru. Je skutočne veľmi dôležité, aby sme sa i v celospoločenskej diskusii vyjadrili, či takýmto spôsobom zhmotniť spoločenskú zodpovednosť obdarovaného a jeho solidaritu. Domnievame sa, že ide o spravodlivé a vyvážené riešenie. Na rozdiel od odvolania darovania pre nevďačnosť (nevďak) nemajú ustanovenia o príspevku v núdzi kogentnú povahu; riešenie tejto otázky má však širší presah na takpovediac zásadnú otázku, akým spôsobom zakotviť v novom OZ kogentnosť jednotlivých ustanovení.

V. Záver

Návrh otvára príležitosť na diskusiu, či sú riešenia v ňom navrhnuté správne a odôvodnené a či by bolo vhodné, aby sa o ňom uvažovalo v rámci rekodifikačných prác na novom slovenskom Občianskom zákonníku. Otázkou je, či aplikácia takýchto pravidiel môže byť prínosom pre subjekty súkromnoprávných vzťahov. Podstatnú úlohu majú príslušníci všetkých právnických profesií, pretože ich pripomienky môžu v niektorých ohľadoch skôr akademickému textu dať pečať autenticity, samozrejme, nie so zreteľom na potreby právnického stavu, ale každého subjektu občianskoprávných vzťahov.

Zoznam bibliografických odkazov

- ADAMOV, N. Zrušenie darovania, odstúpenie od zmluvy a kataster nehnuteľností. *Bulletin slovenskej advokácie*. 2009, roč. 15, č. 6, s. 14-17. ISSN 1335-1079.
- BERDISOVÁ, M. a T. MIHÁLYOVÁ. Vrátene daru podľa § 630 Občianskeho zákonníka a listina spôsobilá na zápis vlastníckeho práva do katastra nehnuteľností. *Justičná revue*. 2002, roč. 54, č. 8-9, s. 951-955. ISSN 1335-6461.
- BRUK, D. Vrácení nemovitého daru. *Právní rádce*. 1996, roč. 4, č. 8, s. 7-11. ISSN 1210-4817.
- DOUDOVÁ, M. K výkladu ustanovení § 409 obč. zák. *Socialistická zákonost*. 1976, roč. 24, č. 3, s. 134-138.
- DRÁČOVÁ, J. a D. SEREK. Ad: Účinky odstúpenia od zmluvy o prevode vlastníctva k nehnuteľnosti a zápis odstúpenia od zmluvy do katastra nehnuteľností – záver diskusie. *Bulletin slovenskej advokácie*. 2013, roč. 19, č. 3, s. 10-13. ISSN 1335-1079.
- DRGONEC, J. Právo darcu domáhať sa vrátenia daru. *Justičná revue*. 2009, roč. 61, č. 8-9, s. 989-1002. ISSN 1335-6461.
- FEKETE, I. Právo na vrátenie daru (úvahy de lege ferenda). *Justičná revue*. 2003, roč. 55, č. 4, s. 402-410. ISSN 1335-6461.
- FICOVÁ, S. K nadobudnutiu vlastníckeho práva k nehnuteľnosti v dôsledku vrátenia daru. *Justičná revue*. 2005, roč. 57, č. 2, s. 173-177. ISSN 1335-6461.
- GROBELNÝ, P. K problematice vrátení daru. *Socialistická zákonost*. 1985, roč. 33, č. 8, s. 468-473.
- GROBELNÝ, P. K žalobě na vrátení daru. *Právní rozhledy*. 2002, roč. 10, č. 10, s. 502-505. ISSN 1210-6410.
- HYLAND, R. *Gifts: A Study in Comparative Law*. 1st ed. Oxford; New York: Oxford University Press, 2009. 708 s. ISBN 978-0-19-534336-6.
- JURČOVÁ, M. Darovacia zmluva: 5. [hlava]. In: D. DULAKOVÁ JAKÚBEKOVÁ, A. DULAK a M. JURČOVÁ. *Zmluvy o prevode vlastníctva: kúpna a zámenná zmluva, spotrebiteľská kúpna zmluva, darovacia zmluva: S komentárom*. 2. vyd. Bratislava: C. H. Beck, 2013, s. 367-541. ISBN 978-80-89603-18-3.

- JURČOVÁ, M. Darovanie de lege ferenda. In: J. JEŽEK. *Cezhraničná a nad-regionálna spolupráca Trnavska* [CD-ROM]. 1. vyd. Sládkovičovo: Vysoká škola v Sládkovičove, 2009, s. 238-248. ISBN 978-80-89267-49-1.
- JURČOVÁ, M. K budúcej úprave darovania. *Právny obzor*. 2014, roč. 97, č. 1, s. 3-21. ISSN 0032-6984.
- JURČOVÁ, M. Ochrana slabšej strany v darovacej zmluve: absurdné alebo realita?. In: P. BLAHO a A. ŠVECOVÁ, eds. *Právo v európskej perspektíve: II. diel*. 1. vyd. Trnava: Trnavská univerzita v Trnave, Právnická fakulta; Typi Universitatis Tyrnaviensis, 2011, s. 761-768. ISBN 978-80-8082-461-7.
- JURČOVÁ, M., M. NOVOTNÁ a K. CSACH. Jednotný systém právnych následkov nesplnenia zmluvy. Vhodné riešenie pre nové slovenské zmluvné právo?. In: J. SUCHOŽA, J. HUSÁR a R. HUČKOVÁ, eds. *Právo, obchod, ekonomika V*. 1. vyd. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2015, s. 167-187. ISBN 978-80-8152-315-1.
- KAPITÁN, Z. Darovací smlouva a problematika vrácení daru. *Časopis pro právní vědu a praxi*. 1999, roč. 7, č. 1, s. 68-77. ISSN 1210-9126.
- KLEIN, Š. Dědická smlouva a darování pro případ smrti. *Ad Notam*. 2013, roč. 19, č. 4, s. 14-17. ISSN 1211-0558.
- LUŽNÁ, R. Vrácení daru. *Právní rádce*. 2008, roč. 16, č. 5, s. 22 a nasl. ISSN 1210-4817.
- MIKEŠ, J. a J. ŠVESTKA. Nad základními otázkami vrácení daru dárce. *Právní rozhledy*. 2002, roč. 10, č. 4, s. 155-159. ISSN 1210-6410.
- PECHA, R. K nároku na vrácení daru dle § 630 ObčZ. *Právní rozhledy*. 2002, roč. 10, č. 6, s. 284-285. ISSN 1210-6410.
- ŠTEVČEK, M. Zánik darovacej zmluvy s osobitným zreteľom na tzv. vrátenie daru. In: M. VRABKO, S. KOŠIČIAROVÁ a E. VLKOVÁ, eds. *Acta Facultatis Iuridicae Universitatis Comenianae: Tomus XXII*. 1. vyd. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, 2003, s. 129-147. ISBN 80-223-1791-8.
- UHLIAROVÁ, M. Zodpovednosť za vady – „výsada“ odplatných právnych úkonov. In: A. OLŠOVSKÁ, ed. *Teoretické úvahy o práve 4*. [CD-ROM]. 1. vyd. Trnava: Trnavská univerzita v Trnave, Právnická fakulta, 2009. 18 s. ISBN 978-80-8082-255-2.

VRCHA, P. Vrácení daru. *Právní rádce*. 1997, roč. 5, č. 12, s. 4-11. ISSN 1210-4817.

Doc. JUDr. Monika Jurčová, PhD.

Právnícká fakulta
Trnavská univerzita v Trnave
Kollárova 10
917 01 Trnava
Slovenská republika
monika_jurcova@yahoo.co.uk

Cielené sankcie Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov Smart Sanctions of the United Nations Security Council

Kristián Blaškovič

Abstract: *This study deals with the topic of the United Nations Security Council's smart sanctions. Although they are frequently applied (certainly more often than coercion with the use of armed force), considerably less attention is paid to them in domestic academic publications. Therefore, the aim of this scientific paper is to offer at least a basic overview of this type of collective sanctions in order to fill the gap. It is based on describing the so-called classical forms of sanctions and on introducing the humanitarian problems related to their application which paved the way to smart sanctions. Subsequently, a comparison of classical and smart sanctions follows. Beside legal characteristics, a comparative analysis of these two types of sanctions was one of the main research methods used in this paper. In the conclusion attention is paid to the question of effectiveness of smart sanctions; however, the study does not offer an exact answer of this specific and very difficult issue.*

Key Words: *United Nations Security Council; Sanctions; Smart Sanctions; Effectiveness.*

Abstrakt: *Štúdia sa venuje cieľným sankciám Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov. Hoci sú pomerne často aplikované (určite častejšie ako donútenie s použitím ozbrojenej sily), predsa im je v domácich publikáciách venovaná výrazne menšia pozornosť. Preto je účelom predloženej vedeckého príspevku ponúknuť aspoň základný prehľad tohto typu kolektívnych sankcií, a to v záujme zaplnenia vzniknutej medzery. Zakladá sa na opise klasických foriem sankcií a predstavení humanitárnych problémov spojených s ich aplikovaním, ktoré dláždili cestu cieľným sankciám. Nasleduje porovnanie klasických a cieľných sankcií. Popri právnej charakteristike bola hlavnou výskumnou metódou použitou v tomto príspevku komparatívna analýza uvedených dvoch typov sankcií. V závere je venovaná pozornosť efektívite cieľných sankcií, pričom však štúdia neponúka žiadnu jednoznačnú odpoveď na túto špecifickú a veľmi zložitú otázku.*

Kľúčové slová: Bezpečnostná rada Organizácie Spojených národov; sankcie; cielené sankcie; efektivita.

Úvod

Predkladaný príspevok sa venuje tematike tzv. *smart sanctions*. Hoci sa uvedený pojem zvykne prekladať ako cielené, alebo aj inteligentné sankcie, v príspevku zostal predsa len zachovaný ich pôvodný anglický názov, a to z dôvodu etymologického odlišenia od skorších foriem sankčných opatrení. Uvedené sankcie predstavujú jednu zo špecifických foriem tzv. neozbrojených konfliktov, ktoré aplikuje Bezpečnostná rada Organizácie Spojených národov (ďalej len „Bezpečnostná rada“) ako jedno z dvoch možných donucovacích opatrení. Do druhej kategórie patrí donútenie s použitím ozbrojenej sily, ktoré sa však uplatňuje iba vo výnimočných prípadoch (so značnou dávkou sarkazmu by sme mohli označiť už zhodu stálych členov na takejto donucovacej akcii za výnimočnú udalosť). *Smart sanctions* sú výsledok hľadania východiska z morálnej dilemy, ktorej čelila Bezpečnostná rada pri aplikovaní pôvodných sankcií (štúdia ich nazýva „klasické sankcie“), keďže tie mali výrazný humanitárny dopad na civilné obyvateľstvo, ale takmer žiadny alebo zanedbateľný vplyv na vládne elity zodpovedné za porušenie medzinárodného mieru a bezpečnosti. Naproti tomu, *smart sanctions* svojimi účinkami vplývajú priamo na konkrétne subjekty a minimalizujú nepriaznivý dopad na civilné obyvateľstvo.

Príspevok je rozdelený do troch častí. V prvej, veľmi krátkej časti sa venuje pozornosť sankciám ako takým – t.j. definovaniu pojmu z pohľadu medzinárodného práva. Druhá časť sa zaoberá Bezpečnostnou radou. Keďže aplikovanie predmetných sankcií je neodmysliteľne späté s uvedeným orgánom, bolo nevyhnutné venovať mu náležitú pozornosť. Príspevok označuje Bezpečnostnú radu za kvázi-judiciálny orgán, nakoľko daný pojem do značnej miery vystihuje charakter tohto orgánu, samozrejme, aj s jeho náležitými obmedzeniami, ktorých definovaniu sa predložený príspevok nevyhýba. Následne sú predstavené klasické formy sankcií, s dôrazom na príčiny ich zavádzania, formy a dopady. Uvedená oblasť predstavuje akýsi vstup do problematiky *smart sanctions*, nakoľko na ňu nadväzuje ďalšia časť, v ktorej sa hovorí o dôvodoch upustenia od pôvodných foriem sankčných opatrení. Nasleduje charakteristika samotných *smart sanctions*, konkrétne ich foriem. Príspevok uzatvára tretia časť, v ktorej sú analyzované najdôležitejšie faktory ovplyvňujúce efekti-

vitu uvedených sankcií. Predmetné faktory boli prebraté z jednej skoršej publikácie a v pozmenenej podobe aplikované na súčasné „sankčné trendy“, pričom sa náležitá pozornosť kladie na definovanie limitov uvedených faktorov. Ani dodržanie úplne všetkých ich kritérií však podľa názoru autora nemôže zaručiť ich úplnú efektivitu.

Príčinou výberu uvedenej témy ako námetu na spracovanie bola jej absencia v dostupných prameňoch. Hoci sú sankcie dôležitou súčasťou „života“ medzinárodného spoločenstva, predsa im v dostupnej literatúre nie je venovaný náležitý priestor. Téma sankcií je väčšinou „odbavená“ poukázaním na ich skoršie (klasické) formy, ktoré sú dnes už viac-menej prežitou, historickou kategóriou, a *smart sanctions* sú nezaslúžene vytesnené. Súčasnú učebnicu im venujú iba minimálnu pozornosť a ich detailnejšia analýza sa nachádza skôr v monografiách a zborníkoch, ktoré nie vždy musia byť dostupné, osobitne pre bádajúceho študenta. Cieľom štúdie preto nie je podať detailnú a rozsiahlu analýzu uvedeného inštitútu, skôr ju iba v základných črtách predstaviť záujemcom. Z uvedeného dôvodu sa príspevok nevenuje špecifickým problémom spojeným so *smart sanctions*, ako je napríklad ich vzťah k ľudským právam alebo ich implementovanie vo vnútroštátnych právnych poriadkoch. Uvedené témy sú totiž príliš široké pre účely tohto príspevku a vyžadovali by si samostatnú pozornosť. Príspevok je v prvom rade určený študentom práva, politológie a bezpečnostných vzťahov, zároveň však aj každému záujemcovi o uvedenú problematiku. Rozhodnutie autora uverejniť jeho text v elektronickom periodiku bolo inšpirované potrebou jeho voľnej a časovo neobmedzenej dostupnosti, čo sú kvality, ktoré klasické printové formy publikovania nedokážu ponúknuť. Želaním autora je, aby uvedený príspevok prispel aspoň k základnému spoznaniu problematiky sankcií.

Metodológia

Predkladaný príspevok má zmiešaný politologicko-právny charakter. Je to spôsobené tým, že systém kolektívnej bezpečnosti a sankcie ako jeho donucovací nástroj sa dajú nepochybne skúmať z pohľadu tak práva, ako aj politológie (respektíve bezpečnostných vzťahov). Sankcie sú totiž právnym nástrojom donútenia k plneniu povinností podľa medzinárodného práva, samozrejme, za predpokladu, že konkrétny subjekt si danú povinnosť nesplní dobrovoľne. Z uvedeného vyplýva, že sankcie sa uplatňujú v prípade vznikajúceho alebo už existujúceho konfliktu (z dôvodu dobrovoľného nesplnenia povinnosti), ktorý môžeme charakterizo-

vať ako stav nezlučiteľnosti cieľov.¹ Uvedená problematika je však svojím charakterom už mimo oblasť skúmania právnej vedy, a preto sa otvára priestor pre politologickú analýzu. Záber skúmanej témy sa tak stáva širším a naberá na komplexnosti. Preto sa autor pri písaní tohto príspevku rozhodol aplikovať obe metódy. Štúdia teda definuje pojem sankcie, následne sa venuje otázkam Bezpečnostnej rady (jej kvázi-judiciálnym úlohám) a predstavuje ju nielen z politologického, ale aj právneho pohľadu. V závere je venovaný priestor „neuralgickému bodu“ sankcií – otázke ich efektivity. Predmetná téma je skúmaná na podklade staršieho politologického článku, pričom však príspevok nedáva jednoznačnú odpoveď na otázku, či sú sankcie Bezpečnostnej rady efektívne alebo nie.

Štúdia vychádza predovšetkým z primárnych prameňov, ktorými sú Charta Organizácie Spojených národov a rezolúcie Bezpečnostnej rady, v menšej miere sú to tiež iné dokumenty uvedeného orgánu. Hlavné rezolúciám je v nej venovaný najväčší priestor a každá z nich je, samozrejme, náležite odcitovaná (spolu s inými zdrojmi). V príspevku sa preto prelína dvojaká metodológia: právnická sa venuje právnej analýze textov, a predovšetkým ich obsahu; z klasickej spoločenskovednej (politologickej) metodológie sa uplatňuje komparatívna analýza dvoch sankčných režimov – klasických sankcií a *smart sanctions*.

Výskumná otázka bola postavená nasledovne: Aké sú súčasné formy *smart sanctions*, v čom sa odlišujú od klasických foriem sankcií a aké faktory vplývajú na ich efektivitu?

Uvedená výskumná otázka do značnej miery predznamenáva formu samotného príspevku. Prelínajú sa v nej totiž dve roviny: deskriptívna a analytická, pričom však nie je možné jednoznačne povedať, ktorá z nich v ktorej časti dominuje. Popri opisovaní konkrétneho faktu sa autor púšťa aj do jeho komentovania, hľadania príčin alebo anticipácie budúceho vývoja v danej oblasti. Zároveň je potrebné poznamenať, že kde to bolo vhodné a účelné, použila sa aj dedukcia, osobitne pri predpoklade niektorých budúcich krokov Bezpečnostnej rady a pri formulovaní všeobecných záverov vyplývajúcich z doterajšej praxe tohto orgánu, respektíve štátov. V záujme lepšieho ozrejmenia rozdielov medzi klasickými sankciami a *smart sanctions* bola v druhej časti štúdie pridaná tabuľka, ktorá v základných črtách približuje spoločné a rozdielne znaky medzi uvedenými sankciami. V tretej časti príspevku je venovaná pozornosť efektivite

¹ Porovnaj BARTOS, O. J. a P. WEHR. *Using Conflict Theory*. 1st ed. Cambridge; New York: Cambridge University Press, 2002, s. 13. ISBN 0-521-79116-2.

sankcií a pri ich posudzovaní sa použil jeden starší príspevok hodnotiaci efektivitu bilaterálnych sankcií, ktorý sa iba prispôbil potrebám tohto príspevku. Autor štúdie zastáva názor, že uvedený odborný článok použitý v tretej časti je možné považovať za natoľko kvalitný, že nevznikla potreba vytvárať nové kritériá pre výskum či hodnotenie efektivity sankcií.

Sankcie – definícia pojmu

Donucovacie opatrenia sú špecifickým nástrojom v rukách štátov a medzinárodných organizácií, ktoré fungujú ako prostriedok pre dosiahnutie určitého želaného stavu. Používajúc slovník Charty Organizácie Spojených národov je možné povedať, že ich účelom je obnovenie medzinárodného mieru a bezpečnosti; pokiaľ sa však zameriame na donucovacie opatrenia v bilaterálnych vzťahoch štátov, ich účelom je odčiniť spôsobenú škodu alebo ujmu. Veda klasifikovala donucovacie opatrenia na základe rôznych kategórií, pričom najčastejšie sa uvádza ich delenie na *individuálne* (aplikuje ich jeden štát proti inému štátu/neštátnemu aktérovi v rámci ich bilaterálnych vzťahov) a *kolektívne* (uplatňuje ich kolektív štátov proti konkrétnemu subjektu). Tie sa môžu ďalej deliť na *regionálne* (ktoré uplatnila napríklad Európska únia proti Rusku ako odozvu na ukrajinskú krízu) a *globálne* (uplatnené zo strany Organizácie Spojených národov s celosvetovým dosahom). Nezávisle od toho, či hovoríme o individuálnych alebo kolektívnych donucovacích opatreniach, obe skupiny môžu mať dvojakú podobu, menovite *bez použitia sily* (ako rôzne hospodárske a diplomatické opatrenia) alebo *s jej použitím*, pričom takéto opatrenia majú podľa medzinárodného práva limitované použitie, nakoľko rozhodovanie o ich aplikovaní je vyhradené výlučne iba Bezpečnostnej rade, a teda žiadny štát nemôže legálne siahnuť po ozbrojenej sile bez splnomocnenia zo strany tohto orgánu, s výnimkou sebaobrany.²

Na tomto mieste sa javí ako osožné a potrebné definovať rozdiel medzi pojmi donucovacie opatrenie a sankcia. Vo vede medzinárodného práva je obvykle akceptované, že pojem donucovacie opatrenie je všeobecný a „strešný“ pojem, ktorý v sebe zahŕňa rôzne kroky, ktorými štáty (individuálne či kolektívne) alebo medzinárodné organizácie (v istom zmysle teda celé medzinárodné spoločenstvo) reagujú na predchádzajúce porušenie medzinárodného práva a ktoré sa aplikujú v záujme jeho opätovného nastolenia. Z uvedeného vyplýva, že donútenie sa aplikuje ná-

² JANKUV, J., D. LANTAJOVÁ, M. ŠMID a K. BLAŠKOVÍČ. *Medzinárodné právo verejné: Prvá časť*. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2015, s. 245-246. ISBN 978-80-7380-559-3.

sledne po porušení medzinárodného práva, po zásahu do sféry záujmov štátu či medzinárodného spoločenstva za predpokladu, že zodpovedný štát alebo iný subjekt nevykonal nápravu uvedeného stavu dobrovoľne.

Naproti tomu, sankcie sú konkrétnou formou donucovacieho opatrenia aplikovaného proti nejakému subjektu. Podľa Komisie Organizácie Spojených národov pre medzinárodné právo je dnes už všeobecne akceptované, že pojem sankcia sa používa pre donucovacie opatrenia aplikované zo strany medzinárodnej organizácie, predovšetkým Organizácie Spojených národov, a tak pre individuálne donútenie zo strany štátov zostali vyhradené pojmy retorzia a protiopatrenia.³ Z uvedeného dôvodu bude teda pojem sankcia v tomto príspevku používaný výlučne len na označenie donucovacieho opatrenia aplikovaného zo strany medzinárodnej organizácie, predovšetkým Organizácie Spojených národov.

Keďže zavedenie sankcií je odpoveďou na porušenie *status quo ante*, môžeme ich z politologického hľadiska označiť za nástroj, ktorým sa reaguje na nezlučiteľnosť cieľov (jeden subjekt chce niečo dosiahnuť, zmeniť aktuálny stav a druhé subjekty sa tomu bránia). Z uvedeného teda vyplýva, že sankcie sú následkom stretu záujmov a/alebo hodnôt, ktorý vyvoláva konflikt. Takýto konflikt môže byť ozbrojený alebo neozbrojený, nakoľko aj aplikované sankcie, ako už bolo vyššie spomenuté, môžu byť s použitím sily alebo bez nej.⁴

³ Bližšie pozri *Draft Articles on Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts, with Commentaries: 2001*. United Nations, 2008, s. 75 a 128.

⁴ Na tomto mieste sa žiada uvedené tvrdenie vysvetliť, nakoľko svojím charakterom proti-rečí „mainstreamovému“ prúdu v bezpečnostných vzťahoch, kde je všeobecne akceptované, že pojem sankcie je vyhradený pre donucovacie opatrenia hospodárskeho charakteru (uvedené tvrdenie napríklad implicitne vyplýva z textu GAVIN III, J. G. *Economic Sanctions: Foreign Policy Levers or Signals?* [online]. 1989-11-07. 12 s. [cit. 2016-01-27]. Cato Institute Policy Analysis, no. 124. Dostupné na: <http://object.cato.org/sites/cato.org/files/pubs/pdf/pa124.pdf>). Ak však zostaneme pri Bezpečnostnej rade Organizácie Spojených národov, ktorá má pre túto prácu kľúčové postavenie, nikde v *Draft Articles on Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts, with Commentaries: 2001*. United Nations, 2008 (ktorý je pre medzinárodné právo dokumentom autority) nenájdeme zmienku, že by pojem sankcie bol rezervovaný iba pre opatrenia hospodárskeho charakteru (teda podľa čl. 41 *Charty Organizácie Spojených národov*). Pri obhajobe uvedeného tvrdenia je možné oprieť sa iba o názor vedy vyabstrahovaný z doterajšieho správania sa štátov, nakoľko samotná *Charta Organizácie Spojených národov* relevantný prameň práva ani neobsahuje pojem sankcie (a teda povahu tohto pojmu neobjasňuje) – používa pojmy „opatrenia nezahrňujúce použitie ozbrojenej sily“ (čl. 41 *Charty Organizácie Spojených národov*) a „akcie“ (čl. 42 *Charty Organizácie Spojených národov*) pre donucovacie opatrenia s použitím ozbrojenej sily.

Pri bližšom zamyslení sa nad charakterom sankcií môžeme vyabstrahovať, že majú trojakú povahu: sú reálnym trestom za porušenie existujúceho stavu, sú zároveň formou morálneho a politického odsúdenia za spáchané „zlo“ a v konečnom dôsledku pôsobia tiež preventívne – vo všeobecnej rovine odstrašujú potenciálnych porušiteľov od ich úmyslu a v individuálnej rovine (proti konkrétnemu sankcionovanému subjektu) môžu brániť subjektu v ďalšom pokračovaní v danom správaní.

V súvislosti s tým je zároveň potrebné konštatovať aj to, že sankcie často pôsobia ako prostriedok pre vyjednávanie. Pokiaľ totiž sankcionovaná entita (ktorá, ako sa neskôr ukáže, nemusí byť výlučne iba štátom) zmení svoje správanie, Bezpečnostná rada obvykle nemá dôvod v sankčnom režime ďalej pokračovať. Klasickým príkladom uvedenej situácie sa stalo zmiernenie niektorých sankcií a v januári 2016 zrušenie všetkých sankcií Organizácie Spojených národov proti Iránu po tom, ako pristúpil k medzinárodnej dohode o svojom jadrovom programe, podriadil ho medzinárodnej kontrole pod dohľadom IAEA a uvedenú dohodu schválila Bezpečnostná rada.⁵ To isté platí aj v prípade, že sa napríklad spor medzi dvoma štátmi urovná mierovou cestou, a preto nie je žiaden dôvod, aby sa v sankčnom režime pokračovalo.

Pri sankciách môžeme vo všeobecnej rovine ďalej uviesť, že obe skupiny zasahujú do vnútorných záležitostí iných subjektov (napríklad štátov), a preto v určitej miere porušujú ich suverenitu. Keď sa však pozrieme na sankcie v ich dichotomickej forme neozbrojené – ozbrojené, môžeme konštatovať, že prvá kategória je skôr „behom na dlhé trate“, keďže zriedkakedy prináša okamžitú zmenu správania, kým sankcie ozbrojeného charakteru majú v zásade okamžitý efekt, ale často dlhšie trvajúce následky (Líbya po odstránení Kaddáfího je viac ako len príhodným príkladom). Z uvedeného zároveň vyplýva, že vojenské sankcie sú efektívnejším nástrojom, zároveň však výrazne závažnejším. Ak meriame efektivitu sankcií, dostávame sa do veľmi nejednoznačných sfér. Navyše je potrebné zreteľne rozlišovať medzi efektivitou sankcií a ich dopadom.

Pokiaľ pod efektivitou rozumieme zmenu doterajšieho správania subjektu, výsledok je v prípade ozbrojených sankcií väčšinou okamžite hmatateľný. V prípade neozbrojených sankcií to nie je také jednoznačné. Ich zavedenie nemusí nutne privodiť zmenu v správaní subjektu (ktorý im navyše môže „trucovito“ odporovať) a je potrebné skúmať, či ku zme-

⁵ *Resolution No. 2231 (2015) [Non-proliferation] [2015-07-20].* Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/2231 (2015).

ne správania neprispeli aj iné faktory, ako napríklad zmena vlády, porážka nepriateľa atď. Veľmi dobrým príkladom uvedenej situácie sú sankcie proti Sierra Leone. Bezpečnostná rada zaviedla rôzne formy sankcií (zbrojené embargo či zákaz dovozu necertifikovaných diamantov z krajiny), pričom v konečnom dôsledku nedokážeme jednoznačne určiť, či za stabilizáciou situácie v štáte stáli uvedené sankcie (a napríklad i odlev možností financovania povstaleckých skupín) alebo vojenská porážka RUF, ktorú jej v roku 2000 uštedril britský vojenský zásah. Analýza efektivity uvedených sankcií by si vyžadovala viac pozornosti a priestoru, pričom v záverečnej časti štúdie bude predstavená len jej základná charakteristika.

Dopad sankcií (ozbrojených aj neozbrojených) je naproti tomu takmer okamžite (alebo s krátkym časovým odstupom) pozorovateľný a merateľný. V prípade sankcií s použitím sily môže mať dopad podobu škôd na infraštruktúre alebo počtu obetí priamo zapríčinených vojenským zásahom. V prípade sankcií bez použitia sily je možné dopad pozorovať napríklad na dynamike poklesu alebo stagnácii hospodárstva donucovaného subjektu a v radikálnejších prípadoch napríklad na detskej úmrtnosti. Podoby dopadov môžu byť rôzne; na druhej strane platí, že niektoré dopady môžu byť zapríčinené tak sankciami bez použitia ozbrojenej sily, ako aj s jej nasadením (hospodárska produkcia môže rovnako klesať v dôsledku zničenia výrobných statkov, ako i v dôsledku ich spotrebovania z dôvodu zakázaného dodávania donucovanému subjektu). Rozdiel medzi efektivitou a dopadom sankcií je možné vidieť na príklade Iraku v 90. rokoch minulého storočia. Dopadom zavedených sankcií bolo podlomenie irackej ekonomiky a zvýšenie detskej úmrtnosti, no sankcie neboli efektívne, nakoľko proces irackého odzbrojenia nebolo možné dôveryhodne verifikovať.⁶ Efektivita je teda spojená so zmenou politiky donucovaného subjektu, ktorý sa začne správať v súlade s požiadavkami donucujúcej entity.

⁶ Jasne to vyplýva aj zo znenia rezolúcie S/RES/1441 (2002), v ktorej Bezpečnostná rada kritizovala Irak za odmietanie spolupráce so zbrojnými inšpektormi a konštatovala, že Irak aj naďalej porušuje svoje záväzky podľa relevantných rezolúcií, vrátane rezolúcie S/RES/687 (1991). *Resolution No. 1441 (2002)* [Situation between Iraq and Kuwait] [2002-11-08]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/1441 (2002); a *Resolution No. 687 (1991)* [Iraq - Kuwait] [1991-04-03]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/687 (1991).

Bezpečnostná rada ako kvázi-judiciálny orgán

Pokiaľ hovoríme o sankciách Organizácie Spojených národov, je potrebné začať konštatovaním, že Bezpečnostná rada je jediným z hlavných orgánov tejto organizácie, ktorý môže *de lege* rozhodovať o ich aplikovaní. To sa osobitne vzťahuje na sankcie s použitím ozbrojenej sily, ktoré, ako už bolo vyššie uvedené, je možné aplikovať jedine po predchádzajúcom schválení z jej strany. Nevyhnutnosť jej súhlasu sa však netýka prípadov individuálnych a kolektívnych hospodárskych protiopatrení, ktorých aplikácia je na voľnej úvahe štátov, samozrejme, za predpokladu, že sú splnené podmienky predpísané medzinárodným právom (napríklad proporcionalita). Bezpečnostná rada má však zo všetkých hlavných orgánov výlučnú právomoc rozhodovať aj o uplatnení sankcií hospodárskej povahy, a to za predpokladu ich výkonu v rámci Organizácie Spojených národov.

Rozhodovanie Bezpečnostnej rady v uvedených otázkach je založené na jej hlavnej zodpovednosti za zachovanie medzinárodného mieru a bezpečnosti. Štáty na ňu delegovali možnosť rozhodovania o týchto otázkach a zároveň uznali, že v takýchto prípadoch koná v ich mene.⁷ S tým úzko súvisí tiež záväzok štátov prijať a vykonať jej rozhodnutia,⁸ čo je výrazný zásah do štátnej suverenity, nakoľko sa štáty vstupom do Organizácie Spojených národov zaviazali vykonať aj také jej rozhodnutia, ktoré nemali možnosť ovplyvniť.

Ako je vidno, Bezpečnostná rada je svojím charakterom veľmi špecifickým orgánom, o ktorom môžeme povedať, že má kvázi-judiciálne právomoci, čo znamená, že hoci je orgánom politickým, predsa len jej rozhodnutia vyvolávajú právne účinky.⁹ Tie sa prejavujú v tom, že pokiaľ Bezpečnostná rada prijme rezolúciu, ktorá obsahuje sankcie hospodárskeho charakteru, všetky štáty sveta sú povinné ju dodržiavať. Uvedené ustanovenie zároveň „prekreslilo“ aj dovtedajšie vnímanie neutrality. Až do roku 1945 totiž neutralita znamenala, že takýto štát mohol bojujúcim stranám voľne dodávať materiály a suroviny (s výnimkou tých, ktoré mali vojenský charakter – to by už totiž znamenalo narušenie neutrality) na základe napríklad zmluvných záväzkov. Od roku 1945 však neutralita stratila svoju „obchodnú výsadu“, a teda i štáty trvalo neutrálne sú po-

⁷ Čl. 24 ods. 1 *Charty Organizácie Spojených národov*.

⁸ Čl. 25 *Charty Organizácie Spojených národov*.

⁹ SCHACHTER, O. The Quasi-Judicial Role of the Security Council and the General Assembly. *American Journal of International Law*. 1964, vol. 58, no. 4, s. 963. ISSN 0002-9300.

vinné prerušiť s donucovanou krajinou svoje dovtedajšie zväzky, napríklad obchodného charakteru, pokiaľ Bezpečnostná rada zavedie takúto sankciu v podobe rezolúcie prijatej na základe Kapitoly VII Charty.¹⁰ V prípade vojenského donútenia je situácia iná; tam sa donútenia zúčastňujú iba štáty, ktoré na to majú dostatočné vojenské kapacity a vôľu. Ostatné štáty sa však musia zdržať vojenskej podpory donucovaného štátu.

Kvázi-judicialita sa ďalej prejavuje v ďalších troch aspektoch, ktoré však majú politickú povahu – neexistuje žiadna možnosť odvolania sa proti rozhodnutiu Bezpečnostnej rady alebo možnosť jej súdneho preskúmania,¹¹ a keďže Bezpečnostná rada nie je súdny, ale politický orgán, nie je viazaná svojimi skoršími rozhodnutiami, ktoré tak nezakladajú precedens, a preto môže v obsahovo podobných situáciách rozhodovať odlišne, čo je zároveň tiež častým zdrojom kritiky tohto orgánu.

Posledný aspekt vzťahujúci sa na jej kvázi-judicialitu sa prejavuje v tom, že v Bezpečnostnej rade nezasadajú nezávislí experti alebo sudcovia, ale predstavitelia členských štátov, ktoré delíme do dvoch kategórií: stáli a nestáli členovia. Stáli členovia disponujú v porovnaní s nestálymi členmi dvomi významnými výsadami. Prvá výsada tkvie v trvalosti ich postu – nikto ich na ich miesta nezvolil a sú z nich prakticky „nezosaditeľní“. To im na oplátku umožňuje dokonalé ovládanie rokovacieho poriadku a jeho prispôsobovanie formou obyčaje, ktorej sa nestáli členovia môžu iba podriaadiť. Druhá výsada spočíva v tom, že disponujú právom veta, ktoré im umožňuje uniknúť prípadnému odsúdeniu a aplikovaniu sankčného režimu proti sebe. Môžeme preto konštatovať, že v podstate kontrolujú agendu Bezpečnostnej rady a všetko dianie v nej.

Uvedenej skupinke privilegovaných „sekundujú“ nestáli členovia, ktorí žiadnu z uvedených výsad nedisponujú. Navyše je ich funkčné ob-

¹⁰ Bližšie pozri CHANG, K. S. *Enemy Status and Military Detention: Neutrality Law and Non-international Armed Conflict, Municipal Neutrality Statutes, the U.N. Charter, and Hostile Intent*. *Texas International Law Journal* [online]. 2012, vol. 47, no. 2, s. 393 [cit. 2016-01-27]. ISSN 0163-7479. Dostupné na: <http://www.tlj.org/content/journal/47/num2/Chang381.pdf>.

¹¹ Medzinárodný súdny dvor v tejto súvislosti konštatoval: „V právnych poriadkoch štátov sa často nachádza určitý proces posudzovania platnosti zákonodarných alebo vládnych aktov, ale žiadne takéto analogické konanie nie je možné nájsť v rámci štruktúr Organizácie Spojených národov.“ Pozri *Certain Expenses of the United Nations (Article 17, Paragraph 2, of the Charter)* [1962-07-20] [online]. International Court of Justice, Reports of Judgments, Advisory Opinions and Orders, s. 168 [cit. 2016-01-27]. Dostupné na: <http://www.icj-cij.org/docket/files/49/5259.pdf>.

dobie limitované dvomi rokmi, bez možnosti okamžitého znovuzvolenia. Hoci v hypotetickej rovine aj oni ako zbor disponujú tzv. kolektívnym právom veta (na prijatie rezolúcie je potrebný nielen súhlas všetkých stálych členov, ale aj minimálne štyroch nestálych), no v praxi sa nestáva, aby potrebný minimálny počet nestálych členov nepodľahol tlaku zo strany stálych členov a nezahlasovali podľa ich predstáv a požiadaviek. Uvedená povolenosť nestálych členov sa môže prejaviť napríklad vo zvýšenej miere ekonomickej pomoci alebo investícií zo strany niektorého zo stálych členov.¹² Všetky vyššie uvedené skutočnosti, samozrejme, odôvodnene spochybňujú nezaujatosť a nestranné pôsobenie Bezpečnostnej rady, čo sa pomerne často prejavuje v prípade rôznych citlivých konfliktov (teda tých, v ktorých hrajú svoju úlohu geopolitické záujmy stálych členov). Predmetná oblasť pôsobenia Bezpečnostnej rady bude ešte analyzovaná v inej časti textu.

Ešte pred samotným výkladom o sankciách Bezpečnostnej rady je dôležité venovať pozornosť vlastnému procesu zavádzania sankcií, ktorý má predpísanú podobu a sleduje, okrem iného, ustanovenia Charty Organizácie Spojených národov. V zásade môžeme konštatovať, že tento kvázi-judiciálny postup má dve fázy. V prvej fáze môže Bezpečnostná rada klasifikovať vzniknutú situáciu (protiprávny čin, respektíve narušenie dovtedajšieho *status quo*) ako *ohrozenie mieru*, *porušenie mieru* alebo *útočný čin*.¹³ Tým sa v zásade otvára možnosť ďalšieho rozhodovania o prípadných donucovacích opatreniach (druhá fáza). Uvedené konštatovanie alebo klasifikácia sú kľúčové, nakoľko si tak Bezpečnostná rada „otvára dvere“ pre zavedenie sankcií, nie je to však nevyhnutná podmienka pre ich aplikovanie. Stačí totiž, ak Bezpečnostná rada uvedie, že koná na základe Kapitoly VII (alebo dokonca na základe čl. 41 Charty) a rozhodne o zavedení sankcií aj bez vyššie uvedenej klasifikácie. Stalo sa tak napríklad v prípade iránskeho jadrového programu, keď sankcie zaviedla na základe odvolania sa na čl. 41 Kapitoly VII Charty, ale opomenula klasifikovať situáciu ako ohrozenie mieru.¹⁴

¹² ROBERTS, A. a D. ZAUM. *Selective Security: War and the United Nations Security Council since 1945*. 1st ed. London: International Institute for Strategic Studies, 2008, s. 22. Adelphi Paper 395. ISBN 978-0-415-47472-6.

¹³ Bezpečnostná rada určí, či ide o ohrozenie mieru, porušenie mieru alebo útočný čin, a odporučí alebo rozhodne, aké opatrenia sa majú urobiť podľa článkov 40 a 42, aby bol zachovaný medzinárodný mier a bezpečnosť. Čl. 39 *Charty Organizácie Spojených národov*.

¹⁴ *Resolution No. 1737 (2006)* [Non-proliferation] [2006-12-23]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/1737 (2006).

V rámci prvej fázy môže Bezpečnostná rada rozhodnúť aj o zavedení predbežných opatrení, ktorých cieľom je zamedziť prípadným škodlivým následkom vzniknutej situácie.¹⁵ Medzi pomerne časté predbežné opatrenia sa zaraďujú výzvy na stiahnutie vojenských jednotiek, ukončenie nepriateľstva, uzavretie a dodržanie prímeria, rokovanie o spore, dodržanie záväzkov podľa humanitárneho práva, vytvorenie podmienok pre prísun humanitárnej pomoci a iné.¹⁶ V rámci tejto fázy stále existuje možnosť pokojnej nápravy vzniknutej situácie (teda bez potreby zaviesť sankcie). Ak porušiteľ medzinárodného poriadku dobrovoľne splní požadované predbežné opatrenia a obnoví *status quo ante*, v zásade sa ešte môže vyhnúť prípadným sankciám. Bezpečnostná rada spravidla ponecháva porušiteľovi určitý čas na dobrovoľné splnenie uvedeného opatrenia.¹⁷

Vrátiac sa k uvedenej potrebe klasifikovania vzniknutej situácie, môžeme na základe doterajšej praxe Bezpečnostnej rady zistiť, aké konanie zaraďuje pod konkrétny pojem. Zároveň je ale potrebné poznamenať, že Bezpečnostná rada má absolútnu slobodu v tom, akým pojmom klasifikuje danú situáciu (ani Charta nešpecifikuje, ktoré protiprávne správanie patrí do ktorej kategórie). Nie je teda ničím obmedzená, čo sa ukázalo ako pragmatické, nakoľko Bezpečnostná rada takto dokáže pružne reagovať aj na nebezpečné situácie, s ktorými sa v čase koncipovania Charty Organizácie Spojených národov nepočítalo.

Ohrozenie mieru – je to najširšia kategória zo všetkých a je nepochybné, že do nej bude Bezpečnostná rada v budúcnosti zaraďovať aj nové situácie. Patria sem napríklad zvrhnutie legálnej vlády štátu,¹⁸ odvetné opatrenia proti civilistom spôsobujúce ich útek z domova,¹⁹ občianske

¹⁵ Čl. 40 Charty Organizácie Spojených národov.

¹⁶ Bližšie pozri napríklad *Repertoire of the Practice of the Security Council: Supplement 2000 – 2003* [online]. New York: United Nations, Department of Political Affairs, 2011, s. 935 [cit. 2016-01-27]. Dostupné na: http://www.un.org/en/sc/repertoire/2000-2003/00-03_11.pdf.

¹⁷ Pozri napríklad ods. 1. *Resolution No. 678 (1990)* [Iraq – Kuwait] [1990-11-29]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/678 (1990).

¹⁸ *Resolution No. 1545 (2004)* [Burundi] [2004-05-21]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/1545 (2004).

¹⁹ *Resolution No. 688 (1991)* [Iraq] [1991-04-05]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/688 (1991).

vojny, humanitárne katastrofy a hladomor,²⁰ šírenie zbraní hromadného ničenia,²¹ medzinárodný terorizmus,²² pirátstvo²³ a iné.

Porušenie mieru – táto kategória je v porovnaní s prvou užšia, pri bližšom pohľade však vidíme zásadný rozdiel oproti ohrozeniu mieru – porušenie medzinárodného práva je bezprostredné a všetko sú to medzištátne ozbrojené konflikty. Uvedená kategória zahŕňa iba nasledujúce činy:

- ✚ útok Severnej Kórey na Južnú Kóreu v roku 1950;²⁴
- ✚ útok Argentíny na Falklandské ostrovy;²⁵
- ✚ vojna medzi Irakom a Iránom;²⁶
- ✚ útok Iraku na Kuvajt (1990).²⁷

Útočný čin – uvedená kategória je tiež pomerne chudobná, a navyše v súčasnosti nie je ani využívaná. Klasifikovanie určitého konania ako útočného činu je asi najvážnejšou formou odsúdenia, napriek tomu však Bezpečnostná rada ani v jednom z uvedených prípadov nerozhodla o použití ozbrojených donucovacích opatrení na ich zastavenie. Preto sa použitie pojmu útočný čin javí skôr ako forma najťažšieho morálneho a politického odsúdenia určitého konania, ale nie ako kategória pre zavedenie razantnejších donucovacích opatrení. Ako útočné činy Bezpečnostná rada označila napríklad útočný čin Juhoafrickej republiky proti Angole,²⁸ Bot-

²⁰ *Resolution No. 713 (1991)* [Socialist Federal Republic of Yugoslavia] [1991-09-25]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/713 (1991); a *Resolution No. 794 (1992)* [Somalia] [1992-12-03]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/794 (1992).

²¹ *Resolution No. 2049 (2012)* [Non-proliferation] [2012-06-07]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/2049 (2012).

²² *Resolution No. 1373 (2001)* [Threats to International Peace and Security Caused by Terrorist Acts] [2001-09-28]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/1373 (2001).

²³ *Resolution No. 1816 (2008)* [Somalia] [2008-06-02]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/1816 (2008).

²⁴ *Resolution No. 82 (1950)* [Complaint of Aggression upon the Republic of Korea] [1950-06-25]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/82 (1950).

²⁵ *Resolution No. 502 (1982)* [Falkland Islands (Malvinas)] [1982-04-03]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/502 (1982).

²⁶ *Resolution No. 598 (1987)* [The Situation between Iran and Iraq] [1987-07-20]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/598 (1987).

²⁷ *Resolution No. 660 (1990)* [The Situation between Iraq and Kuwait] [1990-08-02]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/660 (1990).

²⁸ *Resolution No. 387 (1976)* [Complaint by Kenya, on Behalf of the African Group of States at the United Nations, Concerning the Act of Aggression Committed by South Africa against

swane²⁹ a Lesothu,³⁰ útok Južnej Rhodézie proti Zambii³¹ alebo útok Izraela proti suverenite a územnej celistvosti Tuniska.³² Valné zhromaždenie Organizácie Spojených národov sa pokúsilo v rezolúcii 3314 (XXIX) poskytnúť Bezpečnostnej rade „návod“ na protiprávne konania, ktoré by bolo možné považovať za útočné činy. Uvedený dokument, hoci má významnú politickú váhu, nie je právne záväzný. Výpočet v ňom uvedený nie je taxatívny, nakoľko sa v rámci neho uznáva, že Bezpečnostná rada môže označiť aj iné konania za útočný čin (čl. 4 predmetnej rezolúcie).

Ak zodpovedný subjekt dobrovoľne nespĺnil svoju povinnosť a nepodrobil sa predbežným opatreniam, rozhodovanie Bezpečnostnej rady vstupuje do druhej fázy, kde sa rozhoduje o samotných donucovacích opatreniach. Ešte pred ich definovaním je ale potrebné konštatovať, že uvedené delenie na fázy rozhodovania je iba relatívne a Bezpečnostná rada nie je povinná uvedenú postupnosť dodržať v každej situácii. Ak by totiž došlo k mimoriadne závažnej situácii vyžadujúcej okamžitú reakciu, Bezpečnostná rada by sa pravdepodobne nenechala obmedzovať, a preto by ku klasifikovaniu situácie a rozhodnutiu o sankciách došlo súbežne. Rozdiel medzi uvedenými fázami by sa tak zotrel.

Po výklade o procese rozhodovania o zavedení sankcií je dôležité venovať pozornosť tomu, že uvedené rozhodovanie je politicky podfarbené a záujmy stálych členov preto v niektorých prípadoch nedovoľujú prijatie sankcií. Bezpečnostná rada tak vytvorila systém, ktorý by sa dal jednoducho nazvať ako selektívna bezpečnosť. Pre prijatie sankčného opatrenia je totiž potrebná súhra všetkých stálych členov do tej miery, aby nevetovali prijatie daného sankčného opatrenia. Právo veta je totiž prostriedkom, ktorý umožňuje stálym členom (t.j. USA, Rusko, Čína, Veľká Británia a Francúzsko) kontrolovať agendu Bezpečnostnej rady a seba, ako aj svo-

the People's Republic of Angola] [1976-03-31]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/387 (1976); a *Resolution No. 577 (1985)* [Angola – South Africa] [1985-12-06]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/577 (1985).

²⁹ *Resolution No. 568 (1985)* [Botswana – South Africa] [1985-06-21]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/568 (1985).

³⁰ *Resolution No. 580 (1985)* [Complaint by Lesotho against South Africa] [1985-12-30]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/580 (1985).

³¹ *Resolution No. 455 (1979)* [Complaint by Zambia] [1979-11-23]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/455 (1979).

³² *Resolution No. 573 (1985)* [Israel – Tunisia] [1985-10-04]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/573 (1985); a *Resolution No. 611 (1988)* [Israel – Tunisia] [1988-04-25]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/611 (1988).

jej „klientele“ uniknúť prípadnému odsúdeniu. To je príčinou, prečo sa otázky ako vietnamská vojna, afganská vojna (1979), čečenská vojna či rusko-gruzínska vojna nikdy nedostali na rokovací stôl uvedeného orgánu, alebo, ak sa aj dostali, nevyústilo to do prijatia rezolúcie (ako v prípade nedávnej Krymskej krízy). Zároveň sa dá pomerne ľahko predpokladať, že by sa na toto fórum určite nedostal ani spor o Juhočínske more. Ochrana vlastnej klientely, a s tým súvisiaca ochrana geopolitických záujmov sa jasne prejavili napríklad v prípade patovej situácie okolo sýrskej občianskej vojny (aj súčasné snahy o vojenské riešenie predostreté v rezolúcii 2249 z roku 2015 sa totiž venujú iba Islamskému štátu),³³ alebo tiež pomerne často v prípade izraelsko-palestínskeho konfliktu. Je ale potrebné zdôrazniť, že úlohu intervenujúcej premennej zohráva v tomto prípade vnútropolitické rozhodovanie stáleho člena (Obama je voči Izraelu kritickejší ako bol Bush), a tak sa konštatovanie o ochrane klientely stáva relatívne a podmienené vnútropolitickým rozhodovaním.

Pokiaľ má byť predložený príspevok komplexný, nemožno opomenúť zmeny, ktoré nastali v prípade tzv. sankcionovaných subjektov. Hoci je všeobecne platným faktom, že listinu i naďalej vedú štáty, bolo by chybou myslieť si, že Bezpečnostná rada nereagovala tiež na najnovší vývoj. V jej rozhodovacej činnosti je totiž dobre badateľné, a nepochybne to súvisí aj s celkovou zmenou v charaktere súčasných ozbrojených konfliktov (prevažovanie vnútroštátnych nad medzištátnymi), že medzi sankcionované subjekty začína čím ďalej tým viac zaraďovať aj rôznych neštátnych aktérov. Medzi takéto entity patrili napríklad politická strana PDK v Kambodži nerešpektujúca mierovú zmluvu z Paríža,³⁴ RUF v Sierra Leone,³⁵

³³ V čase písania predloženého príspevku bola prijatá doteraz posledná rezolúcia vo vzťahu k Sýrii – S/RES/2258 (2015), ktorá však rovnako neobsahuje žiadne dôležitejšie ustanovenia o riešení občianskej vojny a v podstate iba deklaratórnym spôsobom odsudzuje násilie páchané na civilistoch (a, samozrejme, vyzýva všetky strany konfliktu na dodržiavanie relevantných noriem medzinárodného humanitárneho práva a ľudských práv). Nehovorí však o žiadnych sankciách voči páchatelom týchto zločinov. *Resolution No. 2258 (2015)* [Middle East (Syria)] [2015-12-22]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/2258 (2015).

³⁴ *Resolution No. 792 (1992)* [Cambodia] [1992-11-30]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/792 (1992).

³⁵ *Resolution No. 1132 (1997)* [Sierra Leone] [1997-10-08]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/1132 (1997). Sankcie zrušené rezolúciou S/RES/1940 (2010). *Resolution No. 1940 (2010)* [Sierra Leone] [2010-09-29]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/1940 (2010).

UNITA v Angole,³⁶ ozbrojené skupiny Janjaweedov v Sudáne,³⁷ Taliban v Afganistane³⁸ či Islamský štát a Al-Nusra Front v Sýrii a Iraku.³⁹ Z neštátnych aktérov, okrem vyššie spomenutých, je potrebné zmieniť i konkrétne právnické osoby (Centrálna banka Líbye alebo Líbyjská národná ropná spoločnosť)⁴⁰ alebo fyzické osoby, ktoré nemusia byť nevyhnutne politickí a vojenský predstavitelia štátov (napríklad iránski jadroví vedci, iné osoby napojené na iránsky energetický sektor⁴¹ alebo členovia rodiny Muammara Kaddáfího).⁴² Zavedenie uvedených sankcií sa týka predovšetkým *smart sanctions*.

Klasické sankcie Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov

Pri výklade o klasických sankciách Bezpečnostnej rady je potrebné sa oprieť o znenie čl. 41 Charty,⁴³ ktorý ustanovuje tzv. sankcie bez použitia ozbrojenej sily. Tie môžu mať podobu tak hospodársku, ako aj diplomatickú. Takouto formou má Bezpečnostná rada k dispozícii vhodnú alternatívu pre prípad, že vojenské riešenie nie je z rôznych dôvodov možné alebo vhodné a morálne odsúdenie je nedostatočné. Počas studenej vojny Bezpečnostná rada zaviedla takéto sankcie iba dvakrát. V prípade Južnej Rhodézie to bolo embargo na ropu, následne na azbest, železnú rudu

³⁶ *Resolution No. 864 (1993)* [Angola] [1993-09-15]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/864 (1993).

³⁷ *Resolution No. 1564 (2004)* [Report of the Secretary-General on the Sudan] [2004-09-18]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/1564 (2004).

³⁸ *Resolution No. 1267 (1999)* [Afghanistan] [1999-10-15]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/1267 (1999); a *Resolution No. 1333 (2000)* [Afghanistan] [2000-12-19]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/1333 (2000).

³⁹ *Resolution No. 2161 (2014)* [Threats to International Peace and Security Caused by Terrorist Acts] [2014-06-17]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/2161 (2014).

⁴⁰ *Resolution No. 1973 (2011)* [Libya] [2011-03-17]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/1973 (2011).

⁴¹ *Resolution No. 1737 (2006)* [Non-proliferation] [2006-12-23]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/1737 (2006).

⁴² *Resolution No. 1970 (2011)* [Peace and Security in Africa] [2011-02-26]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/1970 (2011).

⁴³ Aby Bezpečnostná rada dodala svojim uzneseniam účinnosť, môže rozhodnúť, aké opatrenia bez použitia ozbrojenej sily sa majú urobiť, a môže vyzvať členov Organizácie Spojených národov, aby takéto opatrenia vykonali. Uvedené opatrenia môžu zahŕňať úplné alebo čiastočné prerušenie hospodárskych stykov, železničných, námorných, leteckých, poštových, telegrafných, rádiových alebo iných spojov, ako aj prerušenie diplomatických stykov.

a surové železo, chróm, cukor, tabak, med', mäsové výrobky a kože. O niečo neskôr boli sankcie rozšírené na formu komplexného embarga na všetky komodity s výnimkou liekov, potravín, tlače, knižných publikácií a učebných pomôcok.⁴⁴ Druhý prípad sankcií počas studenej vojny sa týkal Juhoafrickej republiky, proti ktorej zaviedla komplexné zbrojné embargo ako odpoveď na nelegálny jadrový program krajiny.⁴⁵ Uvedené dva prípady boli počas studenej vojny jediné, kedy sa Bezpečnostná rada dokázala zhodnúť na konkrétnych donucovacích opatreniach, nakoľko tieto situácie nekolidovali so záujmami žiadneho zo stálych členov (najmä nie ZSSR a USA).

Nová vlna aktivity prišla až so skončením studenej vojny, vo všeobecnom ovzduší politického uvoľnenia, ktoré prinieslo tiež nové nádeje vkladané do Organizácie Spojených národov. To sa osobitne odrazilo v pomerne optimistickom nazeraní Butrusa-Ghálího v jeho známej Agende pre mier. Vo vzťahu k sankciám sa v nej však nachádza pomerne málo – osobitne je to ich spojenie s aktivitami peacemakingu a kooperácia Organizácie Spojených národov s finančnými inštitúciami pri zmierňovaní dopadu takýchto sankcií na tretie štáty.⁴⁶ O zmierňovaní dopadu na civilné obyvateľstvo sa však agenda nezmieňuje, čo v podstate ani nie je veľkým prekvapením, nakoľko po veľmi chabom sankčnom pôsobení Bezpečnostnej rady počas studenej vojny nikto nepredvídal ich zdrvivý efekt. Sankcie proti Iraku sa ukázali ako cenné ponaučenie. To sa odrazilo v ďalšom dokumente s názvom Supplement to an Agenda for Peace, o ktorom, pri kritickom zhodnotení, môžeme konštatovať, že je dokumentom realistickejším a triezvejším ako bola Agenda. Určité morálne dilemy vo vzťahu ku klasickým sankciám je možné badať už aj implicitne, keď generálny tajomník Organizácie Spojených národov vyzval Bezpečnostnú radu na ich aplikáciu až v poslednom prípade, s náležitým prihliadnutím na humanitárne otázky. Zároveň dokument obsahuje i nie

⁴⁴ *Resolution No. 217 (1965)* [Southern Rhodesia] [1965-11-20]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/217 (1965); *Resolution No. 221 (1966)* [Question Concerning the Situation in Southern Rhodesia] [1966-04-09]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/221 (1966); *Resolution No. 232 (1966)* [Southern Rhodesia] [1966-12-16]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/232 (1966); a *Resolution No. 253 (1968)* [Question Concerning the Situation in Southern Rhodesia] [1968-05-29]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/253 (1968).

⁴⁵ *Resolution No. 418 (1977)* [South Africa] [1977-11-04]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/418 (1977).

⁴⁶ *An Agenda for Peace: Preventive Diplomacy, Peacemaking and Peace-keeping* [1992-06-17]. Bezpečnostná rada Organizácie Spojených národov, UN Doc. A/47/277 – S/24111.

koľko užitočných odporúčaní, ktoré medzičasom začala Bezpečnostná rada pri aplikovaní sankcií skutočne uplatňovať.⁴⁷ Ako je teda vidno, Butrus-Ghálí bol prvý, kto poukázal na negatívny „vedľajší efekt“ klasických sankcií, keďže jeho funkčné obdobie spadá práve do obdobia skončenia ideologického súperenia svetových veľmocí (z nich jedna sa medzičasom zrútila a zanikla) a začiatku fungovania systému kolektívnej bezpečnosti. Navyše, počiatky teoretického uvažovania o reforme sankčného mechanizmu sa objavili práve v jeho ére, keď ako prvý poukázal na to, že sú „slepým nástrojom“, nakoľko majú najväčší dopad práve na najzraniteľnejšie vrstvy obyvateľstva a ich dopad je preto potrebné monitorovať.⁴⁸ Jasne tým poukázal na to, že klasické sankcie predstavujú pre Organizáciu Spojených národov morálnu dilemu, keďže na jednej strane má Organizácia Spojených národov (a predovšetkým jej Bezpečnostná rada) hlavnú zodpovednosť za zachovanie medzinárodného mieru a bezpečnosti, na druhej strane, keď tak koná, ubližuje civilnému obyvateľstvu, ktoré má na politike donucovanej krajiny najmenší či, lepšie povedané, vôbec žiadny podiel. Neodpovedať na nežiaduce správanie štátu, ktorý porušuje medzinárodné právo, by však znamenalo uvrhnúť Organizáciu Spojených národov späť do apatického stavu takmer absolútnej pasivity, aká v nej vládla približne štyridsať rokov.

Ešte pred samotným výkladom o reformovaných sankciách sa oplatí bližšie sa pozrieť na uvedené negatívne dopady sankcií na konkrétnych príkladoch. Už vyššie spomenutý Irak sa stal prvou krajinou, ktorá po skončení studenej vojny pocítila ťaž medzinárodných sankcií. V skutku je možné bez preháňania tvrdiť, že Irak sa stal cieľom najkomplexnejších sankcií, aké kedy Organizácia Spojených národov zaviedla, pričom ich dopad pocítilo najmä civilné obyvateľstvo. Išlo o následok vojenskej anexie Kuvajtu v auguste 1990, ktorú Bezpečnostná rada označila ako porušenie mieru.⁴⁹ Nasledovali sankcie bez použitia sily, menovite:

- zákaz dovozu všetkých komodít a produktov z Iraku alebo Kuvajtu;
- komplexné zbrojné embargo;

⁴⁷ *Supplement to an Agenda for Peace* [1997-09-15]. Bezpečnostná rada Organizácie Spojených národov, UN Doc. A/RES/51/242.

⁴⁸ BOUTROS-GHALI, B. UN Sanctions Cause Suffering. In: *Plane Truth* [online]. 1996-01-05 [cit. 2016-01-27]. Dostupné na: <http://plane-truth.com/Aoude/geocities/bbgsanct.html>.

⁴⁹ *Resolution No. 660 (1990)* [The Situation between Iraq and Kuwait] [1990-08-02]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/660 (1990).

- ✚ zákaz poskytnutia pôžičiek alebo iných finančných fondov pre vládu Iraku.⁵⁰

Spolu so zavedením sankčného režimu bol zriadený tzv. sankčný výbor, ktorý dohliadal na dodržiavanie uvedeného režimu a udeľoval z neho prípadné výnimky. Hoci sa Kuvajt podarilo v januári 1991 pomerne rýchlo oslobodiť a Bezpečnostná rada autoritatívnym spôsobom ustanovila pre Irak podmienky prímeria,⁵¹ tie sa však v dôsledku slabej, a nakoniec žiadnej spolupráce so zbrojnými inšpektormi z misie UNSCOM a IAEA nedarilo verifikovať, a tak zostali sankcie v platnosti i po roku 1991. Vynucované boli nielen cestnou či železničnou, ale aj leteckou a námornou blokádou. Iraku bolo predovšetkým zakázané predávať ropu, čo znamenalo, že krajina prišla o hlavný zdroj príjmov. To v konečnom dôsledku naozaj podlomilo moc armády, ktorá nemala možnosti financovať vývoj a nákup nových zbraní (už aj v dôsledku zbrojného embarga), ale civilné obyvateľstvo trpelo ešte viac. Po roku 1991 v Iraku vzrástla miera detskej úmrtnosti, a rovnako i podvýživy, čoho následkom sa stalo rozšírenie rôznych chorôb. Situáciu zhoršila zlá vybavenosť nemocníc a ich neutešený stav.⁵²

Alarmujúce správy rôznych humanitárnych, zdravotníckych či neziskových organizácií boli potvrdené aj „vlastným“ zdrojom Organizácie Spojených národov. Za účelom posúdenia dopadu uvedených sankcií bol do Iraku vyslaný Maarti Ahtisaari, ktorý o tom vypracoval správu. Oplatí sa z nej odcitovať aspoň časť: „... nič, čo sme predtým videli alebo čítali, nás nepripravilo celkom na tú osobitnú podobu ničenia, ktorá teraz krajinu postihla. Nedávny konflikt mal takmer apokalyptické dôsledky na hospodársku infraštruktúru, ktorá tu bola do januára 1991, na vysoko urbanizovanú a mechanizovanú spoločnosť. Teraz je väčšina prostriedkov potrebných pre moderný život zničená...“.⁵³ V správe Ahtisaari bližšie hovoril o následkoch na distribúciu a obstarávanie potravín, čistenie vody, hygienu a zdravie, siroty a dopravu.

⁵⁰ *Resolution No. 661 (1990)* [The Situation between Iraq and Kuwait] [1990-08-06]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/661 (1990).

⁵¹ *Resolution No. 687 (1991)* [Iraq – Kuwait] [1991-04-03]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/687 (1991).

⁵² Bližšie pozri POPAL, G. R. Impact of Sanction on the Population of Iraq. *Eastern Mediterranean Health Journal* [online]. 2000, vol. 6, no. 4, s. 791-795 [cit. 2016-01-27]. ISSN 1020-3397. Dostupné na: http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/118930/1/emhj_2000_6_4_791_795.pdf.

⁵³ *Note by the President of the Security Council No. 22366* [1991-03-20]. Bezpečnostná rada Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/22366.

Negatívne dopady sankcií sa podarilo do určitej miery zredukovať prijatím programu Ropa za potraviny,⁵⁴ ktorý sa však stal známym viac kvôli korupčným škandálom ako reálnym výsledkom. Snahou programu bolo zmierniť utrpenie civilného obyvateľstva, a to zavedením kvót na predaj ropy. Zisk z uvedeného predaja sa ukladal na osobitný účet Organizácie Spojených národov, z ktorého sa nakupovali potraviny a lieky, z ďalšej časti sa financovali potreby verifikačných komisií a nahrádzali sa škody spôsobené irackou armádou počas okupácie Kuvajtu a vojny v Perzskom zálive. Napriek tomu, efekt programu nebol taký, ako sa predpokladalo, a nakoniec Bezpečnostná rada pristúpila k zmierneniu zavedených sankcií. Týkalo sa to predovšetkým prehodnotenia zoznamu výrobkov, ktoré boli predtým zakázané pre účely vývozu do tejto krajiny.⁵⁵ Uvedená rezolúcia sa označuje ako prvá *smart sanction* zavedená voči Iraku.⁵⁶

Ďalšou krajinou, proti ktorej boli zavedené klasické formy sankcií, sa stalo Haiti. Sankcie boli následkom zvrhnutia demokraticky zvoleného prezidenta Jean Bertrand Aristida a zahŕňali embargo na ropu a ropné produkty, zbrojné embargo, a to nielen na zbraňové systémy, ale aj ich komponenty, zmrazenie všetkých účtov vlády Haiti a s ňou spriaznených osôb; pričom neskôr boli rozšírené na komplexné embargo.⁵⁷ Sankcie sa (s výnimkou tých finančných) vynucovali úplnou blokádou ostrova. Bol ustanovený sankčný výbor, ktorý udeľoval výnimky na dovoz ropy a ropných produktov, ale výlučne len na humanitárne účely.⁵⁸ Z bližšieho skúmania relevantných rezolúcií Bezpečnostnej rady je zjavné, že proti Haiti bolo v poslednom prípade uplatnené komplexné obchodné embargo a všetky následné sankcie zavedené proti akejkol'vek entite boli už bližšie špecifikované a týkali sa konkrétnych produktov alebo surovín.

⁵⁴ *Resolution No. 706 (1991)* [Iraq – Kuwait] [1991-08-15]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/706 (1991).

⁵⁵ *Resolution No. 1409 (2002)* [Situation between Iraq and Kuwait] [2002-05-14]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/1409 (2002).

⁵⁶ CORTRIGHT, D., G. A. LOPEZ a L. GERBER-STELLINGWERF. The Sanctions Era: Themes and Trends in UN Security Council Sanctions since 1990. In: V. LOWE, A. ROBERTS, J. WELSH a D. ZAUM, eds. *The United Nations Security Council and War: The Evolution of Thought and Practice since 1945*. 1st ed. Oxford; New York: Oxford University Press, 2008, s. 210. ISBN 978-0-19-953343-5.

⁵⁷ *Resolution No. 917 (1994)* [Haiti] [1994-05-06]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/917 (1994).

⁵⁸ *Resolution No. 841 (1993)* [Haiti] [1993-06-16]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/841 (1993).

Európskemu kontinentu sa v tomto období sankcie taktiež nevyhli; týkalo sa to predovšetkým Juhoslávie, kde sa začali naplno prejavovať odstredivé tendencie po Titovej smrti. Proti Belehradu bolo zavedené úplné zbrojné embargo,⁵⁹ ktoré neskôr doplnilo komplexné embargo.⁶⁰ Tie isté sankcie boli zavedené aj voči Somálsku, ktoré sa už v tom čase zmietalo v nepokojoch a občianskej vojne.⁶¹

Výklad o klasických sankciách by nebol kompletný, ak by sa zastavil pri ich hospodárskych formách. Ako posledné totiž Charta uvádza prerušenie diplomatických stykov. K tomu však dochádza relatívne zriedka, nakoľko uvedené sankcie majú spravidla ešte menší dopad ako sankcie hospodárskeho charakteru, a preto sú viac-menej iba symbolickou formou odsúdenia. Jedným z príkladov je rezolúcia S/RES/748 (1992), ktorou boli proti Líbyi zavedené rôzne sankcie; okrem iného v nej Bezpečnostná rada vyzvala členské štáty na výrazné zníženie počtu diplomatických pracovníkov na líbyjských zastupiteľských úradoch a na obmedzenie a kontrolu pohybu zostávajúceho personálu. Uvedenými sankciami reagovala Bezpečnostná rada na aktivity štátneho terorizmu v Líbyi. V praxi by sa ako forma diplomatickej sankcie mohlo uplatniť aj pozastavenie hlasovacieho práva donucovaného štátu v orgánoch Organizácie Spojených národov alebo jeho vylúčenie, k tomu však doteraz ešte nedošlo.

V súvislosti s výkladom tejto časti je potrebné podotknúť, že na základe doterajšieho pôsobenia Bezpečnostnej rady výpočet takýchto prostriedkov nie je možné považovať za konečný, pričom v uvedenej nadväznosti preukázala Bezpečnostná rada značnú inovačnú schopnosť.

Smart sanctions Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov

Ako už vyššie uvedené riadky jasne ukázali, bez zbytočného preháňania môžeme konštatovať, že cesta k *smart sanctions* bola dláždená ľudským utrpením. Civilné obyvateľstvo trpelo dvakrát – pod vládou nedemokratického režimu a pod tiažou sankcií. Na druhej strane, nereagovanie na prípadné situácie medzištátnej agresie alebo prípady ohrozenia mieru by podmieňovalo postavenie Bezpečnostnej rady ako centrálného orgánu ko-

⁵⁹ *Resolution No. 713 (1991)* [Socialist Federal Republic of Yugoslavia] [1991-09-25]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/713 (1991).

⁶⁰ *Resolution No. 757 (1992)* [Bosnia and Herzegovina] [1992-05-30]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/757 (1992).

⁶¹ *Resolution No. 733 (1992)* [Items Relating to the Situation in Somalia] [1992-01-23]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/733 (1992).

lektívnej bezpečnosti. Organizácia Spojených národov sa tak ocitla pred zložitou morálnou dilemou, ako si aj naďalej zachovať „zuby“, ale bez toho, aby dopad sankcií smeroval proti osobám, ktoré s politikou sankcionovaného štátu/entity nemajú vôbec nič spoločné.

Uvedená morálna dilema sa začala prejavovať i v správaní sa stálych členov Bezpečnostnej rady, ktorí tiež začali tlačiť na inú formu riešenia. Odrážalo sa to napríklad v ich spoločnom liste adresovanom predsedovi Bezpečnostnej rady, v ktorom sa píše, že „kolektívne akcie Bezpečnostnej rady v kontexte akýchkoľvek budúcich sankčných režimov musia byť smerované tak, aby minimalizovali nezamýšľané nepriaznivé dopady sankcií na najnáchylnejšie časti dotknutých krajín.“ Veľvyslanci v tejto súvislosti, okrem iného, odporúčali prehodnocovať krátkodobé a dlhodobé dopady sankcií, napríklad v prípade živelných a humanitárnych katastrof, neblokovať prístup k humanitárnej pomoci, a pri ich implementácii prihliadať na prácu predošlých sankčných výborov.⁶² Bezpečnostná rada teda začala viac pristupovať k posudzovaniu humanitárnych dopadov na civilné obyvateľstvo, pričom začala úzko spolupracovať aj s Oddelením pre humanitárne záležitosti (zriadeným pri Sekretariáte Organizácie Spojených národov). Z uvedených dôvodov napríklad Bezpečnostná rada upustila od aplikovania sankcií v podobe zákazu letov z/do Sudánu, nakoľko sa predpokladalo, že uvedený krok bude mať vážne dôsledky.⁶³ Dopady uvedených sankcií sa teda začali hodnotiť, čo často viedlo k pomerne nelichotivým záverom, napríklad o neefektívite zavedených sankcií a o tom, že síce mali negatívny dopad na sankcionovaný štát, ale za žiadnych okolností nespôsobili zmenu v jeho správaní.⁶⁴

Ešte pred samotnou analýzou *smart sanctions* je potrebné na ich adrese podotknúť, že z právneho uhla pohľadu nie sú novými sankciami. Aj naďalej je ich právnym základom čl. 41 Charty Organizácie Spojených národov, ktorý zakotvuje sankcie hospodárskeho a diplomatického charakteru. O *smart sanctions* je teda na tomto mieste potrebné konštatovať, že svojou podstatou sú pôvodnými sankciami, iba sú v novej forme. Ich naj-

⁶² *Note by the President of the Security Council No. 1995/300* [1995-04-13]. Bezpečnostná rada Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/1995/300.

⁶³ CORTRIGHT, D. a G. A. LOPEZ. Reforming Sanctions. In: D. M. MALONE, ed. *The UN Security Council: From the Cold War to the 21st Century*. 1st ed. Boulder, Colo.; London: Lynne Rienner, 2004, s. 168. ISBN 1-58826-215-4.

⁶⁴ Bližšie pozri napríklad Final Report of the UN Panel of Experts on Violations of Security Council Sanctions against Unita No. S/2000/203 [2000-03-10]. In: *Global Policy Forum* [online]. 2016 [cit. 2016-01-27]. Dostupné na: <https://www.globalpolicy.org/global-taxes/41606-final-report-of-the-un-panel-of-experts.html>.

väčšia pridaná hodnota, v súlade s odporúčaniami spomenutými vyššie, spočíva v tom, že na rozdiel od klasických sankcií nemajú plošný dopad, ale smerujú proti konkrétne určeným entitám (fyzickým i právnickým osobám). Navyše sa z hospodárskeho hľadiska dotýkajú iba presne určených segmentov, a tak vo výraznejšej (rozumej devastujúcej) miere nenarúšajú hospodárstvo donucovanej krajiny, a už vôbec nie poskytovanie základných služieb, ako sú lekárska starostlivosť, očkovanie, edukácia či obchod s potravinami.

Uvedenými sankciami sú teda postihnuté len tie osoby, ktoré sú zodpovedné za politiku štátu alebo s ňou majú niečo spoločné. V praxi preto medzi najčastejšie sankcionované subjekty patria napríklad vrcholoví politickí predstavitelia daného štátu či ozbrojených zložiek, no môžu to byť aj osoby politicky nezainteresované (napríklad už spomenutí iránski jadroví vedci).⁶⁵

Medzi najčastejšie aplikované formy *smart sanctions* patria:

a) *finančné sankcie* – majú formu zmrazenia zahraničných účtov a iných aktív nielen vládnych predstaviteľov, ale napríklad i bánk či petrolejových spoločností.⁶⁶ Uvedené sankcie teda nahradili skoršie formy komplexného zbrojného embarga. Svojím charakterom blokujú prístup sankcionovaných entít k finančným zdrojom, ktoré by mohli byť využité napríklad na financovanie subverzných aktivít a terorizmu, nákup zbraní, platenie žoldnierov či na inovácie a zvyšovanie schopností vlastnej armády. Z uvedených dôvodov sa preto stretávame s tým, že medzi sankcionovanými štátmi nefigurujú iba štáty a rôzne štátom vlastnené spoločnosti alebo iné právnické osoby, ale nájdeme tu tiež rôzne nešťátne entity – predovšetkým teroristické organizácie;⁶⁷

b) *zákaz vycestovania* – prejavuje sa v povinnosti štátov zabrániť sankcionovanej osobe vstúpiť na svoje územie alebo ním prechádzať. Má

⁶⁵ *Resolution No. 1803 (2008)* [Non-proliferation] [2008-03-03]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/1803 (2008).

⁶⁶ *Resolution No. 1970 (2011)* [Peace and Security in Africa] [2011-02-26]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/1970 (2011); a *Resolution No. 1973 (2011)* [Libya] [2011-03-17]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/1973 (2011).

⁶⁷ *Resolution No. 1373 (2001)* [Threats to International Peace and Security Caused by Terrorist Acts] [2001-09-28]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/1373 (2001).

formu neudelenia víz.⁶⁸ Uvedená forma sankcií má skôr „rušivý“ ako skutočný dopad, pretože neumožňuje slobodu pohybu iba mimo hraníc pôvodného štátu. Do určitej, i keď spochybniteľnej miery môže brániť napríklad osobám podozrivým z terorizmu priamo fyzicky sa stretávať, a tak predchádza možnosti väčších teroristických útokov vykonaných v skupinách. V iných prípadoch môže brániť konkrétnym osobám priamo sa oboznamovať s určitým *know how* (ako to bolo v prípade už spomenutých iránskych jadrových vedcov); uvedený problém sa však v súčasnom, úzko prepojenom informačnom svete dá relatívne ľahko obísť. Pridaná hodnota uvedenej sankcie sa prejavuje skôr v negatívnom ohľade – nebráni napríklad civilnému obyvateľstvu vycestovať v prípade plnenia si náboženských povinností, ako je účasť na púti Hajj;⁶⁹

c) *zbrojné embargo* – je pravdepodobne jedinou sankciou, ktorá zostala z pôvodných foriem, napriek tomu však aj ona prešla „zmenou dizajnu“. Bezpečnostná rada ju spresnila v tom, že okrem obchodovania so zbraňami a dodávkami ich komponentov zakazuje tiež poskytnutie akejkoľvek vojenskej pomoci, spoluprácu, výcvik alebo poradenstvo.⁷⁰ Zbrojné embargo môže byť zavedené aj formou prevencie, aby sa predišlo zhoršeniu situácie. Hoci sa zbrojné embargo zvykne zavádzať plošne, je možné stretnúť sa s rezolúciami, v ktorých sa vyslovene ustanovuje, že sa zbrojné embargo netýka napríklad vlády (ak bojuje proti povstaleckej skupine) alebo príslušníkov mierovej misie, ktorí by tak nemohli vykonávať svoj mandát;

d) *sankcie na konkrétne komodity* – patria sem tie, ktoré nemajú priamy dopad na život civilného obyvateľstva, ale o ktoré sa napríklad bojuje, a sú teda hlavným artiklom tzv. vojnovkej ekonomiky. Môže to byť napríklad zákaz obchodovania s diamantmi (respektíve možnosť obchodovania iba s tzv. certifikovanými diamantmi, o ktorých je zrejmé, že neboli ukoristené) v snahe, aby sa predišlo tzv. samofinancovaniu ozbroje-

⁶⁸ Spomenutý prípad iránskych jadrových vedcov. *Resolution No.1803 (2008)* [Non-proliferation] [2008-03-03]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/1803 (2008).

⁶⁹ Na rozdiel od Iraku, kde bol v 90. rokoch tento problém relatívne vypuklý. Pozri napríklad Van WALSUM, P. The Iraq Sanctions Committee. In: D. M. MALONE, ed. *The UN Security Council: From the Cold War to the 21st Century*. 1st ed. Boulder, Colo.; London: Lynne Rienner, 2004, s. 185. ISBN 1-58826-215-4.

⁷⁰ *Resolution No. 1333 (2000)* [Afghanistan] [2000-12-19]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/1333 (2000).

ného konfliktu.⁷¹ A keďže je pre štáty zakázané s nimi obchodovať, pre bojujúce strany strácajú na význame. Do uvedenej kategórie by sme mohli zaradiť aj embargá na ropu a ropné produkty, ktoré sa však v poslednej dobe aplikujú pomerne zriedka. Ich účelom je „zmraziť dopravu“ a dodávanie rôznych materiálov či výrobkov, napríklad vojenskej povahy. Aby sa predišlo negatívnym humanitárnym dopadom, na uvedenú komoditu sa väčšinou zvyknú udeľovať výnimky v určitom množstve. Zároveň je potrebné dodať, že niektoré sankcie nespôsobujú zastavenie boja, ale skôr spomaľujú konkrétny subjekt pri dosahovaní jeho cieľov, ktoré sa môžu javiť ako ohrozenie mieru (ako bol napríklad iránsky jadrový program).⁷²

Tabuľka 1 Základný komparatívny pohľad na klasické sankcie a smart sanctions

Základný komparatívny pohľad na klasické sankcie a smart sanctions		
	Klasické sankcie	Smart sanctions
Právny základ	Článok 41 Charty OSN	Článok 41 Charty OSN
Cieľ	Obnovenie medzinárodného mieru a bezpečnosti	Obnovenie medzinárodného mieru a bezpečnosti
Čas pôsobenia	Dlhodobý	Dlhodobý
Sankcionovaný subjekt	Štát	Štát/neštátne entity (fyzické osoby, právnické osoby, politické strany, povstalecké hnutia, teroristické organizácie a iné)
Selektívne uplatňovanie	Áno	Áno
Dopad	Plošný	Konkrétna entita (identifikovaná v prílohe rezolúcie)
Formy sankcií	Komplexné obchodné embargo, zbrojné embargo, diplomatické sankcie, zákaz letov, zákaz dovozu konkrétnej suroviny (najčastejšie ropa, ropné produkty a železo) alebo výrobku (dual-use technologies)	Zmrazenie zahraničných aktív, zákaz cestovania, zbrojné embargo (vrátane výcviku a poradenstva), zákaz obchodovania s konkrétnou komoditou (napríklad „krvavé diamanty“), zákaz vývozu presne špecifikovanej „dual-use technology“

Prameň: Vlastné spracovanie.

⁷¹ *Resolution No. 1306 (2000)* [Sierra Leone] [2000-07-05]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/1306 (2000).

⁷² *Resolution No. 1737 (2006)* [Non-proliferation] [2006-12-23]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/1737 (2006).

Tabuľka 1 ponúka základný komparatívny pohľad (sumarizuje doterajšie zistenia) na klasické sankcie a *smart sanctions*, pričom uvádza spoločné črty oboch skupín, a zároveň sa zameriava aj na rozdiely medzi nimi.

Efektivita *smart sanctions*

Posudzovať efektivitu sankcií nie je jednoduché. Nakoľko aplikovanie klasických sankcií zo strany Bezpečnostnej rady nie je viac na programe dňa (a navyše, ako už bolo v príspevku viackrát spomenuté, mali väčší dopad na civilné obyvateľstvo ako na vládných predstaviteľov, z čoho je možné tiež dedukovať závery o ich efektívite), nebude ich výsledkom venovaná pozornosť. Namiesto toho sa ako osožitejšie javí obrátiť sa smerom k posudzovaniu efektivity *smart sanctions*.

V odbornej literatúre existuje pomerne veľká medzera v otázke posudzovania efektivity sankcií Bezpečnostnej rady. V zásade je možné sa stretnúť (aj to v limitovanom množstve) iba s literatúrou, ktorá posudzuje efektivitu bilaterálnych sankcií medzi dvoma štátmi. Analogicky a s menšou obmenou je však aplikovateľná tiež na *smart sanctions*. Posudzovanie uvedenej otázky bude teda založené na kritériách (prispôsobených pre potreby nášho príspevku), ktoré predstavili vo svojom výskume Dashti-Gibson, Davis a Radcliff.⁷³ Autori medzi ne zaradili:

1. *rozsah dopadu sankcií, ktoré donucovaný subjekt utrpel* – uvedená otázka bola aktuálnejšia v prípade klasických sankcií, nakoľko mali väčší plošný dopad, ktorý v prípade *smart sanctions* absentuje. Napriek tomu by bolo chybou uvedenú kategóriu podceňovať. Ak sa zameriame napríklad na zbrojné embargo, to dokáže citelne zasiahnuť sankcionovaný subjekt a oslabiť tak jeho vojenské schopnosti. To môže vyústiť do jeho vojenskej porážky, mŕtveho bodu konfliktu⁷⁴ alebo to môže mať iba minimálny či vôbec žiadny dopad. Musíme sa totiž sústrediť na povahu daného konfliktu a použité zbrane. Bezpečnostná rada v roku 1994 síce zaviedla zbrojné embargo proti Rwande, no nemalo to vôbec žiadny účinok, keďže počas genocídy boli použité hlavne bodné a sečné zbrane (naprí-

⁷³ DASHTI-GIBSON, J., P. DAVIS a B. RADCLIFF. On the Determinants of the Success of Economic Sanctions: An Empirical Analysis. *American Journal of Political Science*. 1997, vol. 41, no. 2, s. 608-611. ISSN 0092-5853.

⁷⁴ Pod týmto pojmom sa vo výskume konfliktu rozumie stav, kedy sú všetky bojujúce strany príliš vyčerpané na to, aby ktorákoľvek z nich mohla dosiahnuť rozhodujúce víťazstvo, ale zároveň stále príliš silné na to, aby ktorákoľvek z nich bola porazená. Konflikt sa tak ocitá v patovej situácii.

klad mačety), ktoré sú, na rozdiel od palných zbraní, použiteľné v zásade bez obmedzenia. Otázka obmedzenia slobody pohybu a jeho dopadov už boli vysvetlené vyššie, a tak im tu nebude venovaná ďalšia pozornosť. Ak sa ale pozrieme napríklad na zákaz obchodovania s určitými komoditami, tie môžu mať vplyv na schopnosť sankcionovaného štátu pokračovať v porušovaní medzinárodného poriadku, napríklad v tom, že obmedzia zdroj jeho príjmov. Veľkú pozornosť je však potrebné venovať skutočnosti, aby daný subjekt nenašiel alternatívne zdroje financovania a, samozrejme, tomu, aby sa sankčný režim dodržiaval;

2. schopnosť a ochota sankcionujúceho subjektu (v tomto prípade štátov) zaviesť sankcie a schopnosti sankcionovaného subjektu vyhnúť sa uvedeným sankciám alebo ich znášať – uvedená kategória sa vo výraznej miere vzťahuje tak na klasické sankcie, ako aj na *smart sanctions*, respektíve na spôsob ich zavádzania. Veľkú úlohu tu totiž zohrávajú geopolitické hľadiská. Keď sa napríklad zameriame na sýrsku občiansku vojnu, Bezpečnostná rada do dnešného dňa nebola schopná zaviesť napríklad zbrojné embargo (hoc i ako preventívny, nie represívny nástroj), kým v prípadoch iných konfliktov to obvykle urobila. Dôvodom je, že Rusko vojensky podporuje režim prezidenta Assada a povstalcov zase západné štáty. Zavedenie sankcií preto nie je v záujme žiadneho zo stálych členov Bezpečnostnej rady. Geopolitické faktory však zohrávajú svoju úlohu nielen pri zavádzaní sankcií, ale aj pri ich dodržiavaní. Keď bolo totiž v roku 2011 proti Líbyi zavedené zbrojné embargo,⁷⁵ niektoré štáty ho porušovali a povstalcom aj napriek tomu dodávali zbrane.⁷⁶ Schopnosť určitej entity vyhnúť sa sankciám je, ako sme videli, do značnej miery závislá od toho, či má medzi stálymi členmi Bezpečnostnej rady spojenca, alebo od jej schopnosti dopad sankcií absorbovať a prispôsobiť sa im. To súvisí s možnosťou nahradiť konfliktnú komoditu (napríklad diamanty za vzácne drevo alebo nerastné suroviny) alebo, ak to nie je možné, preorientovať sa na odlišný zdroj príjmov (vykorišťovať miestne obyvateľstvo). Islamský štát v tomto smere výrazne pokročil a medzi hlavné zdroje jeho príjmov sa uvádzajú obchod so zbraňami, obchodovanie s ľudmi a kultúrnym dedičstvom, obchod s ropou, zdaňovanie miestnych menšín,

⁷⁵ *Resolution No. 1970 (2011)* [Peace and Security in Africa] [2011-02-26]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/1970 (2011).

⁷⁶ KRÍŽ, Z. *Severoatlantická Aliancia a řešení ozbrojených konfliktů: Komparace angažmá v Kosovu a Libyi*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně, Fakulta sociálních studií, Mezinárodní politologický ústav, 2012, s. 38. ISBN 978-80-210-6145-3.

a nakoniec i skrytá podpora zo strany tretích subjektov (NGO a súkromné osoby);⁷⁷

3. *miera, v akej má sankcionovaný subjekt nadviazané obchodné vzťahy s vynucujúcimi subjektmi* – uvedená kategória v takejto podobe bola aplikovateľná skôr na donucovacie opatrenia bilaterálneho charakteru a, samozrejme, na prípady komplexného obchodného embarga. V prípade *smart sanctions* síce úplne nestráca na význame, ale je vhodnejšie uvedené kritérium preformulovať a hovoriť o miere dodržiavania sankčných opatrení zo strany všetkých štátov sveta.⁷⁸ Relevancia uvedeného tvrdenia sa odzrkadľuje na situácii v Iraku po roku 1991, kedy komplexné embargo zlomilo jeho vojenskú moc; uvedený fakt sa však objasnil len ako dôsledok spojeneckej invázie v roku 2003, dovtedy vojenské dopady týchto sankcií neboli jasné. Na druhej strane, sankcie týkajúce sa tzv. krvavých diamantov zavedené proti Sierra Leone boli porušované predovšetkým zo strany Libérie a v menšej miere tiež zo strany Nigérie;⁷⁹

4. *politická a ekonomická stabilita sankcionovaného subjektu* – uvedené kritériá, predovšetkým ekonomické, zohrávali väčšiu úlohu v prípade klasických sankcií než pri *smart sanctions*, no aj toto tvrdenie je však relatívne. V zásade je veľmi dobre predstaviteľné, že obyvateľstvo KLDK, ktoré je navyknuté na zlé hospodárske podmienky, a dokonca i na hladovanie, nebude pociťovať v takej miere tiaž sankcií ako „blahobytné“ spoločnosti. Analogicky by sme preto mohli aplikovať rozdiely medzi absolútnou a relatívnou chudobou, ktoré sa prejavujú tiež v tomto prípade. Preto môžeme konštatovať, že politická stabilita zohráva väčšiu rolu, a to predovšetkým v spoločnostiach „oddaných vodcovi“ (opäť sa ako vhodný kandidát ponúka KLDK), v prípade ktorých manipulácia s masami vedie k tomu, že *smart sanctions* nebudú ponímať ako trest voči porušiteľovi medzinárodného poriadku, ale ako krivdu proti vlastnému štátu a politickému predstaviteľovi. Rovnako sa to isté môže stať, ak sa *smart sanctions* „prestrelia“ a zo strany danej spoločnosti sú vnímané ako nepríme-

⁷⁷ Interview s bezpečnostným analytikom Gyorgyom Nogradim v maďarskej štátnej televízii MTV zo dňa 5. 12. 2015. *Nógradi György – Felszámolnák az Iszlám Állam bevételi forrásait* [online]. 2015-12-05 [cit. 2016-01-27]. Dostupné na: <https://www.youtube.com/watch?v=gsXcJZyYfs>.

⁷⁸ Tak, ako to predpisuje čl. 25 *Charty Organizácie Spojených národov*.

⁷⁹ Bližšie pozri pôvodne tajnú správu gen. Jetleya, veliteľa misie UNAMSIL. Report on the Crisis in Sierra Leone. In: *Sierra Leone Web* [online]. 2016 [cit. 2016-01-27]. Dostupné na: <http://www.sierra-leone.org/Other-Conflict/jetley-0500.html>; a tiež *Resolution No. 1478 (2003)* [Liberia] [2003-05-06]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/1478 (2003).

rané a nelegitímne (napríklad, ak by sa nimi civilistom zabránilo zúčastniť sa už spomenutej náboženskej púte Hajj), čo v konečnom dôsledku vedie k posilneniu politickej pozície daného politického predstaviteľa;

5. *dlžka trvania sankcií* – na prvý pohľad by sa mohlo zdať, že čím dlhšie sankcie trvajú, o to väčší dopad majú na vnútorné pomery v rámci donucovanej entity, a teda skôr či neskôr sa daný subjekt musí podvoliť tlaku. Tak napríklad v prípade zbrojného embarga, ak je dodržiavané zo strany všetkých štátov sveta, skôr či neskôr povedie k mŕtvemu bodu alebo k porážke donucovaného subjektu. Tento výsledný efekt je závislý od intenzity bojov a nahromadených zásob zbraní (a, samozrejme, od povahy daných zbraní – už vyššie uvedený príklad Rwandy ukázal, že táto podmienka je relatívna). To isté platí v prípade „odrezania“ od zdrojov príjmov (opäť za predpokladu, že sankčný režim nie je porušovaný). Uvedené tvrdenia však nemusia byť vždy pravdivé. Prípady Iraku jasne ukázal (nepochybne to platí aj pre *smart sanctions*), že čím dlhšie trvá určitý sankčný režim, tým viac klesá jeho podpora zo strany presadzujúcich štátov, nakoľko sa ukazuje ako zbytočný, keďže nemusí vyvolávať zmeny v správaní donucovaného subjektu.⁸⁰ Analogicky by sa to dalo prirovnáť k poklesu konfliktnej solidarity⁸¹ v prípade ozbrojených konfliktov. Druhou príčinou, prečo efektívnosť sankcií môže časom klesať, je to, že sa sankcionovaný subjekt zmeneným podmienkam prispôsobí, alebo, čo môže byť ešte častejšie, že si nájde iné zdroje financovania, a tak podkopáva sankčný režim. V takom prípade sa naskytnú dve možnosti – buď sankčný režim zrušiť ako neefektívny (čo je ale politicky nepochybne chúlolistivé, lebo pre podporovateľov sankcií to znamená v ideovej/politickej rovine porážku) alebo ho zintenzívniť, čo však môže porušiť zásadu proporcionality a viesť k poklesu podpory sankčného režimu. Zavádzanie alebo pretrvávanie *smart sanctions* v situáciách, keď sú evidentne nedostačujúce, môže mať popri vyššie uvedených aj prozaickejšiu poli-

⁸⁰ Van WALSUM, P. The Iraq Sanctions Committee. In: D. M. MALONE, ed. *The UN Security Council: From the Cold War to the 21st Century*. 1st ed. Boulder, Colo.; London: Lynne Rienner, 2004, s. 186-187. ISBN 1-58826-215-4.

⁸¹ Pod pojmom konfliktná solidarita rozumieme psychologický základ, ktorý spája určité entity v boji proti iným alebo pri presadzovaní určitých cieľov. Môže byť umocnená pocitom krivdy, očakávaním víťazstva, zisku alebo inými faktormi. Konfliktná solidarita môže klesať, ak tieto spriaznené entity nadobudnú pocit zbytočnosti ich úsilia, ak sú napríklad obeť príliš početné vo vzťahu k dosiahnutým výsledkom, alebo v prípade sankcií to môže byť napríklad po dlhotrvajúcom pôsobení volanie verejnosti po ich zmiernení. Náchylnosť verejnej mienky na uvedené témy môže byť umocnená aj manipulovaním a šikovním využívaním tzv. CNN efektu. Predovšetkým v demokratických spoločnostiach to môže vyvolať tlak na vládu, a to najmä pred blížiacimi sa voľbami.

tickú príčinu. Sú znakom aspoň symbolického odsúdenia zo strany Organizácie Spojených národov – pokiaľ neexistuje nikto, kto by sa podujal na vojenské donútenie a stáli členovia nechcú pôsobiť ako pasívni, pretože by to mohlo vyvolať vlnu domácej kritiky.

V súvislosti s trvaním určitej sankcie sa oplatí bližšie pozrieť na protiteroristický sankčný režim.⁸² Existuje totiž dobrý predpoklad, že tento sankčný režim sa stane najdlhšie existujúcim v dejinách Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov. Je to dané jednak rozvojom a pretrvávajúcim charakterom terorizmu ako takým, a tiež tým, že uvedený sankčný režim nepostihuje konkrétny štát alebo na konkrétne územie viazaného nešťátneho aktéra (ako bola napríklad UNITA), ale postihuje konanie, a preto sú počet a identita sankcionovaných osôb vysoko fluktuujúce. Z uvedeného dôvodu sa boj proti terorizmu javí ako mimoriadne časovo náročná záležitosť;

6. *typ sankcií* – nech už Bezpečnostná rada uplatní ktorúkoľvek formu *smart sanctions*, výsledok sa vždy dostaví (ak vôbec) až po určitom čase. Zároveň sa javí ako úplne logické, že kombinácia viacerých foriem sankcií je vždy vhodnejšia než len ich individuálne zavedenie. Aký by totiž malo význam zaviesť zbrojné embargo, pokiaľ daný subjekt nie je „odrezaný“ od finančných zdrojov alebo surovín, prostredníctvom ktorých môže nakupovať na čiernom trhu alebo vyrábať? Nepochybne najefektívnejšou formou je kombinácia *smart sanctions* s možnosťou nasadenia ozbrojenej sily (uvedených prípadov však bolo iba niekoľko, napríklad proti Líbyi v roku 2011);⁸³ politická vôľa pre takúto kombináciu, a navyše i možnosti jej vykonania sú však pomerne limitované;

7. *cieľ, ktorý chcú sankciami dosiahnuť vynucujúce subjekty* – vyššie spomenutá skupina autorov, na metodológii ktorých je vystavaná táto

⁸² Pod uvedeným pojmom rozumieme všetky sankcie a sankčné výbory Bezpečnostnej rady dohliadajúce na ich implementovanie, menovite Výbory 1267 (1999) a 1907 (2009), ako aj Protiteroristický výbor č. 1373 (2001). *Resolution No. 1267 (1999)* [Afghanistan] [1999-10-15]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/1267 (1999); *Resolution No. 1907 (2009)* [Peace and Security in Africa] [2009-12-23]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/1907 (2009); a *Resolution No. 1373 (2001)* [Threats to International Peace and Security Caused by Terrorist Acts] [2001-09-28]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/1373 (2001).

⁸³ *Resolution No. 1970 (2011)* [Peace and Security in Africa] [2011-02-26]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/1970 (2011); a *Resolution No. 1973 (2011)* [Libya] [2011-03-17]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/1973 (2011).

časť príspevku, hovorí o dvoch druhoch cieľov, ktoré sankcie sledujú – donútiť k zmene politiky a/alebo úplne potrestať (v zmysle destabilizovať vládnuci režim). Uvedené delenie nie je aplikovateľné na *smart sanctions*, a v podstate ani na celkové sankčné pôsobenie Bezpečnostnej rady. *Smart sanctions* sú totiž buď trestajúce (a smerujú ku zmene politiky daného subjektu) alebo preventívne (osobitne v prípadoch, keď Bezpečnostná rada zavedie iba zbrojné embargo a v danej rezolúcii neprisúdi vinu za daný stav ani jednému aktérovi); v zásade však žiadna *smart sanction* nesmeruje k zvrhnutiu alebo destabilizovaniu vlády.⁸⁴ Cieľ zavedenia sankcií je nepochybne jedným z faktorov, ktoré môžu mať dlhodobé následky, a preto s nimi treba kalkulovať (a myslieť na ich dopady). Uvedené konštatovanie síce môže vyznieť cynicky, ale zbrojné embargo (trestajúce, nie preventívne) alebo zmrazenie účtov, ktoré by hypoteticky viedlo k oslabeniu určitého režimu a k nastoleniu ešte horšej vlády, je lepšie neaplikovať. V uvedenom prípade by totiž kolotoč sankcií nemal konca a hrozba pre medzinárodný mier a bezpečnosť by mohla byť ešte väčšia.

Ako je z vyššie uvedeného výpočtu vidno, nie všetky kritériá majú rovnakú váhu, a preto ani nie sú všeobecne aplikovateľné; navyše sa v mnohých prípadoch môžu kritériá prelínať. Pri posudzovaní efektivity sankcií je preto potrebné vychádzať z individuálnych charakteristík každého prípadu.

Efektivita sankcií však nie je výlučne iba akademickou otázkou – aj samotná Bezpečnostná rada sa jej rozhodla venovať pozornosť; pravda, výsledky boli celkom odlišné. Snahy Bezpečnostnej rady o vyššiu efektivitu sankcií viedli k vytvoreniu Neformálnej pracovnej skupiny, ktorej úlohou bolo vypracovať všeobecné odporúčania o zlepšení efektivity sankcií.⁸⁵ Pracovná skupina predložila v roku 2006 Správu o všeobecných otázkach sankcií, v ktorej predostrela niekoľko odporúčaní, predovšetkým politicko-právneho charakteru. Ako mnohé odporúčania naznačujú, vychádzalo sa tiež z dovtedajších skúseností.

⁸⁴ Jediným príkladom výnimky, a teda prodemokratickej intervencie bol zásah na Haiti na základe rezolúcie S/RES/940 (1994), ktorý viedol k opätovnému nastoleniu zvrhnutého prezidenta Jean Bertrand Aristida. *Resolution No. 940 (1994)* [UN Mission in Haiti] [1994-07-31]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/940 (1994). V uvedenom prípade však neboli použité *smart sanctions*, ale došlo k priamemu použitiu ozbrojenej sily na základe Kapitoly VII *Charty Organizácie Spojených národov*. Relevantná rezolúcia Bezpečnostnej rady už bola citovaná vyššie.

⁸⁵ *Note by the President of the Security Council No. 2000/319* [2000-04-17]. Bezpečnostná rada Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/2000/319.

Podľa uvedenej správy mala Bezpečnostná rada pri navrhovaní rezolúcií venovať pozornosť ich vykonateľnosti a následkom, ako aj najvhodnejšej kombinácii sankcií (možné humanitárne, politické a ekonomické dopady). V záujme toho, aby sa predišlo zmätkom a nedorozumeniam, odporučilo sa používanie štandardizovaného jazyka a terminológie, ktoré sú pre štáty ľahko interpretovateľné. Odporúčalo sa aj špecifikovanie takých tzv. dual-use technológií, na ktoré sa sankčný režim mal vzťahovať, a ďalej taktiež stanovenie presných podmienok pre zmiernenie alebo úplné zrušenie sankcií. Okrem uvedených by sme medzi ostatnými faktormi našli aj ustanovenie štandardizovaných výnimiek zo sankcií a ustanovenie dôveryhodného mechanizmu na monitorovanie sankcií. V záujme stanovenia jasných a spravodlivých kritérií sa mala vytvoriť smernica pre účely zaradovania osôb na sankčné zoznamy, a nakoniec sa mali uvedené zoznamy prehodnocovať. Prehodnocovanie sa však nemalo týkať iba uvedeného sankčného zoznamu (tzv. Al-Qaida Sanctions List), ale všetkých sankčných režimov, a to tak s prihliadnutím na ich politické dopady, ako aj na nezamýšľané dopady na civilné obyvateľstvo.

Osobitnú pozornosť si zasluhuje odporúčanie informovať obyvateľstvo dotknutého štátu i susedných krajín o príčinách zavedenia sankcií, aby sa tým predišlo ich nesprávnemu pochopeniu a zneužitiu na propagandistické ciele. Malo sa tým napomôcť plneniu uvedených sankcií.

Pracovná skupina ďalej odporučila vytvoriť na Sekretariáte Organizácie Spojených národov skupiny nezávislých expertov, ktorí mali s Bezpečnostnou radou spolupracovať a monitorovať implementáciu uvedených sankcií. Z pôvodne zaužívaných praktík sa malo zachovať navštevovanie sankcionovanej krajiny, respektíve jej širšieho regiónu predsedom sankčného výboru, aby sa na mieste posúdili dopady uplatnených sankcií.

Správa však nezostala len pri odporúčaníach pre Bezpečnostnú radu, ale obrátila sa aj na jednotlivé štáty s návrhom na ustanovenie národných koordinačných mechanizmov pre účely zlepšenia implementácie sankcií. Zároveň sa počítalo i so spoluprácou s regionálnymi organizáciami a miestnymi NGO pri posudzovaní dopadov sankcií.⁸⁶

Ako je z vyššie uvedeného zoznamu odporúčaní vidno, Organizácia Spojených národov vychádzala pri posudzovaní sankcií z úplne odlišných faktorov než boli kritériá v spomenutom odbornom príspevku. V tejto

⁸⁶ Note by the President of the Security Council No. 2006/997 [2006-12-22]. Bezpečnostná rada Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/2006/997.

súvislosti je dôležité poznamenať, že pri bližšom pohľade na neskoršie sankčné režimy je badateľné, že niektoré z uvedených odporúčaní začala Bezpečnostná rada aplikovať. To je znakom toho, že Bezpečnostná rada nie je celkom uzavretá do seba, ale pri aplikovaní sankcií dbá tiež na ich humanitárny dopad a celkovú legitimitu.

Záver

Ako už predložený príspevok uviedol, sankcie nie sú len pojmom politologickým, ale aj právnym, pričom sa snažil o priblíženie oboch uhlov pohľadu. Autor v ňom definoval štyri súčasné podoby *smart sanctions* a porovnal ich s klasickými sankciami. Ako sa však javí, v závere by bolo vhodné namiesto sumarizovania doterajších faktov pridať niekoľko ďalších myšlienok a zodpovedať niekoľko implicitných otázok.

Sú sankcie vôbec potrebné? Nepochybne áno. Existencia tohto inštitútu je odôvodnená, systém kolektívnej bezpečnosti by totiž bez sankčného pôsobenia nemohol náležite fungovať. Bolo by však chybou zastaviť sa pri uvedenom konštatovaní, a preto je zároveň potrebné kriticky poznamenať, že aj uvedený systém má svoje výrazné medzery, ktoré sa môžu prejavovať vo viacerých oblastiach.

Prvá z nich je selektivita Bezpečnostnej rady, v ktorej právo veta umožňuje nielen stálemu členovi, ale aj jeho spojencom uniknúť uvedenému sankčnému mechanizmu. Tým sa medzi štátmi vytvára nielen mocenská, ale i právna nerovnosť. Druhá kritická rovina fungovania uvedených sankčných mechanizmov je spojená s ich plnením, ktoré do veľkej miery závisí na vôli a ochote štátov. Hoci veľká väčšina z nich v dobrej viere rešpektuje svoj záväzok *pacta sunt servanda* (vzťahujúci sa na plnenie povinností podľa Charty Organizácie Spojených národov – menovite rešpektovať rozhodnutia Bezpečnostnej rady), predsa sa vždy nájdu aj také štáty, ktoré z rôznych dôvodov nechcú plniť sankcie obsiahnuté v rezolúciách. Vo väčšine prípadov sú s tým spojené priame politické či ekonomické záujmy takýchto štátov pri sankcionovanom subjekte, inokedy dokonca stačí, že sankčný režim považujú za nespravodlivý a príliš prísny (ako sa to stalo v 90. rokoch, keď mnohé moslimské štáty odmietli ďalej akceptovať sankcie Bezpečnostnej rady proti Líbyi, nakoľko ich považovali za disproporčné, a nakoniec bola i samotná Bezpečnostná rada donútená od nich ustúpiť). Tým sa vlastne dostávame k neuralgickému bodu celého sankčného problému – sú uvedené opatrenia, ktoré sa nachádzajú na polceste medzi slovným odsúdením a použitím sily, skutočne efektívne?

Odpoveď na danú otázku vôbec nie je jednoduchá, a ani jednoznačná. Ako vyššie uvedené kritériá ukázali, nemôžu sa posudzovať všeobecne, a preto je potrebný individuálny prístup ku každej sankcionovanej entite a ku každému sankčnému režimu. Vynára sa dokonca otázka, čo je prejavom úspešnosti sankčného režimu? Jeho zrušenie? A ak uvedené tvrdenie obrátime, vynára sa otázka, či je pretrvávajúce sankčného režimu znakom jeho neúspešnosti? V roku 2011 boli zavedené sankcie proti Líbyi, ktoré vyústili až do schválenia operácie Unified Protector (bezletová zóna nad krajinou, ktorú vynucovali vybrané štáty NATO).⁸⁷ Muammar Kaddáfi bol zvrhnutý v tom istom roku a následne prišiel o život. Misia bola splnená, civilné obyvateľstvo ochránené, a predsa aj s odstupom štyroch rokov uvedený sankčný režim stále existuje – vynorilo sa totiž veľké množstvo ďalších problémov, ktoré boli pri plánovaní operácie ignorované. Štát sa rozpadá na menšie klanové zväzy a na severe krajiny sa objavil Islamský štát. Na druhej strane ale Protiteroristický sankčný výbor (tzv. CTC) ešte stále existuje a vzhľadom na rozmáhajúci sa problém terorizmu je nepochybné, že ešte dlho existovať bude, ba dokonca ani nie je isté, či ho niekedy zrušia. Je to znakom toho, že sankčný režim, ktorý spravuje, nefunguje?

Rovnako zavádzajúce je tvrdenie, že ak sa dostavil určitý pozitívny výsledok (napríklad sa podarilo v určitej krajine nastoliť poriadok alebo oslabiť či zničiť určitú neštátnu entitu), je to výsledok efektivity uvedených sankcií. V roku 2015 Bezpečnostná rada odobrila dohodu medzinárodného spoločenstva s Iránom o jeho kontroverznom jadrovom programe. Nikto z akademickej obce však nevie dať jasnú odpoveď na otázku, či sa uvedený výsledok podarilo dosiahnuť pod tlakom medzinárodných sankcií, ktoré boli proti Iránu zavedené v niekoľkých rezolúciách, alebo či to bol výsledok zákulisných dohôd za sprostredkovania napríklad Ruska alebo inej krajiny, alebo či bol daný výsledok dosiahnutý kombináciou oboch spôsobov? Rovnako nebude možné s určitosťou konštatovať, či k zastaveniu občianskej vojny v Sierra Leone došlo na základe vyčerpania RUF v dôsledku zákazu obchodovania s tzv. krvavými diamantmi alebo definitívnu bodku za uvedenou epizódou dal až britský vojenský zásah.

Realita spoločenskovedného skúmania uvedeného fenoménu, žiaľ, neumožňuje jednu a tú istú situáciu skúmať za dvoch odlišných podmienok alebo, inak povedané, experiment je vylúčený. Výsledok by bolo

⁸⁷ *Resolution No. 1973 (2011)* [Libya] [2011-03-17]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/1973 (2011).

možné zistiť, ak by najprv napríklad v Sierra Leone boli nasadené sankcie spolu s britskou vojenskou intervenciou, následne by bola pri druhom pokuse britská intervencia vylúčená a skúmal by sa dopad len uvedených sankcií. V spoločenských vedách však takáto možnosť neexistuje.

Nech už je to akokoľvek, dôležité je, že Bezpečnostná rada pristúpila k humanizovaniu sankcií. Je možné sa nazdávať, že vhodná kombinácia *smart sanctions* určite pôsobí na donucovanú entitu; dôležité však je, či uvedený tlak ustojí alebo sa mu podvolí a, samozrejme, tiež nakoľko sa darí donucovanej entite tieto sankcie obchádzať. Ak aj uvedené sankcie nemôžu v niektorých prípadoch samé prispieť k vyriešeniu situácie, tak aspoň do určitej miery prispievajú k oslabeniu cieľovej entity, čím môžu predstavovať vhodný nástroj na vyjednávanie (s prísl'ubom ich zrušenia) alebo aspoň oslabia donucovaný subjekt, a tak je jeho vojenská porážka rýchlejšia a bez ešte väčších obetí (ako to bolo v prípade už spomenutej RUF).

Ako je teda z vyššie uvedených tvrdení vidno, je jednoducho nemožné zostaviť jeden všeobecne platný mechanizmus s dvoma premennými, kde príčina sankcií vždy vyvolá ten istý účinok zmeny správania sa sankcionovaného subjektu. Nikdy sa nedá vylúčiť väčší alebo menší vplyv určitej intervenujúcej premennej, ktorou môže byť zmena vo vnútornej politike štátu, sprostredkovanie významného aktéra alebo akýkoľvek iný faktor. Preto je potrebné efektivitu sankcií vždy posudzovať prípad od prípadu.

Zoznam bibliografických odkazov

An Agenda for Peace: Preventive Diplomacy, Peacemaking and Peace-keeping [1992-06-17]. Bezpečnostná rada Organizácie Spojených národov, UN Doc. A/47/277 – S/24111.

BARTOS, O. J. a P. WEHR. *Using Conflict Theory*. 1st ed. Cambridge; New York: Cambridge University Press, 2002. 219 s. ISBN 0-521-79116-2.

BOUTROS-GHALI, B. UN Sanctions Cause Suffering. In: *Plane Truth* [online]. 1996-01-05 [cit. 2016-01-27]. Dostupné na: <http://plane-truth.com/Aoude/geocities/bbgsanct.html>.

Certain Expenses of the United Nations (Article 17, Paragraph 2, of the Charter) [1962-07-20] [online]. International Court of Justice, Reports of Judgments, Advisory Opinions and Orders, s. 151-181

[cit. 2016-01-27]. Dostupné na: <http://www.icj-cij.org/docket/files/49/5259.pdf>.

CORTRIGHT, D. a G. A. LOPEZ. Reforming Sanctions. In: D. M. MALONE, ed. *The UN Security Council: From the Cold War to the 21st Century*. 1st ed. Boulder, Colo.; London: Lynne Rienner, 2004, s. 167-179. ISBN 1-58826-215-4.

CORTRIGHT, D., G. A. LOPEZ a L. GERBER-STELLINGWERF. The Sanctions Era: Themes and Trends in UN Security Council Sanctions since 1990. In: V. LOWE, A. ROBERTS, J. WELSH a D. ZAUM, eds. *The United Nations Security Council and War: The Evolution of Thought and Practice since 1945*. 1st ed. Oxford; New York: Oxford University Press, 2008, s. 205-225. ISBN 978-0-19-953343-5.

DASHTI-GIBSON, J., P. DAVIS a B. RADCLIFF. On the Determinants of the Success of Economic Sanctions: An Empirical Analysis. *American Journal of Political Science*. 1997, vol. 41, no. 2, s. 608-618. ISSN 0092-5853.

Draft Articles on Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts, with Commentaries: 2001. United Nations, 2008.

Final Report of the UN Panel of Experts on Violations of Security Council Sanctions against Unita No. S/2000/203 [2000-03-10]. In: *Global Policy Forum* [online]. 2016 [cit. 2016-01-27]. Dostupné na: <https://www.globalpolicy.org/global-taxes/41606-final-report-of-the-un-panel-of-experts.html>.

GAVIN III, J. G. *Economic Sanctions: Foreign Policy Levers or Signals?* [online]. 1989-11-07. 12 s. [cit. 2016-01-27]. Cato Institute Policy Analysis, no. 124. Dostupné na: <http://object.cato.org/sites/cato.org/files/pubs/pdf/pa124.pdf>.

CHANG, K. S. Enemy Status and Military Detention: Neutrality Law and Non-international Armed Conflict, Municipal Neutrality Statutes, the U.N. Charter, and Hostile Intent. *Texas International Law Journal* [online]. 2012, vol. 47, no. 2, s. 381-401 [cit. 2016-01-27]. ISSN 0163-7479. Dostupné na: <http://www.tilj.org/content/journal/47/num2/Chang381.pdf>.

Charta Organizácie Spojených národov.

- JANKUV, J., D. LANTAJOVÁ, M. ŠMID a K. BLAŠKOVIČ. *Medzinárodné právo verejné: Prvá časť*. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2015. 319 s. ISBN 978-80-7380-559-3.
- KŘÍŽ, Z. *Severoatlantická Aliance a řešení ozbrojených konfliktů: Komparace angažmá v Kosovu a Libyi*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně, Fakulta sociálních studií, Mezinárodní politologický ústav, 2012. 134 s. ISBN 978-80-210-6145-3.
- Note by the President of the Security Council No. 1995/300* [1995-04-13]. Bezpečnostná rada Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/1995/300.
- Note by the President of the Security Council No. 2000/319* [2000-04-17]. Bezpečnostná rada Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/2000/319.
- Note by the President of the Security Council No. 2006/997* [2006-12-22]. Bezpečnostná rada Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/2006/997.
- Note by the President of the Security Council No. 22366* [1991-03-20]. Bezpečnostná rada Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/22366.
- Nógradi György – *Felszámolnák az Iszlám Állam bevételi forrásait* [online]. 2015-12-05 [cit. 2016-01-27]. Dostupné na: <https://www.youtube.com/watch?v=gsXcJCZYfjs>.
- POPAL, G. R. Impact of Sanction on the Population of Iraq. *Eastern Mediterranean Health Journal* [online]. 2000, vol. 6, no. 4, s. 791-795 [cit. 2016-01-27]. ISSN 1020-3397. Dostupné na: http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/118930/1/emhj_2000_6_4_791_795.pdf.
- Repertoire of the Practice of the Security Council: Supplement 2000 – 2003* [online]. New York: United Nations, Department of Political Affairs, 2011, s. 913-1017 [cit. 2016-01-27]. Dostupné na: http://www.un.org/en/sc/repertoire/2000-2003/00-03_11.pdf.
- Report on the Crisis in Sierra Leone. In: *Sierra Leone Web* [online]. 2016 [cit. 2016-01-27]. Dostupné na: <http://www.sierra-leone.org/Other-Conflict/jetley-0500.html>.

- Resolution No. 82 (1950)* [Complaint of Aggression upon the Republic of Korea] [1950-06-25]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/82 (1950).
- Resolution No. 217 (1965)* [Southern Rhodesia] [1965-11-20]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/217 (1965).
- Resolution No. 221 (1966)* [Question Concerning the Situation in Southern Rhodesia] [1966-04-09]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/221 (1966).
- Resolution No. 232 (1966)* [Southern Rhodesia] [1966-12-16]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/232 (1966).
- Resolution No. 253 (1968)* [Question Concerning the Situation in Southern Rhodesia] [1968-05-29]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/253 (1968).
- Resolution No. 387 (1976)* [Complaint by Kenya, on Behalf of the African Group of States at the United Nations, Concerning the Act of Aggression Committed by South Africa against the People's Republic of Angola] [1976-03-31]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/387 (1976).
- Resolution No. 418 (1977)* [South Africa] [1977-11-04]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/418 (1977).
- Resolution No. 455 (1979)* [Complaint by Zambia] [1979-11-23]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/455 (1979).
- Resolution No. 502 (1982)* [Falkland Islands (Malvinas)] [1982-04-03]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/502 (1982).
- Resolution No. 568 (1985)* [Botswana – South Africa] [1985-06-21]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/568 (1985).
- Resolution No. 573 (1985)* [Israel – Tunisia] [1985-10-04]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/573 (1985).

- Resolution No. 577 (1985)* [Angola – South Africa] [1985-12-06]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/577 (1985).
- Resolution No. 580 (1985)* [Complaint by Lesotho against South Africa] [1985-12-30]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/580 (1985).
- Resolution No. 598 (1987)* [The Situation between Iran and Iraq] [1987-07-20]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/598 (1987).
- Resolution No. 611 (1988)* [Israel – Tunisia] [1988-04-25]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/611 (1988).
- Resolution No. 660 (1990)* [The Situation between Iraq and Kuwait] [1990-08-02]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/660 (1990).
- Resolution No. 661 (1990)* [The Situation between Iraq and Kuwait] [1990-08-06]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/661 (1990).
- Resolution No. 678 (1990)* [Iraq – Kuwait] [1990-11-29]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/678 (1990).
- Resolution No. 687 (1991)* [Iraq – Kuwait] [1991-04-03]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/687 (1991).
- Resolution No. 688 (1991)* [Iraq] [1991-04-05]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/688 (1991).
- Resolution No. 706 (1991)* [Iraq – Kuwait] [1991-08-15]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/706 (1991).
- Resolution No. 713 (1991)* [Socialist Federal Republic of Yugoslavia] [1991-09-25]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/713 (1991).
- Resolution No. 733 (1992)* [Items Relating to the Situation in Somalia] [1992-01-23]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/733 (1992).

- Resolution No. 757 (1992)* [Bosnia and Herzegovina] [1992-05-30]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/757 (1992).
- Resolution No. 792 (1992)* [Cambodia] [1992-11-30]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/792 (1992).
- Resolution No. 794 (1992)* [Somalia] [1992-12-03]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/794 (1992).
- Resolution No. 841 (1993)* [Haiti] [1993-06-16]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/841 (1993).
- Resolution No. 864 (1993)* [Angola] [1993-09-15]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/864 (1993).
- Resolution No. 917 (1994)* [Haiti] [1994-05-06]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/917 (1994).
- Resolution No. 940 (1994)* [UN Mission in Haiti] [1994-07-31]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/940 (1994).
- Resolution No. 1132 (1997)* [Sierra Leone] [1997-10-08]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/1132 (1997).
- Resolution No. 1267 (1999)* [Afghanistan] [1999-10-15]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/1267 (1999).
- Resolution No. 1306 (2000)* [Sierra Leone] [2000-07-05]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/1306 (2000).
- Resolution No. 1333 (2000)* [Afghanistan] [2000-12-19]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/1333 (2000).
- Resolution No. 1373 (2001)* [Threats to International Peace and Security Caused by Terrorist Acts] [2001-09-28]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/1373 (2001).

- Resolution No. 1409 (2002)* [Situation between Iraq and Kuwait] [2002-05-14]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/1409 (2002).
- Resolution No. 1441 (2002)* [Situation between Iraq and Kuwait] [2002-11-08]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/1441 (2002).
- Resolution No. 1478 (2003)* [Liberia] [2003-05-06]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/1478 (2003).
- Resolution No. 1545 (2004)* [Burundi] [2004-05-21]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/1545 (2004).
- Resolution No. 1564 (2004)* [Report of the Secretary-General on the Sudan] [2004-09-18]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/1564 (2004).
- Resolution No. 1737 (2006)* [Non-proliferation] [2006-12-23]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/1737 (2006).
- Resolution No. 1803 (2008)* [Non-proliferation] [2008-03-03]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/1803 (2008).
- Resolution No. 1816 (2008)* [Somalia] [2008-06-02]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/1816 (2008).
- Resolution No. 1907 (2009)* [Peace and Security in Africa] [2009-12-23]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/1907 (2009).
- Resolution No. 1940 (2010)* [Sierra Leone] [2010-09-29]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/1940 (2010).
- Resolution No. 1970 (2011)* [Peace and Security in Africa] [2011-02-26]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/1970 (2011).

- Resolution No. 1973 (2011)* [Libya] [2011-03-17]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/1973 (2011).
- Resolution No. 2049 (2012)* [Non-proliferation] [2012-06-07]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/2049 (2012).
- Resolution No. 2161 (2014)* [Threats to International Peace and Security Caused by Terrorist Acts] [2014-06-17]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/2161 (2014).
- Resolution No. 2231 (2015)* [Non-proliferation] [2015-07-20]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/2231 (2015).
- Resolution No. 2258 (2015)* [Middle East (Syria)] [2015-12-22]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/2258 (2015).
- ROBERTS, A. a D. ZAUM. *Selective Security: War and the United Nations Security Council since 1945*. 1st ed. London: International Institute for Strategic Studies, 2008. 94 s. Adelphi Paper 395. ISBN 978-0-415-47472-6.
- SCHACHTER, O. The Quasi-Judicial Role of the Security Council and the General Assembly. *American Journal of International Law*. 1964, vol. 58, no. 4, s. 960-965. ISSN 0002-9300.
- Supplement to an Agenda for Peace* [1997-09-15]. Bezpečnostná rada Organizácie Spojených národov, UN Doc. A/RES/51/242.
- Van WALSUM, P. The Iraq Sanctions Committee. In: D. M. MALONE, ed. *The UN Security Council: From the Cold War to the 21st Century*. 1st ed. Boulder, Colo.; London: Lynne Rienner, 2004, s. 181-193. ISBN 1-58826-215-4.

JUDr. Kristián Blaškovič, PhD.

Právnická fakulta
Trnavská univerzita v Trnave
Kollárova 10
917 01 Trnava
Slovenská republika
kristian.blaskovic@truni.sk

Premlčanie úrokov z omeškania a zmluvnej pokuty¹

Statute of Limitations Related to Interests on Late Payment and to Contractual Penalty

Daniela Hlobíková

Abstract: *The paper deals with the impact of passage of time on secondary rights arising from breach of contractual obligation to perform his or her duty duly and in time – on interests on late payment (the claim arising ex lege) and on contractual penalty (as a security institute which may secure a timely performance of a debtor). We focus on mode of statute of limitation of secondary rights and analyse the impact of statute of limitations of primary obligation on creation and limitation of the above-mentioned secondary obligations.*

Key Words: *Breach of Contractual Obligations; Delay; Interests on Late Payment; Contractual Penalty; Statute of Limitations; the Slovak Republic.*

Abstrakt: *Príspevok analyzuje vplyv plynutia času na sekundárne práva, ktoré vznikli v dôsledku porušenia povinnosti dlžníka plniť včas a riadne – na úroky z omeškania, ktoré vznikajú ako zodpovednostný nárok ex lege, a na zmluvnú pokutu ako zabezpečovací inštitút, ktorým môže byť okrem iného zabezpečené včasné plnenie dlžníka. Bližšie sa venujeme režimu premlčania sekundárnych práv a analyzujeme vplyv premlčania primárnej právnej povinnosti na vznik a premlčanie uvedených sekundárnych povinností.*

KLúčové slová: *Porušenie zmluvných povinností; omeškanie; úroky z omeškania; zmluvná pokuta; premlčanie; Slovenská republika.*

S plynutím času ako s právnou skutočnosťou nezávislou od vôle subjektov právo spája rôznorodé právne následky, nielen vznik a zánik práv, ale aj ich oslabenie.

¹ Príspevok bol vypracovaný v rámci riešenia projektu VEGA č. 1/0094/15 „Porušenie zmluvných povinností a nesplnenie dlhu v súkromnom práve a ich následky – analýza a tvorba terminologicky a systematicky odôvodneného a jednotného systému nápravných prostriedkov pre zmluvné strany podnikateľ'ov, nepodnikateľ'ov aj spotrebiteľ'ov.“

Korene premlčania, rovnako ako väčšina súkromnoprávných inštitútov, možno nájsť už v rímskom práve. Rímsky právny poriadok rozlišoval trvalé žaloby (*actiones perpetuae*) a dočasné žaloby (*actiones temporales*). Možnosť uplatniť dočasnú žalobu bola časovo ohraničená. Pokiaľ oprávnený neuplatnil žalobu v stanovenej lehote, stratil ju, a tým de facto stratil i svoje subjektívne právo. Trvalé žaloby spočiatku neboli časovo limitované. Až v období dominátu sa na trvalé žaloby začalo vzťahovať všeobecné tridsaťročné premlčanie. Podstata premlčania, tak, ako bola chápaná v rímskom práve, zostala v našom právnom poriadku zachovaná do súčasnosti. Uplynutím premlčacej doby právo nezanikalo, avšak v prípade, ak nositeľ práva podal žalobu, žalovaný sa v konaní mohol brániť namietaním premlčania.²

I v súčasnom chápaní možno premlčanie vnímať ako určitú sankciu za nedodržanie klasickej rímskej zásady *Vigilantibus iura scripta sunt*. Účelom inštitútu premlčania je pôsobiť na subjekty súkromnoprávných vzťahov, aby uplatnili svoje nároky v primeranom čase, a tým zabrániť tomu, aby povinné osoby boli nútené splniť si svoje povinnosti i po časovo neprimeranej dobe.³ Možnosť premlčania práva tak vedie subjekty k tomu, aby včas realizovali svoje práva, čo pozitívne vplýva na právnu istotu vo vzájomných vzťahoch.⁴

Inštitút premlčania je upravený v oboch súkromnoprávných kódexoch – v zákone č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov (ďalej len „Občiansky zákonník“), ako i v zákone č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník v znení neskorších predpisov (ďalej len „Obchodný zákonník“), pričom tieto právne úpravy sú, napriek výhradám niektorých právnych teoretikov,⁵ považované za komplexné a na sebe navzájom nezávislé. Dvojkolajnosť právnej úpravy záväzkového práva v praxi prináša mnoho problémov. Posúdenie, či sa v konkrétnom prípade jedná o občianskoprávny alebo obchodnoprávny vzťah, je kľúčové, nakoľko nám to, okrem iného, určuje, ktorú právnu úpravu premlčania je možné v danom právnom vzťahu aplikovať.

² REBRO, K. a P. BLAHO. *Rímske právo*. 4. preprac. a dopln. vyd. Bratislava: Iura Edition, 2010, s. 110-111. ISBN 978-80-8078-352-5.

³ *Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 5 Cdo 34/2011* [2011-03-01].

⁴ OVEČKOVÁ, O. *Premľčanie v obchodnom práve*. 1. vyd. Bratislava: Wolters Kluwer, 2015, s. 57. ISBN 978-80-8168-205-6.

⁵ ELIÁŠ, K. K některým otázkám promlčení v soukromém právu. *Obchodněprávní revue*. 2011, roč. 3, č. 9, s. 255. ISSN 1803-6554.

Premlčanie býva v odbornej literatúre chápané ako kvalifikované uplynutie času, v rámci ktorého nedošlo k vykonaniu práva veriteľom alebo k jeho uplatneniu na súde.⁶ Samotná skutočnosť, že uplynula premlčacia doba, nič nemení na charaktere práva. Právo zostáva v pôvodnom stave a nárok – čiže právna možnosť uplatniť svoje právo na súde – zostáva zachovaný. Mení sa však právne postavenie dlžníka, a to tak, že mu k jeho povinnostiam pribudne subjektívne právo na vznesenie námietky premlčania v konaní pred súdom. Dôsledkom uplatnenia námietky premlčania nie je zánik práva, ale jeho oslabenie – právo nemôže byť priznané alebo uznané súdom, a teda v prípade, ak nie je povinnosť splnená dobrovoľne, nemôžu byť použité prostriedky núteného výkonu súdneho rozhodnutia.⁷

V príspevku sa budeme bližšie zaoberať premlčaním sekundárnych práv, ktoré vznikajú veriteľovi na základe porušenia primárnej právnej povinnosti plniť včas a riadne. Bližšie budeme analyzovať len právo na úroky z omeškania a zmluvnú pokutu ako fakultatívny zabezpečovací prostriedok, ktorý sa v praxi častokrát využíva na zabezpečenie splnenia tej istej povinnosti, ktorú zákonodarca zabezpečuje úrokmi z omeškania.

Občiansky zákonník stanovuje, že premlčaniu podliehajú všetky majetkové práva s výnimkou vlastníckeho práva. V zmysle § 387 ods. 2 Obchodného zákonníka sa premlčujú všetky práva zo záväzkových vzťahov okrem práva vypovedať zmluvu uzavretú na dobu neurčitú. Je teda nepochybné, že plynutie času vplýva na primárne práva zo zmlúv rovnako, ako aj na práva sekundárne, čiže tie, ktoré vznikli z porušenia primárnych právnych povinností.

Určiť začiatok plynutia premlčacej doby primárneho práva v zásade nie je problematické. Občiansky zákonník určuje všeobecné pravidlo, že premlčacia doba plynie odo dňa, keď sa právo mohlo vykonať po prvý raz. Obchodný zákonník viaže začiatok plynutia premlčacej doby na deň, keď sa mal záväzok splniť alebo sa malo začať s jeho plnením (doba splatnosti). Oba kódexy, i keď s rozdielnou slovnou formuláciou, viažu začiatok plynutia premlčacej doby na moment, keď sa mení primárne právo na nárok, teda na deň, keď je prvýkrát možné podať žalobu na súd.

⁶ Porovnaj LAZAR, J. et al. *Občianske právo hmotné: Zväzok 1: Všeobecná časť: Rodinné právo: Vecné práva: Dedičské právo*. 1. vyd. Bratislava: Iura Edition, 2010, s. 207. ISBN 978-80-8078-346-4; a OVEČKOVÁ, O. *Premlčanie v obchodnom práve*. 1. vyd. Bratislava: Wolters Kluwer, 2015, s. 66. ISBN 978-80-8168-205-6.

⁷ LUBY, Š. *Výber z diela a myšlienok*. 1. vyd. Bratislava: Iura Edition, 1998, s. 300 a nasl. ISBN 80-88715-31-8.

Premlčanie práv na úroky z omeškania

Úroky z omeškania možno vymedziť ako majetkovú sankciu, ktorú zákon spája s omeškaním plnenia peňažného záväzku. V právnej teórii sú chápané ako určitá náhrada za používanie istiny dlžníkom po dátume splatnosti pohľadávky.⁸ Úroky z omeškania plnia viacero funkcií. Jednak pôsobia preventívne vo vzťahu k povinnosti plniť včas a riadne a v prípade porušenia tejto povinnosti dlžníka plnia sankčnú funkciu. Pokiaľ omeškaním bola veriteľovi spôsobená škoda, zároveň v určitej miere plnia i uhradzovaciu funkciu.⁹ Pokiaľ ide o vzťah úrokov z omeškania k náhrade škody, veriteľ sa môže domáhať náhrady škody v tom rozsahu, v akom nie je krytá úrokmi z omeškania.¹⁰

Úroky z omeškania ako inštitút chrániaci veriteľa sa v praxi často dostáva do kolízie s premlčaním ako inštitútom chrániacim dlžníka, avšak ani Občiansky zákonník, ani Obchodný zákonník nám nedávajú jednoznačné odpovede na otázky vznikajúce z konfliktu daných právnych inštitútov. Súdna prax tiež nie je jednotná v otázke, ako sa premlčujú úroky z omeškania a aký má vzťah premlčanie istiny na úroky z omeškania. Odborná literatúra sa danej problematike častokrát vyhýba alebo len konštatuje, ku ktorému názoru sa prikláňa, no bez bližšieho vysvetlenia.¹¹

Pokiaľ ide o začatie plynutia premlčacej doby, Občiansky zákonník osobitne nestanovuje, v ktorý deň začína plynúť premlčacia doba k úrokom z omeškania. Aplikujeme všeobecné pravidlo uvedené v § 101 Občianskeho zákonníka, a to, že premlčacia doba plynie odo dňa, keď sa právo mohlo vykonať po prvý raz. Obchodný zákonník obsahuje špeciál-

⁸ FEKETE, I. *Občiansky zákonník: Veľký komentár: 3. zväzok: Dedenie a záväzky – všeobecná časť (§ 460 – § 587)*. 2. aktualiz. a rozšír. vyd. Bratislava: Eurokódex, 2015, s. 426. ISBN 978-80-8155-041-6.

⁹ OVEČKOVÁ, O. *Zmluvná pokuta*. 2. preprac. a dopln. vyd. Bratislava: Iura Edition, 2011, s. 242. ISBN 978-80-8078-386-0.

¹⁰ „Veriteľ má nárok na náhradu škody spôsobenej omeškaním so splnením peňažného záväzku, len ak táto škoda nie je krytá úrokmi z omeškania alebo paušálnou náhradou nákladov spojených s uplatnením pohľadávky alebo ich súčtom.“ Pozri § 369b. Zákon č. 513/1991 Zb. *Obchodný zákonník v znení neskorších predpisov*. „Právo veriteľa na náhradu škody spôsobenej omeškaním dlžníka nie je dotknuté; pri omeškaní s plnením peňažného dlhu možno však náhradu škody požadovať, len pokiaľ nie je krytá úrokmi z omeškania alebo poplatkom z omeškania.“ Pozri § 519. Zákon č. 40/1964 Zb. *Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov*.

¹¹ „Prikláňame sa k všeobecne akceptovanému názoru tak, ako ho formuluje S. Plíva aj I. Pelikánová, a to, že úroky z omeškania sa premlčujú samostatne.“ PATAKYOVÁ, M. et al. *Obchodný zákonník: Komentár*. 4. vyd. Bratislava: C. H. Beck, 2013, s. 1262. ISBN 978-80-89603-12-1.

ne ustanovenie určujúce začiatok plynutia premlčacej doby pri právach, ktoré vznikli z porušenia povinnosti. Premlčacia doba začína plynúť dňom, keď bola povinnosť porušená. Za začiatok plynutia premlčacej doby možno považovať deň, keď sa dlžník dostal do omeškania – deň nasledujúci po dni splatnosti primárneho záväzku.

V množstve názorov na premlčanie úrokov z omeškania vo vzťahu k hlavnej pohľadávke možno vymedziť dve protichodné koncepcie, a to samostatné a nesamostatné premlčanie. Nesamostatné premlčanie úrokov z omeškania vychádza z toho, že úroky z omeškania nie sú samostatnými právami, ktorým by plynula samostatná premlčacia doba. Keďže sú v zmysle § 121 ods. 3 Občianskeho zákonníka príslušenstvom pohľadávky, znášajú osud hlavnej pohľadávky, a preto sa premlčujú spolu s hlavnou pohľadávkou. V judikatúre i právnej vede však prevláda názor vyplývajúci z výkladu § 110 ods. 3 Občianskeho zákonníka, že úroky z omeškania sa premlčujú samostatne, pričom v rámci tejto koncepcie možno rozlišovať viaceré prístupy.

Je sporné, či je premlčanie práva na úrok z omeškania závislé od hlavnej pohľadávky alebo nie je. Zástancovia závislého premlčania tvrdia, že sa úroky z omeškania premlčujú samostatne, t.j. plynú im samostatná premlčacia doba. K ich premlčaniu môže dôjsť i skôr, ako sa premlčí hlavná pohľadávka, avšak premlčia sa najneskôr spolu s hlavnou pohľadávkou. Na druhej strane, nezávislé premlčanie vychádza z toho, že premlčanie hlavnej pohľadávky automaticky neznamená premlčanie úrokov z omeškania.¹²

Ďalším sporným momentom je otázka, či je právo na úrok z omeškania jediné právo, ktoré podlieha premlčaniu ako celok, alebo je to súhrn práv, teda práv na zaplatenie jednotlivých splátok, denne vznikajúcich sekundárnych práv, ktoré sa premlčujú samostatne.¹³ Z kombinácie oboch týchto prístupov vychádzal Všeobecný občiansky zákonník z roku 1811, ktorý rozlišoval medzi právom na úroky z omeškania ako celkom a individuálnymi splátkami úrokov.¹⁴

¹² ŠTEVČEK, M. a K. GRAUSOVÁ. Premlčanie úrokov z omeškania. *Bulletin slovenskej advokácie*. 2010, roč. 16, č. 12, s. 15. ISSN 1335-1079.

¹³ ŠTEVČEK, M. a K. GRAUSOVÁ. Premlčanie úrokov z omeškania. *Bulletin slovenskej advokácie*. 2010, roč. 16, č. 12, s. 15. ISSN 1335-1079.

¹⁴ Pozri § 1480 Všeobecného občianskeho zákonníka z roku 1811: „*Pohľadávky zadržaných ročných platů, zvláště úroků, důchodů, vyživovacích příspěvků, výměnkových dávek, jakož i smluvených annuit k umoření jistiny, zanikají ve třech letech; právo samo se promlčí neuzítáním po třicet let.*“

Pokiaľ by sme vychádzali z koncepcie samostatného premlčania úrokov z omeškania, s tým, že je nezávislé na premlčaní hlavnej pohľadávky, a úroky z omeškania vnímali ako právo na zaplatenie jednotlivých splátok a nie ako celku, dostaneme sa do ťažko riešiteľnej situácie. Ako sme už vyššie uviedli, samotná skutočnosť, že uplynula premlčacia doba, nič nemení na charaktere práva. Jediný právny dôsledok plynutia času je vznik subjektívneho práva na strane dlžníka, a to práva na vznesenie námietky premlčania v konaní pred súdom. Uplatnenie námietky premlčania nespôsobuje zánik práva, spôsobuje len jeho oslabenie. Právo naďalej existuje, zanikne však nárok, čo znamená, že právo nemôže byť veriteľovi priznané v súdnom konaní.

Zánik nároku nič nemení na existencii omeškania dlžníka. Prísne vzaté, omeškanie trvá, a to dovtedy, kým dlžník nesplní svoj záväzok alebo záväzok inak nezanikne. Pokiaľ trvá omeškanie dlžníka s plnením peňažného záväzku, veriteľovi vzniká právo požadovať od dlžníka úroky z omeškania. Takto by sme mohli prísť k záveru, že povinnosť platiť úroky z omeškania trvá prakticky po neobmedzenú dobu aj v čase, keď je pohľadávka premlčaná, a trvá až dovtedy, kým dlžník svoj dlh nesplní, respektíve záväzok inak nezanikne. Takýmto prístupom by sme však absolútne popreli zmysel inštitútu premlčania, takže tento záver je nepochybne nesprávny a musíme tak hľadať iné cesty koexistencie premlčania s úrokmi z omeškania.

V judikatúre spočiatku prevládal názor, že práva na úroky z omeškania vznikajú denne a premlčujú sa za každý deň samostatne. Potvrdzuje to i Najvyšší súd Slovenskej republiky, ktorý v rozsudku uviedol: „*Úroky z omeškania so splnením peňažného záväzku sú dennou dávkou škody za stratu možnosti disponovať dlžnou sumou, preto právo na ich zaplatenie vzniká (a premlčuje sa) za každý deň omeškania samostatne.*“¹⁵

Neskôr sa judikatúra priklonila skôr k opačnému názoru: „*Povinnosť platiť úroky z omeškania so splnením dlhu (záväzku) vzniká jednorazovo v deň, v ktorý sa dlžník ocitol v omeškaní so splnením tohto záväzku; tým dňom pri tomto práve podľa ustanovenia § 393 ods. 1 Obchodného zákonníka začína plynúť premlčacia doba a jej uplynutím sa právo premlčí ako celok.*“¹⁶ Evidentne sa k tomuto názoru prikláňa i profesorka Ovečková, ktorá v tejto súvislosti skonštatovala: „... v prípade akceptácie názoru, že povinnosť platiť úroky z omeškania vzniká jednorazovo, a to v deň, keď sa

¹⁵ Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 4 Obo 319/99 [2000-05-01].

¹⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 32 Cdo 4179/2007 [2009-01-13].

*dlžník dostal do omeškania so splnením dlhu, sa situácia ohľadom vzťahu k istine zjednodušuje.*¹⁷

Křetínský však z analýzy § 110 ods. 3 Občianskeho zákonníka¹⁸ vyvodil závery, že úroky z omeškania sa premlčujú samostatne, nezávisle od hlavnej pohľadávky, a premlčacia doba plynie pre každú splátku úrokov zvlášť. Aby sme ale nevytvorili nepremlčateľné práva, doslovný výklad ustanovenia korigoval tak, aby bol v súlade s účelom premlčania. Nakoľko sú úroky z omeškania príslušenstvom pohľadávky, sú od hlavnej pohľadávky závislé. Úroky z omeškania sa tak premlčujú samostatne, individuálne k jednotlivým splátkam, avšak najneskôr spolu s hlavnou pohľadávkou.¹⁹

Števček a Grausová súhlasia s Křetínským až po bod, v ktorom, uvedomujúc si dôsledky doslovného výkladu, koriguje svoj výklad § 110 ods. 3 Občianskeho zákonníka s poukázaním na § 121 ods. 3 Občianskeho zákonníka. Za otvorenú otázku považujú, prečo by sme mali uprednostniť záujmy dlžníka a jeho ochranu zabezpečovanú inštitútom premlčania pred ochranou veriteľa prostredníctvom sekundárnych práv. Napriek premlčaniu hlavnej pohľadávky je kompenzačná i sankčná funkcia úrokov z omeškania plne odôvodnená. Od Křetínského sa odchyľujú v názore, že vzťah hlavnej pohľadávky k úrokom z omeškania nie je v pravom zmysle akcesorickým, i keď nepopierajú, že akcesoritu pripomína. Ak by sme pripustili, že úroky z omeškania sú v akcesorickom vzťahu k hlavnej pohľadávke počas celej svojej existencie, čo možno dedukovať z judikatúry,²⁰ museli by úroky z omeškania znášať právny osud hlavného záväzku i v prípade zániku záväzku splnením. Tým by sa inštitút úrokov

¹⁷ OVEČKOVÁ, O. *Premľčanie v obchodnom práve*. 1. vyd. Bratislava: Wolters Kluwer, 2015, s. 192. ISBN 978-80-8168-205-6.

¹⁸ „Úroky a opakujúce sa plnenia sa premlčujú v troch rokoch; ak však ide o práva právoplatne priznané alebo písomne uznané, platí táto premlčacia doba, len pokiaľ ide o úroky a opakujúce sa plnenia, zročnosť ktorých nastala po právoplatnosti rozhodnutia alebo po uznaní.“ Pozri § 110 ods. 3. Zákon č. 40/1964 Zb. *Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov*.

¹⁹ KŘETÍNSKÝ, D. K promlčení práva na úroky a úroky z prodlení. *Právní rozhledy*. 1999, roč. 7, č. 12, s. 635-639. ISSN 1210-6410; a ŠTEVČEK, M. a K. GRAUSOVÁ. Premľčanie úrokov z omeškania. *Bulletin slovenskej advokácie*. 2010, roč. 16, č. 12, s. 15. ISSN 1335-1079.

²⁰ „Povinnost platit úroky z prodlení nemůže trvat déle, než trvá závazek hlavní. Splněním dluhu (závazku) nebo jeho zánikem z jiného důvodu zaniká (končí) také povinnost platit úroky z prodlení jako vedlejší (akcesorický) závazkový právní vztah; zůstává tu jen povinnost zaplatit již dospělé úroky z prodlení. Dojde-li k promlčení hlavního závazkového právního vztahu, nemůže se takový právní následek uplynutí času nevztahovat k závazku vedlejšímu (akcesorickému).“ *Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 21 Cdo 681/2006 [2007-02-08]*.

z omeškania úplne znefunkčnil. Ani fakt, že sú úroky z omeškania zaradené medzi príslušenstvo pohľadávky, nespôsobuje ich premlčanie súčasne s hlavnou pohľadávkou. Aby sme mohli hovoriť o príslušenstve, musia byť splnené dve podmienky, a to totožnosť vlastníka, respektíve veriteľa a vôľa trvalo užívať hlavnú vec, respektíve pohľadávku s príslušenstvom. Keďže vzťah príslušenstva pohľadávky k hlavnej pohľadáвке do veľkej miery závisí od vôle veriteľa, argumentácia zaradením úrokov z omeškania medzi príslušenstvo pohľadávky je z hľadiska premlčania irelevantná.²¹ Ako opakovane potvrdzuje judikatúra, veriteľ môže samostatne nakladať s príslušenstvom pohľadávky.²² Fekete v komentári § 524 Občianskeho zákonníka uvádza, že úroky z omeškania sú samostatným hmotnoprávnym nárokom, ktorý môže byť samostatne uplatniteľný a disponovateľný. Právny úkon týkajúci sa úrokov z omeškania sa nemusí súčasne týkať hlavnej pohľadávky. Môžu byť samostatne uznané aj bez toho, aby bola súčasne uznaná istina.²³

Števček a Grausová tak došli k záveru, že úroky z omeškania sa premlčujú samostatne, vždy vo vzťahu k jednotlivkej dennej splátke a nezávisle od istiny. Ku vzniku tzv. nepremlčateľných práv ale nedôjde. Ako uvádza docentka Kirstová, „... úrokový záväzok je akcesorický v tom zmysle, že pokiaľ ide o jeho vznik, predpokladá hlavný záväzok.“²⁴ Na to nadviazali Števček a Grausová: „Vzhľadom na to, že právo na úrok z omeškania vzniká denne podľa momentálneho stavu záväzku, čiže je priamo závislé od záväzku k momentu jeho vzniku (jeho výšky, charakteru – ak je obchodnoprávny, aj úrok bude obchodnoprávneho charakteru), úrok z omeškania je kvalitatívne vybavený rovnakými možnosťami ako prvotný záväzok

²¹ ŠTEVČEK, M. a K. GRAUSOVÁ. Premlčanie úrokov z omeškania. *Bulletin slovenskej advokácie*. 2010, roč. 16, č. 12, s. 19. ISSN 1335-1079.

²² „S postúpenou pohľadávkou prechádza na postupníka aj príslušenstvo pohľadávky. Postupca a postupník sa môžu dohodnúť i tak, že príslušenstvo pohľadávky zostáva postupcovi.“ *Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky uverejnený pod číslom R 34/1999 v Zbierke súdnych rozhodnutí a stanovísk. „Zmluvou o postúpení pohľadávky možno postúpiť samostatne príslušenstvo pohľadávky (právo na úroky z omeškania) bez toho, aby bola postúpená aj samotná pohľadávka.“ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 32 Cdo 2421/2009 [2009-08-18].*

²³ FEKETE, I. *Občiansky zákonník: Veľký komentár: 3. zväzok: Dedenie a záväzky – všeobecná časť (§ 460 – § 587)*. 2. aktualiz. a rozšír. vyd. Bratislava: Eurokódex, 2015, s. 477. ISBN 978-80-8155-041-6.

²⁴ LAZAR, J. et al. *Občianske právo hmotné: Zväzok 2: Záväzkové právo: Právo duševného vlastníctva*. 1. vyd. Bratislava: Iura Edition, 2010, s. 43. ISBN 978-80-8078-346-4.

*v tento deň omeškania.*²⁵ Keďže sa akcesorita prejavuje v momente vzniku jednotlivých splátok úrokov z omeškania, právny režim jednotlivých sekundárnych práv by mal byť odvodený od momentálneho stavu primárnej pohľadávky. Pokiaľ premlčacia doba k hlavnej pohľadávke už uplynula, dlžníkovi vzniká subjektívne právo na uplatnenie námietky premlčania nielen vo vzťahu k hlavnej pohľadávke, ale rovnako aj voči tým úrokom z omeškania, ktoré vznikli po uplynutí premlčacej doby istiny. Z praktického hľadiska to znamená, že i po uplynutí premlčacej doby istiny by bolo možné vymáhať časť úrokov z omeškania, a to tých, ktoré vznikli počas plynutia premlčacej doby istiny a ku ktorým neuplynula ich vlastná premlčacia doba. Takéto riešenie by predstavovalo kompromis medzi úrokmi z omeškania ako inštitútom, ktorý chráni veriteľa, a premlčaním ako inštitútom, ktorý chráni dlžníka.

Premľčanie práva na zaplatenie zmluvnej pokuty

Zmluvná pokuta býva v odbornej literatúre charakterizovaná ako určité plnenie, ktoré si zmluvné strany písomne dohodli pre prípad porušenia alebo nesplnenia zmluvnej povinnosti.²⁶ V rámci systematiky Občianskeho zákonníka aj Obchodného zákonníka je zaradená medzi zabezpečovacie právne inštitúty, ktoré slúžia na zabezpečenie plnenia povinností zo záväzku. Na rozdiel od zodpovednostných nárokov, ktoré vznikajú pri porušení povinnosti ex lege, nárok na zmluvnú pokutu vznikne len za predpokladu, že si ju zmluvné strany vopred dohodli ako prostriedok zabezpečenia konkrétnej zmluvnej povinnosti.

Občiansky zákonník neobsahuje osobitnú právnu úpravu premlčania, ktorá by sa aplikovala na zmluvnú pokutu. A tak, pokiaľ ide o začiatok a dĺžku plynutia premlčacej doby, vychádzame zo všeobecného pravidla – premlčacia doba je trojročná a plynie odo dňa, keď sa právo mohlo vykonať po prvý raz. Obchodný zákonník obsahuje osobitnú úpravu začiatku plynutia premlčacej doby pri právach, ktoré vznikli z porušenia zmluvy, ako je okrem iného i právo na zaplatenie zmluvnej pokuty. Premľčacia doba začína plynúť dňom, keď bola povinnosť porušená. Rozhodujúca tak nie je splatnosť zmluvnej pokuty, ale moment porušenia zabezpečenej povinnosti. Pokiaľ je zmluvná pokuta dohodnutá pevnou sumou, v teórii ani praxi nevznikajú väčšie pochybnosti o dni začatia plynutia

²⁵ ŠTEVČEK, M. a K. GRAUSOVÁ. Premľčanie úrokov z omeškania. *Bulletin slovenskej advokácie*. 2010, roč. 16, č. 12, s. 20. ISSN 1335-1079.

²⁶ OVEČKOVÁ, O. *Zmluvná pokuta*. 2. preprac. a dopln. vyd. Bratislava: Iura Edition, 2011, s. 31. ISBN 978-80-8078-386-0.

premlčacej doby. Zmluvná pokuta však môže byť určená nielen pevnou sumou, ale aj iným spôsobom (napríklad percentuálne za deň alebo iné časové obdobie omeškania).²⁷ V tejto súvislosti v praxi vyvstala otázka, či je možné sankcionovať dvakrát nesplnenie povinnosti plniť včas a riadne peňažný záväzok, keďže zákon nesplnenie tejto povinnosti už sankcionuje vznikom sekundárneho práva veriteľa na úroky z omeškania. Judikatúra sa po počiatočných pochybnostiach ustálila v názore, že zmluvnú pokutu možno dojednať aj percentuálnou sadzbou z peňažnej čiastky za určité obdobie ako sankciu za omeškanie.²⁸ Keďže oba inštitúty plnia odlišnú funkciu, ich súbeh je možný.²⁹

Aj pri takto určenej zmluvnej pokute premlčacia doba v zmysle § 393 ods. 1 Obchodného zákonníka začína plynúť odo dňa porušenia povinnosti. Možno súhlasiť s názorom prevládajúcim v judikatúre, že zabezpečená povinnosť plniť včas a riadne je porušovaná opakovane každý deň omeškania a každý deň vzniká veriteľovi ďalšie právo na zmluvnú pokutu, pričom každému z týchto práv plynie samostatná premlčacia doba.³⁰

²⁷ „Zmluvnú pokutu možno dojednať len písomne a v dojednaní musí byť určená výška pokuty alebo určený spôsob jej určenia.“ Pozri § 544 ods. 2. Zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov.

²⁸ „Ustanovení § 544 a § 545 obč. zák. nevylučují možnost sjednání smluvní pokuty za prodlení s placením peněžitého závazku. Ujednání, které výši smluvní pokuty činí závislou též na době, po kterou trvá porušení smluvní povinnosti (např. procentní částkou za každý měsíc prodlení), není neplatné.“ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 29 Cdo 2495/98 [1999-01-26].

²⁹ ČECH, P. Smluvní pokuta versus úrok z prodlení. *Právní rádce*. 2008, roč. 16, č. 4, s. 21. ISSN 1210-4817.

³⁰ „Samozrejme, povinnosť splniť záväzok riadne a včas v dôsledku jeho porušenia a vzniknutého omeškania nezaniká a trvá ďalej, a to až do doby poskytnutia riadneho plnenia alebo do doby, keď záväzok zanikne iným spôsobom (porovnaj § 365 Obchodného zákonníka), pričom povinnosť, ktorej splnenie bolo zabezpečené zmluvnou pokutou, je dlžník zaviazaný splniť (pokiaľ nebolo dohodnuté inak) aj po jej zaplatení (§ 545 ods. 1 Občianskeho zákonníka). Preto každým ďalším dňom počas doby omeškania dlžník opätovne porušuje svoju povinnosť plniť riadne a včas, a preto za každý ďalší deň omeškania vzniká veriteľovi ďalšie právo na zmluvnú pokutu (porovnaj článok Z. Kovaříka: Smluvní pokuta, publikovaný v časopise *Právní rozhledy*, ročník 1999, číslo 9, strana 461). Pri práve na zaplatenie zmluvnej pokuty dojednanej percentuálnou sadzbou z určenej sumy za každý deň omeškania s platebním peňažného záväzku preto začína plynúť premlčacia doba v zmysle § 393 ods. 1, a to nielen prvým dňom omeškania, ale i každým ďalším dňom omeškania, za ktorý vzniklo veriteľovi ďalšie právo na zmluvnú pokutu.“ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 29 Odo 847/2001 [2002-10-29] uverejnený pod číslom R 36/2003 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek. Porovnaj Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 21 Cdo 681/2006 [2007-02-08]; a Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 21 Cdo 682/2006 [2007-02-08].

Rovnako ako pri úrokoch z omeškania, predmetom mnohých diskusií bola tiež otázka vplyvu premlčania zabezpečenej povinnosti na premlčanie jednotlivých práv na zmluvnú pokutu, keďže naše právo nám neposkytuje jasnú odpoveď. Súdny sa museli opakovane zaoberať otázkou, či vzniká právo na zmluvnú pokutu aj v čase, keď je zabezpečená povinnosť už premlčaná. Môžeme nájsť súdne rozhodnutia, v ktorých je konštatované, že s premlčaním zabezpečenej povinnosti zaniká možnosť vzniku zmluvnej pokuty.³¹ Uvedený názor však absolútne opomína fakt, že premlčanie nemá vplyv na existenciu právnej povinnosti, iba na jej právnu vymožitelnosť. Ak by sme akceptovali opačný názor, a to, že právo na zmluvnú pokutu vzniká i v situácii, keď je primárna povinnosť už premlčaná, rovnako, ako sme uvádzali vyššie v prípade úrokov z omeškania, by sme popreli inštitút premlčania. Dlužník by bol nútený splniť i premlčanú povinnosť, keďže veriteľ by mohol bez časového obmedzenia požadovať zaplatenie zmluvnej pokuty.

Patěk pri riešení uvedeného problému vychádza z akcesority práva na zmluvnú pokutu v momente jeho vzniku vo vzťahu k primárnej povinnosti. Pokiaľ je zabezpečená povinnosť v momente porušenia zmluvnej povinnosti už premlčaná, právo na zmluvnú pokutu síce vznikne, avšak už od svojho počiatku má byť považované za premlčané. Autor uznáva, že konštrukcia, podľa ktorej je právo premlčané už od momentu svojho vzniku, je pomerne diskutabilná, no umožňuje vyhnúť sa negatívam prinášaným vyššie zmieňovanými prístupmi.³²

Profesorka Ovečková tento názor rozvíja a vzniknutú kolíziu rieši rozlišovaním „dohody o zmluvnej pokute“ a „práva na zmluvnú pokutu“. Akonáhle je porušená zabezpečená povinnosť, na základe dohody o zmluvnej pokute vzniká veriteľovi samostatné právo na zaplatenie zmluvnej pokuty a dlžníkovi tomu zodpovedajúca povinnosť. Ide o nový

³¹ „Povinnost žalovaného hradit smluvní pokutu byla v daném případě vázána na nedodržení lhůty k dodávce stavebních prací; tj. byla stanovena za každý den prodlení s dokončením dodávky. Právní názor odvolacího soudu, že povinnost žalovaného platit smluvní pokutu trvala do doby, dokud byl v prodlení se splněním svého závazku vůči žalované ze smlouvy o dodávce prací, který byl pokutou zajišťován, je zcela správný. Za situace, že žalovaný v dohodnutém termínu práce nedokončil a žalobkyni dal najevo, že je dokončit neohodlá, nelze po 20. 9. 1995, kdy se již žalobkyně nemohla úspěšně domáhat dodatečného splnění jeho závazku, dovodit prodlení žalovaného s dodávkou stavebních prací, a tedy ani důvodnost jejího nároku na zaplacení smluvní pokuty sjednané za nedodržení dodací lhůty.“ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 25 Cdo 1369/2000 [2001-03-28].

³² PATĚK, D. *Smluvní pokuta v obchodních vztazích*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2006, s. 56 a nasl. ISBN 80-7179-538-0.

právny vzťah, ktorý sa osamostatňuje od zabezpečenej povinnosti. Avšak dohoda o zmluvnej pokute má k zabezpečenej povinnosti akcesorický charakter a je plne závislá od zabezpečovanej povinnosti. V prípade, ak právo na zmluvnú pokutu vzniklo pred premlčaním hlavného záväzku, takémuto právu plynie samostatná premlčacia doba a premlčanie hlavného záväzku na ňu nemá žiadny vplyv. Pokiaľ je ale zabezpečená povinnosť premlčaná a v rámci konania bola uplatnená námietka premlčania, súd nemôže priznať nielen hlavný záväzok, ale ani právo na zmluvnú pokutu, ktoré vzniklo po uplynutí premlčacej doby. Po uplynutí premlčacej doby zabezpečenej povinnosti sa možno brániť námietkou premlčania nielen voči primárnemu právu, ale tiež voči právam na zmluvnú pokutu, ktoré vznikli v čase po uplynutí premlčacej doby.³³

S uvedeným názorom sa stotožnil aj Najvyšší súd Slovenskej republiky: *„Ak sa dlžník môže brániť proti žalobe o splnenie hlavného záväzku námietkou premlčania, tým viac sa môže brániť námietkou premlčania aj proti súdnemu uplatneniu práva na zmluvnú pokutu za čas od uplynutia premlčacej doby na splnenie hlavného záväzku, ak zmluvná pokuta bola dohodnutá za omeškanie, a to percentom za určitý časový úsek (napríklad za každý deň omeškania). Iný výklad by mal za následok, že napriek premlčaniu práva na splnenie hlavného záväzku prostredníctvom zmluvnej pokuty dohodnutej za omeškanie a určenej percentom za každý deň omeškania by bol dlžník po časovo neobmedzenú dobu donucovaný na splnenie hlavného záväzku, čím by boli negované právne dôsledky vyplývajúce z inštitútu premlčania, a zároveň by nebol rešpektovaný jeden zo základných princípov súkromného práva, a to princíp „vigilantibus iura scripta sunt“ (bdeľým patrí právo).“³⁴*

Vzťah úrokov z omeškania k zmluvnej pokute

Ako sme už vyššie uviedli, zmluvné strany môžu zmluvnou pokutou zabezpečiť splnenie akejkoľvek zmluvnej povinnosti. Úroky z omeškania sú naproti tomu zodpovednostným nárokom, ktorý zákon spája výlučne s oneskoreným plnením peňažného záväzku. Povinnosť platiť úroky z omeškania vzniká ex lege, a to aj bez potreby predchádzajúcej dohody. Pokiaľ je prostredníctvom zmluvnej pokuty zabezpečená povinnosť dlžníka včas splniť svoj dlh, možno vidieť medzi obomi inštitútmi úzke prepojenie. Judikatúra sa ustálila na tom, že súčasná aplikácia oboch in-

³³ OVEČKOVÁ, O. *Zmluvná pokuta*. 2. preprac. a dopln. vyd. Bratislava: Iura Edition, 2011, s. 174 a nasl. ISBN 978-80-8078-386-0.

³⁴ *Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 4 Cdo 222/2005 [2008-03-27].*

štitútov je možná, a to aj napriek tomu, že zabezpečujú rovnakú povinnosť a v prípade jej porušenia sankcionujú dlžníka dvakrát. V zmluve môžu byť oba inštitúty dohodnuté obdobne, dokonca až totožne. Pokiaľ si zmluvné strany pomenujú sankciu ako penále alebo ju nepomenujú vôbec, môže byť problematické posudzovať, či si zmluvné strany dohodli zmluvnú pokutu alebo sa dohodou odchýlili od zákonnej výšky úrokov z omeškania.³⁵

Nakoľko sa jedná o dva samostatné inštitúty, môžeme medzi nimi nájsť viaceré teoretické i praktické rozdiely, či už ide o zaradenie oboch inštitútov v rámci systematiky Občianskeho zákonníka a Obchodného zákonníka, povahu vzniku oboch sekundárnych práv, univerzálny charakter zmluvnej pokuty oproti špeciálnosti úrokov z omeškania, možnosť moderovať výšku oboch sankcií či rozdielny vzťah k náhrade škody. Medzi oboma inštitútmi však možno nájsť tiež veľa spoločných črt. Oba inštitúty teória charakterizuje ako akcesorické voči primárnej právnej povinnosti. Plnia rovnaké základné funkcie, a to preventívnu, uhradzovaciu a sankčnú funkciu. Obidva nároky sú fakultatívne, čo znamená, že je na voľnom uvážení oprávneného, či bude vymáhať zmluvnú pokutu a úroky z omeškania, a ak áno, v akej miere. Obidva nároky majú taktiež rovnakú pozíciu pri postúpení pohľadávky. S postúpenou pohľadávkou zároveň prechádza aj jej príslušenstvo (o.i. úroky z omeškania) a všetky práva s ňou spojené (o.i. zmluvná pokuta), pokiaľ sa, samozrejme, zmluvné strany nedohodli inak.³⁶

V odbornej literatúre i judikatúre možno pozorovať rozdielny prístup k premlčaniu oboch nárokov. Pri použití inštitútu zmluvnej pokuty na zabezpečenie včasného plnenia nie je pochybnosť, že povinnosť je porušovaná opakovane, a tak každý deň vzniká nové, samostatné právo na zmluvnú pokutu, ktoré sa premlčuje samostatne, nezávisle od zabezpečenej povinnosti. Pri úrokoch z omeškania sa však názory na dané otázky rôznia. Najvyšší súd Českej republiky opakovane vo svojich rozhodnutiach zdôraznil, že judikatúra k premlčaniu práv na zmluvnú pokutu nie je dotknutá rozhodnutiami týkajúcimi sa úrokov z omeškania. Rovnako napríklad Čech, napriek tomu, že daný stav nepovažuje za ideálny, rozlišuje účinky plynutia času na zmluvnú pokutu a na úroky z omeškania. Zatiaľ čo márne uplynutie premlčacej doby primárnej povinnosti spôsobuje

³⁵ ČECH, P. Smluvní pokuta versus úrok z prodlení. *Právní rádce*. 2008, roč. 16, č. 4, s. 28 a nasl. ISSN 1210-4817.

³⁶ OVEČKOVÁ, O. *Zmluvná pokuta*. 2. preprac. a dopln. vyd. Bratislava: Iura Edition, 2011, s. 246 a nasl. ISBN 978-80-8078-386-0.

nielen oslabenie práva na istinu, ale aj na všetky úroky z omeškania, uplynutie tej istej doby v prípade zmluvnej pokuty spôsobí len premlčanie časti jednotlivých denných splátok – za dni, od ktorých do podania žaloby uplynulo viac dní, než je dĺžka premlčacej doby.³⁷

K takémuto záveru by sme sa mohli dostať dvomi rôznymi teoretickými prístupmi – ak by sme premlčanie práv na úroky z omeškania (na rozdiel od práv na zmluvnú pokutu) vnímali ako závislé na premlčaní primárnej povinnosti alebo ak by sme úroky z omeškania (na rozdiel od práv na zmluvnú pokutu) chápali ako jediné právo, a nie ako súhrn jednotlivých práv.

Rozdielny prístup z hľadiska závislosti, respektíve nezávislosti premlčania je zdôvodňovaný tým, že zmluvná pokuta, na rozdiel od úrokov z omeškania, nie je považovaná za príslušenstvo pohľadávky, ale za samostatný právny nárok.³⁸ Ako sme však už uviedli vyššie, vzťah príslušenstva pohľadávky k hlavnej pohľadávke do veľkej miery závisí od vôle veriteľa. Veriteľ môže uskutočniť právny úkon týkajúci sa úrokov z omeškania bez toho, aby sa súčasne musel týkať aj hlavnej pohľadávky. Úrokmi z omeškania môže samostatne disponovať, môže ich samostatne uznať. Preto nepovažujeme odlišný prístup k úrokom z omeškania a k zmluvnej pokute za odôvodnený.

Úroky z omeškania by nemali byť chápané ako celok. Po prvé, zákon takýto koncept, na rozdiel od Všeobecného občianskeho zákonníka z roku 1811, nikde neuvádza a po druhé, z výkladu § 110 ods. 3 Občianskeho zákonníka môžeme vyvodiť presný opak, keďže daný paragraf rozlišuje medzi režimom premlčania opakujúcich sa plnení (okrem iného úrokov z omeškania), ktoré vznikli pred právoplatnosťou rozhodnutia, v ktorom bolo právo priznané, alebo pred uznaním, a opakujúcich sa plnení, ktoré vznikli po takomto priznaní či uznaní.

³⁷ ČECH, P. Smluvní pokuta versus úrok z prodlení. *Právní rádce*. 2008, roč. 16, č. 4, s. 22. ISSN 1210-4817.

³⁸ Porovnaj FEKETE, I. *Občiansky zákonník: Veľký komentár: 1. zväzok: Všeobecná časť (§ 1 – § 122)*. 2. aktualiz. a rozšír. vyd. Bratislava: Eurokódex, 2014, s. 786. ISBN 978-80-8155-039-3. „Príslušenstvom pohľadávky sú úroky, úroky z omeškania, poplatok z omeškania a náklady spojené s jej uplatnením.“ Pozri § 121 ods. 3. Zákon č. 40/1964 Zb. *Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov*.

Záver

Stotožňujeme sa s názorom, že úroky z omeškania i zmluvná pokuta dohodnutá ako opakujúce sa plnenie vznikajú denne a každá z týchto splátok sa premlčuje samostatne, nezávisle na premlčaní istiny. Je ale nevyhnutné, aby premlčanie hlavného záväzku v určitej miere vplývalo aj na sekundárne práva. Nepovažujeme však za správne, aby sa premlčaním istiny automaticky premlčali i úroky z omeškania a zmluvná pokuta. Takýto prístup by neprímerane zvýhodňoval dlžníka. A to aj s prihliadnutím na vzťah oboch inštitútov ku škode a jej náhrade. Rôzny prístup k premlčaniu úrokov z omeškania a zmluvnej pokuty v žiadnom prípade nepovažujeme za odôvodnený.

Jednotlivé, denne vznikajúce sekundárne práva na úroky z omeškania a zmluvnú pokutu by mali byť v „rovnakom právnom stave“ ako je primárny záväzok. To znamená, že pokiaľ primárny záväzok nebol splnený včas, do momentu uplynutia premlčacej doby vznikajú samostatné práva, ktorým plynie samostatná premlčacia doba. V momente, keď primárnemu záväzku uplynie premlčacia doba, a teda dlžník nadobudne subjektívne právo na námietku premlčania, dlžník nadobudne toto právo i voči tým sekundárnym právam, ktoré vznikli v čase od uplynutia premlčacej doby primárneho záväzku. Po podaní námietky premlčania v rámci súdneho konania by všetky ďalšie denné splátky mali byť automaticky zbavené nároku a malo by sa na ne dívať, ako by na ne dlžník uplatnil námietku premlčania. Napriek tomu, ak by dlžník dobrovoľne plnil, či už úroky z omeškania alebo zmluvnú pokutu, a to bez ohľadu na to, kedy vznikli, takéto plnenie by nezakladalo na strane veriteľa bezdôvodné obohatenie. Ako uvádza profesor Luby „... ani spoločenský záujem, ani inštitúciou premlčania podporovaný záujem povinného subjektu nevyžaduje viac než to, aby sa po uplynutí doby premlčania vylúčila vynútiteľnosť, a nie aj to, aby sa vylúčila splniteľnosť. Ved' existujú aj prípady, v ktorých povinný subjekt môže mať sociálny, hospodársky alebo aspoň mravný záujem na tom, aby splnil aj po dlhšom čase.“³⁹

Vzhľadom na to, že platná právna úprava nestanovuje jasné pravidlá premlčania sekundárných práv, súdy musia používať systematický či teleologický výklad. Jednotlivé súdy však pristupujú k totožným skutkovým okolnostiam rôzne, čo sa negatívne odzrkadľuje na úrovni právnej istoty vo vzájomných vzťahoch. Rôzne prístupy majú aj jednotliví právni teore-

³⁹ LUBY, Š. *Výber z diela a myšlienok*. 1. vyd. Bratislava: Iura Edition, 1998, s. 267. ISBN 80-88715-31-8.

tici. Vzhľadom na frekvenciu aplikácie úrokov z omeškania i zmluvnej pokuty je viac ako potrebné, aby súdy aj právna prax pristupovali k plynutiu času vo vzťahu k týmto inštitútom jednotne, a aby v záujme zachovania právnej istoty boli súdne rozhodnutia predvídateľné.

V každom prípade, vzhľadom na značnú rozmanitosť prístupov k premlčaniu úrokov z omeškania i zmluvnej pokuty, ktoré môžu mať diametrálne rozdielne praktické účinky, považujeme za vhodné, aby sa zákonodarca s touto problematikou vyrovnal v novom Občianskom zákonníku a pozitívne tak vplýval na právnu istotu v právnych vzťahoch.

Zoznam bibliografických odkazov

- ČECH, P. Smluvní pokuta versus úrok z prodlení. *Právní rádce*. 2008, roč. 16, č. 4, s. 21-30. ISSN 1210-4817.
- ELIÁŠ, K. K některým otázkám promlčení v soukromém právu. *Obchodněprávní revue*. 2011, roč. 3, č. 9, s. 253-259. ISSN 1803-6554.
- FEKETE, I. *Občiansky zákonník: Veľký komentár: 1. zväzok: Všeobecná časť (§ 1 – § 122)*. 2. aktualiz. a rozšír. vyd. Bratislava: Eurokódex, 2014. 816 s. ISBN 978-80-8155-039-3.
- FEKETE, I. *Občiansky zákonník: Veľký komentár: 3. zväzok: Dedenie a záväzky – všeobecná časť (§ 460 – § 587)*. 2. aktualiz. a rozšír. vyd. Bratislava: Eurokódex, 2015. 931 s. ISBN 978-80-8155-041-6.
- KŘETÍNSKÝ, D. K promlčení práva na úroky a úroky z prodlení. *Právní rozhledy*. 1999, roč. 7, č. 12, s. 635-639. ISSN 1210-6410.
- LAZAR, J. et al. *Občianske právo hmotné: Zväzok 1: Všeobecná časť: Rodinné právo: Vecné práva: Dedičské právo*. 1. vyd. Bratislava: Iura Edition, 2010. 715 s. ISBN 978-80-8078-346-4.
- LAZAR, J. et al. *Občianske právo hmotné: Zväzok 2: Záväzkové právo: Právo duševného vlastníctva*. 1. vyd. Bratislava: Iura Edition, 2010. 548 s. ISBN 978-80-8078-346-4.
- LUBY, Š. *Výber z diela a myšlienok*. 1. vyd. Bratislava: Iura Edition, 1998. 494 s. ISBN 80-88715-31-8.
- OVEČKOVÁ, O. *Premľčanie v obchodnom práve*. 1. vyd. Bratislava: Wolters Kluwer, 2015. 303 s. ISBN 978-80-8168-205-6.
- OVEČKOVÁ, O. *Zmluvná pokuta*. 2. preprac. a dopln. vyd. Bratislava: Iura Edition, 2011. 353 s. ISBN 978-80-8078-386-0.

- PATAKYOVÁ, M. et al. *Obchodný zákonník: Komentár*. 4. vyd. Bratislava: C. H. Beck, 2013. 1677 s. ISBN 978-80-89603-12-1.
- PATĚK, D. *Smluvní pokuta v obchodních vztazích*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2006. 115 s. ISBN 80-7179-538-0.
- REBRO, K. a P. BLAHO. *Rímske právo*. 4. preprac. a dopln. vyd. Bratislava: Iura Edition, 2010. 522 s. ISBN 978-80-8078-352-5.
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 21 Cdo 681/2006* [2007-02-08].
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 21 Cdo 682/2006* [2007-02-08].
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 25 Cdo 1369/2000* [2001-03-28].
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 29 Cdo 2495/98* [1999-01-26].
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 29 Odo 847/2001* [2002-10-29] *uverejnený pod číslom R 36/2003 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek*.
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 32 Cdo 4179/2007* [2009-01-13].
- Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 4 Cdo 222/2005* [2008-03-27].
- Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 4 Obo 319/99* [2000-05-01].
- Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky uverejnený pod číslom R 34/1999 v Zbierke súdnych rozhodnutí a stanovisk.*
- ŠTEVČEK, M. a K. GRAUSOVÁ. *Premľčanie úrokov z omeškania. Bulletin slovenskej advokácie*. 2010, roč. 16, č. 12, s. 12-22. ISSN 1335-1079.
- Usnesení Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 32 Cdo 2421/2009* [2009-08-18].
- Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 5 Cdo 34/2011* [2011-03-01].
- Zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov.*
- Zákon č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník v znení neskorších predpisov.*

Mgr. Daniela Hlobíková

Právnická fakulta
Trnavská univerzita v Trnave
Kollárova 10
917 01 Trnava
Slovenská republika
daniela.hlobikova@gmail.com

Finančná autonómia obcí – mikroekonomické východiská¹

Financial Autonomy of Municipalities – Microeconomic Backgrounds

Ladislav Poliak

Abstract: *Financial autonomy is an important aspect of the local government existence. In the paper there is analysed a sample of the Slovak municipalities on which a modified methodology of quantification of municipal financial autonomy has been applied. The same methodology has been applied also in case of the selected European countries. The analysis shows that financial autonomy of the Slovak municipalities is decreasing since January 1st, 2005. In years 2004 – 2012, the average net financial autonomy of analysed sample reached the level of 0.154 5, the dependence on the state transfers and shared tax the level of 0.661 0, and the debt ratio the level of 0.053 4. In comparison with selected foreign countries, the Slovak municipalities reach average values.*

Key Words: *Financial Autonomy; Fiscal Decentralization; Local Autonomy; Local Finance; Local Taxes; Microeconomic View; Municipalities; Indebtedness; Shared Taxes; Transfers; the Slovak Republic.*

Abstrakt: *Finančná autonómia je dôležitým aspektom existencie územnej samosprávy. V príspevku je analyzovaná vzorka slovenských miest, pri ktorých sa uplatnila modifikovaná metodika kvantifikácie finančnej autonómie obcí. Na základe rovnakej metodiky sú analyzované vybrané európske krajiny. Z analýzy vyplýva, že finančná autonómia slovenských obcí po 1. januári 2005 klesala. Priemerná miera čistej finančnej autonómie analyzovanej vzorky v rokoch 2004 až 2012 dosiahla úroveň 0,154 5, závislosť od štátnych transferov a podielovej dane úroveň 0,661 0 a zadlženosť úroveň 0,053 4. V komparácii s vybranými zahraničnými krajinami dosahujú slovenské obce priemerné hodnoty.*

¹ Príspevok bol spracovaný v rámci riešenia projektu VEGA 1/0988/15 s názvom „Daňové príjmy a daňová kapacita územných samospráv“.

Kľúčové slová: Finančná autonómia; fiškálna decentralizácia; miestna autonómia; miestne financie; miestne dane; mikroekonomický pohľad; obce; zadlženosť; podielové dane; transfery; Slovenská republika.

Úvod

Dňa 1. januára 2005 nadobudli na území Slovenskej republiky účinnosť vybrané všeobecne záväzné právne predpisy, ktoré inštitucionalizovali nový spôsob financovania originálnych kompetencií obcí. Uvedená skutočnosť mala determinovať zvýšenie finančnej autonómie slovenských obcí. Cieľom predloženého príspevku je na základe štúdia priorityte zahraničných publikácií zhodnotiť používanú metodiku hodnotenia finančnej autonómie obcí, analyzovať finančnú autonómiu vybranej vzorky slovenských obcí, dosiahnuté výsledky následne porovnať so zahraničím a navrhnúť modifikácie systému financovania obcí, ktoré by prispeli k zvýšeniu finančnej autonómie slovenských obcí.

Teoretické východiská riešenej problematiky

Podstata finančnej autonómie obcí vyplýva z teórie fiškálneho federalizmu a fiškálnej decentralizácie. Problematike fiškálnej decentralizácie sa venuje rozsiahly okruh teoretikov doma, ale najmä v zahraničí,² pričom otázka finančnej autonómie obcí už nepodlieha takému záujmu.

² ANDERSON, G. *Fiscal Federalism: A Comparative Introduction*. 1st ed. Don Mills, Ont.; New York: Oxford University Press, 2010. 96 s. ISBN 978-0-19-543238-1; BOEX, J. *Fiscal Decentralization and Intergovernmental Finance Reform as an International Development Strategy*. Urban Institute Center on International Development and Governance, 2009. 24 s. IDG Working Paper, no. 2009-06; VO, D. H. The Economics of Fiscal Decentralization. *Journal of Economic Surveys*. 2010, vol. 24, no. 4, s. 657-679. ISSN 0950-0804; FOSSATI, A. Towards Fiscal Federalism in Italy. In: A. FOSSATI a G. PANELLA, eds. *Fiscal Federalism in the European Union*. 2nd ed. New York: Routledge, 2005, s. 199-218. ISBN 0-415-20262-0; HILLMAN, A. L. *Public Finance and Public Policy: Responsibilities and Limitations of Government*. 2nd ed. Cambridge: Cambridge University Press, 2009. 859 s. ISBN 978-0-521-73805-7; INNOCENTS, E. E. Fiscal Decentralisation: a Local Solution to Recovery from Global Recession. In: M. ÖZŞAHIN, ed. *The Proceedings of 7th International Strategic Management Conference*. 2011, s. 138-146. Procedia – Social and Behavioral Sciences 24. ISSN 1877-0428; MUSGRAVE, R. A. a P. B. MUSGRAVE. *Public Finance in Theory and Practice*. 5th ed. New York: McGraw-Hill, 1989. 627 s. ISBN 0-07-044128-6; MUSGRAVE, R. A. Fiscal Federalism. In: J. M. BUCHANAN a R. A. MUSGRAVE. *Public Finance and Public Choice: Two Contrasting Visions of the State*. 4th ed. Cambridge, Mass.; London: MIT Press, 2001, s. 155-175. ISBN 0-262-02462-4; OATES, W. E. Fiskální federalismus: přehled teoretického výzkumu a praktických výsledků. *Finance a úvěr*. 1991, roč. 41, č. 6, s. 261-277. ISSN 0015-1920; OATES, W. E. *Fiscal Federalism*. 1st ed. Cheltenham: Edward Elgar, 2011. 256 s. ISBN

Finančná autonómia súvisí s objemom zdrojov, ktorými je krytá realizácia vlastných aktivít obce. Je možné tvrdiť, že finančná autonómia sa vyznačuje dvoma aspektmi:

1. schopnosťou samostatne získavať finančné prostriedky;
2. spôsobilosťou slobodne rozhodovať o ich použití.

Na získavanie finančných prostriedkov pôsobia interné, a hlavne externé faktory. Najdôležitejším faktorom s najväčším dopadom na získavanie príjmov obcí je legislatívne prostredie. Z hľadiska skúmania finančnej autonómie je nutné diferencovať makroekonomické a mikroekonomické hľadisko.

Makroekonomická rovina vníma mieru finančnej autonómie ako mieru decentralizácie verejných príjmov a verejných výdavkov. Ide o vyjadrenie podielu finančnej masy, ktorá je odvádzaná do rozpočtov obcí, na celkovom objeme toku verejných príjmov v danom roku. Analogicky je vnímaná aj miera decentralizácie verejných výdavkov, ktoré rovnako súvisia s finančnou autonómiou obcí. Makroekonomický pohľad na finančnú autonómiu obcí je v teórii miestnych financií prezentovaný ako relatívne ustálený.³ Mieru finančnej autonómie môžeme z makroekonomického hľadiska kvantifikovať vzorcom (1). Z uvedeného vzorca môžeme

978-0-85793-994-4; PRUD'HOMME, R. *Fiscal Decentralization and Intergovernmental Fiscal Relations: A Summary Report Prepared for the UNCDF Symposium on Decentralization Local Governance in Africa* [online]. New York: United Nations Capital Development Fund, 2001, s. 11-20 [cit. 2016-01-28]. Dostupné na: <http://www.frp2.org/english/Portals/0/Library/Inter-Governmental/Fiscal%20Decentralization%20and%20Intergovernmental%20Fiscal%20Relations.pdf>; ROSEN, H. S. a T. GAYER. *Public Finance*. 9th ed. New York: McGraw-Hill, 2010. 595 s. ISBN 978-0-07-126788-5; a SMOKE, P. *Fiscal Decentralization in Developing Countries: A Review of Current Concepts and Practice*. 1st ed. Geneva: United Nations Research Institute for Social Development, 2001. 43 s. Democracy, Governance and Human Rights Programme Paper, no. 2. ISSN 1020-8186.

- ³ Napríklad De GROOT, H. Financial Autonomy of Local and Regional Government: Recent Developments in the Netherlands. In: *Innovation for Good Local and Regional Governance – A European Challenge* [online]. 1st ed. Enschede, 2009. 8 s. [cit. 2016-01-28]. Dostupné na: http://www.europeanchallenge.eu/media//papers/ws3_Keynote_Groot_COE.PDF; JÍLEK, M. *Fiskální decentralizace, teorie a empirie*. 1. vyd. Praha: ASPI, 2008. 426 s. ISBN 978-80-7357-355-3; MIKLOŠ, I., V. NIŽŇANSKÝ a E. ŽÁRSKA. *Nový systém financovania samosprávy na Slovensku: Štúdia* [online]. Bratislava: M.E.S.A. 10, 1998. 51 s. [cit. 2016-01-28]. Dostupné na: http://www.upms.sk/media/MESA10_Novy_system_financovania_samospravy_na_Slovensku.pdf; a NIŽŇANSKÝ, V. *Posilnenie finančnej autonómie miest a obcí* [online]. 1. vyd. Bratislava: M.E.S.A. 10, 2009. 44 s. [cit. 2016-01-28]. ISBN 978-80-89177-15-8. Dostupné na: http://www.komunal.eu/images/pdf/01_Posilnenie_financnej_autonomie_miest_a_obci.pdf.

analogicky odvodiť spôsob kvantifikácie miery decentralizácie verejných výdavkov.

$$FA = \frac{\sum MI}{\sum PI} \quad (1)$$

kde:

FA – Miera finančnej autonómie (Financial Autonomy);

MI – Príjmy obcí (Municipal Income);

PI – Verejné príjmy (Public Income).

Mikroekonomická rovina následne skúma mieru finančnej autonómie z pohľadu schopnosti obce získavať finančné zdroje vlastnou činnosťou. Do istej miery môžeme hovoriť o miere samofinancovania. Tento spôsob uvažovania o finančnej autonómii obcí sa odvíja od finančnej kapacity obce, pod ktorou Jílek⁴ rozumie maximálne množstvo príjmov, ktoré môže obec za štandardných podmienok získať. Žárska⁵ spája finančnú kapacitu obce s hodnotením jej finančnej samostatnosti, miery samofinancovania, miery zadlženosti, ako aj s analýzou jej daňovej, majetkovej a reprodukčnej sily. Z uvedeného vyplýva, že predmetom analýzy finančnej kapacity a finančnej autonómie je schopnosť obce získať príjmy vlastnou aktivitou. Obidva pojmy sú v ďalšom texte používané synonymicky.

Kvantifikácia miery finančnej autonómie obce z mikroekonomického hľadiska vychádza zo všeobecnej metódy kvantifikácie, ktorú prezentuje Jílek.⁶

$$FA = \frac{T_{DV} + N_{DV} + K_{DV}}{R_{DV}} \quad (2)$$

kde:

T_{DV} – Daňové príjmy decentralizovanej vlády (Tax Revenue of Decentralized Government);

⁴ JÍLEK, M. *Fiskální decentralizace, teorie a empirie*. 1. vyd. Praha: ASPI, 2008. 426 s. ISBN 978-80-7357-355-3.

⁵ ŽÁRSKA, E. Finančná kapacita obce ako determinant rozvoja. In: *Teoretické a praktické aspekty veřejných financí XIV*. [online]. 1. vyd. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, Fakulta financí a účetnictví, 2009. 9 s. [cit. 2016-01-28]. ISBN 978-80-245-1513-7. Dostupné na: http://kvf.vse.cz/storage/1239811888_sb_zarska.pdf.

⁶ JÍLEK, M. *Fiskální decentralizace, teorie a empirie*. 1. vyd. Praha: ASPI, 2008. 426 s. ISBN 978-80-7357-355-3.

N_{DV} – Nedaňové príjmy decentralizovanej vlády (Non-tax Revenue of Decentralized Government);

K_{DV} – Kapitálové príjmy decentralizovanej vlády (Capital Revenue of Decentralized Government);

R_{DV} – Celkové príjmy decentralizovanej vlády (Total Revenue of Decentralized Government).

Uvedený spôsob výpočtu zahŕňa v čitateli kapitálové príjmy obce. Kapitálové finančné toky nie sú opakujúce sa finančné toky, a preto do značnej miery skresľujú ukazovateľ miery finančnej autonómie. Z uvedeného dôvodu sa javí byť vhodnejšie vyčíslenie miery finančnej autonómie obce prostredníctvom ukazovateľa čistá finančná samostatnosť, ktorý konštruovala Fabiánová⁷ pre potreby hodnotenia finančnej autonómie vyšších územných celkov.

$$\check{C}FA = \frac{DzMV + BNP SK}{CP SK} \quad (3)$$

kde:

ČFA – Čistá finančná autonómia;

DzMV – Daň z motorových vozidiel;

BNP SK – Bežné nedaňové príjmy samosprávneho kraja;

CP SK – Celkové príjmy samosprávneho kraja.

Pre potreby vyjadrenia miery finančnej autonómie obce môžeme tento ukazovateľ upraviť (4).

$$\check{C}FA_{Obce} = \frac{MD + BNP_{Obce}}{CP_{Obce}} \quad (4)$$

kde:

ČFA – Čistá finančná autonómia;

MD – Miestne dane;

BNP – Bežné nedaňové príjmy;

CP – Celkové príjmy.

Pod vlastnými daňovými príjmami obce sa pre potreby predloženého príspevku vnímajú výhradne príjmy z miestnych daní. Jedine prostred-

⁷ FABIANOVÁ, K. Finančná samostatnosť vyšších územných celkov na Slovensku. In: V. ŠOLTĚS, ed. *National and Regional Economics VIII*. 1st ed. Košice: Technical University of Košice, Faculty of Economics, 2010, s. 227-234. ISBN 978-80-553-0517-2.

níctvom miestnych daní je obec schopná realizovať vlastnú daňovú politiku, čo je zreteľné z Tabuľky 1.

Tabuľka 1 Diferencie medzi vlastnými a cudzími daňovými príjmami

Diferencie medzi vlastnými a cudzími daňovými príjmami		
	Podielové dane	Miestne dane
Metóda výberu dane	Daň je vyberaná obligatórne na základe zákona, prostredníctvom orgánov štátnej finančnej správy – daňových úradov	Daň je vyberaná fakultatívne na základe zákona, obcou
Regulácia daňovej sadzby	Daňová sadzba je striktné určená príslušným hmotnoprávnym predpisom (zákonom), ktorý môže zmeniť jedine zákonodarný orgán	Daňová sadzba je v zákone o miestnych daniach určená rámcovo (minimálna výška, maximálna výška, prípadne interval), konkrétna výška je stanovená diskrečiou zastupiteľstva obce
Rozhodovanie o podstatných náležitostiach dane	Oslobodenie od dane, zníženie sadzby dane, stanovenie sankcií je plne v kompetencii zákonodarného orgánu	Oslobodenie od dane a zníženie sadzby dane môže byť rámcovo upravené priamo v zákone, dodatočné úpravy sú plne v kompetencii obecného zastupiteľstva

Prameň: POLIAK, L. Podielové dane – Vlastný príjem územnej samosprávy?. In: *Mladí vedci 2013*. 1. vyd. Košice: Technická univerzita v Košiciach, Ekonomická fakulta, 2013, s. 169. ISBN 978-80-553-1475-4.

Predstavený názor podporujú tiež Nižňanský,⁸ Horváthová – Maličková⁹ a Khendriche Trhlínová.¹⁰ Z uvedeného môžeme odvodiť nový ukazovateľ, ktorý meria mieru závislosti obcí od štátu z finančného hľadiska.

$$MZŠ_{Obce} = \frac{VPD + Tr_{Obce}}{CP_{Obce}} \quad (5)$$

kde:

MZŠ – Miera závislosti od štátu;
 VPD – Príjmy z podielových daní;
 Tr – Príjmy z transferov;

⁸ NIŽŇANSKÝ, V. *Posilnenie finančnej autonómie miest a obcí* [online]. 1. vyd. Bratislava: M.E.S.A. 10, 2009. 44 s. [cit. 2016-01-28]. ISBN 978-80-89177-15-8. Dostupné na: http://www.komunal.eu/images/pdf/01_Posilnenie_financej_autonomie_miest_a_obci.pdf.

⁹ HORVÁTHOVÁ, J. a L. MALIČKÁ. Miestne dane a ich nežiaduca optimalizácia. In: V. ŠOLTĚS, ed. *National and Regional Economics IX*. 1st ed. Košice: Technical University of Košice, Faculty of Economics, 2012, s. 174-183. ISBN 978-80-553-1215-6.

¹⁰ KHENDRICHE TRHLÍNOVÁ, Z. Finanční autonomie obcí a měst v ČR. In: P. JEDLIČKA, ed. *Hradecké ekonomické dny 2013: Ekonomický rozvoj a management regionů: Díl II*. 1. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 2013, s. 299-304. ISBN 978-80-7435-250-8.

CP – Celkové príjmy.

Ukazovateľ odkazuje na množstvo prostriedkov, ktoré obec získa zo štátneho rozpočtu a ktoré nie sú závislé na jej vôli.

$$\text{Zadlženost}' = \frac{\text{CNZ}}{\text{CP}_{\text{Obce}}} \quad (6)$$

kde:

CNZ – Cudzie návratné zdroje;

CP – Celkové príjmy.

V praxi by mal existovať nepriamo úmerný vzťah medzi ukazovateľmi čistej finančnej autonómie obce (4), miery závislosti od štátu (5) a miery zadlženosti (6).

Materiál a metodika

Ako vzorka pre aplikáciu upravených metód kvantifikácie finančnej autonómie obcí bola pre potreby predmetného príspevku vybraná skupina miest Prešovského samosprávneho kraja. Konkrétne išlo o mestá Bardejov, Humenné, Kežmarok, Levoča, Sabinov, Stará Ľubovňa a Vranov nad Topľou. Výber miest bol determinovaný prioritne dostupnosťou informácií a podobnosťou z hľadiska zaradenia do veľkostnej kategórie. Prešovský samosprávny kraj bol vybraný z dôvodu jeho špecifického postavenia z hľadiska regionálneho rozvoja, nakoľko sa v dôsledku existujúcich regionálnych disparít radí medzi najchudobnejšie regióny Slovenska.

Analyzované obdobie tvorili roky 2004 až 2012. Rok 2004 bol zvolený zámerne, keďže to bol posledný rok pred ustanovením nového systému financovania originálnych kompetencií obcí. Podklad pre kalkulácie tvoria predovšetkým záverečné účty analyzovaných miest, ako aj záverečné účty verejnej správy Slovenskej republiky, štátne záverečné účty Českej republiky a publikované výstupy zahraničných expertov pri komparatívnej analýze dosiahnutých výsledkov.

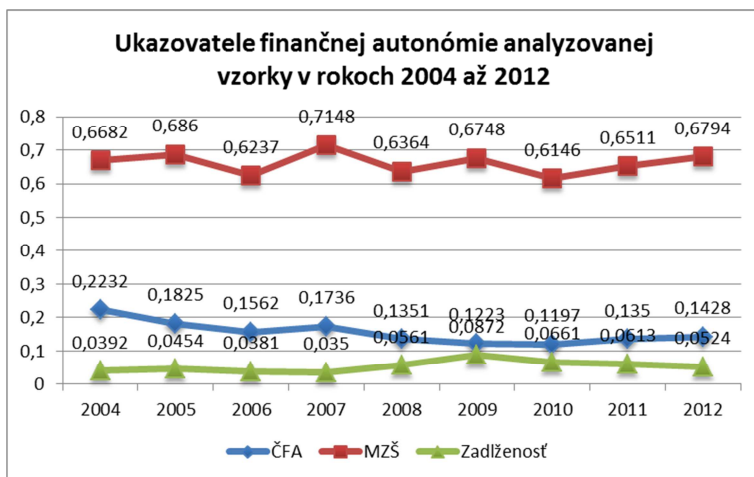
Finančná autonómia bola kvantifikovaná na základe využitia vzorcov (4), (5) a (6) prezentovaných v predchádzajúcej časti príspevku.

Výsledky a diskusia

Výsledky kalkulácií ukazovateľov finančnej autonómie obcí prezentované v Grafe 1 nám ukazujú, že najvyššia čistá miera finančnej autonómie miest z analyzovanej vzorky bola evidovaná v počiatočnom roku skúma-

ného obdobia. Hodnoty čistej finančnej autonómie vykazujú, s výnimkou roku 2007, klesajúcu tendenciu až po rok 2010, kedy čistá finančná autonómia analyzovanej vzorky dosiahla najnižšiu hodnotu počas analyzovaného obdobia. Je to determinované najmä skutočnosťou, že v danom roku slovenské obce zaznamenali najväčší dopad prebiehajúcej ekonomickej krízy na svoje rozpočty. Kríza mala za následok zmenu štruktúry príjmov obcí, pričom hodnoty prezentovaných ukazovateľov v roku 2010 v najväčšej miere ovplyvnil mierny nárast kapitálových príjmov z predaja majetku obcí, ktoré sa týmto krokom snažili krátkodobo vyrovnať výpadok príjmov. Mierny nárast hodnôt ukazovateľa čistej finančnej autonómie obcí v rokoch 2011 a 2012 bol prvorado determinovaný nárastom príjmov z miestnych daní. Analyzovaná vzorka významne zvýšila daňové zaťaženie obyvateľstva hlavne v prípade dane z nehnuteľností.

Graf 1 Ukazovatele finančnej autonómie analyzovanej vzorky v rokoch 2004 až 2012

Prameň: Vlastné spracovanie na základe dát zo záverečných účtov vybraných miest.

Na základe výpočtov môžeme konštatovať, že miera závislosti analyzovaných miest od príjmových tokov zo štátneho rozpočtu po prechode na nový systém financovania originálnych kompetencií v priemere neznamenala výraznú zmenu. Najvyššia hodnota bola evidovaná v roku 2007 na úrovni 0,7148. Najnižšia hodnota bola vyčíslená v roku 2010. Ide o rovnaké zdôvodnenie ako v prípade ukazovateľa čistej finančnej autonómie. Medzi rokmi 2008 a 2010 došlo v dôsledku hospodárskej krízy k poklesu príjmov obcí z dane z príjmov fyzických osôb o 23 %. Štát sa

osobitným transferom pokúsil tento výpadok zmierniť, avšak obce boli napriek tomu nútené prijať alternatívne opatrenia, a to hlavne vo forme predaja hmotných aktív. Z Grafu 1 vyplýva, že po roku 2010 nastal mierne nárast hodnôt uvedeného ukazovateľa. Daný stav môžeme vysvetliť najmä relatívnou stabilizáciou príjmových tokov analyzovaných miest a znížením objemu príjmových tokov z kapitálových príjmov.

Miera zadlženosti sa vyznačuje nerovnomerným vývojom počas celého analyzovaného obdobia. Najvyššia hodnota bola zaznamenaná v roku 2009, kedy v niektorých skúmaných mestách dobiehali investičné projekty. Po tomto roku došlo k miernemu klesaniu miery zadlženosti analyzovaných miest, čo je možné vysvetliť konsolidáciou miestnych financií a racionalizáciou výdavkov.

Pri hodnotení finančnej autonómie obcí je potrebné primárne poukázať na odporúčanie Rady Európy,¹¹ ktorá európskym krajinám odporúča reorganizovať systém financovania, prípadne finančný systém obcí vo všeobecnosti tak, aby dosahovali finančnú autonómiu na úrovni vyššej než 50 %, respektíve 0,5. V publikovaných zahraničných prácach je veľmi náročné nájsť priamo vyčíslené ukazovatele finančnej autonómie obcí. Z uvedeného dôvodu budeme v ďalšom texte strieďať exaktné a nepriame hodnotenie finančnej autonómie obcí vybraných krajín Európy (Graf 2).

Česká republika má veľmi podobný systém financovania obcí ako Slovenská republika. Numerické vyjadrenie miery finančnej autonómie môžeme nájsť v publikácii Kadeřábekovej a Pekovej,¹² ktoré uvádzajú výpočet ukazovateľa „finančná sebestačnosť“ za roky 2001 až 2011. Aritmetický priemer je 66,05 %. Táto hodnota je však značne skreslená, keďže Peková pod vlastnými príjmami, ktoré sa nachádzajú v čitateli daného vzorca, vníma aj príjmy z podielových daní. Práve kvôli vysokému podielu príjmov z podielových daní na celkových príjmoch vymedzuje Radvan¹³ finančnú autonómiu obcí v Českej republike ako dost' oslabenú a obmedzenú a ako pozitívny príklad uvádza práve systém financovania

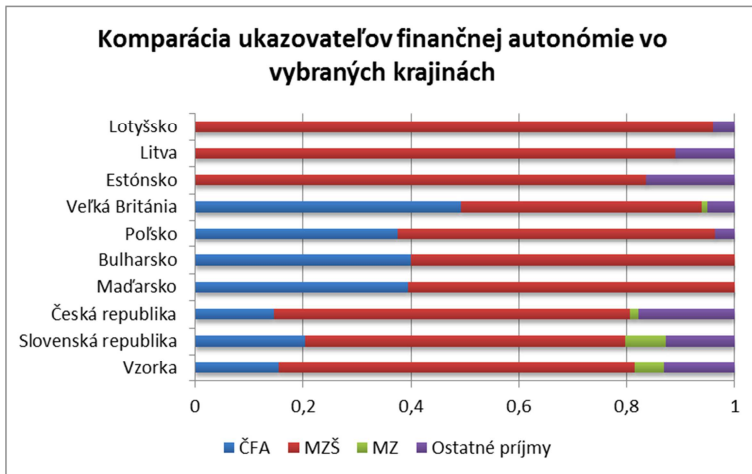
¹¹ PEKOVÁ, J. *Veřejné finance: Teorie a praxe v ČR*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011. 642 s. ISBN 978-80-7357-698-1.

¹² KADEŘÁBKOVÁ, J. a J. PEKOVÁ. *Územní samospráva – udržitelný rozvoj a finance*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012. 297 s. ISBN 978-80-7357-910-4.

¹³ RADVAN, M. Ekonomická autonomie obcí v České republice. In: E. TOMÁŠKOVÁ a D. PALATOVÁ, eds. *Interakce ekonomie, managementu a práva při rozvoji regionů*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2006, s. 137-148. ISBN 80-210-4095-5.

obcí na Slovensku. Z vlastných prepočtov¹⁴ však vyplýva, že priemerné hodnoty ukazovateľa čistá finančná autonómia za obdobie rokov 2004 až 2012 sú na úrovni 14,64 %, miera závislosti od štátu bola vyčíslená na úrovni 65,98 % a zadlženosť na úrovni 1,56 %.

Graf 2 Komparácia ukazovateľov finančnej autonómie vo vybraných krajinách

Prameň: Vlastné prepočty na základe autorov POLIAK, L. Are Municipalities Really Financially Autonomous? The Case of Slovak and Czech Republic. In: *Young V4 Science 2013* [CD-ROM]. 1. vyd. Bratislava: Vysoká škola ekonómie a manažmentu verejnej správy v Bratislave, 2013, s. 120-124. ISBN 978-80-89654-01-7; BEER-TÓTH, K. *Local Financial Autonomy in Theory and Practice: The Impact of Fiscal Decentralisation in Hungary*. 1st ed. Fribourg: University of Fribourg, Faculty of Economics and Social Sciences, 2009. 386 s. ISBN 978-3-033-02165-5; CHAVDAROVA GALABINOVA, Y. Bulgarian Subnational Authorities in the Process of Decentralization of the Government. In: V. V. KLIMANOV, ed. *Fiscal Decentralisation in Transition Countries*. 1st ed. Moscow: Institute for Public Finance Reform, 2007, no. 2, s. 93-116. Public Finance 14. ISSN 1991-0509; FRIEDRICH, P., A. KALTSCHÜTZ a Ch. W. NAM. Recent Development of Municipal Finance in Selected European Countries. In: *Region and Fiscal Federalism* [online]. 1st ed. Porto: ERSA; University of Porto, Faculty of Economics, 2004. 53 s. [cit. 2016-01-28]. ISBN 972-98803-5-2. Dostupné na: <http://www-sre.wu.ac.at/ersa/ersaconfs/ersa04/PDF/288.pdf>; a TRASBERG, V. Fiscal Federalism in the Baltic Countries: from Soviets to EU. In: *Region and Fiscal Federalism* [online]. 1st ed. Porto: ERSA; University of Porto, Faculty of Economics,

¹⁴ POLIAK, L. Are Municipalities Really Financially Autonomous? The Case of Slovak and Czech Republic. In: *Young V4 Science 2013* [CD-ROM]. 1. vyd. Bratislava: Vysoká škola ekonómie a manažmentu verejnej správy v Bratislave, 2013, s. 120-124. ISBN 978-80-89654-01-7.

2004, 19 s. [cit. 2016-01-28]. ISBN 972-98803-5-2. Dostupné na: <http://www.sre.wu.ac.at/ersa/ersaconfs/ersa04/PDF/153.pdf>.

Maďarsko môžeme zhodnotiť na základe obsiahlej publikácie autorky Beer-Tóth,¹⁵ ktorá sa zaoberá dopadom fiškálnej decentralizácie na hospodárenie obcí v podmienkach južného suseda Slovenskej republiky. Na základe prezentovaných údajov je možné prepočítať ukazovatele čistá finančná autonómia a miera závislosti od štátu za obdobie rokov 1995 až 2006. Čistá finančná autonómia činila počas uvedeného obdobia priemerne 39,53 % a miera závislosti obcí od štátu 60,47 %.

Autorka Chiriac¹⁶ uvádza, že Moldavsko je špecifické tým, že obce na jeho území sú veľmi silne závislé od transferov zo štátneho rozpočtu a podielových daní. Obce sú schopné generovať len menej než 5 % rozpočtových príjmov. Môžeme sa teda prikloniť k názoru autorky a prijať tvrdenie, že v prípade moldavských obcí nemožno v zásade hovoriť o žiadnej finančnej autonómii.

Chavdarova Galabinova¹⁷ prezentuje zase skutočnosť, že pomer medzi prijatými transfermi zo štátneho rozpočtu a vlastnými príjmami obcí v Bulharsku je 60:40, pričom pod transferové príjmy subsumuje tiež príjmy z podielových daní. Úroveň miestneho zadlžovania je nepatrná. Veľmi nadnesene teda môžeme povedať, že čistá finančná autonómia v Bulharsku činí zhruba 40 % a miera závislosti od štátu 60 %.

V dňoch 25. až 29. augusta 2004 sa na Ekonomickej fakulte portugalskej Univerzity v Porte konal 44. kongres organizácie ERSA (European Regional Science Association), na ktorom odznel príspevok trojice autorov Friedrich, Kaltschütz a Nam¹⁸ z mníchovského Inštitútu pre ekonomický výskum. Vo svojom príspevku sa zaoberali vývojom komunálnych

¹⁵ BEER-TÓTH, K. *Local Financial Autonomy in Theory and Practice: The Impact of Fiscal Decentralisation in Hungary*. 1st ed. Fribourg: University of Fribourg, Faculty of Economics and Social Sciences, 2009. 386 s. ISBN 978-3-033-02165-5.

¹⁶ CHIRIAC, C. *Autonomy of Local Governments in Moldova: A Financial Perspective*. In: V. V. KLIMANOV, ed. *Fiscal Decentralisation in Transition Countries*. 1st ed. Moscow: Institute for Public Finance Reform, 2007, no. 2, s. 74-79. Public Finance 14. ISSN 1991-0509.

¹⁷ CHAVDAROVA GALABINOVA, Y. *Bulgarian Subnational Authorities in the Process of Decentralization of the Government*. In: V. V. KLIMANOV, ed. *Fiscal Decentralisation in Transition Countries*. 1st ed. Moscow: Institute for Public Finance Reform, 2007, no. 2, s. 93-116. Public Finance 14. ISSN 1991-0509.

¹⁸ FRIEDRICH, P., A. KALTSCHÜTZ a Ch. W. NAM. *Recent Development of Municipal Finance in Selected European Countries*. In: *Region and Fiscal Federalism* [online]. 1st ed. Porto: ERSA; University of Porto, Faculty of Economics, 2004. 53 s. [cit. 2016-01-28]. ISBN 972-98803-5-2. Dostupné na: <http://www.sre.wu.ac.at/ersa/ersaconfs/ersa04/PDF/288.pdf>.

financií vo vybraných krajinách. Ich publikačný výstup je zaujímavý sám osebe, avšak pre potreby nášho príspevku sprístupňuje vo svojich prílohách významné informácie o hospodárení obcí v analyzovaných krajinách. Na základe neho sme mohli vyčíslit' priemerné hodnoty ukazovateľov finančnej autonómie obcí. Prostredníctvom vlastných výpočtov takto môžeme konštatovať, že Poľsko dosiahlo na komunálnej úrovni v rokoch 1992 až 2002 čistú finančnú autonómiu v priemere 37,54 % a mieru závislosti od štátu v priemere 58,76 %. Zaujímavejšie hodnoty poskytl Veľká Británia. V období rokov 1991 až 2002 dosahovali obce vo Veľkej Británii priemernú čistú finančnú autonómiu v hodnote 49,22 %, mieru závislosti od štátu v hodnote 44,61 % a mieru zadlženosti v hodnote 1,1 %. Ako si môžeme všimnúť, britské obce získavajú viac prostriedkov vlastným úsilím než prostredníctvom transferov a ako jediné viac-menej spĺňajú požiadavku finančnej autonómie obcí kladenú Radou Európy.

Trasberg¹⁹ vo svojom príspevku o systéme financovania obcí v Estónsku, Litve a Lotyšsku vymedzuje i problematiku klasifikácie príjmových tokov obcí v týchto štátoch. Je nutné sa prikloniť k jeho záveru o „prakticky žiadnej finančnej autonómii“, čo je osobitne determinované skutočnosťou, že Estónsko, Litva a Lotyšsko sú veľmi silne naviazané na prerozdelenie výnosov z daní v správe štátu. Podiel uvedeného príjmu na celkových príjmoch obcí činí v Estónsku 46 % a 37,5 % tvoria transfery zo štátneho rozpočtu, v Litve ide o 54 % a 35 % transferových príjmov a v Lotyšsku sa jedná o 87 % pri 9 % príjmoch z transferov. Môžeme teda tvrdiť, že obce v Estónsku sú závislé od štátu na úrovni 83,5 %, v Litve na úrovni 89 % a v Lotyšsku na úrovni 96 %.

Z Grafu 2 je zjavné, že relatívne významnú úlohu zohráva tiež skupina „Ostatné príjmy“. Pod uvedenú skupinu príjmových tokov sú subsumované najmä kapitálové príjmy obcí, ako aj transferové platby zo zahraničia (prvorado z Európskej únie).

Záver

V predložennom príspevku sme analyzovali finančnú autonómiu obcí z hľadiska upravenej metodiky kvantifikácie predmetného javu. Z výsledkov analýzy vyplýva skutočnosť, že slovenské obce dosahujú relatív-

¹⁹ TRASBERG, V. Fiscal Federalism in the Baltic Countries: from Soviets to EU. In: *Region and Fiscal Federalism* [online]. 1st ed. Porto: ERSA; University of Porto, Faculty of Economics, 2004, 19 s. [cit. 2016-01-28]. ISBN 972-98803-5-2. Dostupné na: <http://www.sre.wu.ac.at/ersa/ersaconfs/ersa04/PDF/153.pdf>.

ne nízku úroveň finančnej autonómie a relatívne vysokú závislosť od štátnych transferov, vrátane podielovej dane. V komparácii so zahraničím dosahujú slovenské obce v danej oblasti podpriemerné až priemerné hodnoty a nespĺňajú odporúčanie Rady Európy o generovaní minimálne 50 % zdrojov vlastnou činnosťou.

Z hľadiska perspektív môžeme konštatovať, že by v záujme zvýšenia miery finančnej autonómie obcí bolo zo strany štátu vhodné prioritne reorganizovať výkon a financovanie prenesených kompetencií štátu, keďže v praxi dosahujú prostriedky, ktoré štát odvádza obciam na pokrytie výkonu prenesených kompetencií, nedostatočný objem, čo núti obce nezriedka prijímať návratné finančné výpomoci a úvery.

Na úrovni jednotlivých obcí môžeme na základe analýzy konštatovať, že by sa mali orientovať na realizáciu aktívnej podnikateľskej a majetkovej politiky, čo by prinieslo nielen priame finančné úžitky vo forme príjmov do miestnych rozpočtov, ale pomohlo by to aj pri rozvoji miestnej ekonomiky. Dôležitým aspektom je tiež uskutočňovanie daňovej politiky obcí. V tomto ohľade by sa obce mali v záujme zvýšenia objemu vlastných príjmových tokov sústrediť primárne na zefektívnenie administratívy miestnych daní, a taktiež na efektívnejší výkon daňových exekučných konaní.

Zoznam bibliografických odkazov

ANDERSON, G. *Fiscal Federalism: A Comparative Introduction*. 1st ed. Don Mills, Ont.; New York: Oxford University Press, 2010. 96 s. ISBN 978-0-19-543238-1.

BEER-TÓTH, K. *Local Financial Autonomy in Theory and Practice: The Impact of Fiscal Decentralisation in Hungary*. 1st ed. Fribourg: University of Fribourg, Faculty of Economics and Social Sciences, 2009. 386 s. ISBN 978-3-033-02165-5.

BOEX, J. *Fiscal Decentralization and Intergovernmental Finance Reform as an International Development Strategy*. Urban Institute Center on International Development and Governance, 2009. 24 s. IDG Working Paper, no. 2009-06.

De GROOT, H. Financial Autonomy of Local and Regional Government: Recent Developments in the Netherlands. In: *Innovation for Good Local and Regional Governance – A European Challenge* [online]. 1st ed. Enschede, 2009. 8 s. [cit. 2016-01-28]. Dostupné na: <http://www>.

europeanchallenge.eu/media//papers/ws3_Keynote_Groot_COE.PDF.

- FABIANOVÁ, K. Finančná samostatnosť vyšších územných celkov na Slovensku. In: V. ŠOLTĚS, ed. *National and Regional Economics VIII*. 1st ed. Košice: Technical University of Košice, Faculty of Economics, 2010, s. 227-234. ISBN 978-80-553-0517-2.
- FOSSATI, A. Towards Fiscal Federalism in Italy. In: A. FOSSATI a G. PANELLA, eds. *Fiscal Federalism in the European Union*. 2nd ed. New York: Routledge, 2005, s. 199-218. ISBN 0-415-20262-0.
- FRIEDRICH, P., A. KALTSCHÜTZ a Ch. W. NAM. Recent Development of Municipal Finance in Selected European Countries. In: *Region and Fiscal Federalism* [online]. 1st ed. Porto: ERSA; University of Porto, Faculty of Economics, 2004. 53 s. [cit. 2016-01-28]. ISBN 972-98803-5-2. Dostupné na: <http://www-sre.wu.ac.at/ersa/ersaconfs/ersa04/PDF/288.pdf>.
- HILLMAN, A. L. *Public Finance and Public Policy: Responsibilities and Limitations of Government*. 2nd ed. Cambridge: Cambridge University Press, 2009. 859 s. ISBN 978-0-521-73805-7.
- HORVÁTHOVÁ, J. a L. MALIČKÁ. Miestne dane a ich nežiaduca optimalizácia. In: V. ŠOLTĚS, ed. *National and Regional Economics IX*. 1st ed. Košice: Technical University of Košice, Faculty of Economics, 2012, s. 174-183. ISBN 978-80-553-1215-6.
- CHAVDAROVA GALABINOVA, Y. Bulgarian Subnational Authorities in the Process of Decentralization of the Government. In: V. V. KLIMANOV, ed. *Fiscal Decentralisation in Transition Countries*. 1st ed. Moscow: Institute for Public Finance Reform, 2007, no. 2, s. 93-116. Public Finance 14. ISSN 1991-0509.
- CHIRIAC, C. Autonomy of Local Governments in Moldova: A Financial Perspective. In: V. V. KLIMANOV, ed. *Fiscal Decentralisation in Transition Countries*. 1st ed. Moscow: Institute for Public Finance Reform, 2007, no. 2, s. 74-79. Public Finance 14. ISSN 1991-0509.
- INNOCENTS, E. E. Fiscal Decentralisation: a Local Solution to Recovery from Global Recession. In: M. ÖZŞAHIN, ed. *The Proceedings of 7th International Strategic Management Conference*. 2011, s. 138-146. Procedia – Social and Behavioral Sciences 24. ISSN 1877-0428.

- JÍLEK, M. *Fiskální decentralizace, teorie a empirie*. 1. vyd. Praha: ASPI, 2008. 426 s. ISBN 978-80-7357-355-3.
- KADEŘÁBKOVÁ, J. a J. PEKOVÁ. *Územní samospráva – udržitelný rozvoj a finance*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012. 297 s. ISBN 978-80-7357-910-4.
- KHENDRICHE TRHLÍNOVÁ, Z. Finanční autonomie obcí a měst v ČR. In: P. JEDLIČKA, ed. *Hradecké ekonomické dny 2013: Ekonomický rozvoj a management regionů: Díl II*. 1. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 2013, s. 299-304. ISBN 978-80-7435-250-8.
- MIKLOŠ, I., V. NIŽŇANSKÝ a E. ŽÁRSKA. *Nový systém financovania samosprávy na Slovensku: Štúdia* [online]. Bratislava: M.E.S.A. 10, 1998. 51 s. [cit. 2016-01-28]. Dostupné na: http://www.upms.sk/media/MESA10_Novy_system_financovania_samospravy_na_Slovensku.pdf.
- MUSGRAVE, R. A. a P. B. MUSGRAVE. *Public Finance in Theory and Practice*. 5th ed. New York: McGraw-Hill, 1989. 627 s. ISBN 0-07-044128-6.
- MUSGRAVE, R. A. Fiscal Federalism. In: J. M. BUCHANAN a R. A. MUSGRAVE. *Public Finance and Public Choice: Two Contrasting Visions of the State*. 4th ed. Cambridge, Mass.; London: MIT Press, 2001, s. 155-175. ISBN 0-262-02462-4.
- NIŽŇANSKÝ, V. *Posilnenie finančnej autonómie miest a obcí* [online]. 1. vyd. Bratislava: M.E.S.A. 10, 2009. 44 s. [cit. 2016-01-28]. ISBN 978-80-89177-15-8. Dostupné na: http://www.komunal.eu/images/pdf/01_Posilnenie_financnej_autonomie_miest_a_obci.pdf.
- OATES, W. E. *Fiscal Federalism*. 1st ed. Cheltenham: Edward Elgar, 2011. 256 s. ISBN 978-0-85793-994-4.
- OATES, W. E. Fiskální federalismus: přehled teoretického výzkumu a praktických výsledků. *Finance a úvěr*. 1991, roč. 41, č. 6, s. 261-277. ISSN 0015-1920.
- PEKOVÁ, J. *Veřejné finance: Teorie a praxe v ČR*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011. 642 s. ISBN 978-80-7357-698-1.
- POLIAK, L. Are Municipalities Really Financially Autonomous? The Case of Slovak and Czech Republic. In: *Young V4 Science 2013* [CD-ROM]. 1. vyd. Bratislava: Vysoká škola ekonomie a manažmentu verejnej správy v Bratislave, 2013, s. 120-124. ISBN 978-80-89654-01-7.

- POLIAK, L. Podielové dane – Vlastný príjem územnej samosprávy?. In: *Mladí vedci 2013*. 1. vyd. Košice: Technická univerzita v Košiciach, Ekonomická fakulta, 2013, s. 166-171. ISBN 978-80-553-1475-4.
- PRUD'HOMME, R. *Fiscal Decentralization and Intergovernmental Fiscal Relations: A Summary Report Prepared for the UNCDF Symposium on Decentralization Local Governance in Africa* [online]. New York: United Nations Capital Development Fund, 2001, s. 11-20 [cit. 2016-01-28]. Dostupné na: <http://www.frp2.org/english/Portals/0/Library/Inter-Governmental/Fiscal%20Decentralization%20and%20Intergovernmental%20Fiscal%20Relations.pdf>.
- RADVAN, M. Ekonomická autonómie obcí v Českej republike. In: E. TOMÁŠKOVÁ a D. PALATOVÁ, eds. *Interakce ekonomie, managementu a práva při rozvoji regionů*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2006, s. 137-148. ISBN 80-210-4095-5.
- ROSEN, H. S. a T. GAYER. *Public Finance*. 9th ed. New York: McGraw-Hill, 2010. 595 s. ISBN 978-0-07-126788-5.
- SMOKE, P. *Fiscal Decentralization in Developing Countries: A Review of Current Concepts and Practice*. 1st ed. Geneva: United Nations Research Institute for Social Development, 2001. 43 s. Democracy, Governance and Human Rights Programme Paper, no. 2. ISSN 1020-8186.
- TRASBERG, V. Fiscal Federalism in the Baltic Countries: from Soviets to EU. In: *Region and Fiscal Federalism* [online]. 1st ed. Porto: ERSA; University of Porto, Faculty of Economics, 2004, 19 s. [cit. 2016-01-28]. ISBN 972-98803-5-2. Dostupné na: <http://www.sre.wu.ac.at/ersa/ersaconfs/ersa04/PDF/153.pdf>.
- VO, D. H. The Economics of Fiscal Decentralization. *Journal of Economic Surveys*. 2010, vol. 24, no. 4, s. 657-679. ISSN 0950-0804.
- ŽÁRSKA, E. Finančná kapacita obce ako determinant rozvoja. In: *Teoretické a praktické aspekty verejných financií XIV*. [online]. 1. vyd. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, Fakulta financí a účetnictví, 2009. 9 s. [cit. 2016-01-28]. ISBN 978-80-245-1513-7. Dostupné na: http://kvf.vse.cz/storage/1239811888_sb_zarska.pdf.

JUDr. Ing. Ladislav Poliak

Ekonomická fakulta
Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici
Tajovského 10
975 90 Banská Bystrica
Slovenská republika
ladislav.poliak@umb.sk

Applying the Skip Navigation Links in the Context of the Websites' Accessibility of Central Public Administration Bodies in the Banská Bystrica Region¹

Jana Koprlová

Abstract: *The study focuses in its main aim on seeking yet undetected or undefined deficits in relation to applying the skip navigation mechanism on the websites of the central public administration bodies in the Banská Bystrica Region in the context of improving the websites accessibility and it consists of two separate parts. The first part presents a basic introduction to the questions of skip navigation links, with the key attention paid to the following three main areas: applying of skip navigation links, visual hiding of skip navigation links, and web browsers' bug related to skip navigation links. The second part of the study concentrates on the basis of analysis of applying the skip navigation links on the websites of the central public administration bodies in the Banská Bystrica Region on the processes focused on detection of potential deficits and gaps in the websites' accessibility or related possible non-compliance with the legislation in force.*

Key Words: *Websites; Websites' Accessibility; Skip Navigation Links; Public Administration; Central Public Administration Bodies; Compliance with Legislation in Force; the Banská Bystrica Region; Analysis.*

Introduction

The on-line form of presentation and communication of the public administration authorities via Internet belongs not only to the most effective forms of communications – in relation to the territorial impact of the communicated information, but also to the most problematic – in the context of technical realization due to a number of specific standards required by handicapped web users with various forms of disabilities. In the following study the author focuses on the questions of applying the skip navigation links as key elements by building the websites.

¹ This study was created within the institutional project of the Faculty of Law of Trnava University in Trnava No. 10/2013 "Websites' Accessibility in Public Administration", in the Slovak original "Prístupnosť webových stránok vo verejnej správe".

While sighted web users use their eyes as a built-in skip navigation mechanism which enables them to bypass several links with only one click or to move directly to the link they want to reach with the mouse, for users with some forms of visual or motor disabilities means bypassing the navigation links or direct browsing the website a very serious technical problem. Importance and wide-social interest in solving this problem is reflected also in the adopted related legislation which is in the Slovak Republic represented by the latest Ministerial Decree of the Ministry of Finance of the Slovak Republic No. 55/2014 Coll. of Standards for Information Systems of Public Administration issued on March 4th, 2014, and effective from March 15th, 2014.²

The aim of the study is to analyze applying the skip navigation links on the websites of the central public administration bodies in the Banská Bystrica Region. In the context of the research questions we define the main hypothesis as follows: *Homepages of the central public administration bodies in the Banská Bystrica Region apply technically correctly the skip navigation links mechanism.*

Skip navigation links

The following part of the study familiarizes the readers with the main questions of applying of skip navigation links, visual hiding of skip navigation links, and web browsers' bug related to skip navigation links.

Applying of skip navigation links

The idea of applying the skip navigation links is simple: they serve to provide a link at the top of the webpage which jumps the user down to an anchor or target at the beginning of the main content. For the most part it seems to be easy, though there is more than one way to accomplish the goal. From the technical view the process of creating the skip navigation link could be explained through a HTML code as it is shown in the following example:³

² See *Výnos Ministerstva financií Slovenskej republiky č. 55/2014 Z.z. o štandardoch pre informačné systémy verejnej správy zo 4. marca 2014* [Ministerial Decree of the Ministry of Finance of the Slovak Republic No. 55/2014 Coll. of Standards for Information Systems of Public Administration issued on March 4th, 2014].

³ "Skip Navigation" Links. In: *WebAIM: Web Accessibility in Mind* [online]. 2013-10-25 [cit. 2016-03-01]. Available at: <http://webaim.org/techniques/skipnav/>; and KOPRLOVÁ, J. Applying the Skip Navigation Links in the Context of the Websites' Accessibility of Central State Administration Bodies in the Slovak Republic. *Societas et iurisprudentia* [online].

✚ HTML code:
<body>
Skip to Main Content
...
<main id="main-content">
<h1>Heading</h1>
<p>This is the first paragraph.</p>

Visual hiding of skip navigation links

By building the website the most required form of applying the skip navigation mechanism is to make it invisible. For hiding the skip links there are several techniques to be applied. Two parallel conditions should be necessarily taken into account in this process: the first one means the requirement of visual hiding of the skip links content, and the second one represents the requirement of accessibility of the skip links content for screen readers. Nowadays, the best known and most often used CSS code "*visibility: hidden; /display: none;*" satisfies the only first one from the two above-mentioned conditions and so it cannot be recommended in relation to its non-visibility and inaccessibility for screen readers. An effective solution of this problem, satisfying the both conditions, offer the following HTML and CSS codes:⁴

✚ HTML code:
<div class="hidden">This text is hidden.</div>;
✚ CSS code:
.hidden {
position: absolute;
left: -10000px;
top: auto;
width: 1px;
height: 1px;

2014, roč. 2, č. 2, pp. 134-135 [cit. 2016-03-01]. ISSN 1339-5467. Available at: <http://sei.iuridica.truni.sk/archive/2014/02/SOCIETAS-ET-IURISPRUDENTIA-2014-02.pdf>.

⁴ CSS in Action: Invisible Content Just for Screen Reader Users. In: *WebAIM: Web Accessibility in Mind* [online]. 2014-12-11 [cit. 2016-03-01]. Available at: <http://webaim.org/techniques/css/invisiblecontent/>; and KOPRLOVÁ, J. Applying the Skip Navigation Links in the Context of the Websites' Accessibility of Central State Administration Bodies in the Slovak Republic. *Societas et iurisprudencia* [online]. 2014, roč. 2, č. 2, p. 135 [cit. 2016-03-01]. ISSN 1339-5467. Available at: <http://sei.iuridica.truni.sk/archive/2014/02/SOCIETAS-ET-IURISPRUDENTIA-2014-02.pdf>.

```
overflow: hidden;  
}.
```

By generally recommended requirement to make the skip navigation links invisible until they receive keyboard focus, the following HTML and CSS codes should be applied:⁵

✚ HTML code:
`<div id="hidden">Skip to Main Content
</div>;`

✚ CSS code:
`#hidden a {
 position: absolute;
 left: -10000px;
 top: auto;
 width: 1px;
 height: 1px;
 overflow: hidden;
}
#hidden a:focus {
 position: static;
 width: auto;
 height: auto;
}.`

This means a very useful solution which could be preferred above all for sighted keyboard users those cannot use a mouse.

Web browsers' bug related to skip navigation links

The recommended above-mentioned skip navigation links related solutions are working effective in most web browsers, but nowadays there still exists one bug which lowers the efficiency of their applying through disrupting the logical order by browsing or reading the webpage links. This makes the webpage browsing with keyboard distortable or even non-effective. An appropriate solution for healing this bug offers the HTML code as follows:⁶

⁵ CSS in Action: Invisible Content Just for Screen Reader Users. In: *WebAIM: Web Accessibility in Mind* [online]. 2014-12-11 [cit. 2016-03-01]. Available at: <http://webaim.org/techniques/css/invisiblecontent/>.

⁶ Skip Navigation Links (Updated 6/19/2009). In: *JimThatcher.com* [online]. 2014-09-16 [cit. 2016-03-01]. Available at: <http://www.jimthatcher.com/skipnav.htm>; and KOPRLO-

✚ HTML code:
<body>
Skip to Main Content
...
<main id="main-content" tabindex="-1">
<h1>Heading</h1>
<p>This is the first paragraph.</p>

Analysis of applying the skip navigation links on the websites of the central public administration bodies in the Banská Bystrica Region

Our analysis of applying the skip navigation links on the websites of the central public administration bodies in the Banská Bystrica Region has been legislatively based on the Ministerial Decree of the Ministry of Finance of the Slovak Republic No. 55/2014 Coll. of Standards for Information Systems of Public Administration issued on March 4th, 2014, and effective from March 15th, 2014, with the main attention laid on the § 14 Websites' Accessibility (in the Slovak original "§ 14 Prístupnosť webových stránok"), including related appendix Guideline 13. Providing Clear Navigation Mechanisms (in the Slovak original "Pravidlo 13. Poskytovanie prehľadného mechanizmu navigácie").⁷

Our analysis was realized in the early March 2016 by applying web browser Internet Explorer 11 (with style sheets and active elements turned off). Complete sample was represented by all websites of all the central public administration bodies in the Banská Bystrica Region, while

VÁ, J. Applying the Skip Navigation Links in the Context of the Websites' Accessibility of Central State Administration Bodies in the Slovak Republic. *Societas et iurisprudencia* [online]. 2014, roč. 2, č. 2, pp. 136-137 [cit. 2016-03-01]. ISSN 1339-5467. Available at: <http://sei.iuridica.truni.sk/archive/2014/02/SOCIETAS-ET-IURISPRUDENTIA-2014-02.pdf>.

⁷ Compare with KOPRLA, M. and J. KOPRLOVÁ. Analýza prístupnosti webových stránok vybraných webových sídiel verejnej správy z pohľadu administratívno-správneho členenia Slovenskej republiky. *Societas et res publica* [online]. 2013, roč. 2, č. 1, pp. 93-160 [cit. 2015-09-01]. ISSN 1338-6530. Available at: <http://serp.fsv.ucm.sk/archive/2013/01/SOCIETAS-ET-RES-PUBLICA-2013-01.pdf>; and with KOPRLA, M. Prístupnosť webových stránok ako významný faktor zvyšovania konkurencieschopnosti. In: K. ĎURKOVÁ, A. BOBOVNICKÝ and A. ZAUŠKOVÁ, eds. *Inovácie a vedomostná spoločnosť/digitálny marketing – udržateľný rast a návrat investícií* [CD-ROM]. 1. vyd. Trnava: Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave, Fakulta masmediálnej komunikácie, 2012, pp. 49-63. ISBN 978-80-8105-454-9.

research sample was defined by all homepages of all the central public administration bodies in the Banská Bystrica Region, namely of:⁸

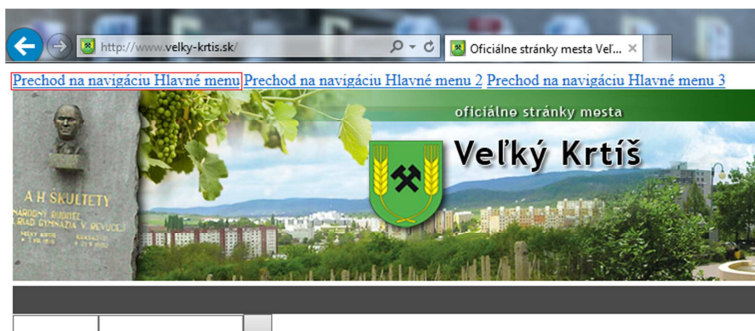
- ✚ Central public administration body of Veľký Krtíš (<http://www.velky-krtis.sk/>);
- ✚ Central public administration body of Zvolen (<http://www.zvolen.sk/>);
- ✚ Central public administration body of Žarnovica (<http://www.zarnovica.sk/>);
- ✚ Central public administration body of Žiar nad Hronom (<http://www.ziar.sk/>);
- ✚ Central public administration body of Banská Bystrica (<http://www.banskabystrica.sk/>);
- ✚ Central public administration body of Banská Štiavnica (<http://www.banskastiavnica.sk/>);
- ✚ Central public administration body of Brezno (<http://www.brezno.sk/>);
- ✚ Central public administration body of Detva (<http://www.detva.sk/>);
- ✚ Central public administration body of Krupina (<http://www.krupina.sk/>);
- ✚ Central public administration body of Lučenec (<http://www.lucenec.sk/>);
- ✚ Central public administration body of Poltár (<http://www.poltar.sk/>);
- ✚ Central public administration body of Revúca (<http://www.revuca.sk/>);
- ✚ Central public administration body of Rimavská Sobota (<http://www.rimavskasobota.sk/>).

Central public administration body of Veľký Krtíš

Next figure displays homepage of the central public administration body of Veľký Krtíš, with style sheets and active elements turned off. The analyzed skip link is marked by red rectangle.

⁸ See *Zákon č. 575/2001 Z.z. o organizácii činnosti vlády a organizácii ústrednej štátnej správy v platnom znení* [Act No. 575/2001 Coll. on Organization of the Activities of the Government and Organization of the Central Public Administration, as amended].

Figure 1 Website (with style sheets and active elements turned off) of the Central Public Administration Body of Veľký Krtíš

Mesto Veľký Krtíš

DNES ...

Source: Website (with style sheets and active elements turned off) of the central public administration body of *Veľký Krtíš* [online]. 2016 [cit. 2016-03-01]. Available at: <http://www.velky-krtis.sk/>.

Analyzing the homepage of the central public administration body of Veľký Krtíš in context of using the skip navigation links following key findings could be detected:⁹

- ✚ Number of links before the main content: 14 links;
- ✚ Number of skip links: 3 links;
- ✚ Number of links before the first skip link: 0 links;
- ✚ Visual display of skip links: hidden;
- ✚ HTML code of skip links:

```
<div class="hidden-special">
  <a href="#m_19404" title="Prechod na navigáciu Hlavné menu">Prechod na navigáciu Hlavné menu</a>
  <a href="#m_114345" title="Prechod na navigáciu Hlavné menu 2">Prechod na navigáciu Hlavné menu 2</a>
  <a href="#m_131507" title="Prechod na navigáciu Hlavné menu 3">Prechod na navigáciu Hlavné menu 3</a>
</div>
<a name="m_19404"></a>
```

⁹ Source code of the central public administration body website of *Veľký Krtíš* [online]. 2016 [cit. 2016-03-01]. Available at: <http://www.velky-krtis.sk/>.

```
<a name="m_114345"></a>  
<a name="m_131507"></a>;
```

✚ CSS code of skip links:

```
.hidden-special {  
  height: 0;  
  overflow: hidden;  
  margin: 0;  
  padding: 0;  
  border: 0;  
}
```

According to the presented results we can conclude that there is a skip navigation mechanism applied on the analyzed homepage of the central public administration body of Veľký Krtíš, but it works technically incorrectly. In relation to our finding we can recommend to add the attribute *tabindex="-1"* to website's target elements and to replace CSS code *"height: 0;"* with CSS code in accordance with the model examples shown in the previous parts of the study named "Visual hiding of skip navigation links" and "Web browsers' bug related to skip navigation links", with the aim, firstly, to make the skip navigation links content accessible/visible for screen readers and, secondly, to eliminate the disrupted logical order by browsing or reading the webpage links that occurs by most of web browsers.

Central public administration body of Zvolen

Next figure displays homepage of the central public administration body of Zvolen, with style sheets and active elements turned off. The analyzed skip link is marked by red rectangle.

Analyzing the homepage of the central public administration body of Zvolen in context of using the skip navigation links following key findings could be detected:¹⁰

- ✚ Number of links before the main content: 60 links;
- ✚ Number of skip links: 5 links;
- ✚ Number of links before the first skip link: 0 links;
- ✚ Visual display of skip links: hidden;

¹⁰ Source code of the central public administration body website of Zvolen [online]. 2016 [cit. 2016-03-01]. Available at: <http://www.zvolen.sk/>.

- ✚ HTML code of skip links:

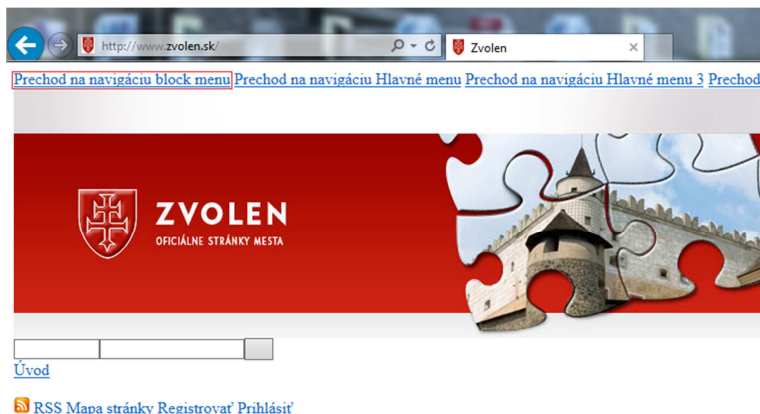
```
<div class="hidden-special">
  <a href="#m_00" title="Prechod na navigáciu block
  menu">Prechod na navigáciu block menu</a>
  <a href="#m_76097" title="Prechod na navigáciu Hlavné
  menu">Prechod na navigáciu Hlavné menu</a>
  <a href="#m_259356" title="Prechod na navigáciu Hlavné
  menu 3">Prechod na navigáciu Hlavné menu 3</a>
  <a href="#m_85438" title="Prechod na navigáciu Hlavné
  menu 4">Prechod na navigáciu Hlavné menu 4</a>
  <a href="#m_0" title="Prechod na navigáciu vodorovná">Prechod
  na navigáciu vodorovná</a>
</div>
[Missing selector name="m_00"]
<a name="m_76097"></a>
<a name="m_259356"></a>
<a name="m_85438"></a>
<a name="m_0"></a>;
```
- ✚ CSS code of skip links:

```
.hidden-special {
  height: 0;
  overflow: hidden;
  margin: 0;
  padding: 0;
  border: 0;
}
```

According to the presented results we can conclude that there is a skip navigation mechanism applied on the analyzed homepage of the central public administration body of Zvolen, but it works technically incorrectly. In relation to our finding we can recommend to replace element "`Prechod na navigáciu block menu`" with element "`Prejst' na obsah stránky`", then to add the attribute `tabindex="-1"` to website's target elements and to replace CSS code "`height: 0;`" with CSS code in accordance with the model examples shown in the previous parts of the study named "Visual hiding of skip navigation links" and "Web browsers' bug related to skip navigation links", with the aim, firstly, to make the skip navigation links content accessible/visible for screen

readers and, secondly, to eliminate the disrupted logical order by browsing or reading the webpage links that occurs by most of web browsers.

Figure 2 Website (with style sheets and active elements turned off) of the Central Public Administration Body of Zvolen

Source: Website (with style sheets and active elements turned off) of the central public administration body of *Zvolen* [online]. 2016 [cit. 2016-03-01]. Available at: <http://www.zvolen.sk/>.

Central public administration body of Žarnovica

Next figure displays homepage of the central public administration body of *Žarnovica*, with style sheets and active elements turned off. The analyzed skip link is marked by red rectangle.

Analyzing the homepage of the central public administration body of *Žarnovica* in context of using the skip navigation links following key findings could be detected:¹¹

- Number of links before the main content: 42 links;
- Number of skip links: 3 links;
- Number of links before the first skip link: 0 links;
- Visual display of skip links: hidden;
- HTML code of skip links:
<div class="hidden-special">

¹¹ Source code of the central public administration body website of *Žarnovica* [online]. 2016 [cit. 2016-03-01]. Available at: <http://www.zarnovica.sk/>.

```
<a href="#m_00" title="Prechod na navigáciu block  
menu">Prechod na navigáciu block menu</a>  
<a href="#m_58627" title="Prechod na navigáciu Hlavné  
menu">Prechod na navigáciu Hlavné menu</a>  
<a href="#m_0" title="Prechod na navigáciu vodorovná">Prechod  
na navigáciu vodorovná</a>  
</div>
```

```
[Missing selector name="m_00"]
```

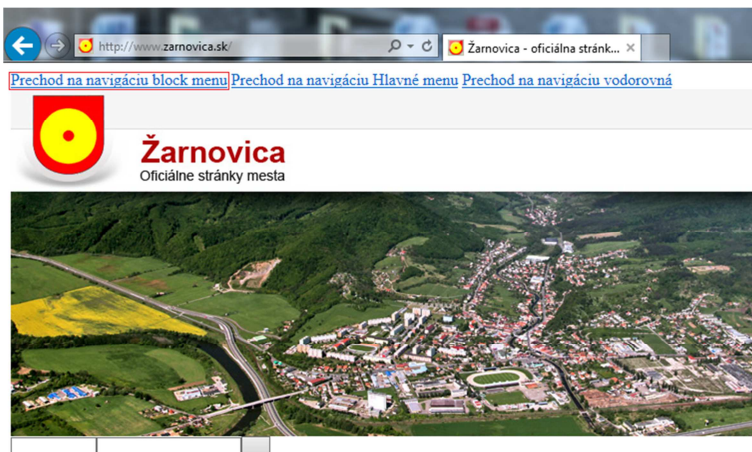
```
<a name="m_58627"></a>
```

```
<a name="m_0"></a>;
```

✚ CSS code of skip links:

```
.hidden-special {  
  height: 0;  
  overflow: hidden;  
  margin: 0;  
  padding: 0;  
  border: 0;  
}
```

Figure 3 Website (with style sheets and active elements turned off) of the Central Public Administration Body of Žarnovica

Source: Website (with style sheets and active elements turned off) of the central public administration body of Žarnovica [online]. 2016 [cit. 2016-03-01]. Available at: <http://www.zarnovica.sk/>.

According to the presented results we can conclude that there is a skip navigation mechanism applied on the analyzed homepage of the

central public administration body of Žarnovica, but it works technically incorrectly. In relation to our finding we can recommend to replace element “`Prechod na navigáciu block menu`” with element “`Prejst' na obsah stránky`”, then to add the attribute `tabindex="-1"` to website's target elements and to replace CSS code “`height: 0;`” with CSS code in accordance with the model examples shown in the previous parts of the study named “Visual hiding of skip navigation links” and “Web browsers' bug related to skip navigation links”, with the aim, firstly, to make the skip navigation links content accessible/visible for screen readers and, secondly, to eliminate the disrupted logical order by browsing or reading the webpage links that occurs by most of web browsers.

Central public administration body of Žiar nad Hronom

Next figure displays homepage of the central public administration body of Žiar nad Hronom, with style sheets and active elements turned off. There is no skip link applied.

Figure 4 Website (with style sheets and active elements turned off) of the Central Public Administration Body of Žiar nad Hronom

Source: Website (with style sheets and active elements turned off) of the central public administration body of Žiar nad Hronom [online]. 2016 [cit. 2016-03-01]. Available at: <http://www.ziar.sk/>.

Analyzing the homepage of the central public administration body of Žiar nad Hronom in context of using the skip navigation links following key findings could be detected:¹²

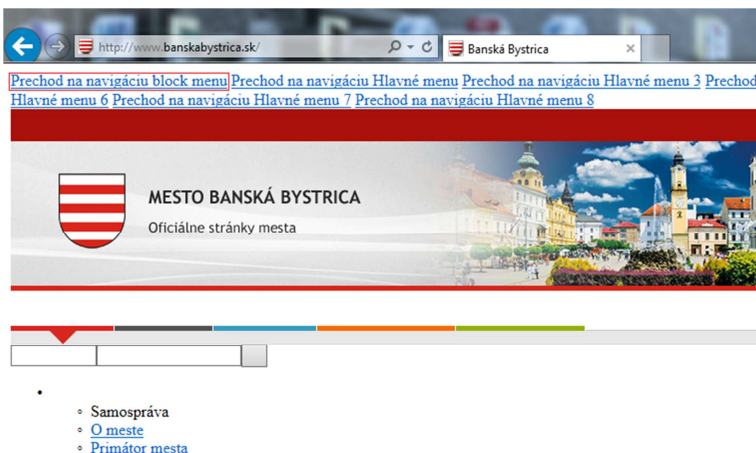
- ✚ Number of links before the main content: 296 links;
- ✚ Number of skip links: 0 links.

According to the presented results we can conclude that there is no skip navigation mechanism applied on the analyzed homepage of the central public administration body of Žiar nad Hronom. In relation to this finding we can recommend to add the skip navigation links in accordance with the model examples shown in the previous part of the study named “Skip navigation links”.

Central public administration body of Banská Bystrica

Next figure displays homepage of the central public administration body of Banská Bystrica, with style sheets and active elements turned off. The analyzed skip link is marked by red rectangle.

Figure 5 Website (with style sheets and active elements turned off) of the Central Public Administration Body of Banská Bystrica

Source: Website (with style sheets and active elements turned off) of the central public administration body of *Banská Bystrica* [online]. 2016 [cit. 2016-03-01]. Available at: <http://www.banskabystrica.sk/>.

¹² Source code of the central public administration body website of *Žiar nad Hronom* [online]. 2016 [cit. 2016-03-01]. Available at: <http://www.ziar.sk/>.

Analyzing the homepage of the central public administration body of Banská Bystrica in context of using the skip navigation links following key findings could be detected:¹³

✚ Number of links before the main content: 36 links;

✚ Number of skip links: 8 links;

✚ Number of links before the first skip link: 0 links;

✚ Visual display of skip links: hidden;

✚ HTML code of skip links:

```
<div class="hidden-special">
  <a href="#m_00" title="Prechod na navigáciu block
menu">Prechod na navigáciu block menu</a>
  <a href="#m_109133" title="Prechod na navigáciu Hlavné
menu">Prechod na navigáciu Hlavné menu</a>
  <a href="#m_161914" title="Prechod na navigáciu Hlavné menu
3">Prechod na navigáciu Hlavné menu 3</a>
  <a href="#m_138411" title="Prechod na navigáciu Hlavné menu
4">Prechod na navigáciu Hlavné menu 4</a>
  <a href="#m_291382" title="Prechod na navigáciu Hlavné menu
5">Prechod na navigáciu Hlavné menu 5</a>
  <a href="#m_270152" title="Prechod na navigáciu Hlavné menu
6">Prechod na navigáciu Hlavné menu 6</a>
  <a href="#m_148261" title="Prechod na navigáciu Hlavné menu
7">Prechod na navigáciu Hlavné menu 7</a>
  <a href="#m_22660" title="Prechod na navigáciu Hlavné menu
8">Prechod na navigáciu Hlavné menu 8</a>
</div>
```

```
[Missing selector name="m_00"]
```

```
<a name="m_109133"></a>
```

```
<a name="m_161914"></a>
```

```
<a name="m_138411"></a>
```

```
<a name="m_291382"></a>
```

```
<a name="m_270152"></a>
```

```
<a name="m_148261"></a>
```

```
<a name="m_22660"></a>;
```

✚ CSS code of skip links:

```
.hidden-special {
  height: 0;
```

¹³ Source code of the central public administration body website of *Banská Bystrica* [online]. 2016 [cit. 2016-03-01]. Available at: <http://www.banskabystrica.sk/>.


```
overflow: hidden;  
margin: 0;  
padding: 0;  
border: 0;  
}.
```

According to the presented results we can conclude that there is a skip navigation mechanism applied on the analyzed homepage of the central public administration body of Banská Bystrica, but it works technically incorrectly. In relation to our finding we can recommend to replace element "`Prechod na navigáciu block menu`" with element "`Prejst' na obsah stránky`", then to add the attribute `tabindex="-1"` to website's target elements and to replace CSS code "`height: 0;`" with CSS code in accordance with the model examples shown in the previous parts of the study named "Visual hiding of skip navigation links" and "Web browsers' bug related to skip navigation links", with the aim, firstly, to make the skip navigation links content accessible/visible for screen readers and, secondly, to eliminate the disrupted logical order by browsing or reading the webpage links that occurs by most of web browsers.

Central public administration body of Banská Štiavnica

Next figure displays homepage of the central public administration body of Banská Štiavnica, with style sheets and active elements turned off. There is no skip link applied.

Analyzing the homepage of the central public administration body of Banská Štiavnica in context of using the skip navigation links following key findings could be detected:¹⁴

- Number of links before the main content: 66 links;
- Number of skip links: 0 links.

According to the presented results we can conclude that there is no skip navigation mechanism applied on the analyzed homepage of the central public administration body of Banská Štiavnica. In relation to this finding we can recommend to add the skip navigation links in accordance

¹⁴ Source code of the central public administration body website of *Banská Štiavnica* [online]. 2016 [cit. 2016-03-01]. Available at: <http://www.banskastiavnica.sk/>.

with the model examples shown in the previous part of the study named “Skip navigation links”.

Figure 6 Website (with style sheets and active elements turned off) of the Central Public Administration Body of Banská Štiavnica

Informácie

1. marec 2016, meniny má Albin

Source: Website (with style sheets and active elements turned off) of the central public administration body of *Banská Štiavnica* [online]. 2016 [cit. 2016-03-01]. Available at: <http://www.banskastiavnica.sk/>.

Central public administration body of Brezno

Next figure displays homepage of the central public administration body of Brezno, with style sheets and active elements turned off. The analyzed skip link is marked by red rectangle.

Analyzing the homepage of the central public administration body of Brezno in context of using the skip navigation links following key findings could be detected:¹⁵

- Number of links before the main content: 50 links;
- Number of skip links: 3 links;
- Number of links before the first skip link: 0 links;
- Visual display of skip links: hidden;
- HTML code of skip links:
<div class="hidden-special">

¹⁵ Source code of the central public administration body website of *Brezno* [online]. 2016 [cit. 2016-03-01]. Available at: <http://www.brezno.sk/>.

```
<a href="#m_00" title="Prechod na navigáciu block  
menu">Prechod na navigáciu block menu</a>  
<a href="#m_234759" title="Prechod na navigáciu Hlavné  
menu">Prechod na navigáciu Hlavné menu</a>  
<a href="#m_0" title="Prechod na navigáciu vodorovná">Prechod  
na navigáciu vodorovná</a>  
</div>
```

```
[Missing selector name="m_00"]
```

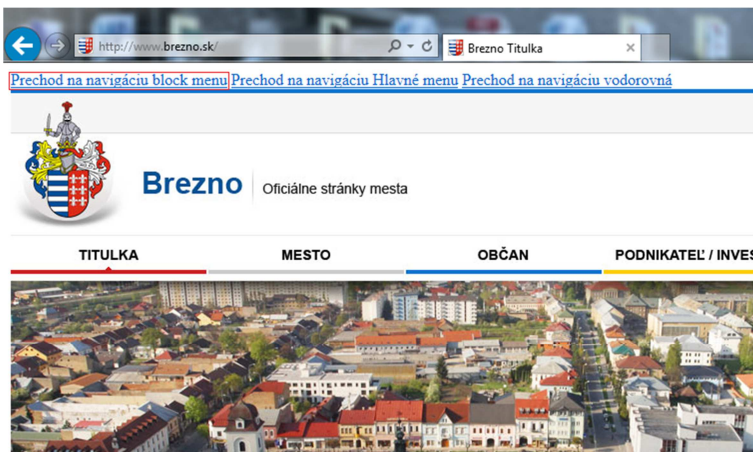
```
<a name="m_234759"></a>
```

```
<a name="m_0"></a>;
```

✚ CSS code of skip links:

```
.hidden-special {  
  height: 0;  
  overflow: hidden;  
  margin: 0;  
  padding: 0;  
  border: 0;  
}
```

Figure 7 Website (with style sheets and active elements turned off) of the Central Public Administration Body of Brezno

Source: Website (with style sheets and active elements turned off) of the central public administration body of Brezno [online]. 2016 [cit. 2016-03-01]. Available at: <http://www.brezno.sk/>.

According to the presented results we can conclude that there is a skip navigation mechanism applied on the analyzed homepage of the

central public administration body of Brezno, but it works technically incorrectly. In relation to our finding we can recommend to replace element “Prechod na navigáciu block menu” with element “Prejst' na obsah stránky”, then to add the attribute *tabindex*="-1" to website's target elements and to replace CSS code “*height: 0;*” with CSS code in accordance with the model examples shown in the previous parts of the study named “Visual hiding of skip navigation links” and “Web browsers' bug related to skip navigation links”, with the aim, firstly, to make the skip navigation links content accessible/visible for screen readers and, secondly, to eliminate the disrupted logical order by browsing or reading the webpage links that occurs by most of web browsers.

Central public administration body of Detva

Next figure displays homepage of the central public administration body of Detva, with style sheets and active elements turned off. The analyzed skip link is marked by red rectangle.

Analyzing the homepage of the central public administration body of Detva in context of using the skip navigation links following key findings could be detected:¹⁶

- ✚ Number of links before the main content: 22 links;
- ✚ Number of skip links: 2 links;
- ✚ Number of links before the first skip link: 0 links;
- ✚ Visual display of skip links: hidden;
- ✚ HTML code of skip links:

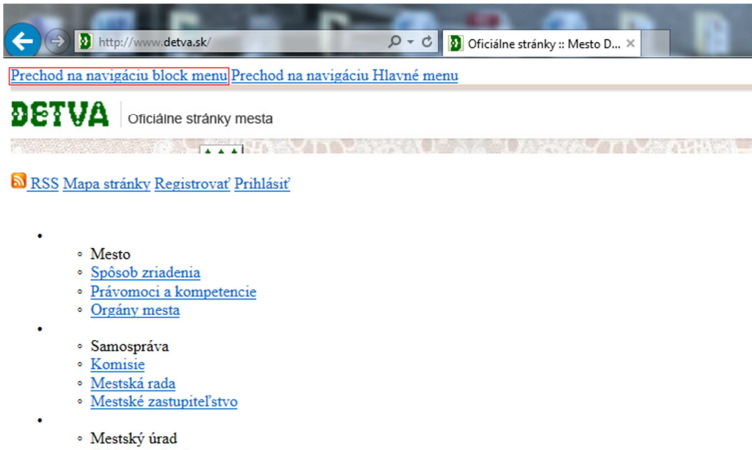
```
<div class="hidden-special">
  <a href="#m_00" title="Prechod na navigáciu block
menu">Prechod na navigáciu block menu</a>
  <a href="#m_15358" title="Prechod na navigáciu Hlavné
menu">Prechod na navigáciu Hlavné menu</a>
</div>
[Missing selector name="m_00"]
<a name="m_15358"></a>
```
- ✚ CSS code of skip links:

```
.hidden-special {
  height: 0;
```

¹⁶ Source code of the central public administration body website of Detva [online]. 2016 [cit. 2016-03-01]. Available at: <http://www.detva.sk/>.

```
overflow: hidden;  
margin: 0;  
padding: 0;  
border: 0;  
}.
```

Figure 8 Website (with style sheets and active elements turned off) of the Central Public Administration Body of Detva

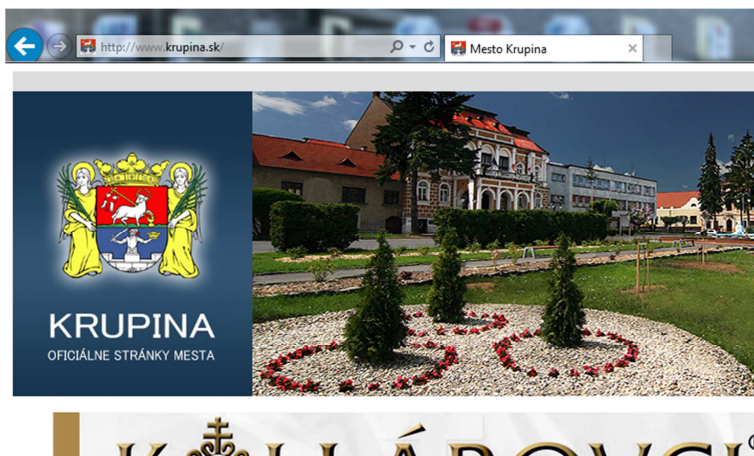
Source: Website (with style sheets and active elements turned off) of the central public administration body of Detva [online]. 2016 [cit. 2016-03-01]. Available at: <http://www.detva.sk/>.

According to the presented results we can conclude that there is a skip navigation mechanism applied on the analyzed homepage of the central public administration body of Detva, but it works technically incorrectly. In relation to our finding we can recommend to replace element "`Prechod na navigáciu block menu`" with element "`Prejst' na obsah stránky`", then to add the attribute `tabindex="-1"` to website's target elements and to replace CSS code "`height: 0;`" with CSS code in accordance with the model examples shown in the previous parts of the study named "Visual hiding of skip navigation links" and "Web browsers' bug related to skip navigation links", with the aim, firstly, to make the skip navigation links content accessible/visible for screen readers and, secondly, to eliminate the disrupted logical order by browsing or reading the webpage links that occurs by most of web browsers.

Central public administration body of Krupina

Next figure displays homepage of the central public administration body of Krupina, with style sheets and active elements turned off. There is no skip link applied.

Figure 9 Website (with style sheets and active elements turned off) of the Central Public Administration Body of Krupina

Source: Website (with style sheets and active elements turned off) of the central public administration body of *Krupina* [online]. 2016 [cit. 2016-03-01]. Available at: <http://www.krupina.sk/>.

Analyzing the homepage of the central public administration body of Krupina in context of using the skip navigation links following key findings could be detected:¹⁷

- ✚ Number of links before the main content: 178 links;
- ✚ Number of skip links: 0 links.

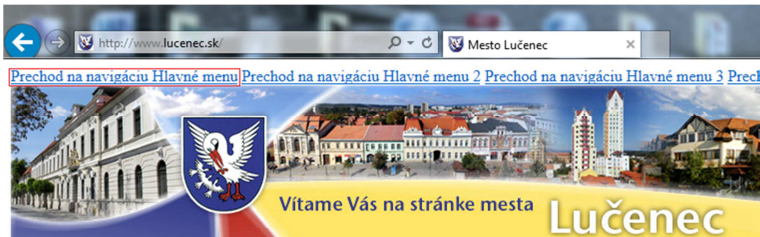
According to the presented results we can conclude that there is no skip navigation mechanism applied on the analyzed homepage of the central public administration body of Krupina. In relation to this finding we can recommend to add the skip navigation links in accordance with the model examples shown in the previous part of the study named “Skip navigation links”.

¹⁷ Source code of the central public administration body website of *Krupina* [online]. 2016 [cit. 2016-03-01]. Available at: <http://www.krupina.sk/>.

Central public administration body of Lučenec

Next figure displays homepage of the central public administration body of Lučenec, with style sheets and active elements turned off. The analyzed skip link is marked by red rectangle.

Figure 10 Website (with style sheets and active elements turned off) of the Central Public Administration Body of Lučenec

Harmonogram podujatí na rok 2016

Tento harmonogram sa priebežne dopĺňa o nové podujatia. Ak chcete vedieť čo sa práve chystá, tak si harmonogram [Harmonogram v 1.0.pdf](#) (514.1 kB)

Zverejnené 29.2.2016 -StSp-

Úradné oznamy

Source: Website (with style sheets and active elements turned off) of the central public administration body of *Lučenec* [online]. 2016 [cit. 2016-03-01]. Available at: <http://www.lucenec.sk/>.

Analyzing the homepage of the central public administration body of Lučenec in context of using the skip navigation links following key findings could be detected:¹⁸

- ⚡ Number of links before the main content: 5 links;
- ⚡ Number of skip links: 5 links;
- ⚡ Number of links before the first skip link: 0 links;
- ⚡ Visual display of skip links: hidden;
- ⚡ HTML code of skip links:

```
<div class="hidden-special">  
  <a href="#m_45944" title="Prechod na navigáciu Hlavné menu">Prechod na navigáciu Hlavné menu</a>  
  <a href="#m_173878" title="Prechod na navigáciu Hlavné menu
```

¹⁸ Source code of the central public administration body website of *Lučenec* [online]. 2016 [cit. 2016-03-01]. Available at: <http://www.lucenec.sk/>.

```
2">Prechod na navigáciu Hlavné menu 2</a>
  <a href="#m_259802" title="Prechod na navigáciu Hlavné menu
3">Prechod na navigáciu Hlavné menu 3</a>
  <a href="#m_45951" title="Prechod na navigáciu Hlavné menu
4">Prechod na navigáciu Hlavné menu 4</a>
  <a href="#m_0" title="Prechod na navigáciu vodorovná">Prechod
na navigáciu vodorovná</a>
</div>
<a name="m_45944"></a>
<a name="m_173878"></a>
<a name="m_259802"></a>
<a name="m_45951"></a>
<a name="m_0"></a>;
```

✚ CSS code of skip links:

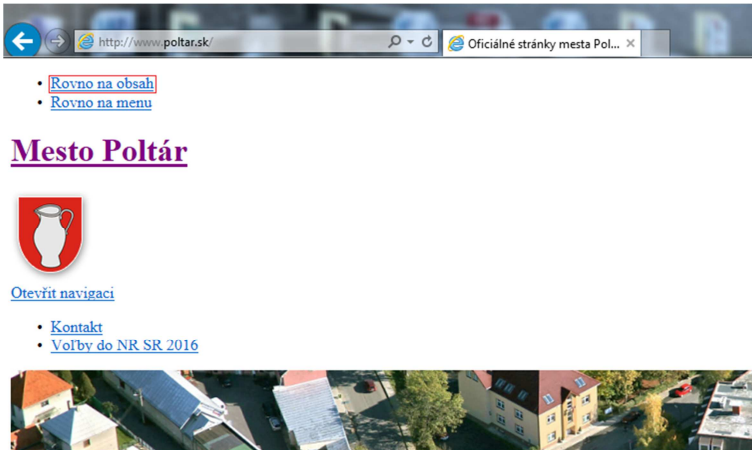
```
.hidden-special {
  height: 0;
  overflow: hidden;
  margin: 0;
  padding: 0;
  border: 0;
}
```

According to the presented results we can conclude that there is a skip navigation mechanism applied on the analyzed homepage of the central public administration body of Lučenec, but it works technically incorrectly. In relation to our finding we can recommend to add the attribute *tabindex="-1"* to website's target elements and to replace CSS code *"height: 0;"* with CSS code in accordance with the model examples shown in the previous parts of the study named "Visual hiding of skip navigation links" and "Web browsers' bug related to skip navigation links", with the aim, firstly, to make the skip navigation links content accessible/visible for screen readers and, secondly, to eliminate the disrupted logical order by browsing or reading the webpage links that occurs by most of web browsers.

Central public administration body of Poltár

Next figure displays homepage of the central public administration body of Poltár, with style sheets and active elements turned off. The analyzed skip link is marked by red rectangle.

Figure 11 Website (with style sheets and active elements turned off) of the Central Public Administration Body of Poltár

Source: Website (with style sheets and active elements turned off) of the central public administration body of *Poltár* [online]. 2016 [cit. 2016-03-01]. Available at: <http://www.poltar.sk/>.

Analyzing the homepage of the central public administration body of *Poltár* in context of using the skip navigation links following key findings could be detected:¹⁹

- ✚ Number of links before the main content: 174 links;
- ✚ Number of skip links: 2 links;
- ✚ Number of links before the first skip link: 0 links;
- ✚ Visual display of skip links: hidden;
- ✚ HTML code of skip links:

```
<ul class="access">
  <li>
    <a href="#content-link">Rovno na obsah</a>
  </li>
  <li>
    <a href="#menu-link">Rovno na menu</a>
  </li>
</ul>
```

¹⁹ Source code of the central public administration body website of *Poltár* [online]. 2016 [cit. 2016-03-01]. Available at: <http://www.poltar.sk/>.

```
<a name="menu-link" id="menu-link"></a>  
<a name="content-link" id="content-link"></a>;
```

✚ CSS code of skip links:

```
.access,  
#header h1 span,  
.diskuze th,  
.logo span {  
  position: absolute;  
  left: -2000px;  
  width: 1px;  
  height: 1px;  
  overflow: hidden;  
}
```

According to the presented results we can conclude that there is a skip navigation mechanism applied on the analyzed homepage of the central public administration body of Poltár which works technically correctly. In relation to our finding we can recommend to add the attribute *tabindex="-1"* to website's target elements in accordance with the model example shown in the previous part of the study named "Web browsers' bug related to skip navigation links", with the aim to eliminate the disrupted logical order by browsing or reading the webpage links that occurs by most of web browsers.

Central public administration body of Revúca

Next figure displays homepage of the central public administration body of Revúca, with style sheets and active elements turned off. The analyzed skip link is marked by red rectangle.

Analyzing the homepage of the central public administration body of Revúca in context of using the skip navigation links following key findings could be detected:²⁰

- ✚ Number of links before the main content: 42 links;
- ✚ Number of skip links: 2 links;
- ✚ Number of links before the first skip link: 0 links;
- ✚ Visual display of skip links: hidden;

²⁰ Source code of the central public administration body website of Revúca [online]. 2016 [cit. 2016-03-01]. Available at: <http://www.revuca.sk/>.

- ✚ HTML code of skip links:

```
<div class="hidden-special">
  <a href="#m_00" title="Prechod na navigáciu block
  menu">Prechod na navigáciu block menu</a>
  <a href="#m_0" title="Prechod na navigáciu vodorovná">Prechod
  na navigáciu vodorovná</a>
</div>
[Missing selector name="m_00"]
<a name="m_0"></a>;
```
- ✚ CSS code of skip links:

```
.hidden-special {
  height: 0;
  overflow: hidden;
  margin: 0;
  padding: 0;
  border: 0;
}
```

Figure 12 Website (with style sheets and active elements turned off) of the Central Public Administration Body of Revúca

Source: Website (with style sheets and active elements turned off) of the central public administration body of Revúca [online]. 2016 [cit. 2016-03-01]. Available at: <http://www.revuca.sk/>.

According to the presented results we can conclude that there is a skip navigation mechanism applied on the analyzed homepage of the central public administration body of Revúca, but it works technically in-

correctly. In relation to our finding we can recommend to replace element “`Prechod na navigáciu block menu`” with element “`Prejst' na obsah stránky`”, then to add the attribute `tabindex="-1"` to website's target elements and to replace CSS code “`height: 0;`” with CSS code in accordance with the model examples shown in the previous parts of the study named “Visual hiding of skip navigation links” and “Web browsers' bug related to skip navigation links”, with the aim, firstly, to make the skip navigation links content accessible/visible for screen readers and, secondly, to eliminate the disrupted logical order by browsing or reading the webpage links that occurs by most of web browsers.

Central public administration body of Rimavská Sobota

Next figure displays homepage of the central public administration body of Rimavská Sobota, with style sheets and active elements turned off. The analyzed skip link is marked by red rectangle.

Analyzing the homepage of the central public administration body of Rimavská Sobota in context of using the skip navigation links following key findings could be detected:²¹

- Number of links before the main content: 3 links;
- Number of skip links: 3 links;
- Number of links before the first skip link: 0 links;
- Visual display of skip links: hidden;
- HTML code of skip links:

```
<div class="hidden-special">
  <a href="#m_33134" title="Prechod na navigáciu Hlavné
menu">Prechod na navigáciu Hlavné menu</a>
  <a href="#m_39868" title="Prechod na navigáciu Hlavné menu
2">Prechod na navigáciu Hlavné menu 2</a>
  <a href="#m_0" title="Prechod na navigáciu vodorovná">Prechod
na navigáciu vodorovná</a>
</div>
<a name="m_33134"></a>
<a name="m_39868"></a>
<a name="m_0"></a>
```

²¹ Source code of the central public administration body website of *Rimavská Sobota* [online]. 2016 [cit. 2016-03-01]. Available at: <http://www.rimavskasobota.sk/>.

```
✚ CSS code of skip links:  
.hidden-special {  
  height: 0;  
  overflow: hidden;  
  margin: 0;  
  padding: 0;  
  border: 0;  
}
```

Figure 13 Website (with style sheets and active elements turned off) of the Central Public Administration Body of Rimavská Sobota

Mesto Rimavská Sobota

Oznamy mesta

[Návrhy na udelenie Ceny mesta 2016](#)

Mesto Rimavská Sobota prijíma návrhy na udelenie Ceny Mesta Rimavská Sobota, ktorá bude odovzdaná v rámci D

Source: Website (with style sheets and active elements turned off) of the central public administration body of *Rimavská Sobota* [online]. 2016 [cit. 2016-03-01]. Available at: <http://www.rimavskasobota.sk/>.

According to the presented results we can conclude that there is a skip navigation mechanism applied on the analyzed homepage of the central public administration body of Rimavská Sobota, but it works technically incorrectly. In relation to our finding we can recommend to add the attribute *tabindex="-1"* to website's target elements and to replace CSS code *"height: 0;"* with CSS code in accordance with the model examples shown in the previous parts of the study named "Visual hiding of skip navigation links" and "Web browsers' bug related to skip navigation links", with the aim, firstly, to make the skip navigation links content accessible/visible for screen readers and, secondly, to eliminate the disrupted logical order by browsing or reading the webpage links that occurs by most of web browsers.

Conclusion

In the study “Applying the Skip Navigation Links in the Context of the Websites’ Accessibility of Central Public Administration Bodies in the Banská Bystrica Region” we have paid our attention in accordance with its main aim to seeking yet undetected or undefined deficits in relation to applying the skip navigation mechanism on the websites of the central public administration bodies in the Banská Bystrica Region in the context of improving the websites accessibility. In the context of our research questions we defined the main hypothesis as follows: *Homepages of the central public administration bodies in the Banská Bystrica Region apply technically correctly the skip navigation links mechanism.*

According to the results and key findings presented in previous parts of our study we can underline the following final conclusions (valid as of March 1st, 2016), divided in to three separate groups:

Homepages with the technically correctly working skip navigation mechanism – for this group we can recommend to add the attribute *tabindex="-1"* to website’s target elements which relates namely to only one central public administration body:

- Central public administration body of Poltár.

Homepages with the technically incorrectly working skip navigation mechanism – for this group we can recommend to add the attribute *tabindex="-1"* to website’s target elements and to replace CSS code *“display: none;”* with CSS code in accordance with the exactly in our study presented model examples. These recommendations relate to exactly nine central public administration bodies:

- Central public administration body of Veľký Krtíš;
- Central public administration body of Zvolen;
- Central public administration body of Žarnovica;
- Central public administration body of Banská Bystrica;
- Central public administration body of Brezno;
- Central public administration body of Detva;
- Central public administration body of Lučenec;
- Central public administration body of Revúca;
- Central public administration body of Rimavská Sobota.

Homepages with no skip navigation mechanism applied – for this group we can recommend to add skip navigation links, then to add target elements, to add the attribute *tabindex="-1"* to website’s target elements

and to avoid applying CSS code “*display: none;*” in accordance with the exactly in our study presented model examples. These recommendations relate namely to three central public administration bodies, which is less than one fourth of the central public administration bodies in the Banská Bystrica Region:

- Central public administration body of Žiar nad Hronom;
- Central public administration body of Banská Štiavnica;
- Central public administration body of Krupina.

Finally, as for verifying the set main hypothesis of the study we can conclude that the hypothesis is not valid, so we have to reject it, because from the 13 analyzed homepages of the central public administration bodies in the Banská Bystrica Region only 1 homepage was technically correctly working and was in compliance with legislation in force²² (state valid as of March 1st, 2016).

References

- “Skip Navigation” Links. In: *WebAIM: Web Accessibility in Mind* [online]. 2013-10-25 [cit. 2016-03-01]. Available at: <http://webaim.org/techniques/skipnav/>.
- CSS in Action: Invisible Content Just for Screen Reader Users. In: *WebAIM: Web Accessibility in Mind* [online]. 2014-12-11 [cit. 2016-03-01]. Available at: <http://webaim.org/techniques/css/invisiblecontent/>.
- KOPRLA, M. and J. KOPRLOVÁ. Analýza prístupnosti webových stránok vybraných webových sídiel verejnej správy z pohľadu administratívno-správneho členenia Slovenskej republiky. *Societas et res publica* [online]. 2013, roč. 2, č. 1, pp. 93-160 [cit. 2015-09-01]. ISSN 1338-6530. Available at: <http://serp.fsv.ucm.sk/archive/2013/01/SOCIETAS-ET-RES-PUBLICA-2013-01.pdf>.
- KOPRLA, M. Prístupnosť webových stránok ako významný faktor zvyšovania konkurencieschopnosti. In: K. ĎURKOVÁ, A. BOBOVNICKÝ and A. ZAUŠKOVÁ, eds. *Inovácie a vedomostná spoločnosť/digitálny marketing – udržateľný rast a návrat investícií* [CD-ROM]. 1. vyd. Trnava:

²² See *Výnos Ministerstva financií Slovenskej republiky č. 55/2014 Z.z. o štandardoch pre informačné systémy verejnej správy zo 4. marca 2014* [Ministerial Decree of the Ministry of Finance of the Slovak Republic No. 55/2014 Coll. of Standards for Information Systems of Public Administration issued on March 4th, 2014].

Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave, Fakulta masmediálnej komunikácie, 2012, pp. 49-63. ISBN 978-80-8105-454-9.

KOPRLOVÁ, J. Applying the Skip Navigation Links in the Context of the Websites' Accessibility of Central State Administration Bodies in the Slovak Republic. *Societas et iurisprudencia* [online]. 2014, roč. 2, č. 2, pp. 133-178 [cit. 2016-03-01]. ISSN 1339-5467. Available at: <http://sei.iuridica.truni.sk/archive/2014/02/SOCIETAS-ET-IURISPRUDENTIA-2014-02.pdf>.

Skip Navigation Links (Updated 6/19/2009). In: *JimThatcher.com* [online]. 2014-09-16 [cit. 2016-03-01]. Available at: <http://www.jimthatcher.com/skipnav.htm>.

Source code of the central public administration body website of *Veľký Krtíš* [online]. 2016 [cit. 2016-03-01]. Available at: <http://www.velky-krtis.sk/>.

Source code of the central public administration body website of *Zvolen* [online]. 2016 [cit. 2016-03-01]. Available at: <http://www.zvolen.sk/>.

Source code of the central public administration body website of *Žarnovica* [online]. 2016 [cit. 2016-03-01]. Available at: <http://www.zarnovica.sk/>.

Source code of the central public administration body website of *Žiar nad Hronom* [online]. 2016 [cit. 2016-03-01]. Available at: <http://www.ziar.sk/>.

Source code of the central public administration body website of *Banská Bystrica* [online]. 2016 [cit. 2016-03-01]. Available at: <http://www.banskabystrica.sk/>.

Source code of the central public administration body website of *Banská Štiavnica* [online]. 2016 [cit. 2016-03-01]. Available at: <http://www.banskastiavnica.sk/>.

Source code of the central public administration body website of *Brezno* [online]. 2016 [cit. 2016-03-01]. Available at: <http://www.brezno.sk/>.

Source code of the central public administration body website of *Detva* [online]. 2016 [cit. 2016-03-01]. Available at: <http://www.detva.sk/>.

Source code of the central public administration body website of *Krupina* [online]. 2016 [cit. 2016-03-01]. Available at: <http://www.krupina.sk/>.

Source code of the central public administration body website of *Lučenec* [online]. 2016 [cit. 2016-03-01]. Available at: <http://www.lucenec.sk/>.

Source code of the central public administration body website of *Poltár* [online]. 2016 [cit. 2016-03-01]. Available at: <http://www.poltar.sk/>.

Source code of the central public administration body website of *Revúca* [online]. 2016 [cit. 2016-03-01]. Available at: <http://www.revuca.sk/>.

Source code of the central public administration body website of *Rimavská Sobota* [online]. 2016 [cit. 2016-03-01]. Available at: <http://www.rimavskasobota.sk/>.

Výnos Ministerstva financií Slovenskej republiky č. 55/2014 Z.z. o štandardoch pre informačné systémy verejnej správy zo 4. marca 2014.

Website (with style sheets and active elements turned off) of the central public administration body of *Veľký Krtíš* [online]. 2016 [cit. 2016-03-01]. Available at: <http://www.velky-krtis.sk/>.

Website (with style sheets and active elements turned off) of the central public administration body of *Zvolen* [online]. 2016 [cit. 2016-03-01]. Available at: <http://www.zvolen.sk/>.

Website (with style sheets and active elements turned off) of the central public administration body of *Žarnovica* [online]. 2016 [cit. 2016-03-01]. Available at: <http://www.zarnovica.sk/>.

Website (with style sheets and active elements turned off) of the central public administration body of *Žiar nad Hronom* [online]. 2016 [cit. 2016-03-01]. Available at: <http://www.ziar.sk/>.

Website (with style sheets and active elements turned off) of the central public administration body of *Banská Bystrica* [online]. 2016 [cit. 2016-03-01]. Available at: <http://www.banskabystrica.sk/>.

Website (with style sheets and active elements turned off) of the central public administration body of *Banská Štiavnica* [online]. 2016 [cit. 2016-03-01]. Available at: <http://www.banskastiavnica.sk/>.

Website (with style sheets and active elements turned off) of the central public administration body of *Brezno* [online]. 2016 [cit. 2016-03-01]. Available at: <http://www.brezno.sk/>.

Website (with style sheets and active elements turned off) of the central public administration body of *Detva* [online]. 2016 [cit. 2016-03-01]. Available at: <http://www.detva.sk/>.

Website (with style sheets and active elements turned off) of the central public administration body of *Krupina* [online]. 2016 [cit. 2016-03-01]. Available at: <http://www.krupina.sk/>.

Website (with style sheets and active elements turned off) of the central public administration body of *Lučenec* [online]. 2016 [cit. 2016-03-01]. Available at: <http://www.lucenec.sk/>.

Website (with style sheets and active elements turned off) of the central public administration body of *Poltár* [online]. 2016 [cit. 2016-03-01]. Available at: <http://www.poltar.sk/>.

Website (with style sheets and active elements turned off) of the central public administration body of *Revúca* [online]. 2016 [cit. 2016-03-01]. Available at: <http://www.revuca.sk/>.

Website (with style sheets and active elements turned off) of the central public administration body of *Rimavská Sobota* [online]. 2016 [cit. 2016-03-01]. Available at: <http://www.rimavskasobota.sk/>.

Zákon č. 575/2001 Z.z. o organizácii činnosti vlády a organizácii ústrednej štátnej správy v platnom znení.

Ing. Jana Koprlová, PhD.

Faculty of Law
Trnava University in Trnava
Kollárova 10
917 01 Trnava
Slovak Republic
jana.koprlova@gmail.com

Informácie pre autorov

Základné informácie

Časopis **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** sa tematicky zameriava na spoločensky významné prierezové súvislosti otázok verejného a súkromného práva na národnej, nadnárodnej, ako aj medzinárodnej úrovni, zastúpeného predovšetkým odvetvami:

- + dejiny práva;
- + teória práva;
- + rímske právo;
- + cirkevné právo;
- + ústavné právo;
- + ľudské práva a základné slobody;
- + medzinárodné právo;
- + európske právo;
- + občianske právo;
- + hospodárske právo a obchodné právo;
- + pracovné právo;
- + právo sociálneho zabezpečenia;
- + správne právo;
- + právo životného prostredia;
- + finančné právo;
- + právo duševného vlastníctva;
- + trestné právo a kriminológia,

prelínajúce sa s ťažiskovými oblasťami spoločensko-vedných disciplín v najširšom zmysle, ku ktorým patria najmä:

- + medzinárodné vzťahy;
- + verejná politika;
- + verejná správa;
- + psychológia;
- + sociológia;
- + demografia;
- + manažment a marketing;
- + medzinárodné ekonomické vzťahy;
- + svetová ekonomika, nadnárodné ekonomiky a národné ekonomiky.

Časopis **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** ponúka priestor pre publikáciu príspevkov v podobe:

- ✚ samostatných vedeckých štúdií, ako aj cyklov vedeckých štúdií *minimálny rozsah tvorí 10 normostrán prislúchajúcich na jednu štúdiu, maximálny rozsah je neobmedzený;*
- ✚ esejí zamýšľajúcich sa nad aktuálnou spoločenskou témou či dianím *minimálny rozsah tvorí 5 normostrán prislúchajúcich na jednu esej, maximálny rozsah je neobmedzený;*
- ✚ recenzií publikácií vzťahujúcich sa na hlavné zameranie časopisu *minimálny rozsah tvoria 3 normostrany prislúchajúce na jednu recenziu, maximálny rozsah je neobmedzený; odporúča sa zároveň dodanie obrázku prednej obálky recenzovanej publikácie v dostatočnej veľkosti;*
- ✚ informácií, ako aj správ súvisiacich so základným poslaním časopisu *minimálny rozsah tvoria 2 normostrany prislúchajúce na jednu informáciu alebo správu, maximálny rozsah je neobmedzený; odporúča sa zároveň dodanie fotodokumentačných alebo iných obrázkových podkladov sprievodného charakteru v dostatočnej veľkosti.*

Časopis **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** vychádza v elektronickej online podobe pravidelne štyrikrát ročne, a to v termínoch:

- ✚ 31. marec – jarná edícia;
- ✚ 30. jún – letná edícia;
- ✚ 30. september – jesenná edícia;
- ✚ 31. december – zimná edícia.

Časopis **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** prijíma a publikuje výhradne iba pôvodné, doposiaľ nepublikované príspevky, ktoré sú vlastným dielom autorov, ktorí ich na uverejnenie v časopise **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** predkladajú.

Časopis **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** prijíma a publikuje príspevky v jazykoch:

- ✚ slovenčina;
- ✚ čeština;
- ✚ angličtina;
- ✚ nemčina;
- ✚ ruština;
- ✚ francúzština;
- ✚ španielčina;
- ✚ poľština;
- ✚ srbčina;
- ✚ slovinčina;

- ✚ čínština;
- ✚ japončina;
- ✚ perzština – daríjčina;
- ✚ po vzájomnej dohode podľa aktuálnych možností redakcie aj v iných svetových jazykoch.

Zodpovednosť za dodržanie všetkých nevyhnutných predpokladov a požiadaviek kladených na príspevky publikované v časopise **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** nesú:

- ✚ odborní garanti zodpovedajúci v rámci redakčnej rady časopisu za konkrétne prierezové sekcie vo vzťahu k vedeckej stránke príspevkov;
- ✚ hlavný redaktor vo vzťahu k formálnej stránke príspevkov;
- ✚ výkonný redaktor vo vzťahu k uplatneniu metodologických, analytických a štatistických otázok v príspevkoch;
- ✚ jazykoví garanti v rámci redakčnej rady časopisu a v odôvodnených prípadoch tiež uznávaní jazykoví odborníci vo vzťahu ku gramaticko-štylistickým požiadavkám a jazykovej čistote príspevkov.

Recenzné konanie

Posudzovanie zaradenia príspevkov na publikáciu v časopise **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** sa uskutočňuje na základe obojstranne anonymného recenzného konania zaisťovaného členmi redakčnej rady časopisu a v odôvodnených prípadoch tiež uznávanými odborníkmi pôsobiacimi v zodpovedajúcich oblastiach.

Zápis o výsledkoch recenzného konania sa vykonáva a archivuje na štandardizovaných formulároch.

Súhrnnú informáciu o výsledku recenzného konania, spolu s usmerením ohľadom ďalšieho postupu, obdržia predkladatelia príspevkov prostredníctvom e-mailovej odpovede bezodkladne po doručení vyhotovených recenzných posudkov redakcii časopisu a záverečnom posúdení výsledkov recenzného konania redakčnou radou.

Publikácia príspevkov

Publikácia príspevkov v časopise **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** sa uskutočňuje výhradne bez akéhokoľvek nároku prispievateľov na autor-ský honorár. Predloženie príspevkov na publikáciu posudzuje redakcia

časopisu **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** ako prejav vôle autorov, ktorí autori vedome a dobrovoľne súčasne:

- ✚ prejavujú svoj súhlas s uverejnením predloženého príspevku v časopise;
- ✚ potvrdzujú, že príspevok je ich pôvodným, doposiaľ nepublikovaným dielom;
- ✚ potvrdzujú svoj súhlas s uvedením ich pracoviska a kontaktnej e-mailovej adresy v rubrike „Kontakty na autorov“.

Uprednostňovanie cudzích jazykov v príspevkoch je vítané.

Publikovanie textov príspevkov sa uskutočňuje zásadne v dvojazyčnej slovensko-anglickej štandardizovanej hlavičkovej šablóne časopisu **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA**, a to súčasne v podobe kompletných verzií jednotlivých čísiel, ako aj samostatných autorských separátov uverejnených v zodpovedajúcich rubrikách na oficiálnej internetovej stránke časopisu <http://sei.iuridica.truni.sk>.

Štruktúra príspevku

Názov príspevku v pôvodnom jazyku:

- ✚ prosíme uviesť názov, prípadne podnázov príspevku v pôvodnom jazyku;

Title of Contribution in English:

- ✚ prosíme uviesť názov, prípadne podnázov príspevku v anglickom jazyku
nevyžaduje sa v prípade angličtiny ako pôvodného jazyka;

Autor príspevku:

- ✚ prosíme uviesť meno, priezvisko a všetky tituly a hodnosti autora;

Abstract in English:

- ✚ prosíme uviesť abstrakt v anglickom jazyku, cca 10 riadkov
nevyžaduje sa v prípade angličtiny ako pôvodného jazyka;

Key Words in English:

- ✚ prosíme uviesť kľúčové slová v anglickom jazyku, cca 10 výrazov
nevyžaduje sa v prípade angličtiny ako pôvodného jazyka;

Abstrakt v pôvodnom jazyku:

- ✚ prosíme uviesť abstrakt v pôvodnom jazyku, cca 10 riadkov;

Kľúčové slová v pôvodnom jazyku:

- ✚ prosíme uviesť kľúčové slová v pôvodnom jazyku, cca 10 výrazov;

Text príspevku:

- ✚ prosíme uviesť v štruktúre úvod, jadro, záver; v členení na kapitoly, prípadne podkapitoly; príspevok môže obsahovať tabuľky, grafy, schémy, obrázky a podobne, je však nevyhnutné uviesť ich prameň so všetkými povinnými bibliografickými údajmi v plnom rozsahu; poznámky a odkazy na literatúru prosíme uvádzať v poznámke pod čiarou podľa platnej bibliografickej normy

Pozn.: je nutné uvádzať všetky povinné bibliografické údaje v plnom rozsahu – rovnako v odkazoch v poznámkach pod čiarou, ako aj v zozname literatúry na konci príspevku; zároveň je nevyhnutné, aby všetka použitá literatúra, na ktorú odkazuje text príspevku v poznámkach pod čiarou, v plnej miere zodpovedala prameňom uvedeným v zozname použitej literatúry umiestnenom na konci príspevku a opačne;

Literatúra:

- ✚ prosíme uviesť zoznam použitej literatúry podľa platnej bibliografickej normy

Pozn.: je nutné uvádzať všetky povinné bibliografické údaje v plnom rozsahu – rovnako v odkazoch v poznámkach pod čiarou, ako aj v zozname literatúry na konci príspevku; zároveň je nevyhnutné, aby použitá literatúra, na ktorú odkazuje text príspevku v poznámkach pod čiarou, v plnej miere zodpovedala prameňom uvedeným v zozname použitej literatúry umiestnenom na konci príspevku a opačne;

Kontakt na autora:

- ✚ prosíme dodržať nižšie uvedenú vzorovú štruktúru informácie o kontakte na autora príspevku:

Ing. Jana Koprlová, PhD.
Právnická fakulta
Trnavská univerzita v Trnave
Kollárova 10
917 01 Trnava
Slovenská republika
jana.koprlova@gmail.com

Texty príspevkov je možné prijímať výhradne v elektronickej podobe vo formáte dokumentu textového editora MS Word. V textoch príspevkoch odporúčame použiť štandardizované typy a veľkosti písma, riadkovania, ako aj formátovania textu.

Texty príspevkov zasielajte, prosím, na e-mailovú adresu redakcie časopisu sei.journal@gmail.com.

Vaše otázky v prípade nejasností či potreby poskytnutia dodatočných informácií zasielajte, prosím, na e-mailovú adresu redakcie časopisu sei.journal@gmail.com.

Tešíme sa na Váš príspevok!

S úctou,

redakcia **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA**

Information for Authors

Basic Information

The journal **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** thematically focuses on social relevant interdisciplinary relations on the issues of public law and private law at the national, transnational and international levels, represented first of all by following branches of law:

- + legal history;
- + theory of law;
- + roman law;
- + canon law;
- + constitutional law;
- + human rights & fundamental freedoms;
- + international law;
- + European law;
- + civil law;
- + economic law & trade law;
- + labour law;
- + social security law;
- + administrative law;
- + environmental law;
- + financial law;
- + intellectual property law;
- + criminal law and criminology,

connected to the key areas of social science disciplines in the broadest understanding, those represent above all:

- + international relations;
- + public policy;
- + public administration;
- + psychology;
- + sociology;
- + demography;
- + management and marketing;
- + international economic relations;
- + world economy, transnational economies and national economies.

The journal **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** offers a platform for publication of contributions in the form of:

- ✚ separate papers and scientific studies as well as scientific studies in cycles
the expected minimum extent related to one study covers 10 standard pages, the maximum extent is not limited;
- ✚ essays on current social topics or events
the expected minimum extent related to one essay covers 5 standard pages, the maximum extent is not limited;
- ✚ reviews on publications related to the main orientation of the journal
the expected minimum extent related to one review covers 3 standard pages, the maximum extent is not limited; it is recommendable to deliver also the front cover picture of the reviewed publication in the sufficient largeness;
- ✚ information as well as reports connected with the inherent mission of the journal
the expected minimum extent related to one information or report covers 2 standard pages, the maximum extent is not limited; it is recommendable to deliver also photo documents or other picture material of accompanying character in the sufficient largeness.

The journal **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** is issued in an electronic on-line version four times a year, regularly on:

- ✚ March 31st – spring edition;
- ✚ June 30th – summer edition;
- ✚ September 30th – autumn edition;
- ✚ December 31st – winter edition.

The journal **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** accepts and publishes exclusively only original, hitherto unpublished contributions written as the own work by authors those are submitting the contributions for publication in the journal **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA**.

The journal **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** accepts and publishes contributions in languages:

- ✚ Slovak language;
- ✚ Czech language;
- ✚ English language;
- ✚ German language;
- ✚ Russian language;
- ✚ French language;
- ✚ Spanish language;
- ✚ Polish language;

- ✚ Serbian language;
- ✚ Slovenian language;
- ✚ Chinese language;
- ✚ Japanese language;
- ✚ Persian language Dari;
- ✚ by mutual agreement in relation to current possibilities of the editorial office also in other world languages.

Responsibility for compliance with all prerequisites and requirements laid on contributions published in the journal **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** have:

- ✚ special supervisors within the journal's editorial board responsible for specific interdisciplinary sections in relation to the scientific aspects of contributions;
- ✚ editor in chief in relation to the formal aspects of contributions;
- ✚ executive editor in relation to the application of methodological, analytical and statistical questions in contributions;
- ✚ language supervisors within the journal's editorial board and in well-founded cases also recognized language experts in relation to the grammar and stylistic requirements and linguistic purity of contributions.

Review Procedure

Reviewing the contributions for publication in the journal **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** follows with a mutually anonymous (double-blind) review procedure realized by members of journal's editorial board and in well-founded cases also by recognized experts working in corresponding areas.

Report on results of the review procedure is made and archived on standardized forms.

Comprehensive information on results of the review procedure, together with guidance on how to proceed with submitted contributions, will contribution's submitters receive through an e-mail answer immediately after receiving the reviewers' written opinions by the journal's editorial office and final judging the results of the review procedure by the editorial board.

Publication of Contributions

Publication of contributions in the journal **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** is realized exclusively without any contributor's claim for author's fee (royalty). Submission of contributions for publication understands the editorial office of the journal **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** as a manifestation of the will of the authors, through which the authors all at once knowingly and voluntarily:

- ✚ express their own agreement with publication of submitted contribution in the journal;
- ✚ declare that the contribution presents their original, hitherto unpublished work;
- ✚ declare their own agreement with specifying their workplace and contact e-mail address in the section "Authors' Contact List".

Favouring the foreign languages in contributions is welcome.

Publication of the contribution texts will be provided exclusively in the bilingual Slovak-English standardized letterhead template of the journal **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA**, synchronously in the form of complete versions of individual journal numbers as well as in the form of single authors' contributions. Publication process follows in corresponding sections on the journal's official website: <http://sei.iuridica.truni.sk/international-scientific-journal/>.

Structure of Contribution

Title of Contribution in Original Language:

- ✚ please specify title, eventually subtitle of contribution in original language;

Title of Contribution in English:

- ✚ please specify title, eventually subtitle of contribution in English *not required in the case of English as the language of the original*;

Author of Contribution:

- ✚ please specify author's given name, surname and all academic degrees;

Abstract in English:

- ✚ please specify abstract in English, circa 10 rows *not required in the case of English as the language of the original*;

Key Words in English:

- ✚ please specify key words in English, circa 10 words
not required in the case of English as the language of the original;

Abstract in Original Language:

- ✚ please specify abstract in original language, circa 10 rows;

Key Words in Original Language:

- ✚ please specify key words in original language, circa 10 words;

Text of Contribution:

- ✚ please specify in following structure: introduction, main text, conclusions; text broken down into chapters, eventually subchapters; the contribution may include sheets, charts, figures, pictures, etc., but it is necessary to indicate their sources with all obligatory bibliographic details in the full extent; notes and references to literature, please, specify in the footnote according to current bibliographic standards
Note: all obligatory bibliographic data must be included to the full extent – both in references in the footnote as well as in bibliography list at the end of contribution; it is also essential that all of literature referred in the footnotes of the contribution's text fully corresponds to the sources listed in the bibliography list placed at the end of the contribution and vice versa;

Literature:

- ✚ please specify a complete bibliography of all sources according to current bibliographic standards
Note: all obligatory bibliographic data must be included to the full extent – both in references in the footnote as well as in bibliography list at the end of contribution; it is also essential that all of literature referred in the footnotes of the contribution's text fully corresponds to the sources listed in the bibliography list placed at the end of the contribution and vice versa;

Author's Contact:

- ✚ please follow the below mentioned model structure of contact information on the author of contribution:

Ing. Jana Koprlová, PhD.
Faculty of Law
Trnava University in Trnava
Kollárova 10
917 01 Trnava

Slovak Republic
jana.koprlova@gmail.com

Contribution manuscripts can be accepted only in electronic version in the format of the text editor MS Word document. Applying the standardized types and font sizes, line spacing as well as text formatting in the contribution manuscripts is highly recommended.

Your contribution manuscripts send, please, to the e-mail address of the journal's editorial office sei.journal@gmail.com.

In the case of any uncertainty or necessity of providing additional information send your questions, please, to the e-mail address of the journal's editorial office sei.journal@gmail.com.

We are looking forward to your contribution!

Yours faithfully,

Team **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA**

Etický kódex

Článok I. Všeobecné ustanovenia

Medzinárodný internetový vedecký časopis **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** (ďalej len „časopis“) vydáva Právnická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave a tematicky sa zameriava na spoločensky významné prierezové súvislosti otázok verejného a súkromného práva na národnej, nadnárodnej, ako aj medzinárodnej úrovni, prelínajúcimi sa s ťažiskovými oblasťami spoločensko-vedných disciplín. Redakcia časopisu sídli v priestoroch Právnickej fakulty na Kollárovej ulici č. 10 v Trnave.

Časopis má charakter vedeckého recenzovaného časopisu, ktorý vychádza v on-line elektronickej podobe pravidelne štyrikrát ročne na oficiálnej webovej stránke časopisu <http://sei.iuridica.truni.sk>. Publikovanie textov príspevkov sa uskutočňuje v dvojjazyčnej slovensko-anglickej štandardizovanej hlavičkovej šablóne časopisu, a to súčasne v podobe kompletných verzií jednotlivých čísiel, ako i samostatných autorských separátov uverejnených v zodpovedajúcich rubrikách na webovej stránke časopisu.

Časopis ponúka podnetnú a inšpiratívnu platformu pre komunikáciu na úrovni odbornej aj občianskej verejnosti, a rovnako aj pre vedecké a celospoločensky prínosné riešenia aktuálnych právnych otázok problematiky dejín práva, teórie práva, rímskeho práva, cirkevného práva, ústavného práva; ľudských práv a základných slobôd, medzinárodného práva, európskeho práva, občianskeho práva, hospodárskeho práva a obchodného práva, pracovného práva, práva sociálneho zabezpečenia, správneho práva, práva životného prostredia; finančného práva, práva duševného vlastníctva, trestného práva a kriminológie, v kontexte ich najširších interdisciplinárnych interferencií na úrovni spoločensko-vedných oblastí, ku ktorým patria najmä medzinárodné vzťahy, verejná politika, verejná správa, psychológia, sociológia, demografia, manažment a marketing, medzinárodné ekonomické vzťahy, ako aj svetová ekonomika, nadnárodné ekonomiky a národné ekonomiky.

Webová stránka časopisu ponúka čitateľskej verejnosti informácie v bežnom grafickom rozhraní, a súběžne aj v grafickom rozhraní Blind Friendly pre slabozrakých čitateľov paralelne v slovenskom, anglickom a nemeckom jazyku. V uvedených jazykoch zabezpečuje redakcia časopisu aj spätnú komunikáciu.

Článok II. Zodpovednosť a publikácia príspevkov

Časopis prijíma a publikuje výhradne iba pôvodné, doposiaľ nepublikované príspevky, ktoré sú vlastným dielom autorov, ktorí ich na uverejnenie v časopise predkladajú. Autori príspevkov vedecky či pedagogicky pôsobia v zodpovedajúcich oblastiach zamerania časopisu a majú ukončené zodpovedajúce akademické vzdelanie na úrovni minimálne druhého stupňa vysokoškolského štúdia.

V súlade s vyššie uvedeným ustanovením sa automaticky so zodpovedajúcim odôvodnením zamietajú príspevky už preukázateľne publikované, ako aj príspevky, ktoré napĺňajú skutkovú podstatu plagiátu či neoprávneného, respektíve nezákonného zásahu do autorského práva podľa autorského zákona v platnom znení.

Informácie pre autorov zverejnené na webovej stránke časopisu sú záväzné. Uprednostňovanie cudzích jazykov v príspevkoch je vítané.

Zodpovednosť za dodržanie všetkých nevyhnutných predpokladov a požiadaviek kladených na príspevky publikované v časopise nesú odborní garanti z radov členov redakčnej rady a redakčného okruhu časopisu zodpovedajúci za konkrétne prierezové sekcie vo vzťahu k vedeckej stránke príspevkov, hlavný redaktor vo vzťahu k formálnej stránke príspevkov, výkonný redaktor vo vzťahu k uplatneniu metodologických, analytických a štatistických otázok v príspevkoch, jazykí garanti v rámci redakčnej rady časopisu a v odôvodnených prípadoch tiež uznávaní jazykí odborníci vo vzťahu ku gramaticko-štylistickým požiadavkám a jazykovej čistote príspevkov.

Publikácia príspevkov v časopise sa uskutočňuje výhradne bez akéhokoľvek nároku prispievateľov na autorský honorár. Predloženie príspevkov na publikáciu posudzuje redakcia časopisu ako prejav vôle autora, ktorým autori vedome a dobrovoľne súčasne:

- prejavujú svoj súhlas s uverejnením predloženého príspevku v časopise;
- potvrdzujú, že príspevok je ich pôvodným, doposiaľ nepublikovaným dielom;
- potvrdzujú svoj súhlas s uvedením ich pracoviska a kontaktnej e-mailovej adresy v rubrike „Kontakty na autorov“.

Článok III. Recenzné konanie

Posudzovanie zaradenia príspevkov na publikáciu v časopise sa uskutočňuje nezávisle a nestranne na základe obojstranne anonymného recenzného konania zaist'ovaného členmi redakčnej rady časopisu a v odôvodnených prípadoch tiež uznávanými odborníkmi pôsobiacimi v zodpovedajúcich oblastiach.

Zápis o výsledkoch recenzného konania sa vykonáva a archivuje na štandardizovaných formulároch.

Súhrnnú informáciu o výsledku recenzného konania, spolu s usmernením ohľadom ďalšieho postupu, obdržia predkladatelia príspevkov prostredníctvom e-mailovej odpovede bezodkladne po doručení vyhotovených recenzných posudkov redakcii časopisu a záverečnom posúdení výsledkov recenzného konania redakčnou radou.

Príspevky sa so zodpovedajúcim písomným odôvodnením automaticky zamietajú v prípadoch, pokiaľ:

- ✚ autor príspevku preukázateľne nemá ukončené úplné vysokoškolské vzdelanie, t.j. vysokoškolské vzdelanie druhého stupňa;
- ✚ príspevok preukázateľne nezodpovedá minimálnym štandardom a štandardným kritériám vedeckej etiky, ktoré sa kladú a sú všeobecne vedeckou verejnosťou a vedeckou obcou uznávané vo vzťahu k príspevkom danej kategórie (štúdie, eseje, recenzie publikácií, informácie alebo správy), či už z hľadiska rozsahu, náplne, metodologických východísk, použitej metodológie, a podobne, ako aj z hľadiska správneho, úplného a vedecky korektného uvádzania všetkých použitých bibliografických odkazov.

Článok IV. Vyhlásenie o prístupí ku kódexom a zásadám publikačnej etiky Komisie pre publikačnú etiku

Časopis v plnej miere uplatňuje a dodržiava kódexy a zásady publikačnej etiky Komisie pre publikačnú etiku (Committee on Publication Ethics COPE) zverejnené na webovej stránke Komisie pre publikačnú etiku <http://publicationethics.org/>. Uvedené zásady a pravidlá publikačnej etiky sú záväzné pre autorov príspevkov, redakčnú radu časopisu, redaktorov a redakciu časopisu, recenzentov príspevkov, ako aj vydavateľa časopisu.

Článok V. Nezávislosť a nestrannosť

Časopis je nezávislým a nestranným medzinárodným vedeckým internetovým periodikom.

Článok VI. Rozhodný právny poriadok

Časopis a všetky s ním súvisiace právne skutočnosti a právne úkony sa riadia právnym poriadkom Slovenskej republiky.

Trnava 31. december 2013

Code of Ethics

Article I. General Provisions

International scientific online journal **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** (hereinafter only “journal”) is published by the Faculty of Law at Trnava University in Trnava, and it thematically focuses on social relevant interdisciplinary relations on the issues of public law and private law at the national, transnational and international levels connected to the key areas of social science disciplines. The journal’s editorial office resides in premises of the Faculty of Law in Kollárova Street No. 10 in Trnava, Slovakia.

The journal has the nature of a scientific peer-reviewed journal, which is issued in an electronic on-line version regularly four times a year on the official website of the journal <http://sei.iuridica.truni.sk/international-scientific-journal/>. Publication of the contribution texts will be provided exclusively in the bilingual Slovak-English standardized letterhead template of the journal, synchronously in the form of complete versions of individual journal numbers as well as in the form of single authors’ contributions. Publication process follows in corresponding sections on the journal’s official website.

The journal provides a stimulating and inspirational platform for communication both on the professional level and the level of the civic society, as well as for scientific and society-wide beneficial solutions to current legal issues in questions of legal history, theory of law, roman law, canon law, constitutional law, human rights & fundamental freedoms, international law, European law, civil law, economic law & trade law, labour law, social security law, administrative law, environmental law, financial law, intellectual property law, criminal law and criminology, in context of their broadest interdisciplinary interference with areas of social science disciplines, those represent above all international relations, public policy, public administration, psychology, sociology, demography, management and marketing, international economic relations as well as world economy, transnational economies and national economies.

The website of the journal offers the reading public contributions in the common graphical user interface as well as in the blind-friendly interface, both parallel in the Slovak, English as well as German languages. In all those languages the journal’s editorial office provides also feedback communication.

Article II. Responsibility and Publication of Contributions

The journal accepts and publishes exclusively only original, hitherto unpublished contributions written as the own work by authors those are submitting the contributions for publication in the journal. Contributors are scientifically or pedagogically engaged in areas corresponding with the main orientation of the journal and they have completed adequate academic qualification, at least the second degree of academic education.

In accordance with the foregoing provision shall be automatically with the adequate justification rejected contributions those have been provably already published as well as contributions those constitute the merits of plagiarism or of unauthorized, respectively illegal interference with the copyright under the protection of the Copyright Act in force.

Information for authors published on the journal's website is binding. Favouring the foreign languages in contributions is welcome.

Responsibility for compliance with all prerequisites and requirements laid on contributions published in the journal have special supervisors within the journal's editorial board responsible for specific interdisciplinary sections in relation to the scientific aspects of contributions, editor in chief in relation to the formal aspects of contributions, executive editor in relation to the application of methodological, analytical and statistical questions in contributions, language supervisors within the journal's editorial board and in well-founded cases also recognized language experts in relation to the grammar and stylistic requirements and linguistic purity of contributions.

Publication of contributions in the journal is realized exclusively without any contributor's claim for author's fee (royalty). Submission of contributions for publication understands the editorial office of the journal as a manifestation of the will of the authors, through which the authors all at once knowingly and voluntarily:

- express their own agreement with publication of submitted contribution in the journal;
- declare that the contribution presents their original, hitherto unpublished work;
- declare their own agreement with specifying their workplace and contact e-mail address in the section "Authors' Contact List".

Article III. Review Procedure

Reviewing the contributions for publication in the journal follows with a mutually anonymous (double-blind) review procedure realized independently and impartially by members of journal's editorial board and in well-founded cases also by recognized experts working in corresponding areas.

Report on results of the review procedure is made and archived on standardized forms.

Comprehensive information on results of the review procedure, together with guidance on how to proceed with submitted contributions, will contribution's submitters receive through an e-mail answer immediately after receiving the reviewers' written opinions by the journal's editorial office and final judging the results of the review procedure by the editorial board.

Contributions will be with adequate written justification automatically rejected in cases, if:

- ✚ the contributor hasn't provably completed the entire university education, i.e. the academic qualification of the second degree;
- ✚ contribution provably doesn't comply with the minimum standards and standard criteria of scientific ethics, which are imposed and generally respected by the scientific public and scientific community in relation to contributions of the given category (studies, essays, reviews on publications, information or reports), whether in terms of extent, content, methodological assumptions, applied methodology and similarly, or in terms of a proper, complete and scientifically correct indicating all the bibliographic references.

Article IV. Declaration of Accession to Codes and Principles of Publication Ethics of the Committee on Publication Ethics

The journal fully exercises and observes codes and principles of publication ethics of the Committee on Publication Ethics COPE published on the website of the Committee on Publication Ethics <http://publicationethics.org/>. Listed principles and guidelines of publication ethics are binding for contributors, journal's editorial board, journal's editors and editorial office, contribution reviewers as well as journal's publisher.

Article V. Independence and Impartiality

The journal is an independent and impartial international scientific online journal.

Article VI. Determining Law

The journal and all the related legal facts and legal actions are governed by the law of the Slovak Republic.

Trnava, Slovakia, December 31st, 2013

SOCIETAS ET IVRISPRUDENTIA

SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA

Medzinárodný internetový vedecký časopis zameraný na právne otázky v interdisciplinárnych súvislostiach **International Scientific Online Journal for the Study of Legal Issues in the Interdisciplinary Context**

Vydáva: Právnická fakulta Trnavská univerzita v Trnave Slovenská republika Issued by: Faculty of Law Trnava University in Trnava Slovak Republic

Vychádza štvrťročne 2016, ročník IV. Issued Quarterly 2016, Volume IV.

URL časopisu: <http://sei.iuridica.truni.sk> Journal's URL: <http://sei.iuridica.truni.sk>

Poštová adresa redakcie: Kollárova 10 917 01 Trnava Slovenská republika Editorial Office Postal Address: Kollárova 10 917 01 Trnava Slovak Republic

E-mailová adresa redakcie: sei.journal@gmail.com Editorial Office E-mail Address: sei.journal@gmail.com

Hlavný redaktor: Doc. JUDr. Miloš Lacko, PhD. Editor in Chief: Doc. JUDr. Miloš Lacko, PhD.

Výkonný redaktor: Ing. Jana Koprlová, PhD. Executive Editor: Ing. Jana Koprlová, PhD.

© Právnická fakulta Trnavská univerzita v Trnave Slovenská republika © Faculty of Law Trnava University in Trnava Slovak Republic

ISSN 1339-5467